ספרי מוסר

חי באמונה א - חי באמונה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חי באמונה א - חי באמונה

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חי-באמונה-א-חי-באמונה/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א - האמונה ומבחנה 6
א. שדוך מאכזב 6
ב. התפללתי על דירה ולא נעניתי...! 8
ג. למה הראו לי את העתון...? 9
ד. למה להביא לי ממון שיגנב ממני לאחר מכן?! 11
ו. דוקא עכשו 12
ז. השגחת הזכרון והשכחה 14
ח. מבחן אמונה לקונה שלחן וכסאות . . 16
ט. השגחת הפרעות שנה 17
יא. אין אדם נוגע במוכן לחברו 19
יב. מעשה שהיה 21
יג. "דרך אמונה" למעכבי שדוך 22
יד. דרך אמונה למתיסר בבעיות נפשיות 25
טו. דרך אמונה למתיסר בחלי או במום המגבילו במגבלות גוף ונפש 27
טז. דרך אמונה למתיסרים ביסורי "כפיתיות" 30
יז. עובדים בחנם...! 37
יח. הסתרה, והסתרה שבתוך הסתרה . . 38
יט. לא מתכונים-אבל זו כפירה! 41
כא. לרגעים תבחננו (איוב ז, יח) 43
כב. התבוננות של סופר סת"ם 45
כג. "נסיון" ולא "סבל" 46
כד. אמונה-המודד למדרגות בני האדם . 47
כה. אמונה-המודד לגמול המעתד לבני אדם 48
כו. בואו ונהיה סוחרים ממלחים! 49
כז. ותאמר ציון עזבני ה' 51
כח. "ורפא ירפא" 53
כט. טעות בכתבת! 55
ל. אמונת זוגו של אדם 57
לא. מכוס מים אפשר לבוא לכפירה בהשגחה 59
לב. "לחם עבודה" 60
לג. בטחון והשתדלות עד כמה והיאך . . 61
לד. כבוד שמים 67
לה. נס קיום האמה 67
לו. אמונת ההשגחה גם בעניני רוחניות . 69
לז. כיצד יתיחס המאמין לנסיון משבר "ילדות קשה" המשפיע לרעה בהשאירו משקעים גם בבגרותו 75
לח. כיצד יתיחס המאמין לנסיון אכזבת חנוך בניו 77
לט. כיצד להתיחס לנסיון מום או כעור פנים 82
מ. חזוק האמונה למתנסה בקשיי פרנסה או מהתמוטטות עסק 83
מא. חזוק האמונה והשמחה לאמהות המתמוטטות מנטל גדול הילדים הקטנים 84
מב. חזוק האמונה והשמחה לאיש שנפלה בחלקו אשה רעה, או להפך 86
מג. חזוק האמונה לאדם שהנו "קרבן" לבקרת ולבזיונות תכופים וליחס עוין בחברה 87
מד. התבוננות כללית על היסורים 89
מה. משבר המצוי אצל בני התורה שאינם מסתפקים בהצלחתם בכתלי בית המדרש 90
מז. חזוק באמונה למתנסים באבוד יקיריהם 95

מח. דרך האמונה למתנסים בכך שלא זכו להפקד 98
מט. דרך האמונה למתנסים בגדול ילדים פגועים 99
נ. דרך האמונה למתנסים בהפלת נפלים 102
נא. דרך האמונה למתנסים בצער "השכחה" 102
נב. "ערום ראה רעה ונסתר" 103
נג. למתנסים בסבל בלבול מחשבות טורדות ומציקות 104
נד. "אולת אדם תסלף דרכו" 107
נה. הפחד והחרדה-יצר הרע ולא חלי . 108
נו. אל תפל בעיני עצמך 108
נז. שמחה אמתית לעמת שמחה מדמה 110
נח. להעביר היראה החיצונית לשרשה .112
נט. התמודדות נכונה בתכיפות העליות והירידות 113
ס. גם על אמונה יש להתפלל 119
פרק ב - מבחנים לאמתות הבטחון 120
א. עבדות מחיי היום יום למבחן האמונה 120
ב. מבחני אמונה עצמיים 122
פרק ג - אמת מלכנו ואפס זולתו 126
מסרנו הקדוש ברוך הוא בידך אלא שעתיד לפרע דמינו מידך 127
כשיצערהו אדם ידע כי עוונותיו גרמו והשם יתברך גזר עליו כך 127
ויזכר בלבו שהתועלת והנזק שלו מסורים ביד הבורא יתברך 128
אין בשר ודם יכול להיטיב לו ולהצילו, זולתי אם יגזר ה' יתברך 128
עוונותי עשו לי 129
דוד ידע היות שמעי שליח מלמעלה להלקותו בלשונו ובמעשיו 129
הוא יתברך ממציא המצאות להציל הצדיקים החוסים בו גם מבני אדם בחיריים 129
אם לא נגזר מן השמים אין בעל בחירה יכול לעשות לו מאומה 130
אלף כיוצא בך לא יוכלו לעשות לו רע . 130
חלילה לומר שאין ביד ההשגחה העליונה לשמר מבחירת האדם 130
גם בעת אשר שלט האדם באדם לרע חלילה יבין כי הכל מאתו יתברך 131
כל עניני צער שנזדמן לאדם הכל מן השמים על עוונותיו 131
שאין בריה בעולם שבכחה להרע לו או להיטיב לו זולת גזרתו יתברך 131
מי שלא נגזר עליו מיתה לא ימות 131
גם זבוב נשלח מן השמים 132
הקדוש ברוך הוא יכול לשנות טבע עבור ילד קטן 132

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון CC BY-NC-SA 2.5 - אסור בשימוש מסחרי
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל הרב ישראל יעקב לוגאסי שליט"א

מדריך אמונה למעשה במגוון מפורט של ארועי החיים

הרב ישראל יעקב לוגאסי שליט"א

פתיחה

תכלית האדם ויעודו בעולמו להגיע לאמת אחת ויחידה שהיא לדעת את יחודו של הבורא, ובאורם שאין שום כח הפועל בבריאה מבלעדי ה', ורצונו מתלבש בסבות וגורמים על מנת להוציא אה רצונו לפועל.

והם דברי הרמב"ן (סוף פרשת "בא"): וכונת כל המצוות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה [כלומר זו מטרת הבריאה] שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לאל עליון חפץ בתחתונים, מלבד שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו, אם כן תכלית רצון ה' מהאדם הוא להפריד בין הסיבה למציאות, ולא לתלות את שום מציאות בסיבה, אלא בסיבה הסיבות שהוא הבורא, הרי שתכלית ומטרת לימוד התורה, וקיום המצוות: שבת, תפילין, מועדים, וכיוצא, אך ורק בשביל שתתחזק אצל האדם ההכרה ביחודו יתברך וכי אין שום כח פועל בבריאה מלבדו. וכן כתב הגר"א זצוק"ל (משלי כ"ב, ל"ט): ועיקר נתינתו התורה לישראל הוא בכדי שישימו בטחונם בה', והוא כלל כל המצוות.

והדרך לקנות הכרה זו היא אחה ויחידה: שינון, לשנן ולשנן, להזכיר לעצמו זאת בתפילותיו בוקר צהרים וערב, ובברכותיו - 100 פעמים ביום, וכמו כן לקרוא ספרי אמונה, ולחזור ולקרוא, שכן אין לך המשכיח את האמונה כמו מציאות העולם שאנו חיים בו. שכן על כל פסיעה ופסיעה רואה האדם טבע, סיבות, מקרים, ואם לא ילחם במראה עיניו יום ולילה יושפע ויצונן מאמונתו, וכדוגמת אדם האוכל ארוחת בוקר - תועיל לו עד הצהרים וארוחת צהרים -תועיל עד הערב.

כמו שהיה ממשיל זאת החפץ חיים זצוק"ל, לאדם שביום חורפי כמו עשרים מעלות מתחת לאפס, הלך ביגיעה ובעמל לדלות מים מן הבאר, הניחם בחצר ביתו, לאחר כמה שעות יצא לחצר להשתמש במים שכל כך יגע עד שהביאם, אולם לאכזבתו מצאם קפואים, גוש קרח נעשה בדליים, כמה עמל נצרך לו עתה בשביל להשתמש עם מעט מים, הלא יצטרך בשביל ליקח פטיש ולהכות בקרח להמיסו עד שיצא לו כוס מים, ואילו היה חכם, היה יוצא כל כמה דקות לחצר ביתו, טרם קפאו המים, וכאשר עלה

על פני המים גליד דק של קרח היה מיד ממיסו ומערבבו במים, אזי לא היה מגיע למצב זה של קפאון המים עד כדי גוש קרח.
כן היה אומר החפץ חיים זהו הענין באמונה. יש לבחוש כל הזמן באמונתו, ולהחיותה בשינון, בתפילה ובברכות. ואם לאו - אם יתרשל מלהחיותה, ימצאנה לבסוף קפואה, וכשיצטרך לה להחיות נפשו לא ימצאנה.
להלן קצת ספרי אמונה המצויים:
שומר אמונים, אור יחזקאל, שערי אמונה ובטחון ד"ח להרב נשרי בטלפון 03-56185744
וכמו כן ספרים שזכני ה' לחבר באמונה בטלפון 02-5322661, או בבני ברק רח' השומר 74 אצל ר' פנחס ראובן. פתוח כל יום בין השעות: 14:00-20:00
בספרנו זה הבאנו עשרות דוגמאות למקרים המצויים בחיי היום יום היאך הדרך בהם להבט נכון על פי האמונה.

פרק א - האמונה ומבחנה

הֵבאנוּ לְעֵיל עַל הַפָּסוּק "ה' צַדִּיק יִבְחַן", דְּמֵאַהֲבַת הַצַּדִּיק דַּוְקָא בּוֹחֲנוֹ הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עַל מְנָת לְרוֹמְמוֹ, וְכַנַּאֲמָר "נָתַתָּ לִירֵאֶיךָ נֵס לְהִתְנוֹסֵס", וְנֵס הוּא גַּם מִלְּשׁוֹן נְסָיוֹן, לִירֵאָיו נוֹתֵן הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא נְסָיוֹנוֹת עַל מְנָת לְנוֹסְסָם-לְהַגְדִּילָם וּלְרוֹמְמָם, כִּי רַק הַמִּבְחָן הוּא הַמּוֹרֶה עַל צִיּוּנוֹ וְהִצְטַיְּנוּתוֹ שֶׁל הַנִּבְחָן.
כְּמוֹ כֵן בֵּאַרְנוּ לְעֵיל שֶׁבְּהִיוֹת וְעִקַּר הַמּוֹדֵד לִקְבֹּעַ אֶת הָאָדָם לְ"צַדִּיק" בְּעִקְבוֹת מְשִׁיחָא הוּא הָאֱמוּנָה וְשֶׁאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת פָּחוֹת מִזֶּה, וְהוּא כַּוָּנַת הַגְּמָרָא: בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת-וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּדֵי לִהְיוֹת צַדִּיק הָאֶפְשָׁרוּת תְּהֵא אַחַת-בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה, שֶׁיִּחְיֶה הָאָדָם עִם אֱמוּנָתוֹ, שֶׁתְּהֵא אֱמוּנָתוֹ בִּלְתִּי נִפְרֶדֶת מִכָּל מְאֹרְעוֹת חַיָּיו מִן הַפְּרָטִים הַקְּטַנִּים וְעַד פְּרָטֵי חַיֵּי הַנֶּפֶשׁ.
בְּפֶרֶק זֶה נָבוֹא בְּרִחְבָּה בְּדֻגְמָאוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מִן הַחַיִּים לְבָאֵר כֵּיצַד יֵשׁ לְנַהֵג בָּהֶם עַל פִּי הָאֱמוּנָה, וּמַהוּ הַמִּבְחָן הַמְצַפֶּה לַנִּבְחָן עַל אֱמוּנָתוֹ בְּכָל מְאֹרָע וּמְאֹרָע לְגוּפוֹ.

א. שדוך מאכזב

מַעֲשֶׂה שֶׁהָיִיתִי אֲנִי כּוֹתֵב שׁוּרוֹת אֵלּוּ מְעֹרָב בּוֹ, בְּבָחוּר מֵאַרְצוֹת הַבְּרִית שֶׁנְּטַשׁ אֶת בֵּית אָבִיו עַל מְנָת לְהִתְחַזֵּק וְלִלְמֹד תּוֹרָה כָּאן בְּאַחַת הַיְשִׁיבוֹת בָּאָרֶץ, כִּי הוֹרָיו שֶׁבְּחוּ"ל אֵינָם שׁוֹמְרֵי מִצְווֹת כָּרָאוּי. חָשַׁב הוּא שֶׁבָּרַח הוּא מִן הַפַּח-ארה"ב, אָמְנָם הִתְבָּרֵר לוֹ שֶׁגַּם כָּאן

בָּאָרֶץ יֶשְׁנָם "פַּכִּים" לֹא קְטַנִּים, וְהַחֹלַט שֶׁהַפִּתְרוֹן הוּא שֶׁיִּנָּשֵׂא לְאִשָּׁה יִרְאַת ה', וְכָךְ יַחְזִיק מַעֲמָד בָּאָרֶץ.

נִסִּינוּ לְשַׁדֵּךְ לוֹ כַּמָּה הַצָּעוֹת שׁוֹנוֹת וְלֹא הִסְתַּדְּרָה הַהִתְאָמָה, אוֹתוֹ בָּחוּר נִשְׁבַּר לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ, וְאָמַר לִי מָה אֲנִי עוֹשֶׂה בְּמַצָּב שֶׁכָּזֶה? אָמַרְתִּי לוֹ: לְךָ לַכֹּתֶל תִּתְפַּלֵּל שָׁם לַה', לִבְּךָ הֲלֹא נִשְׁבָּר בְּקִרְבְּךָ, וְיֶשְׁנָהּ הַבְטָחָה לְלֵב נִשְׁבָּר שֶׁהָאֱלֹקִים לֹא בוֹזֶה לִתְפִלָּתוֹ, שְׁפֹךְ כַּמַּיִם לִבְּךָ נוֹכַח פְּנֵי ה' שָׁם בַּכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי. הִלָּה שָׁמַע לַעֲצָתִי, הָלַךְ לַכֹּתֶל וּבָכָה שָׁם מִסְפַּר שָׁעוֹת בִּתְפִלָּה מִכָּל הַלֵּב, וְסִיֵּם תְּפִלָּתוֹ בְּשָׁעָה 7 בָּעֶרֶב, כְּשֶׁסִּיֵּם תְּפִלָּתוֹ מְקַבֵּל הוּא טֶלֶפוֹן מֵהַשַּׁדְכָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַצָּעַת שִׁדּוּךְ עֲבוּרוֹ לְהַיּוֹם בְּשָׁעָה 8 בָּעֶרֶב, מִיָּד הֵרִים לִי טֶלֶפוֹן אוֹתוֹ הַבָּחוּר, וְסִפֵּר לִי אֶת הַהַשְׁגָּחָה הַנִּפְלָאָה, שֶׁהִנֵּה מִיָּד לְאַחַר תְּפִלָּתוֹ הָעָמֵקָה מִכָּל לִבּוֹ בִּבְכִי וּבְשִׁבְרוֹן מְקַבֵּל הוּא טֶלֶפוֹן עַל הַצָּעַת שִׁדּוּךְ, אָמַרְתִּי לוֹ: זֶה בֶּאֱמֶת נִרְאֶה כְּאוֹת שֶׁתְּפִלָּתְךָ הִתְקַבְּלָה, אַשְׁרֶיךָ וְאַשְׁרֵי חֶלְקֶךָ, וּבַקַּשְׁתִּי אוֹתוֹ שֶׁלְּאַחַר הַפְּגִישָׁה יִתְקַשֵּׁר וְיֹאמַר לִי מַה נַּעֲשָׂה. בְּשָׁעָה 10-9 מְקַבֵּל אֲנִי טֶלֶפוֹן מִמֶּנּוּ, וְהִנֵּה שׁוֹמֵעַ אֲנִי אוֹתוֹ מְרַנֵּן בַּטֶּלֶפוֹן וּשְׁאֲלָתִיו: נוּ, יֵשׁ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת? עָנָה לִי: הָרַב, יוֹדֵעַ אַתָּה מָה אֲנִי מְחַפֵּשׂ בְּבַת זוּג, שֶׁיִּהְיֶא בָּהּ פְּרָטִים כְּאֵלֶּה וְכָאֵלֶּה כִּי כָּךְ מַתְאִים לִי, וּבְכֵן זוֹ שֶׁנִּפְגַּשְׁתִּי אִתָּהּ עַתָּה, לֹא הָיָה בָּהּ וְלוּ לֹא אֶפְלוּ פְּרָט אֶחָד מִדְּרִישׁוֹתַי... לֹא בִּפְנִימִיּוּת וְלֹא בְּחִיצוֹנִיּוּת.. מַמָּשׁ הָפוּךְ לְגַמְרֵי...

נִדְהַמְתִּי לְרֶגַע, וּמִיָּד אָמַרְתִּי לוֹ: וּבְכֵן כַּנִּרְאֶה שֶׁזֶּה לֹא הַזִּוּוּג שֶׁלְּךָ!

אָמַר לִי אוֹתוֹ בָּחוּר, שֶׁזֶּה לֹא הַזִּוּוּג שֶׁלִּי זֶה אֲנִי יוֹדֵעַ וְהָעֲבְדָּא שֶׁלֹּא יָצָא כְּלוּם מִזֶּה.

אוּלָם נַפְשִׁי בִּשְׁאֲלָתִי מְדוּעַ הֶרְאַנִי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא כְּזֹאת לְאַחַר תְּפִלָּתִי לְפָנָיו, מֵילָא אִם הָיְתָה מַצַּעַת לִי הַצָּעָה זוֹ לְאַחַר אֵיזֶה חֵטְא שֶׁחָטָאתִי וּפָשַׁעְתִּי הָיִיתִי מֵבִין שֶׁזֶּהוּ עָנְשִׁי לְהַצִּיעַ לִי מַשֶּׁהוּ שֶׁלֹּא מַתְאִים לִי, אוּלָם לָמָּה הִגִּישׁוּ לִי מִן הַשָּׁמַיִם הַצָּעָה שֶׁכָּזוֹ מִיָּד לְאַחַר תְּפִלָּה בְּהִשְׁתַּפְּכוּת הַלֵּב וּבְלֵב נִשְׁבָּר, שֶׁכְּאִלּוּ וּבָאוּ מִן הַשָּׁמַיִם לְקָרְאתִי וְהִנֵּה "קַוֵּה לְשָׁלוֹם וְאֵין טוֹב..."

עָנִיתִי לוֹ: שָׁמַע יְדִידִי, ה' צַדִּיק יִבְחַן, דַּע לְךָ כִּי רְצוֹן ה' לִבְחָנְךָ עַתָּה הַאִם מָחָר גַּם תֵּלֵךְ לַכֹּתֶל לְהִתְפַּלֵּל, אוֹ שֶׁתִּסּוֹג אָחוֹר בְּאָמְרֶךָ, מַה לִּי שׁוּב לְהִתְפַּלֵּל אַחַר שֶׁנִּזְרַקְתִּי וְהֻשְׁלַכְתִּי אֲנִי עִם תְּפִלָּתִי, וּכְאוֹמֵר: אֵין לִי חֵפֶץ בָּךְ...

הִנֵּה, לְדֶגְמָא, מִבְחָן שֶׁבּוֹחֵן הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֶת הַמַּאֲמִין בּוֹ, בָּזֶה שֶׁמִּתְפַּלֵּל הוּא לְפָנָיו בְּלֵב נִשְׁבָּר וּמִתּוֹךְ עֲרִיגָה וְכִסּוּפִין וְהִנֵּה מִתְאַכְזֵב הוּא בִּתְפִלָּתוֹ, בַּמֶּה נִבְחֶנֶת כֵּנוּתוֹ וַאֲמִינוּתוֹ? הֲלֹא בְּאִם יִסּוֹג אוֹ יַמְשִׁיךְ בְּאֱמוּנוֹ בַּבּוֹרֵא לִרְאוֹתוֹ כְּאָב רַחֲמָן הֶחָפֵץ בְּטוֹבַת בָּנוֹ, וְאֶת הַטּוֹב הָאֲמִתִּי הוּא בִּלְבַד הַיּוֹדֵעַ מַה הוּא.

אוֹמֵר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ: רוּחַ אִישׁ יְכַלְכֵּל מַחֲלֵהוּ וְרוּחַ נְכֵאָה מִי יִשָּׂאֶנָּה (משלי י"ח, י"ד). וּמְבָאֵר רַבֵּנוּ יוֹנָה: רוּחַ אִישׁ יְכַלְכֵּל מַחֲלֵהוּ-רוּחַ הָאָדָם יְסַבֵּל חֹלִי הַגּוּף, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (שם י"ז) לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִיב גֵּהָה. וְרוּחַ נְכֵאָה מִי יִשָּׂאֶנָּה כַּאֲשֶׁר תִּדְאַג הָרוּחַ וְתֵאָנַח מִי יְנַחֲמֶנָּה וַיַּעַזְרֶנָּה וְכוּ', כִּי הָרוּחַ תְּנַחֵם וְתִסְבֹּל חֹלִי הַגּוּף, אַךְ הַגּוּף לֹא יְנַחֵם הָרוּחַ מֵחֳלְיָהּ וְהוּא הַדְּאָגָה. וּבָא לְהַזְהִיר מִן הַדְּאָגָה, שֶׁלֹּא יַשְׁלִיטֶנָּה הָאָדָם עַל נַפְשׁוֹ אֶבָל יִשְׁתַּדֵּל לִבְטֹחַ בְּשֵׁם ה' וּלְהִשָּׁעֵן בֵּאלֹקָיו.

ב. התפללתי על דירה ולא נעניתי...!

מַעֲשֶׂה הָיָה בְּבַעַל מִשְׁפָּחָה מְרֻבָּה שֶׁדָּר בִּצְפִיפוּת דִּיוּר, וְאִשְׁתּוֹ הָיְתָה כְּבָר בְּהֵרָיוֹן 8 בְּבִית ל-3 חֲדָרִים קְטַנִּים וּצְפוּפִים, וּמַמָּשׁ הָיָה מַצָּבוֹ שֶׁהִגִּיעוּ מַיִם עַד נָפֶשׁ.

סִפֵּר לִי אוֹתוֹ בַּעַל עֲבָדָא, שֶׁהִתְפַּלֵּל עַל דִּירָה לְמַעְלָה מֵחֲמֵשׁ מֵאוֹת תְּפִלּוֹת, וּמִלְּבַד סְגֻלּוֹת לְמִינֵיהֶם שֶׁגַּם מֵהֶם לֹא מָשַׁךְ יָדוֹ, וּבְכֵן שְׁאֵלָתוֹ מַדּוּעַ אֵין אֲנִי נַעֲנֶה בִּתְפִלּוֹתַי, הַאֵין זֶה מְיֻאָשׁ...? הַאֵין זֶה מוֹרֶה שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא חָפֵץ לִשְׁמְעֵנִי...

נִזְכַּרְתִּי מִיָּד בִּשְׁאֵלָתוֹ מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל תקט"ו תְּפִלּוֹת לִכְנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא זָכָה, וּבְכֵן אָמַרְתִּי לוֹ, אֶשְׁאֵלְךָ שְׁאֵלָה, מַה לְּדַעְתְּךָ חָשׁ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְאַחַר תקט"ו תְּפִלּוֹת שֶׁהִתְפַּלֵּל לַה' לִכְנֹס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאַל תִּשְׁכַּח, אָמַרְתִּי לוֹ, תְּפִלּוֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה הִנָּם תְּפִלּוֹת שׁוֹנוֹת בְּאֵיכוּתָן מִתְּפִלּוֹתֶיךָ, תְּפִלּוֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה הָיוּ תְּפִלּוֹת כְּסִכְּיִן חַדָּה שֶׁקּוֹרַעַת אֶת הָרְקִיעִים כְּלָשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ. וּבְכֵן הֵיאַךְ חָשׁ מֹשֶׁה שֶׁלְּאַחַר תְּפִלּוֹת כֹּה רַבּוֹת וְחַדּוֹת וּנְקִיּוֹת לְשֵׁם שָׁמַיִם וְעוֹד וְעוֹד, אוֹמֵר לוֹ הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא: רַב לָךְ, אַל תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד כַּדָּבָר הַזֶּה... וְכִי חָשַׁד בקוב"ה שֶׁהוּא שׁוֹנְאוֹ חָלִילָה אוֹ שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ לִשְׁמְעוֹ, הֶלֹא אִם לֹא הָיָה שׁוֹמֵעַ מֵהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא: "רַב לָךְ אַל תּוֹסֶף" יִתְּכֵן וְהָיָה מִתְפַּלֵּל עוֹד חֲמֵשׁ מֵאוֹת תְּפִלּוֹת וְאוּלַי עוֹד יוֹתֵר. וּבְכֵן, אַתָּה לֹא שָׁמַעְתָּ מִשְׁפָּט שֶׁכָּזֶה מֵהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אַל תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי, וְלָמָּה שֶׁלֹּא תַּמְשִׁיךְ לְהִתְפַּלֵּל.

הִמְשִׁיךְ וּשְׁאָלַנִי אוֹתוֹ בַּעַל מִשְׁפָּחָה, הֲכִי מַשְׁוֶה אַתָּה אוֹתִי לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וְכִי יֵשׁ לָנוּ מַשָּׂג בִּתְפִלּוֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה וּבְיַחַס הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֵלָיו לְעֻמַּת אִישׁ פָּשׁוּט כָּמוֹנִי.

וְאָז עָנִיתִי לוֹ תְּשׁוּבָה שֶׁצָּרִיךְ כָּל יְהוּדִי מַאֲמִין לְדַעְתָּהּ בְּאֹפֶן בָּרוּר. הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בּוֹחֵן אֶת הָאָדָם מָה הַמַּטָּרָה וְהַתַּכְלִית אֲצָלוֹ בָּעוֹלָם, וּמָה הָאֱמֶצַע, הַאִם הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה הֵמָּה הַמַּטָּרָה וְהַתַּכְלִית אוֹ הַבְלֵי שְׁטוּתֵי עוֹלָם הַזֶּה.

וּבְכֵן, נִתְבּוֹנֵן, אָדָם מִתְפַּלֵּל חֲמֵשׁ מֵאוֹת תְּפִלּוֹת עַל דִּירָה, וּלְבַסּוֹף אִם לֹא נַעֲנָה נִדְמֶה לוֹ שֶׁתְּפִלּוֹתָיו הָיוּ לְבַטָּלָה, וְאִם נַעֲנָה, אֲזַי שָׂמֵחַ לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ, לָמָּה? הִנֵּה הַתְּפִלּוֹת הִגִּיעוּ עַל תַּכְלִיתָן... שֶׁהִנֵּה הַתַּכְלִית הִגִּיעַ-דִּירָה...

נוֹרָא וְאָיֹם.
הַתְּפִלּוֹת הֵנָּם אֶמְצָעִי לְדִירָה?!
וְכִי יֵשׁ זְכוּת גְּדוֹלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְהִתְקַשֵּׁר לַה' וְלִדְבֵק בּוֹ כְּמוֹ שֶׁכֵּן זוֹכֶה הָאָדָם שֶׁנִּדְבָּק לַה' בִּתְפִלָּתוֹ.
הֲלֹא הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מָנַע מִמְּךָ דִּירָה בִּשְׁבִיל לְזַכּוֹתְךָ בִּתְפִלָּה, וּכְשֶׁרָאָה שֶׁהִנְּךָ מִתְפַּלֵּל לְפָנָיו בִּדְבֵקוּת לְקַבֵּל דִּירָה, רָצָה לְזַכּוֹתְךָ בְּיוֹתֵר, וְהֶחְלִיט לְהַמְשִׁיךְ וְלִמְנֹעַ מִמְּךָ אֶת הַדִּירָה עַל מְנָת שֶׁתִּתְפַּלֵּל עוֹד תְּפִלָּה, שֶׁזּוֹ מַתָּנָה גְּדוֹלָה עֲבוּרְךָ, וּכְשֶׁהִתְפַּלַּלְתָּ שׁוּב יָפָה מִכָּל הַלֵּב, הֶחְלִיט לָתֵת לְךָ מַתָּנָה נוֹסֶפֶת וְהִיא עוֹד תְּפִלָּה, וְכֵן הָלְאָה, וּבִשְׁבִיל כָּךְ מָנַע מִמְּךָ אֶת הַדִּירָה.
וּבְכֵן יֵשׁ מַחֲלֹקֶת בֵּינְךָ לְבֵין הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא רָאָה אֶת הַדִּירָה אֶמְצָעִי לְתִפְלָתְךָ שֶׁהִיא הַתַּכְלִית אֲצִלוֹ עֲבוּרְךָ, וְאַתָּה רוֹאֶה אֶת תְּפִלּוֹתֶיךָ אֶמְצָעִי לְדִירָה שֶׁהִיא הַתַּכְלִית אֲצִלְךָ...
הַמַּאֲמִין, יוֹדֵעַ וּבָרוּר לוֹ, שֶׁהַכֹּל מִידֵי ה', וְעֶבְדָּא שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל לַה', וּבָזֶה מְבַטֵּא אֶת תְּלוּתוֹ בַּבּוֹרֵא, שֶׁהֲרֵי אֵלָיו הוּא פּוֹנֶה, אוּלָם הַמִּבְחָן הַאִם בֶּאֱמֶת תּוֹלֶה הוּא עַצְמוֹ בַּבּוֹרֵא, הוּא בְּכָךְ כַּאֲשֶׁר אֵינוֹ נַעֲנָה, אֲזַי אִם מַפְסִיק מִתְּפִלּוֹתָיו הֲרֵי שֶׁבְּכָךְ מְנַתֵּק אֶת תְּלוּתוֹ בּוֹ, וּבְאֹמֶן אֱמוּנָתוֹ חֲזָקָה רוֹאֶה רַק אֶת הַטּוֹב שֶׁבָּעִכּוּב, אִם זֶה מִצַּד שֶׁיַּמְשִׁיךְ לְהִתְפַּלֵּל שֶׁזּוֹ הַתַּכְלִית שֶׁתְּבִיאֵהוּ לִשְׁלֵמוּת יוֹתֵר מֵהַדִּירָה... וְאִם זֶה עַל מְנָת לְיַסְּרוֹ, וְזֶהוּ מִבְחָן שֶׁנִּבְחָנִים בּוֹ בְּנֵי אָדָם רַבּוֹת, עַל תְּפִלּוֹת שֶׁמִּתְעַכְּבוֹת.
וְזֶה לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ן (האמונה והבטחון פרק א'). עוֹד אָמַר בְּטַח בה' וַעֲשֵׂה טוֹב, כְּלוֹמַר אעפ"י שֶׁאֵין בְּיָדְךָ מַעֲשִׂים וְתִדַּע בְּעַצְמְךָ שֶׁאַתָּה רָשָׁע, עִם כָּל זֶה בְּטַח בַּה' כִּי הוּא בַּעַל רַחֲמִים וִירַחֵם עָלֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו ר"ל צַדִּיקִים וּרְשָׁעִים, וְאָמְרוּ בְּשַׁעַה שֶׁבֶּן אָדָם מְצַטַּעֵר שְׁכִינָה מָה אוֹמֶרֶת קַלֵּנִי מֵרֹאשִׁי קַלֵּנִי מִזְּרוֹעִי, עַל כֵּן אָמַר בְּתְחִלָּה בְּטַח בַּה', כְּלוֹמַר בֵּין שֶׁתִּהְיֶה רָשָׁע בְּטַח בה' וְכוּ'. (שער הבטחון-שו"א)

ג. למה הראו לי את העתון...?

מַעֲשֶׂה הָיָה בְּאֶחָד מִידִידַי שֶׁהָיָה גָּר בְּמָקוֹם מְסֻיָּם, מְקוֹם מְגוּרָיו הָיָה קָצַת רָחוֹק מִמְּקוֹם עֲבוֹדָתוֹ, מִמְּקוֹם עֲבוֹדַת אִשְׁתּוֹ וּמִמְּקוֹם לִמּוּדֵיהֶם שֶׁל בָּנָיו שֶׁהָיוּ בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, שֶׁכֻּלָּם הָיוּ מְרֻכָּזִים בְּמָקוֹם אֶחָד הָרָחוֹק מִמְּקוֹם מְגוּרָיו, וְשָׁאַף מְאֹד לָגוּר בַּמָּקוֹם הַהוּא הַמֻּרְכָּז לְכָל צָרְכָיו, שְׁנָתַיִם מְחַזֵּק הוּא אֶת אֱמוּנָתוֹ בַּה', שֶׁעוֹשֶׂה ה' אֶת הַטּוֹב בְּיוֹתֵר עֲבוּרוֹ, וּמְקַבֵּל הוּא בְּאַהֲבָה אֶת אֲשֶׁר יַחְפֹּץ ה', וּמְחַזֵּק הוּא אֶת בְּטָחוֹנוֹ לִהְיוֹת בָּטוּחַ בַּה' שֶׁאִם מַגִּיעַ לוֹ דִּירָה בַּמָּקוֹם הַהוּא הַמֻּרְכָּז לְכָל צָרְכָיו יְקַבְּלֶנָּה, וְאִם לָאו הֲרֵי שֶׁהַכִּי טוֹב שֶׁיִּשָּׁאֵר

הַמַּצָּב כָּךְ. וְהִנֵּה לְאַחַר שְׁנָתַיִם מְזַדְּמֵן לְיָדוֹ עִתּוֹן הַמְפָרְסֵם דִּירוֹת לִמְכִירָה. וְנוֹפְלִים עֵינָיו עַל פִּרְסֻמַּת דִּירָה לִמְכִירָה בְּאוֹתוֹ אֵזוֹר שֶׁשָּׁאַף הוּא כְּבָר שְׁנָתַיִם לָגוּר שָׁם, וְגַם בְּאוֹתוֹ רְחוֹב שֶׁל עֲבוֹדָתוֹ וַעֲבוֹדַת אִשְׁתּוֹ, וּבְקִרְבַת מָקוֹם מַמָּשׁ שֶׁל הת"ת, מִיָּד מוֹדֶה הוּא לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עַל הַמְצִיאָה שֶׁנִּזְדַּמְּנָה לוֹ כִּי גַּם הַמְּחִיר הָיָה סָבִיר וּבְהֶשֵּׂג יָד, מֵרִים הוּא מִיָּד טֶלֶפוֹן, וְהַתְּשׁוּבָה לִשְׁאֵלְתּוֹ: הַדִּירָה נִמְכְּרָה, לִפְנֵי חֲצִי שָׁעָה נַעֲשָׂה חוֹזֶה עִם קוֹנֶה מְסֻיָּם...

אוֹתוֹ יְדִיד נֶגֶשׁ אֵלַי שָׁבוּר לְמֶחֱצָה וּמְאֻכְזָב, אָמַרְתִּי לוֹ: תִּרְאֶה כַּנִּרְאֶה שֶׁהַדִּירָה לֹא שֶׁלְּךָ, כִּי אִם הָיְתָה הַדִּירָה מַגִּיעָה לְךָ מִי הָיָה יָכוֹל לְקַחַתָּהּ מִמְּךָ.

אָמַר לִי אוֹתוֹ יְדִיד, מַאֲמִין אֲנִי שֶׁהַדִּירָה אֵינָהּ שֶׁלִּי, וְהָעֲבָדָא שֶׁלֹּא קִבַּלְתִּיהָ, אוּלָם זוֹעֵק אֲנִי בְּמַר לִבִּי לְפֶשֶׁר הַהַשְׁגָּחָה בְּאֹפֶן זֶה שֶׁנַּעֲשָׂה לִי: מַדּוּעַ הֻרְאוּנִי מִן הַשָּׁמַיִם פִּרְסֻמַּת זוֹ בָּעִתּוֹן, וְכִי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לֹא יָכוֹל לְהַעֲלִים זֹאת מִמֶּנִּי וְלֹא הָיִיתִי רוֹאֶה וְלֹא מִתְאַכְזֵב?! לָמָּה לְהַרְאוֹת לִי כְּאִלּוּ הַדִּירָה בְּיָדִי, וּלְבַסּוֹף בָּרְחָה מִמֶּנִּי...

אָמַרְתִּי לוֹ: שְׁמַע יְדִידִי, ה' צַדִּיק יִבְחַן, זֶהוּ דַּרְכּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לִבְחֹן אֶת צַדִּיקָיו, וּלְרָאוֹת הַאִם שְׁנָתַיִם כְּשֶׁאַתָּה מְדַבֵּר אֱמוּנָה, וּמְחַזֵּק אֶת עַצְמְךָ בְּבִטָּחוֹן בַּה' שֶׁעוֹשֶׂה עִמְּךָ אֶת הַטּוֹב בְּיוֹתֵר, הַאִם זֶה צִפְצוּף מִלִּים אוֹ בֶּאֱמֶת הִנְּךָ חָשׁ זֹאת.

וְהִנֵּה עַתָּה עֵת מִבְחָן הוּא עָלֶיךָ, הַאִם חָשׁ אַתָּה צַעַר שֶׁכְּאִלּוּ וְהִפְסַדְתָּ אֶת הַדִּירָה בְּגַלַּל שֶׁלֹּא הִזְדַּרַזְתָּ וְכַדּוֹמֶה וְהִנְּךָ זוֹעֵף וְזוֹעֵם עַל עַצְמְךָ אוֹ עַל אֲחֵרִים שֶׁגָּרְמוּ לְכָךְ, זֶהוּ סִימָן שֶׁאֱמוּנָתְךָ לֹא הָיְתָה שְׁלֵמָה, וְאִם חָשׁ אַתָּה גַּם עַתָּה שֶׁנַּעֲשָׂה עִמְּךָ הַטּוֹב בְּיוֹתֵר, וּלְלֹא זַעַף וְזַעַם מִתְיַשֵּׁב הִנְּךָ בְּדַעְתְּךָ לְהַאֲמִין שֶׁאֵין אָדָם נוֹגֵעַ בַּמּוּכָן לַחֲבֵרוֹ, זֶהוּ סִימָן שֶׁאֱמוּנָתְךָ הָיְתָה כֵּנָה וַאֲמִתִּית, וְזֶהוּ דַּרְכּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לִבְחֹן אֶת מַאֲמִינָיו, וְכַנֶּאֱמַר "ה' צַדִּיק יִבְחָן".

תֵּדַע כְּשֶׁמְּסַבֵּב אוֹתְךָ חֲלִילָה כַּמָּה מַחְשָׁבוֹת רָעוֹת וּקְטַנּוֹת וְיִסּוּרִין וְדִין וְהַסְתָּרוֹת פָּנִים, וּמָרָה שְׁחֹרָה עַל כֻּלָּם, תֵּדַע שֶׁשָּׁם אִתְּךָ אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּפְלְתָּ לִשְׁאוֹל תַּחְתִּית, בֶּאֱמוּנָה הַזֹּאת תָּקוּם בְּיֶתֶר שְׂאֵת וּבְיֶתֶר עֹז, כִּי אִתְּךָ עִמְּךָ אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי נְקֻדַּת אֲצִילוּת מִתְפַּשֶּׁטֶת עַד הַתְּהוֹם וְלֹא אִשְׁתַּנֵּי בְּכָל אֲתָר וְאֵין אֱלֹקִים עִמָּדִי (דברים לב, לט) אֱלֹהִים אֲחֵרִים חֲלִילָה, כִּי לֹא יִשְׁתַּנֶּה וְלֹא יִתְעָרְבוּ בּוֹ, כִּי הֵם בְּטֵלִים בִּלְתִּי מְצִיאוּת, לֵית בְּהוּ שׁוּם מַמָּשׁוּת כְּלָל כְּלָל, וְאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ מֵאִיר עַד נְקֻדַּת הַתְּהוֹם בִּלְתִּי שׁוּם שִׁנּוּי, אֶלָּא שֶׁאַתָּה גָּרַמְתָּ לְךָ בְּמַעֲשֶׂיךָ הָרָעִים שֶׁמַּגִּיעַ לְךָ מְרִירוּת, כְּאִלּוּ כִּבְיָכוֹל יֵשׁ בּוֹ שִׁנּוּי וּפֵרוּד, כִּי הוּא כֹּל יָכוֹל.

(זוהר חי ח"א דף פ"ו)

ד. למה להביא לי ממון שיגנב ממני לאחר מכן?!

בְּדוֹמֶה לָזֶה שׁוּב מַעֲשֶׂה הָיָה בְּאֶחָד מִשּׁוֹמְעֵי שִׁעוּרִי שֶׁאָמַר לִי שֶׁנִּגְנַב מִכִּיסוֹ לְמַעְלָה מֵאֶלֶף דּוֹלָר, עָנִיתִי לוֹ: תִּתְבּוֹנָן, אִם נִגְנַב מִמְּךָ הַכֶּסֶף בְּהֶכְרֵחַ שֶׁאֵין הוּא מִיּעָד לְךָ, שֶׁהֲרֵי לוּ הָיָה מָמוֹן זֶה מִיּעָד לְךָ מִי הָיָה יָכוֹל לִקַּח אוֹתוֹ מִמְּךָ.

עָנָה לִי: מְקַבֵּל אֲנִי שֶׁמָּמוֹן זֶה אֵינוֹ מִיּעָד לִי, אוּלָם יֵשׁ לִי קֶשְׁיָא, מָמוֹן זֶה שֶׁמִּלְכַתְּחִלָּה אֵינוֹ מִיּעָד לִי מַדּוּעַ בִּכְלָל נִתַּן לִי, מַדּוּעַ הִגִּיעַ לְיָדַי מִתְּחִלָּה, וּבְכָךְ הֶרְאָה לִי כְּאִלּוּ וְהִנֵּה כַּסְפִּי הוּא וּלְבַסּוֹף נִגְנַב מִמֶּנִּי, הֲלֹא הָיָה עָדִיף וּכְמוֹ שֶׁכֵּן הוּא הָאֱמֶת כְּפִי שֶׁהוּכַח לְבַסּוֹף-שֶׁלֹּא הָיָה מַגִּיעַ אֵלַי כֶּסֶף זֶה כְּלָל, הֲלֹא בְּכָךְ לְחִנָּם נִצְטַעַרְתִּי!

אָמַרְתִּי לוֹ, כַּנַּ"ל, ה' צַדִּיק יִבְחָן. הַכֶּסֶף בָּא אֵלֶיךָ מִלְּכַתְּחִלָּה וְאַף שֶׁאֵינוֹ מִיּעָד לְךָ וְעָתִיד הוּא לִגָּנֵב מִמְּךָ, עַל מְנָת לִבְחֹן אֶת אֱמוּנָתְךָ, אִם תִּצְטַעֵר וְתָחוּשׁ שֶׁנִּגְנַב לְךָ הַכֶּסֶף שֶׁלְּךָ, וּמֵעַתָּה הִנְךָ חָסֵר, וַחֲבָל שֶׁנִּגְנַב הֲלֹא יָכוֹלְתִּי בְּכֶסֶף זֶה לְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּם כָּזֶה וְכָזֶה, יָכוֹלְתִּי לִפְרֹעַ חוֹב כָּזֶה וְכָזֶה, לָמָּה לֹא שָׁמַרְתִּי מַסְפִּיק... זֶהוּ סִימָן שֶׁאֱמוּנָתְךָ עֲדַיִן לְקוּיָה, אוּלָם אִם תָּחוּשׁ בַּאֲמִתּוּת אֶת אֱמוּנָתְךָ, שֶׁאֵין לִי מַה לְהִצְטַעֵר, הֲרֵי כֶּסֶף זֶה מֵעִקָּרָא לֹא הָיָה שַׁיָּךְ לִי כִּי אִם הָיָה שַׁיָּךְ לִי הָיִיתִי נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ, וְאֵין לִי מַה לְהִצְטַעֵר עַל כֶּסֶף שֶׁלֹּא שֶׁלִּי שֶׁנִּתַּן לִי כְּפִקָּדוֹן לְזְמַן מְסֻיָּם עַד שֶׁבָּא בַּעַל הַפִּקָּדוֹן וּלְקָחוֹ מִמֶּנִּי, זֶהוּ סִימָן שֶׁאֱמוּנָתְךָ כֵּנָה וַאֲמִתִּית. וְגַם אִם בְּשִׁעַת יְדִיעָתְךָ מֵהַגְּנֵבָה זַעֲפְתָּ וְזָעַמְתָּ, עֲדַיִן אַתָּה בְּמִבְחָן תּוֹךְ כַּמָּה זְמַן תִּתְאוֹשֵׁשׁ מִזַּעֲמְךָ וּתְבַטֵּל דַּעְתְּךָ לְדַעַת אֱמוּנָתְךָ, כָּךְ שֶׁהַמִּבְחָן אֵינוֹ רַק בְּאוֹתוֹ רֶגַע בִּלְבַד, דִּבְהֶחְלֵט יִתָּכֵן-וְכֵן הוּא אֲצָל רֹב הָעוֹלָם שֶׁבְּאוֹתוֹ רֶגַע קָשֶׁה מְאֹד לְקַבֵּל זֹאת בְּאַהֲבָה וּבֶאֱמוּנָה, אוּלָם עֲדַיִן אֵין זֶה אוֹמֵר שֶׁנִּכְשַׁלְתָּ בַּנִּסָּיוֹן, כִּי גַּם אִם 100% לֹא תְּקַבֵּל בְּצִיּוּן מִבְחָנְךָ, אוּלָם עֲדַיִן יִתָּכֵן שֶׁתְּקַבֵּל 90% אוֹ 80% וְכַיּוֹצֵא, תָּלוּי בְּמִדַּת זְרִיזוּתְךָ לְהִתְאוֹשֵׁשׁ מֵהַפֻּרְעָנוּת שֶׁנִּתַּחַלְתָּ וְלָשׁוּב לְיִשּׁוּב הַדַּעַת מִתּוֹךְ הָאֱמוּנָה הַמְיַשֶּׁבֶת אֶת הַדַּעַת וּמוֹבִילָה לְרֶגַע וְשַׁלְוָה.

אֲבָל לָעָתִיד יִתְגַּלֶּה לְעַיִן כֹּל, כִּי הַכֹּל הוּא הוּא, וְכָל הַצָּרוֹת וְהָרָעוֹת וְהַגְּלוּת הַמַּר וְהַהֶסְתָּרָה, הַכֹּל "אֲנִי אֲנִי", אֲנִי הוּא לֹא אַחֵר כְּלָל, כִּי אֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְתִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהַכֹּל הוּא הוּא בִּלְי שׁוּם שִׁנּוּי, וּבִידִיעָה זֹאת יִתְפָּרְדוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן, וְהָרַע גָּמוּר כַּלָּה וְאָבַד דְּלֵית בֵּהּ מְשַׁשְׁוּתָא כְּלָל כְּלָל, וְדֵי בָּזֶה לַמַּאֲמִינִים וּמְחַכִּים לִישׁוּעָה-צַפִּיתָ לִישׁוּעָה. (זוהר חי ח"א דף פו)

ה. הסיר ריק אולם הלב מלא באמונה...

מֹשֶׁה, אִישׁ יְרֵא שָׁמַיִם, אִישׁ אֱמוּנָה, אִישׁ יְגִיעַ כַּפַּיִם הֶעֱמִל וְטוֹרֵחַ לְפַרְנְסָתוֹ בִּיגִיעָה וְעָמָל מְפָרֵךְ וְקָשֶׁה, אוֹתוֹ יוֹם הָיָה מֹשֶׁה רָעֵב בְּמִיָּחֲד, כִּי יָצָא לַעֲמֹל וְלֹא אֲרוּחַת בֹּקֶר כָּרָאוּי,

וְהָעֲבוֹדָה בְּאוֹתוֹ יוֹם הָיְתָה קָשָׁה בִּמְיֻחָד, מְיֻחֶלֶת וּמְצַפָּה מִשָּׁה אֵימָתַי כְּבָר יַגִּיעַ לְבֵיתוֹ, הֲלֹא בְּבֵיתִי אֵשֶׁת חַיִל עִם מַעֲשֵׂי יָדִים לְהִתְפָּאֵר שֶׁיָּדָהּ רַב לָהּ בְּבִשּׁוּל טָעִים וּמְהַנֶּה. מוֹנֶה מִשָּׁה אֶת הַשָּׁעוֹת אֵימָתַי יַגִּיעַ הַבַּיְתָה, וִימַלֵּא אֶת רַעֲבוֹנוֹ מִתַּבְשִׁילֶיהָ הַמְשֻׁבָּחִים שֶׁל אִשְׁתּוֹ.

הִגִּיעַ הַזְּמַן, מַגִּיעַ מִשָּׁה דּוֹפֵק בַּדֶּלֶת, פּוֹתֵחַ אֶת הַדֶּלֶת בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ מְחַכֶּה שֶׁיִּפְתְּחוּ לוֹ לְרֹב רַעֲבוֹנוֹ, עֵינָיו רוֹאוֹת אֶת רַעְיָתוֹ יוֹשֶׁבֶת לָהּ עַל הַכֶּרֶסָא וְקוֹרֵאת סֵפֶר, שָׂמֵחַ הוּא עַל אִשְׁתּוֹ הֶחָרוּצָה שֶׁהִסְפִּיקָה כְּבָר לְבַשֵּׁל וּלְהָכִין הַכֹּל כָּרְאוּי וְיֵשׁ לָהּ עוֹד זְמַן לִקְרֹא סֵפֶר...

נִכְנָס הוּא לְמִטְבָּח רוֹאֶה עַל כִּירֵי הַגַּז סִיר גָּדוֹל, בְּשִׂמְחָה וּבְתַאֲבוֹן נִגַּשׁ הוּא לְפַתֵּחַ אֶת מִכְסֵה הַסִּיר לִרְאוֹת אֶת תְּכוּלָתוֹ הַמְדֻשֶּׁנֶת עֹנֶג, וְהִנֵּה מַעֲלֶה אֶת הַמִּכְסֶה מַבִּיט בַּסִּיר, וּמָה רוֹאֶה הוּא... אֶת פִּרְצוּפוֹ וְתוּ לֹא... סִיר נָקִי וּמַבְרִיק כְּמַרְאֶה...

אֲבָל מֹשֶׁה יְהוּדִי שֶׁעוֹבֵד עַל אֱמוּנָה, מִיָּד מֵרִים עֵינָיו לַמָּרוֹם, וְאוֹמֵר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁמַּצָּב זֶה שֶׁאֲנִי בּוֹ עַתָּה לְלֹא אֲרוּחַת צָהֳרַיִם וְעִם רַעֲבוֹן נוֹרָא, זֶהוּ מֵהַשְׁגָּחָה הַפְּרָטִית שֶׁלְּךָ. אֵיכָנִי מַאֲשִׁים אַף אֶחָד, וְכַמּוּבָן לֹא אֶת אִשְׁתִּי הַיְקָרָה, מַאֲמִין אֲנִי שֶׁהַיּוֹם לֹא מַגִּיעַ לִי לֶאֱכֹל אֲרוּחָה דְּשֵׁנָה וּמְעַנֶּגֶת, וּמְכַבֵּד אֲנִי אֶת רְצוֹנְךָ-רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֶסְתַּפֵּק בְּמִינֵי מְזוֹנוֹת וְכוֹס חַמִּין וְתוּ לֹא... הַסִּיר הָיָה רֵיק מֵאֹכֶל, אוֹמֵר מֹשֶׁה, אוּלָם לֹא אֶתֵּן שֶׁגַּם אֲנִי אֶהְיֶה רֵיק מֵאֱמוּנָה, אֲנִי אֶשְׁאַר מָלֵא בֶּאֱמוּנָה...

וּבְכֵן נִתְבּוֹנֵן,

כַּמָּה נָחַת רוּחַ עָשָׂה מֹשֶׁה בָּזֶה לְבוֹרְאוֹ, הֲלֹא קָרְבַּן רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה' הִקְרִיב עַתָּה מֹשֶׁה, זָבַח אֶת רְצוֹנוֹ, כָּבַשׁ אֶת כַּעֲסוֹ וְזָעָמוֹ, וְהִתְבַּטֵּל לִרְצוֹן ה' בֶּאֱמֶת, זֶהוּ יְהוּדִי מַאֲמִין בֶּאֱמֶת...

עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ (דברי הימים א' טז, כז) אֵצֶל מִי אָנוּ יְכוֹלִים לִמְצֹא "עֹז וְחֶדְוָה" הֵינוּ מִדַּת הַשִּׂמְחָה?

"בִּמְקוֹמוֹ" אֵצֶל הָאָדָם שֶׁהוּא מְקֻשָּׁר לְהַמְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהוּא מַאֲמִין שהשי"ת הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּמַשְׁגִּיחַ עַל הַכֹּל בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, אָדָם זֶה שָׂרוּי תָּמִיד בְּשִׂמְחָה. (נר ישראל-רוז'ין)

1. דוקא עכשו

שִׁמְעוֹן מְנַהֵל עֲבוֹדָה שֶׁאוֹהֵב סֵדֶר וְדַיְקָנוּת, אֶחָד מִפּוֹעֲלָיו זְבוּלוּן שְׁמוֹ אִחֵר מִסְפַּר פְּעָמִים לָעֲבוֹדָה, הֵעִיר שִׁמְעוֹן הַמְנַהֵל לְזְבוּלוּן הַפּוֹעֵל פַּעַם פַּעֲמַיִם וְשָׁלֹשׁ, לְאַחַר שֶׁחָזְרָה בְּעָיֵת הָאִחוּר עַל עַצְמָהּ, אָמַר שִׁמְעוֹן הַמְנַהֵל לְזְבוּלוּן, רְאֵה, בְּשׁוּם אֹפֶן לֹא יִתָּכֵן לְהַמְשִׁיךְ כָּךְ, וּבְכֵן מִמָּחָר אִם מַגִּיעַ אַתָּה מְאֻחָר לְמָקוֹם הָעֲבוֹדָה יֵשׁ לִי תַּחֲלִיפִים רַבִּים בְּמָקוֹמְךָ...

זְבוּלוּן שָׁמַע אֶת הָאֵיּוּם בַּחֲרָדָה, וְהֶחְלִיט זֶהוּ, מִמָּחָר מַקְפִּיד אֲנִי לָבוֹא בַּזְּמַן.

לַמְּחֳרָת קָם זְבוּלוּן בְּהַשְׁכָּמָה, הִתְפַּלֵּל מֻקְדָּם שָׁב לְבֵיתוֹ אָכַל בְּזְרִיזוּת אֲרוּחַת בֹּקֶר עַל מְנָת שֶׁלֹּא לְאַחֵר לָעֲבוֹדָה, יוֹצֵא הוּא מִבֵּיתוֹ בְּזְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַסְפִּיק רֶוַח לְהַגִּיעַ בַּזְמַן לָעֲבוֹדָה.
וְהִנֵּה בָּא הוּא לְהַתְנִיעַ אֶת הָאוֹטוֹ, וְהָאוֹטוֹ לֹא מַתְנִיעַ... זְבוּלוּן בְּלַחַץ, מְנַסֶּה לְבַדֹּק אֶת הַבָּעָיָה מִכָּל כִּוּוּן וּלְלֹא הוֹעִיל, מַתְחִיל זְבוּלוּן לְהִלָּחֵץ, וְחֹשֵׁשׁ הוּא בְּמַעֲשֶׂה שָׂטָן הָעוֹמֵד לְהַרְתִּיחוֹ בְּכַעַס וְזַעַם: דַּוְקָא עַכְשָׁו... לֹא מָצָא הָאוֹטוֹ זְמַן לְהֵעָצֵר דַּוְקָא עַכְשָׁו כְּשֶׁאֲנִי לָחוּץ וּמְאֻיָּם לְפִטּוּרִין מֵעֲבוֹדָתִי...?
אוּלָם זְבוּלוּן כִּיהוּדִי מַאֲמִין אוֹמֵר הוּא לְעַצְמוֹ, רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא חָפֵץ לְנַסּוֹתֵנִי אִם אֶקְבֵּל אֶת מְאֹרַע זֶה בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן, עוֹזֵב הוּא אֶת מְכוֹנִיתוֹ, מַפְסִיק אֶת הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ הַנַּעֲשֵׂית בְּעַצְבָּנוּת, עוֹצֵר מוֹנִית הָעוֹבֶרֶת לְיָדוֹ, וְנוֹסֵעַ עִמּוֹ לִמְקוֹם הָעֲבוֹדָה, וּמַגִּיעַ ב"ה בַּזְמַן...
זוֹהִי חוֹבָתוֹ שֶׁל אִישׁ אֱמוּנָה, לֹא לְהִלָּחֵם עִם הַמְּצִיאוּת, הַמְּצִיאוּת נִקְבַּעַת בִּגְזִירַת אֵ-ל עֶלְיוֹן, וְאֵין לְהִתְעַקֵּשׁ וְלִרְצוֹת דַּוְקָא אֶת הָרָצוֹן הָעַצְמִי, אַדְרַבָּא, בַּטֵּל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ. בְּכָל אִפּוּק שֶׁכָּזֶה וְכַדּוֹמֶה לוֹ, כַּמָּה נַחַת רוּחַ עוֹשֶׂה הָאָדָם לְבוֹרְאוֹ, וּבָזֶה גַּם בָּא הָאָדָם עַל תַּכְלִיתוֹ, כִּי זֶהוּ תַּכְלִית הָאָדָם לְקַבֵּל אֶת מְאֹרְעוֹת חַיָּיו בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן.
כַּמָּה פְּעָמִים מָצוּי שֶׁאָדָם מְמַהֵר לָעֲבוֹדָה כַּנִּזְכָּר, אוֹ לִפְגִישָׁה חֲשׁוּבָה, וּכְגוֹן עַל עִסְקָא שֶׁתְּפִיק רְוָחִים, אוֹ בְּנוֹגֵעַ לְקִנְיַת דִּירָה, מְכוֹנִית, וּבְאֹם יְאַחֵר אֶת הַפְּגִישָׁה יִתָּכֵן וְתִתְבַּטֵּל הָעִסְקָא כִּי בֵּינְתַיִם יָבוֹא אַחֵר וְכַיּוֹצֵא. וּבְדִיּוּק אָז, פְּקַק בַּדֶּרֶךְ, הַתְנוּעָה כְּבֵדָה, וְנִצְרָךְ הוּא בְּזְמַן הַמְּתוּחַ הַזֶּה לְהִיוֹת רָגוּעַ וְשָׁלֵו, וּלְהַאֲמִין שֶׁאֲשֶׁר יַחְפֹּץ ה' יֵעָשֶׂה. אֲנִי אֵינִי עוֹשֶׂה אֶלָּא הִשְׁתַּדְּלוּת בִּלְבַד, מֵעֵבֶר לְכָךְ אֵין מַחוֹבָתִי, וּלְעוֹלָם לֹא אַפְסִיד בִּשְׁבִיל כָּךְ, אַחַר שֶׁאֵין לְהַאֲשִׁימֵנִי כְּעַצְלָן וּבַטְלָן, אִם כֵּן אִם בְּכָל זֹאת תִּתְבַּטֵּל הָעִסְקָא, הַפְּגִישָׁה וְכַיּוֹצֵא זֶהוּ גְּזֵרַת אֵ-ל עֶלְיוֹן הָעוֹשֶׂה וּמְחַפֵּשׂ טוֹבָתִי הָאֲמִתִּית.
כַּמָּה פְּעָמִים קוֹרֶה שֶׁהָאָדָם מְמַהֵר, וּבְשָׁעַת לַחַץ בַּזְמַן-דַּוְקָא אָז אָבַד לוֹ מִסְמָךְ, אָבְדוּ לוֹ הַמַּפְתְּחוֹת, דַּוְקָא בְּשָׁעַת לַחֲצוֹ בַּזְמַן אֵינוֹ מוֹצֵא בֶּגֶד מַתְאִים לִיצִיאָתוֹ זֶה עַתָּה, הַחֲלָצָה לֹא מְגֹהֶצֶת, אוֹ מְגֻלֶּה הוּא עַתָּה בְּדִיּוּק כֶּתֶם בַּחֲלִיפָה שֶׁנִּצְרָךְ עִכּוּב לְנַקּוֹתוֹ, חָסֵר כַּפְתּוֹר בַּמְּעִיל וְנִצְרָךְ עַתָּה לְהִתְעַכֵּב וּלְתָפְרוֹ, כָּל אֵלּוּ נִסְיוֹנוֹת הַמָּה לָאָדָם, וַה' צַדִּיק יִבְחָן, כִּי בְּעֶצֶם וְכִי לֹא יָכֹל הַבּוֹרֵא לִמְנוֹעַ עִכּוּב זֶה מֵהָאָדָם, וְהָיָה בַּנִּמְצָא הַמַּפְתְּחוֹת, הַמִּסְמָךְ, הַבֶּגֶד, הָאוֹטוֹ הָיָה מַתְנִיעַ וְכַיּוֹצֵא, הֲלֹא הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא יָכֹל לַעֲשׂוֹת שֶׁהַכֹּל יִסְתַּדֵּר, וְלֹא בְּדֶרֶךְ נֵס, אֶלָּא בְּדֶרֶךְ טֶבַע, וּבְכָל זֹאת סוֹבֵב הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְעִכּוּבִים הַלָּלוּ לָאָדָם, מַדּוּעַ, לְהִתְעַלֵּל בּוֹ חָלִילָה, לְהַרְגִּיזוֹ חָלִילָה, הֲלֹא הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא הוּא טוֹב-טוֹב ה' לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו, וּמַדּוּעַ אִם כֵּן מְסַבֵּב הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְאָדָם גּוֹרְמִים שֶׁיַּקְצִיפוּהוּ,

שֶׁאִלּוּ אָדָם אַחֵר הָיָה עוֹשֶׂה זֹאת לַחֲבֵרוֹ הָיִינוּ קוֹרְאִים לוֹ אַכְזָר, וְכַיּוֹצֵא, וְכִי קוב"ה חָשִׁיד לְהִתְאַכְזֵר סְתָם עַל בְּרִיּוֹתָיו.

אֶלָּא, לָנוּ יֵשׁ בָּעָיָה, אֵיננוּ בְּהַכָּרָה בְּרוּרָה עַל תַּפְקִידֵנוּ בָּעוֹלָמֵנוּ, חַיִּים אָנוּ בָּעוֹלָם בְּהַכָּרָה מְעֻרְפֶּלֶת, וְדוֹמִים אָנוּ לְשָׁלִיחַ שֶׁנִּשְׁלַח לְתַפְקִיד מְסֻיָּם וְאֵינוֹ מִתְיַחֵס לְתַפְקִידוֹ, וּמְבַלֶּה זְמַנּוֹ בְּהִתְכַּחֲשׁוּת וּלְפָחוֹת בְּשִׂכְחָה מִתַּפְקִידוֹ.

תַּפְקִידֵנוּ בָּעוֹלָם הוּא לֹא מִלּוּי צְרָכֵינוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, בִּשְׁבִיל מִלּוּי צְרָכֵינוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה לֹא הָיָה נִצְרָךְ לְהוֹרִיד נְשָׁמָה קְדוֹשָׁה וּטְהוֹרָה מִלֶּבֶשֶׁת בַּגּוּף חָמְרִי וְגַס, אַדְרַבָּא, תַּפְקִידֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה הוּא כֵּיצַד תְּהֵא תְּגוּבָתֵנוּ וְיַחֲסֵנוּ לְהֶעְדֵּר צְרָכֵינוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְכָל הֶעְדֵּר צְרָכוֹ שֶׁל אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה הִנּוֹ אֶתְגָּר לְנוֹסְסוֹ וּלְהָרִימוֹ בְּאֹם יִתְיַחֵס לְכָךְ בַּתְּגוּבָה הָרְאוּיָה עַל פִּי הָאֱמוּנָה. וְזוֹ אַחַת מִסְּבוֹת הַיִּסּוּרִים, הַיִּסּוּרִים אֵינָם לְסֵבֶל אֶלָּא לְנִסָּיוֹן כֵּיצַד יָגִיב הָאָדָם לַמְאֹרָע הַמְאַכְזֵב שֶׁאֵרַע לוֹ, הַאִם יְקַבְּלֶנּוּ בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת כַּיָּאוּת לֶאֱמוּנָתוֹ בְּאֱמוּן מָלֵא בַּבּוֹרֵא הֶחָפֵץ בְּטוּבָתוֹ, אוֹ לְהֶפֶךְ, יַבִּיט עַל הֶעְדֵּר צָרְכּוֹ בְּכַעַס בְּחַשְׁדָנוּת עַל הַנְהָגַת ה', וְהָעוֹמֵד בְּנִסָּיוֹנוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵינָם אֶלָּא אֲחִיזַת עֵינַיִם הוּא הַגִּבּוֹר הָאֲמִתִּי.

מַרְבֶּה נְכָסִים מַרְבֶּה דְאָגָה, כִּי דַּאֲגַת הַנְּכָסִים מְקַצֶּרֶת שְׁנוֹתָיו, וְדַאֲגַת הַתּוֹרָה אַף כִּי כִּי הִיא דְּאָגָה גְּדוֹלָה לַמֵּבִין כַּאֲשֶׁר יְחַשֵּׁב בַּהֲלָכָה עַד יֹאמַר דָּבָר דָּבוּר עַל אָפָּנָיו, אֵין יְכֹלֶת הַדְּאָגָה הַהִיא לַעֲשׂוֹת לוֹ רַע, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ חַכְמֵי הַטֶּבַע הַיָּגוֹן חוֹלִי הַלֵּב וְהַדְּאָגָה הוּא כְּלוֹת הַלֵּב, אַךְ דּוֹאֵג בַּתּוֹרָה אֹרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים יוֹסִיפוּ לוֹ. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה ע"ה (משלי י כז) יִרְאַת ה' תּוֹסִיף יָמִים וּשְׁנוֹת רְשָׁעִים תִּקְצֹרְנָה. (רבינו יונה אבות פ"ב מ"ז)

ז. השגחת הזכרון והשכחה

אֶחָד מֵהַפְּרָטִים הָרַבִּים שֶׁבָּהֶם יֵשׁ לָתֵת אֶת הַלֵּב עַל הַהַשְׁגָּחָה הַפְּרָטִית הוּא עִנְיַן הַשִּׂכְחָה. אָדָם בְּיוֹם חַם מַגִּיעַ מַזִּיעַ לְסִדּוּר מְסֻיָּם בְּאֵיזֶה מִשְׂרָד, אוֹ בְּיוֹם כְּפוֹר מַגִּיעַ הוּא בְּמִסְרוּת לְמִשְׂרָד כָּל שֶׁהוּא כְּדֵי לְסַדֵּר אֶת עִנְיָנָיו, וּבִפְרָט כַּאֲשֶׁר הַתּוֹר אָרֹךְ, וְהַהַמְתָּנָה מִתְמַשֶּׁכֶת וּמוֹרֶטֶת עֲצַבִּים, וְהָאָדָם מַמְתִּין וּמַמְתִּין, וּלְבַסּוֹף מַגִּיעַ תּוֹרוֹ, וְהִנֵּה נִתְבָּרֵר שֶׁשָּׁכַח אֵיזֶהוּ מִסְמָךְ חָשׁוּב שֶׁאִי אֶפְשָׁר מִבְּלְעָדָיו לְסַדֵּר אֶת הָעִנְיָן. וְהוּא בְּעוֹדוֹ הָמוּם מֵאַכְזָב כּוֹאֵב וּמִצְטַעֵר-הַפְקִיד מִבְּלִי לְחוּשׁ בְּצַעֲרוֹ כְּלָל מְבַקְּשׁוֹ לְפַנּוֹת מָקוֹם לַבָּא אַחֲרָיו...

כַּמָּה אֱמוּנָה נִצְרָךְ כְּדֵי לְקַבֵּל מְאֹרָעוֹת כְּאֵלּוּ בְּאַהֲבָה, וַהֲלֹא מְאֹרָעוֹת כְּאֵלּוּ הֵמָּה בְּחַיֵּי הַיּוֹם יוֹם שֶׁלָּנוּ.

אָדָם הוֹלֵךְ לַעֲבוֹדָה, נִסִּיעָה שֶׁל שָׁעָה פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר, מַגִּיעַ לִמְקוֹם עֲבוֹדָתוֹ וְהִנֵּה שָׂכַח אֶת כַּרְטִיס נוֹכְחוּתוֹ מִלְהַעֲבִירוֹ בְּמַכְשִׁיר הַנּוֹכְחוּת, וְהִנֵּה מַה יַּעֲשֶׂה עַתָּה, לַחְזֹר הַבַּיְתָה אֵינוֹ

יָכוֹל, הֲלֹא עַד שֶׁיֵּלֵךְ וְיָבוֹא יִקַּח לוֹ עוֹד כַּמָּה שָׁעוֹת, וּבְכֵן נִצְרָךְ הוּא לָלֶכֶת לַמִּשְׁרָד לְבַקֵּשׁ שֶׁיִּכְתְּבוּ לוֹ שֶׁבָּא בַּזְּמַן וְכֵיוֹצֵא, שֶׁהוּא לֹא כָּל כָּךְ נָעִים, וְאַף מְעַצְּבֵן...

אָדָם שׁוֹכֵחַ אֵיפֹה הִנִּיחַ אֶת הַמַּפְתְּחוֹת שֶׁל הַמְּכוֹנִית אוֹ הַדִּירָה, אָדָם שׁוֹכֵחַ הֵיכָן הִנִּיחַ אֶת בִּגְדוֹ הַמְסֻיָּם, אָדָם שׁוֹכֵחַ לוֹמַר דָּבָר שֶׁהָיָה חָשׁוּב לְאָמְרוֹ וּבִפְרָט אִם זֶה בְּדִיּוּן בַּפְּנֵי בֵּית דִּין, אוֹ בְּעִסְקָא מוּל בַּעַל עֵסֶק, אוֹ מוּל לָקוֹחַ, וּבִשְׁבִיל שִׁכְחָתוֹ לוֹמַר פְּרָט מְסֻיָּם נִפְסַד אוֹ נִזּוֹק, וְאָז הָאָדָם מִתְיַסֵּר בְּנַפְשׁוֹ לְמֹאד מַדּוּעַ לֹא אָמַרְתִּי כָּךְ וְכָךְ, הֲלֹא בְּכָךְ יָכֹלְתִּי לְהַרְוִיחַ יוֹתֵר, הֵיאַךְ שָׁכַחְתִּי פְּרָט מְסֻיָּם מִלְּאָמְרוֹ הֲרֵי בִּשְׁבִיל זֶה נֶחְשַׁב אֲנִי לְטִפֵּשׁ וְסָכָל, וְאִם הָיִיתִי אוֹמְרוֹ נֶחְשַׁב לְחָכָם וְצוֹדֵק.

וּבִפְרָט בְּעִדַּן וְכוּחַ בֵּינוֹ לְבֵין שִׁכְנוֹ אוֹ חֲבֵרוֹ, שֶׁחָפֵץ הוּא לְהַצְדִּיק אֶת עַצְמוֹ, וְשׁוֹכֵחַ פְּרָט מְסֻיָּם חָשׁוּב שֶׁבְּכָךְ יָכוֹל לְהָגֵן עַל עֶמְדָּתוֹ וּלְהַצְדִּיקָהּ וּבְשִׁכְחָתוֹ מִלְּאָמְרָהּ יָצָא מְבֻיָּשׁ וְאָשֵׁם, וְנֶאֱכָל הוּא בְּקִרְבּוֹ מַדּוּעַ לֹא אָמַרְתִּי כָּךְ וְכָךְ, מַדּוּעַ לֹא טָעַנְתִּי כָּךְ וְכָךְ, הֲלֹא אָז הָיִיתִי מְקֻבָּל יוֹתֵר... הָיִיתִי יוֹצֵא צוֹדֵק... הָיִיתִי יוֹצֵא בְּכָבוֹד...

צָרִיךְ לָדַעַת שֶׁעַל הַבִּינָה נֶאֱמַר (איוב יב, כ): "מֵסִיר שָׂפָה לָנֶאֱמָנִים וְטַעַם זְקֵנִים יִקָּח", וְנֶאֱמַר (משלי טז, א): "לְאָדָם מַעַרְכֵי לֵב וּמֵה' מַעֲנֵה לָשׁוֹן", וְנֶאֱמַר (משלי יט, כא): "רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֶב אִישׁ וַעֲצַת ה' הִיא תָקוּם".

דְּהַיְנוּ אַתָּה יָכוֹל לְתַכְנֵן עִנְיָנֶיךָ, אוֹ דִּבּוּרֶיךָ וּלְנַסְּחָם עַל הַצַּד הַטּוֹב בְּיוֹתֵר וּלְבַסּוֹף הַתּוֹצָאוֹת בְּפֹעַל יִהְיוּ כְּלָל לֹא לְפִי מַה שֶּׁתִּכְנַנְתָּ, וְאַתָּה בְּעַצְמְךָ תַּעֲשֶׂה אַחֶרֶת וּתְדַבֵּר אַחֶרֶת מִמַּה שֶּׁתִּכְנַנְתָּ, כִּי מֵה' מַעֲנֵה לָשׁוֹן.

וְכָל אֵרוּעִים אֵלּוּ הִנָּם בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית לִפְרָטֵי פְּרָטִים, וְהַבּוֹרֵא בְּחָכְמָתוֹ וּבְנִפְלְאוֹת יְכָלְתּוֹ מְסֻבָּב לְכָל אָדָם כְּפִי הַצָּרֵךְ לְהָכָנַת שְׁלֵמוּתוֹ אֲפָנִים מַתְאִימִים לְבִצּוּעַ תַּפְקִידוֹ עַל מְנַת לַהֲבִיאוֹ לְתַכְלִיתוֹ, וְהָאָדָם חַי בָּעוֹלָם עֲשָׂרוֹת שָׁנִים וְיָכוֹל לִחְיוֹת כָּךְ מִבְּלִי מַשִּׂים לֵב כְּלָל עַל כַּוָּנַת הַבּוֹרֵא בְּהַנְהָגָתוֹ אוֹתוֹ, וְרוֹאֶה הַכֹּל כְּמִקְרֶה, וּמִתְעַלֵּם וּמִתְכַּחֵשׁ, וּלְפָחוֹת מִתְטַפֵּשׁ מִלְּהִתְבּוֹנֵן עַל תַּכְלִיתוֹ, וַהֲלֹא תַּכְלִיתוֹ הוּא לַעֲמֹד בַּמִּבְחָנִים הָרַבִּים-לִרְעָעִים תִּבְחָנֵנוּ" שֶׁבּוֹחֲנוֹ הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מִדֵּי יוֹם מִסְפַּר פְּעָמִים, לְבָדֹק אֶת אֱמוּנָתוֹ, וְהָאָדָם אֵינוֹ מֵבִין מָה רוֹצֶה ה' מִמֶּנּוּ, וּמַעֲבִיר בְּהִתְעַלְּמוּת וּבְסִכְלוּת אֶת כָּל יָמָיו.

וּלְעֻמָּתוֹ הַמַּשְׂכִּיל מֵבִין שֶׁכָּל הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא נִסָּיוֹן וּמִבְחָן, וְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בְּרֹב חָכְמָתוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו מֵכִין לוֹ כָּל יוֹם סִדְרָה שֶׁל מִבְחָנִים פְּעָמִים קָשִׁים, פְּעָמִים קַלִּים, עַל מְנַת לְבָחֲנוֹ וּלְצַיְּנוֹ כְּצַדִּיק הַמַּאֲמִין בְּקוֹנוֹ, וְכָל מִבְחָנִים אֵלּוּ מִבְחָנִים שֶׁל אַהֲבָה הֵמָּה, וְכַנֶּאֱמָר "ה' צַדִּיק יִבְחָן", עַל מְנַת לְהַגְדִּיל מַעֲלָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְאָדָם זֶה הַנָּבוֹן מְקַבֵּל

בְּאַהֲבָה כָּל אֵרוּעָיו, וּפוֹקֵחַ עֵינַיִם לְהִתְבּוֹנֵן שֶׁהַבּוֹרֵא מְדַבֵּר עִמּוֹ בְּכָל אֵרוּעַ, וּכְאוֹמֵר לוֹ בְּנִי, זֶהוּ מִמֶּנִּי, זֶהוּ מִבְחָן שֶׁאֲנִי בּוֹחֲנְךָ בּוֹ וְהַכֹּל לְטוֹבָתְךָ.

דְּעוּ בָּנַי כִּי לִפְעָמִים שׁוֹלְחִים מִן הַשָּׁמַיִם עֲבֵרָה לָאָדָם בִּגְלַל שֶׁחָסֵר בַּשָּׁמַיִם לִבּוֹ הַנִּשְׁבָּר, וְזֶה יַגִּיעַ לוֹ מֵחֲמַת הָעֲבֵרָה הַזּוֹ, אוֹ שֶׁרוֹצִים לְנַסּוֹתוֹ בְּנִסָּיוֹן שֶׁל עַצְבוּת, וְהָעִקָּר תָּמִיד שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל עַל כָּל מַה שֶּׁעָבַר רַק לְהִסְתַּכֵּל לְהַבָּא כִּצְבָא מִלְחָמָה, וְתָמִיד לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה וְשִׂמְחָה בְּתַקִּיפוּת גָּדוֹל. (שו"א)

ח. מבחן אמונה לקונה שלחן וכסאות

קֹדֶם נְבָאֵר כֵּיצַד יְהוּדִי מַאֲמִין צָרִיךְ לְגֶשֶׁת לִקְנִיַּת שֻׁלְחָן וְכִסְאוֹת?

בְּחוֹבַת הַלְּבָבוֹת "שַׁעַר הַבְּטָחוֹן" פ"ה מְבֹאָר שֶׁיֶּשְׁנוֹ הֶבְדֵּל בְּחִיּוּב אֱמוּנַת הַהַשְׁגָּחָה בֵּין כְּשֶׁהוּא בְּעִנְיְנֵי רוּחָנִיּוּת לְבֵין כְּשֶׁהוּא בְּעִנְיְנֵי חָמְרִיּוּת, בְּעִנְיְנֵי רוּחָנִיּוּת הָרָצוֹן וְהַהִשְׁתַּדְּלוּת הִיא בִּבְחִירַת הָאָדָם-כַּמָּה לְהִשְׁתַּדֵּל וּלְהִתְאַמֵּץ בַּעֲבוֹדַת ה', אוּלָם הַתּוֹצָאוֹת הִנָּם כְּפִי אֲשֶׁר יִגְזֹר הָאֵ-ל עַל הָאָדָם, וְאִלּוּ בְּעִנְיְנֵי חֹמֶר עָלֵינוּ לְהַאֲמִין שֶׁהַכֹּל-מִתְּחִלַּת הַהִשְׁתַּדְּלוּת וְעַד סוֹף הַהַחְלָטָה-הַכֹּל כָּפוּף לִגְזֵרַת שָׁמַיִם.

וְאִם כֵּן יְהוּדִי מַאֲמִין הַהוֹלֵךְ לִרְכֹּשׁ שֻׁלְחָן וְכִסְאוֹת צָרִיךְ לֵילֵךְ בְּמַחְשָׁבָה כְּדִלְהַלָּן.

אֲנִי פּוֹעֵל בְּדֶרֶךְ טֶבַע וְהוֹלֵךְ לְבֵרר מְחִירִים בְּכַמָּה חֲנֻיּוֹת, כִּי כֵן רְצוֹן ה' שֶׁיְּנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּדֶרֶךְ טֶבַע, זוֹ הַגְּזֵרָה שֶׁגָּזַר הַבּוֹרֵא, שֶׁיְּנַהֵג הָאָדָם בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע וְעִם כָּל זֶה יְשַׁקֵּר אוֹתוֹ בִּלְבָבוֹ, וְהוּא גְּזֵרָה וְעֹנֶשׁ לְאָדָם לְאַחַר חֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן-בְּזֵעַת אַפֶּךָ תֹּאכַל לֶחֶם, לְהִתְיַגֵּעַ בַּמַּעֲשֶׂה, וּלְשַׁקְּרוֹ בַּמַּחְשָׁבָה מִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁאֵין בַּהִשְׁתַּדְּלוּת לְהוֹעִיל כְּלוּם, וְהוּא מַמָּשׁ כְּדֶגְמַת "שְׁבֹר אֶת הֶחְבִית וּשְׁמֹר אֶת יֵינָהּ", לַעֲמֹל וּלְהִתְיַגֵּעַ בְּדֶרֶךְ טֶבַע, וּלְהַזְהֵר שֶׁהָאֱמוּנָה לֹא תִּשָּׁפֵךְ לְבַחוּץ עַל אַף שֶׁהָעַיִן מְתַעְתַּעַת וּמַתְעָה לַחְשֹׁב שֶׁהָאָדָם הוּא הַפּוֹעֵל וְהָעוֹשֶׂה. וּלְכָךְ יֹאמַר הַמַּאֲמִין בְּלִבּוֹ: מַאֲמִין אֲנִי שֶׁהַשֻּׁלְחָן וְהַכִּסְאוֹת שֶׁלְּבַסּוֹף אַחְלִיט לִרְכֹּשׁ הֵם הֵם שֶׁהֻקְבְּעוּ לִי מֵרֹאשׁ, וְאֵין בְּיַד שׁוּם סִבָּה וְגוֹרֵם לְשַׁנּוֹת מִמַּה שֶּׁנִּגְזַר.

וּבְכֵן הוֹלֵךְ אָדָם זֶה קוֹנֶה לְאַחַר בֵּרוּר מְחִירִים בְּכַמָּה חֲנֻיּוֹת אֶת הַשֻּׁלְחָן וְהַכִּסְאוֹת וּמַאֲמִין הוּא שֶׁלְּבַסּוֹף קָנָה אֶת אֲשֶׁר גָּזַר הַבּוֹרֵא שֶׁיִּהְיֶה שֶׁלּוֹ.

וְהִנֵּה הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא "צַדִּיק יְבָחֵן", כָּל מַאֲמִין חַיָּב לַעֲבֹר מִבְחָן עַל אֱמוּנָתוֹ, מָה עוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא שׁוֹלֵחַ לוֹ יָדִיד הַבָּא לְבַקְּרוֹ, שׁוֹאֲלוֹ יְדִידוֹ לְאַחַר שֶׁמְּבָרְכוֹ שֶׁיִּתְחַדֵּשׁ בִּרְכִישַׁת הָרְהוּט הֶחָדָשׁ, בְּכַמָּה עָלָה לְךָ שֻׁלְחָן וְכִסְאוֹת אֵלּוּ, עוֹנֶה לוֹ: 2,000 ש"ח. אוֹמֵר לוֹ חֲבֵרוֹ, 2,000 ש"ח?! הֵיאַךְ קָנִיתָ בְּמְחִיר כָּזֶה, וַהֲלֹא בְּעוֹד שְׁנֵי רְחוֹבוֹת בַּחֲנוּת הָרְהִיטִים מוֹכְרִים בְּדִיּוּק כָּזֶה בְּ-1,200 ש"ח, וּבֶאֱמֶת, זֶה הַקּוֹנֶה הָלַךְ לְבֵרר בְּכַמָּה חֲנֻיּוֹת וּמִשּׁוּם מָה

בְּאוֹתָהּ חֲנוּת הַקְּרוֹבָה שְׁנֵי רְחוֹבוֹת לְיִדּוֹ לֹא הָלַךְ לְבָרֵר, וְלִכְאוֹרָה הִפְסִיד 800 ש"ח.---
וּבְכֵן, כָּאן הַמִּבְחָן!
אִם יְהֵא זָעֵף וְזוֹעֵם עַל עַצְמוֹ, אֵיזֶה טִפְּשׁוּת... אֵיזוֹ עַצְלוּת... הֵיאַךְ שָׁכַחְתִּי מֵחֲנוּת זוֹ...
וְכֵיוֹצֵא, הֲרֵי בְּכָךְ מַרְאֶה הוּא שֶׁאֱמוּנָתוֹ אֵינָהּ אֱמִתִּית שֶׁהֲרֵי בֶּאֱמוּנָתוֹ הָאֱמִין שֶׁמַּה שֶּׁיִּרְכֹּשׁ זֶהוּ מַה שֶּׁמַּגִּיעַ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם.
וְאִם יְהֵא רָגוּעַ וְשָׁלֵו, בְּאָמְרוֹ הֲלֹא אָמַרְתִּי לְעַצְמִי שֶׁאֵינִי אֶלָּא מִשְׁתַּדֵּל, אוּלָם מַה שֶּׁלְּבַסּוֹף אֶקְנֶה זֶהוּ מַה שֶּׁנִּגְזַר עָלַי מִן הַשָּׁמַיִם אִם כֵּן מַה יֵּשׁ לִי לְהִצְטַעֵר.
וְכַמּוּבָן, גַּם אִם בִּתְחִלָּה יְקַבֵּל זֹאת בְּקֹשִׁי וּבְסַרְבָנוּת, אוּלָם כַּמָּה שֶׁיִּתְאוֹשֵׁשׁ מִיָּד לְשׁוּב לְרָגַע וְהַשַּׁלְוָה לְגָבוּרָה יֶחְשַׁב לוֹ, דְּהַיְנוּ גַּם אִם בָּרֶגַע הָרִאשׁוֹן יֵעָקֵץ לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ, אוּלָם אִם יִתְאוֹשֵׁשׁ כַּמָּה שֶׁיּוֹתֵר בִּמְהֵרָה מֵעַצְבוֹנוֹ בְּכָךְ נִמְדָּדֶת מַדְרֵגָתוֹ.
כִּי עִקַּר הַנִּסְיוֹנוֹת וְטִמְטוּם הַלֵּב וְעַצְבוּת מַגִּיעַ תָּמִיד כְּשִׁשּׁוֹרִים דִּינִים ח"ו שֶׁהֵם מִתְעוֹרְרִים עַל הָאָדָם בַּשָּׁמַיִם, וְעַל יְדֵי אֱמוּנָה מַמְתִּיקִים וּמְבַטְּלִים אֶת הַדִּינִים. (שומר אמונים)

ט. השגחת הפרעות שנה

גַּם אִם תִּישַׁן בִּמְנוּחָה וּבְהַשְׁקֵט אוֹ בְּהַפְרָעָה וְנִדּוּד זֶהוּ בְּהַשְׁגָּחָה עֶלְיוֹנָה, כַּמָּה מָצוּי הָרֹגֶז בְּמֵיָּחֵד בְּמַצָּב כָּזֶה, וּבִפְרָט כַּאֲשֶׁר הִתְחִיל הָאָדָם לִישֹׁן, וּשְׁנָתוֹ עֲרֵבָה לוֹ וְהוּא עֲדַיִן בְּשֹׁיא עֲיֵפוּתוֹ, וְאָז מִתְעוֹרְרִים עָלָיו מַפְרִיעִים לְמִינֵיהֶם, אִם זֶה הַשְּׂכֵנִים שֶׁהֶחְלִיטוּ בְּדִיּוּק אָז לְהַרְעִישׁ, הַיְלָדִים שֶׁל הַשְּׂכֵנִים מְשַׂחֲקִים בְּרַעַשׁ לְיַד הַחַלּוֹן, אוֹ דּוֹפְקִים מִלְמַעְלָה בְּמִשְׂחַקֵּיהֶם בְּרַעַשׁ גָּדוֹל, בְּדִיּוּק אָז הֶחְלִיט אֵיזֶה שָׁכֵן אוֹ בַּעַל מְלָאכָה לְקַדֵּחַ בְּמַקֶּדַּחָה בְּרַעַשׁ גָּדוֹל, וְהֵעִיף בְּכָךְ אֶת הַשֵּׁנָה שֶׁזֶּהוּ צַעַר גָּדוֹל הַמְעוֹרֵר כַּעַס נוֹרָא, אוֹ שֶׁמִּבְנֵי הַבַּיִת מְדַבְּרִים בְּקוֹל בַּטֶּלֶפוֹן אוֹ עִם אֵיזֶה אוֹרֵחַ אוֹ שֶׁכֵּן שֶׁבָּא בְּדִיּוּק בְּשָׁעַת הַשֵּׁנָה לְדַבֵּר אוֹ לְבַקֵּר, אוֹ שֶׁמְּזִיזִים בְּרַעַשׁ חֲפָצִים וְכֵיוֹצֵא הַגּוֹרְמִים לְהַפְרָעַת הַשֵּׁנָה.
אוֹ סְתָם נִדּוּדֵי שֵׁנָה, שֶׁהַרְבֵּה סוֹבְלִים מֵהֶם כַּיָּדוּעַ, שֶׁקָּשֶׁה לָהֶם לְהֵרָדֵם מִבִּלְי כַּדּוּר שֵׁנָה, וְגַם זֶה לֹא תָּמִיד מוֹעִיל, אוֹ שֶׁיֶּשְׁנָם כָּאֵלֶּה שֶׁאִם מִתְעוֹרְרִים מִשְּׁנָתָם שׁוּב אֵינָם יְכוֹלִים לַחְזֹר וּלְהֵרָדֵם, וְנִשְׁאָרִים בְּנִדּוּד שֵׁנָה וּמִתְגַּלְגְּלִים עַל מִטּוֹתֵיהֶם עַד הַבֹּקֶר וְכֵיוֹצֵא, מַה שֶּׁגּוֹרֵם לָהֶם לְמָחֳרָת עֲיֵפוּת וְסֵדֶר יוֹם מְבֻלְבָּל מֵחֲמַת חֹסֶר הַשֵּׁנָה.
כָּל אֵלּוּ בְּהַשְׁגָּחָה הֵם. אָדָם נִדּוֹן כַּמָּה יִישַׁן, וְהֵיאַךְ תִּהְיֶא שְׁנָתוֹ רְגוּעָה אוֹ טְרוּפָה.
וְאָז צָרִיךְ הָאָדָם הַמַּאֲמִין מִיָּד לְתַפֵּס עַצְמוֹ מִבִּלְי לִזְעֹף, וּלְהָרִים עֵינָיו לַמָּרוֹם וְלוֹמַר רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם: יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהַפְרָעָה זוֹ בִּשְׁנָתִי הִיא יִסּוּרִים וְכַפָּרָה עַל עֲוֹונוֹתַי, יְהִי רָצוֹן שֶׁיִּתְכַּפְּרוּ לִי בָּזֶה הָעֲוֹונוֹת, וּמְקַבֵּל אֲנִי צַעַר זֶה בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַפְרָעָה זוֹ הִיא מֵרְצוֹנְךָ לְטוֹבָתִי וּלְכַפֶּרֶת עֲוֹונוֹתַי.

כַּמָּה גִּבּוֹר אִישׁ שֶׁכָּזֶה, הַמּוֹשֵׁל בְּרוּחוֹ לִכְבֹּשׁ כַּעֲסוֹ וְזַעֲמוֹ, בִּשְׁעַת כַּעַס וְזַעַם, כְּאָמוּר שֶׁמִּתּוֹךְ שֵׁנָה מִתְעוֹרֵר לָאָדָם כַּעַס גָּדוֹל, וְאָז אִם הוּא אֶרֶךְ אַפַּיִם וּמוֹשֵׁל בְּרוּחוֹ מִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה וּמְבַטֵּל רְצוֹנוֹ לִרְצוֹן ה' אַשְׁרָיו וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ.

שִׂמְחָה זֶה הָאֶמְצָעִי לְהַמְתִּיק אֶת הַדִּינִים, כִּי יָדוּעַ מסה"ק כְּשֶׁאָדָם נוֹפֵל לְמְרִירוּת וְהֶעְדֵּר שִׂמְחָה, מוּבָן שֶׁשּׁוֹרֶה עָלָיו דִּינִים ר"ל, וְהָאָדָם הוּא עוֹלָם קָטָן וְכָלוּל מִכָּל הָעוֹלָמוֹת מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה אִתּוֹ לְמַעְלָה, מַרְגִּישִׁים תֵּכֶף לְמַטָּה, וְכָךְ גַּם לְהֶפֶךְ, פְּעֻלָּה שֶׁנַּעֲשֵׂית לְמַטָּה מְעוֹרֶרֶת אֶת הַדָּבָר הַהוּא לְמַעְלָה, עַל כֵּן בִּשְׁעַת הַשְׁרָאַת הַדִּינִים רח"ל חַיָּבִים לְהִתְחַזֵּק תֵּכֶף בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה וְלִדְחוֹת מֵעַצְמוֹ אֶת הַמְּרִירוּת, וְאָז זֶה מְהַפֵּךְ גַּם לְמַעְלָה אֶת הַמַּר לְמָתוֹק, וּכְבָר נִמְתָּק הַדִּין, כִּי הַתַּכְלִית הוּא תָּמִיד לַהֲפֹךְ הַמְּרִירָא לְמַתְקָא, וּמִינֵיהּ וּבֵיהּ שַׁדָּא נַרְגָּא, וְאָז הַדִּינִים נִתְהַפְּכִין לְטוֹב. (שומר אמונים)

י. גם כוס תה הוא בהשגחה...

נִזְכָּר אֲנִי בְּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה, בְּהִיוֹתִי אַבְרֶךְ צָעִיר הָיִיתִי מִתְפַּלֵּל בְּאֶפֶן קָבוּעַ בְּאֶחָד הַבָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת בִּירוּשָׁלַיִם, לְאַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית הָיָה הַמִּנְהָג שֶׁהַשַּׁמָּשׁ מַגִּישׁ כּוֹס תֵּה לַמִּתְפַּלְּלִים. אַחַד הַמִּתְפַּלְּלִים בְּבֵית כְּנֶסֶת זֶה אָמַר לִי, תִּרְאֶה הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, אֲנִי בִּלְבַד לֹא מְקַבֵּל כּוֹס תֵּה לְאַחַר הַתְּפִלָּה!

אָמַרְתִּי לוֹ, זֶה לֹא יִתָּכֵן הֲלֹא הַשַּׁמָּשׁ מְחַלֵּק תֵּה לְכָל הַמִּתְפַּלְּלִים וּמָה עִנְיָן יֵשׁ לוֹ שֶׁלֹּא לְהַגִּישׁ גַּם לְךָ, שֶׁמָּא אַתָּה בִּמְרִיבָה עִמּוֹ...

אָמַר לִי אוֹתוֹ אָדָם, אֵינִי בִּמְרִיבָה עִמּוֹ וּמֵעוֹלָם לֹא הָיָה לָנוּ שִׂיחַ וְשִׂיג, אֶלָּא תִּתְבּוֹנֵן מֵעַצְמְךָ וְתִרְאֶה מַה שֶּׁקּוֹרֶה.

הִתְבּוֹנַנְתִּי, וְהִנֵּה מָה אֲנִי רוֹאֶה, אוֹתוֹ שַׁמָּשׁ הָיָה מֵכִין מִסְפָּר מְסֻיָּם שֶׁל כּוֹסוֹת תֵּה כִּי גַּם הַמִּתְפַּלְּלִים שָׁם הָיוּ קְבוּעִים בְּדֶרֶךְ כְּלָל בְּמִסְפָּרָם. וְהִנֵּה הָיָה מַתְחִיל אֶת סִיבּוּבוֹ מִצַּד יָמִין עִם מַגָּשׁ מָלֵא כְּמוֹ 12 כּוֹסוֹת בְּמִסְפָּר, וְאוֹתוֹ אָדָם הָיָה יוֹשֵׁב שָׁם בְּמִסְפָּר 13, וְאִם כֵּן לֹא קִבֵּל תֵּה, וּבְסִיבּוּב שֵׁנִי שֶׁהָיָה הַשַּׁמָּשׁ עוֹשֶׂה אַחַר כָּךְ מִצַּד שְׂמֹאל לְהַשְׁלִים אֶת הַחֶלְקָה לְאֵלֶּה שֶׁלֹּא קִבְּלוּ בַּסִּיבּוּב הַקּוֹדֵם הָיָה מְמַלֵּא 8 כּוֹסוֹת, וּבַסִּיבּוּב מִצַּד שְׂמֹאל הָיָה זֶה יוֹשֵׁב בְּמָקוֹם מִסְפָּר 9 אִם כֵּן שׁוּב לֹא קִבֵּל...!

וְרָאִיתִי שֶׁמִּבְּלִי מֵשִׂים לִבּוֹ שֶׁל הַשַּׁמָּשׁ אָדָם זֶה יוֹם אַחַר יוֹם אֵינוֹ מְקַבֵּל כּוֹס תֵּה, הִנֵּה גַּם כּוֹס תֵּה, אִם תְּקַבֵּל אוֹ לֹא תְּקַבֵּל זֶהוּ בְּהַשְׁגָּחָה!

וְעוֹד נִזְכָּר אֲנִי מַעֲשֶׂה שֶׁפַּעַם אַחַת הָיִיתִי בְּבֵיתִי, וְהַכּוֹס תֵּה בְּיָדִי, וַאֲנִי עוֹמֵד לְבָרֵךְ עָלָיו לִשְׁתּוֹתוֹ, וּבְכֵן וְכִי מַה יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁלֹּא אֶשְׁתֶּה הֲלֹא הִנְנִי בְּבֵיתִי וְהַכּוֹס בְּיָדִי, הַכּוֹס וְהַשְׁתִּיָּה שֶׁלִּי הוּא, אוּלָם כְּשֶׁהַגְּזֵרָה הָעֶלְיוֹנָה מַחְלִיטָה שֶׁלֹּא מַגִּיעַ לִי לִשְׁתּוֹת כּוֹס זֶה, מַה

נַעֲשָׂה, בִּתְּיֵ שֶׁתִּחְיֶה בְּדִיּוּק אָז שָׁבָה בִּמְרוּצַת מִשְׁחָקָהּ וְרֹאשָׁהּ פָּגַע בַּכּוֹס שֶׁבְּיָדֵי הִפִּילַתּוּ וּשְׁבָרַתּוּ, הִנֵּה כְּשֶׁנִּגְזַר מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁלֹּא מַגִּיעַ כּוֹס תֵּה, גַּם כְּשֶׁיִּהְיֶה הַכּוֹס בְּיָדְךָ וּבְבֵיתְךָ לֹא תּוּכַל לִשְׁתּוֹתוֹ.

תַּקִּיפוּת זֶה הַמִּדָּה שֶׁבִּלְעָדֶיהָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ לְשׁוּם דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, כִּי זֶה כָּל הָעֲבוֹדָה שֶׁל הַבַּעַל דָּבָר לְהַחְלִישׁ אֶת הַתַּקִּיפוּת שֶׁל הָאָדָם, שֶׁיִּפֹּל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, יֵשׁ אֶת טִרְדּוֹת הַיְלָדִים, הָאִשָּׁה, פַּרְנָסָה וְעוֹד טִרְדּוֹת בְּלִי שִׁעוּר, מַה שֶּׁנִּרְאֶה עִם זֶה אִי אֶפְשָׁר לַעֲבֹד אֶת הַשי"ת, אֲבָל כָּל זֶה רַק נִסְיוֹנוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲבֹר וּלְהִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם, וְאִם מִתְחַזֵּק בְּמִדַּת תַּקִּיפוּת וְאֵינוֹ מִתְעַנְיֵן בְּכָל אֵלּוּ הַטִּרְדּוֹת וּמַשְׁלִיךְ עַצְמוֹ לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, כִּי לְתַכְלִית זֶה נִבְרֵאתִי, אָז נִתְעַלֶּה יִקְרָא דקוב"ה לְעֵלָּא וּלְעֵלָּא, וּמִמֵּילָא כָּל הַנִּסְיוֹנוֹת בְּטֵלִין, וְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אוֹמֵר לְמַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת רְאוּ בְּרִיָּה שֶׁבָּרָאתִי בְּעוֹלָמִי יְהוּדִי שָׁבוּר מָלֵא בִּטְרָדוֹת וּבְנִסְיוֹנוֹת מִכָּל הַצְּדָדִים וְהוּא מְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּכָזֶה תַּקִּיפוּת. (שומר אמונים)

יא. אין אדם נוגע במוכן לחברו

הַמָּמוֹן הוּא חַיֵּי נֶפֶשׁ הָאָדָם, הָאָדָם חָרֵד וּבָהוּל עַל מָמוֹנוֹ, הַרְבֵּה הֶתֵּרִים מוֹרֶה הָאָדָם לְעַצְמוֹ בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, וּבְוַדַּאי שֶׁקָּשֶׁה מְאֹד מִלְּהִיוֹת בַּעַל עַיִן טוֹבָה בְּהַצָּלַחַת הַשֵּׁנִי וּבִפְרָט כַּאֲשֶׁר הַשֵּׁנִי הוּא בֶּן אֱמוּנוּתוֹ. לֹא כֵן הַמַּאֲמִין הַשָּׁלֵם נָקִי אַף מֵעַיִן רָעָה וְהִנֵּהוּ "בַּר לֵבָב" לִשְׁמֹחַ בְּטוֹבַת הַשֵּׁנִי מִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁאֵין אָדָם נוֹגֵעַ בַּמּוּכָן לַחֲבֵרוֹ.

בְּסֵפֶר "כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ" (עמ' רכו), מֵבִיא מַעֲשֶׂה מֻפְלָא מֵהַנְהָגַת אִישׁ אֱמוּנָה מְסֻיָּם, וּמְמֻנּוּ נִלְמַד הֵיאַךְ צָרִיךְ לִנְהֹג כָּל יְהוּדִי מַאֲמִין בְּעִקָּר זֶה שֶׁהוּא מֵעִקְרֵי הָאֱמוּנָה: "אֵין אָדָם נוֹגֵעַ בַּמּוּכָן לַחֲבֵרוֹ", שֶׁבִּידִיעָה בְּרוּרָה בְּעִקָּר זֶה חוֹשֵׁךְ הָאָדָם מֵעַצְמוֹ קִנְאָה כַּעַס וְתַחֲרוּת.

וְזֶה הַמַּעֲשֶׂה הַמּוּבָא שָׁם:

עוֹסֵק בְּצָרְכֵי צִבּוּר בָּאֲמוּנָה הָיָה ר'---. לְצֹרֶךְ פַּרְנָסָתוֹ הֶחֱזִיק לוֹ בֵּית דְּפוּס בָּעִיר. לְיָמִים בָּא יְהוּדִי אֶחָד וּפָתַח לוֹ בֵּית דְּפוּס נוֹסָף לְיַד פֶּתַח מִפְעָלוֹ. הִתְעַמֵּק ר'---בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים הַדְּנִים בָּעִנְיָן שֶׁל הַשְּׂגַת גְּבוּל, וְהִגִּיעַ לִידֵי מַסְקָנָא, הֱיוֹת וְכָל מְזוֹנוֹתָיו קְצוּבִים לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּמַה שֶּׁנִּפְסָק בַּשָּׁמַיִם בַּמֶּה שֶׁיִּשְׁתַּכֵּר בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁנָה זֶהוּ יְקַבֵּל, וּמִמֶּנּוּ אֵין כֹּחַ בְּיַד אִישׁ לִגְרֹעַ. וְאֵלּוּ עֲבוֹדָתוֹ הִיא רַק לְמַלֹּאת חוֹבַת הִשְׁתַּדְּלוּת פַּרְנָסָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁצִּוָּה הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְאָדָם הָרִאשׁוֹן: "בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם", כִּי אֵין אָדָם נוֹגֵעַ בַּמֶּה שֶׁמּוּכָן לַחֲבֵרוֹ כְּמִלֹּא נִימָה.

לֹא הִתְקַצֵּף ר'---, וְלֹא נִסָּה לְהַכְנֵס בְּוִכּוּחִים עִם שְׁכֵנוֹ הֶחָדָשׁ, לֵאמֹר: בְּכָל שֻׁטַּח הָעִיר לֹא מָצָאתָ מָקוֹם אַחֵר לִפְתֹּחַ בֵּית דְּפוּס, כִּי אִם מַמָּשׁ לְיַד פֶּתַח בֵּית דְּפוּס שֶׁלִּי? לֹא עָשָׂה כֵן, דָּנוֹ לְכַף זְכוּת, כִּי מִן הַשָּׁמַיִם סִבְּבוּ שֶׁרַק עַל יָדוֹ יִמְצָא מָקוֹם לַהֲקָמַת דְּפוּס.

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לִפְתִיחַת הַדְּפוּס, נִכְנַס לִשְׁכֵנוֹ הֶחָדָשׁ וּבְסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת הוֹשִׁיט לוֹ בִּלְבָבִיוּת: "שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם"! וְכֹה הָיוּ דְּבָרָיו הָרְאוּיִים לְהֵחָרֵט בְּאוֹתִיּוֹת זָהָב מַזְהִירוֹת:

הִנֵּה אַתָּה הֶרֵי חָדָשׁ כָּאן בָּעִיר, וּבְוַדַּאי מְעֻנְיָן אַתָּה לָדַעַת פְּרָטִים אוֹדוֹת עֲנַף הַדְּפוּס, הִנְנִי נָכוֹן וּמְזֻמָּן בְּחֶפְץ לֵב לַעֲזֹרְךָ בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר, אֶלָּא הֱיוֹת וְאֵין זוֹ שִׂיחָה עַל רֶגֶל אַחַת, כְּאן בְּבֵית הַמְּלָאכָה בְּאֶמְצַע הַיּוֹם, וְלָכֵן אוּלַי תּוֹאִיל לְהִכָּנֵס לְבֵיתִי בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת קֹדֶשׁ, וּנְשׂוֹחֵחַ בְּפְרוֹטְרוֹט בְּיִשּׁוּב הַדַּעַת לְתוֹעֶלְתְּךָ. וְעַתָּה דַּע לְךָ יְדִידִי, כִּי אִם זָקוּק אַתָּה לְאֵיזֶה כְּלִי, אוֹ אוֹתִיּוֹת, אוֹ מַכְשִׁיר לָעֲבוֹדָה, הֲרֵי בֵּית דְּפוּסִי פָּתוּחַ לְפָנֶיךָ, תּוּכַל לְהִכָּנֵס אֶצְלִי וְאֶתֵּן לְךָ בְּהַשְׁאָלָה בְּחֶפְץ לֵב!

בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת קֹדֶשׁ לְאַחַר הַהַבְדָּלָה, נִגַּשׁ ר'---לְאָרוֹן וְהוֹצִיא סֵפֶר "אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן" מֵאֵת מוֹרוֹ וְרַבּוֹ בַּעַל הַ"חָזוֹן אִישׁ", פָּתַח בְּפֶרֶק שְׁלִישִׁי הַדָּן בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ וְהִתְעַמֵּק בִּדְבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים. כֹּה יָשַׁב וְהֶעֱמִיק עַד שֶׁהוֹפִיעַ אוֹרְחוֹ שְׁכֵנוֹ הֶחָדָשׁ לָעֲבוֹדָה. קִבְּלוֹ בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, וְהִרְצָה לְפָנָיו עַל כָּל הָעִנְיָנִים הַקְּשׁוּרִים בְּעִנְיְנֵי הַדְּפָסָה, דְּבָרִים שֶׁיּוּכַל הַשָּׁכֵן לְהַפִּיק מֵהֶם תּוֹעֶלֶת חָמְרִית כִּי הֲרֵי הוּא מְנֻסֶּה בְּכָךְ שָׁנִים רַבּוֹת, וְאֵין חָכָם כְּבַעַל הַנִּסָּיוֹן. שׁוּב הִזְכִּירוֹ לְהִכָּנֵס אֵלָיו בְּכָל עֵת שֶׁיִּצְטָרֵךְ כְּלִי וְאוֹתִיּוֹת בְּהַשְׁאָלָה. וּלְבַסּוֹף הִצִּיעַ לוֹ כִּי לְמַעַן תּוֹעֶלֶת שְׁנֵיהֶם, כְּדַאי הַדָּבָר שֶׁיִּקְבְּעוּ מְחִיר אֶחִיד, כָּךְ שֶׁהַשָּׁטָן לֹא יִמְצָא מָקוֹם לְהַחְדִּיר קִנְאָה וְתַחֲרוּת בֵּינֵיהֶם. הוּא נִפְרַד מִמֶּנּוּ בְּלִבָּבִיוּת וּבְבִרְכַּת הַצְלָחָה בְּכָל אֲשֶׁר יִפְנֶה.

בְּנֵי בֵּיתוֹ שָׁנוֹדַע לָהֶם הַדָּבָר, עָמְדוּ מִשְׁתָּאִים לְמִשְׁמַע אָזְנָם. הָאֶחָד בָּא לְהַצֵּר גְּבוּלְךָ, וְאַתָּה מַעֲלֶה עֲצוֹת טוֹבוֹת וַהֲגוּנוֹת, וּמְטַכֵּס תַּחְבּוּלוֹת אֵיךְ לְעָזְרוֹ בְּכָךְ? פָּנָה וְאָמַר לָהֶם: הֲרֵי כָּל עֲבוֹדָתִי הַגַּשְׁמִית עָלַי אֲדָמוֹת רַק כְּדֵי לְמַלֵּא חוֹבַת הִשְׁתַּדְּלוּת פַּרְנָסָתִי, אִם כֵּן שָׁמֵחַ אֲנִי שֶׁשְּׁכֵנִי הֶחָדָשׁ יַצְלִיחַ לְפִרְסֵם מֵעָלַי מְעַט מֵעֹל הָעֲבוֹדָה, וְאַדְרַבָּה אֲנִי אֶשְׁלַח אֵלָיו קוֹנִים, כִּי עָלַי לְהַכִּיר לוֹ טוֹבָה, שֶׁהֲרֵי הוּא עוֹשֶׂה לִי טוֹבָה גְּדוֹלָה, שֶׁמְּמַעֵט מִמֶּנִּי עֲבוֹדָה גַּשְׁמִית-כָּל זֹאת מִבְּלִי שֶׁהוּא יִגְרַע וַיְמַעֵט אֶת פַּרְנָסָתִי הַקְּצוּבָה לִי מֵהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כִּי "הוּא זֶה"... כָּךְ מְדַבֵּר יְהוּדִי שֶׁהֶאֱמוּנָה הַטְּהוֹרָה בָּקְעָה מֵעֹמֶק לִבּוֹ. כָּךְ נִרְאֶה יְהוּדִי "בַּעַל הַבַּיִת" שֶׁטֻּפַּח בְּצִלָּא דְּהֵימְנוּתָא דְּהַ"חָזוֹן-אִישׁ"... (קובץ "מסורת" ט', שנ"ו).

יְדִידִי אֲהוּבִי אִם אָדָם מַרְגִּיל עַצְמוֹ בְּשִׂמְחָה וּבְבִטָּחוֹן אָז הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מַפְלִיא עִמּוֹ פְּלָאוֹת מַמָּשׁ לְמַעְלָה מִן הַטֶּבַע בְּחוּשׁ וְכוּ'. וְאוֹדוֹת הָאַבְרֵךְ שֶׁנָּפַל לְמָרָה שְׁחוֹרָה רח"ל, בְּנִי אֲהוּבִי זֶה שֹׁרֶשׁ מֵהֶעְדֵּר הַבִּטָּחוֹן, וּרְפוּאָה שֶׁלּוֹ

לְחַזֵּק לְבָבוֹ תָּמִיד וְיִלְמֹד בְּסִפְרֵנוּ "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" מַאֲמַר הַשְׁגָּחָה וּמַאֲמַר הַבִּטָּחוֹן, וְיֹאמַר בְּכָל יוֹם הָאֲנִי מַאֲמִין שֶׁל מְבַקֵּשׁ הָאֱמוּנָה, אִם עוֹד דַּעַת בְּקִרְבּוֹ אֲקַוֶּה לַה' שֶׁיֵּיטִיב לוֹ הַמַּצָּב. (אגרות שו"א)

יב. מעשה שהיה

וּמַעֲשֶׂה הָיָה פַּעַם בְּסִיוּם אַחַת מִדְּרָשׁוֹתַי בָּעִיר נְתַנְיָה, בָּאוּ אֵלַי שְׁנֵי בַּחוּרִים חוֹבְשֵׁי כִּפָּה, וְאָמְרוּ לִי שֶׁהֵם מִתְחַזְּקִים כָּאן בָּעִיר נְתַנְיָה, וְיֵשׁ לָהֶם שְׁאֵלָה, מֵאַחַר וְכָאן בָּעִיר קָשֶׁה לָהֶם לְמְצֹא זִוּוּגָם, כִּי רֹב בְּנוֹת עִירָם לֹא מוּכָנוֹת לְקַבֵּל אוֹתָם כְּשֶׁהֵם עִם כִּפָּה, הַאִם רַשָּׁאִים הֵם לְהוֹרִיד הַכִּפָּה, עַד שֶׁיִּמְצְאוּ זִוּוּגָם...

אָמַרְתִּי לָהֶם, שִׁמְעוּ יְדִידַי, הַאִם אַתֶּם מַאֲמִינִים בָּאֱלֹקִים, עָנוּ לִי בְּוַדַּאי, וּבְכֵן הִמְשַׁכְתִּי וְאָמַרְתִּי לָהֶם: עֲצָתִי הִיא, שֶׁאֶת הַצַּעֲתְכֶן זוֹ תַּצִּיעוּ לֵאלֹקִים, וּלְמָחָר תִּכָּנְסוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּבִפְתִיחַת הַהֵיכָל תַּצִּיעוּ לֵאלֹקִים אֶת הַצַּעֲתְכֶם זוֹ, וְכֹה תֹּאמְרוּ לוֹ: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, רוֹאִים אָנוּ שֶׁזִּוּוּגֵנוּ מִתְקַשֶּׁה, וּבְכֵן יֵשׁ לָנוּ דֶּרֶךְ לְסַיֵּעַ לְךָ לְזָרֵז זִוּוּגֵנוּ, נוֹרִיד הַכִּפָּה וּבְכָךְ יִסְתַּיֵּעַ לְךָ-רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם לְמְצֹא לָנוּ זִוּוּג...

תֵּכֶף הִתְבַּיְּשׁוּ הַבַּחוּרִים וְהֵבִינוּ בְּעַצְמָם אֶת טָעוּתָם.

הֱיִתְכֶן לִיהוּדִי מַאֲמִין הַמַּאֲמִין שֶׁהַכֹּל מֵהַבּוֹרֵא, לְזָרֵז לְעַצְמוֹ אֶת הִישׁוּעָה בְּדֶרֶךְ שֶׁהִיא נֶגֶד רְצוֹן הַבּוֹרֵא, הֲלֹא מַאֲמִין אַתָּה בַּבּוֹרֵא שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ, וְהַכֹּל מֵרְצוֹנוֹ וְהַשְׁגָּחָתוֹ, הֵיאַךְ תְּנַסֶּה לְהַצִּיעַ הַצָּעָה לְהוֹעִיל לְעַצְמְךָ בְּדֶרֶךְ שֶׁהִיא מְנֻגֶּדֶת לִרְצוֹנוֹ, וְהֵיאַךְ תַּחְשֹׁב שֶׁיַּעֲשֶׂה הוּא אֶת רְצוֹנְךָ-בְּדֶרֶךְ שֶׁבָּחַרְתָּ לְמְרֹד בּוֹ.

אִם כֵּן כַּמָּה טוֹעִים אֲלוּ הַמְּאַנִּים וּמְשַׁקְּרִים בְּמַשָּׂאָם אֶת הַבְּרִיּוֹת, "מַה יִּתֵּן לְךָ וּמַה יּוֹסִיף לְךָ לְשׁוֹן רְמִיָּה", וַהֲלֹא מַה שֶּׁנִּגְזַר לְךָ בֵּין כֹּה תִּקַּבֵּל, וּמַה שֶּׁלֹּא נִגְזַר לְךָ לְעוֹלָם לֹא תְּקַבֵּל, וְאִם לְנֶגֶד עֵינֶיךָ יֵרָאֶה שֶׁהִנְּךָ מְקַבֵּל וּמַרְוִיחַ מֵאוֹנָאָה וְשֶׁקֶר, הֲרֵי שֶׁבְּכָךְ הִנְּךָ מִסְכֵּן גָּדוֹל, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם מַטְעִים אוֹתְךָ לִרְאוֹת שֶׁדַּרְכְּךָ הָרָעָה מַצְלִיחָה, וְעָלֶיךָ לִדְאֹג מְאֹד פֶּן תֵּדַח בִּגְלַל כֵּן מֵהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא חָלִילָה.

וּבֶאֱמֶת, בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא יֵהָנֶה הָאָדָם כְּלוּם מִמַּה שֶּׁהִרְוִיחַ בְּשֶׁקֶר, לְפִי שֶׁאֵין זֶה שֶׁלּוֹ, וְאֵין אָדָם נוֹגֵעַ בַּמֶּה שֶׁלֹּא שֶׁלּוֹ, וְכַיָּדוּעַ שֶׁמָּמוֹן שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לֹא רַק שֶׁמִּתְכַּלֶּה בְּעַצְמוֹ אֶלָּא אָמְרוּ חז"ל שֶׁמְּכַלֶּה גַּם אֶת הַמָּמוֹן הַכָּשֵׁר חָלִילָה

וְהִנֵּה מִכְּלַל מִדַּת בִּטָּחוֹן, יֵשׁ לָדַעַת שֶׁהוּא מְצֻמָּד וּמְחֻבָּר עִם הָאֱמוּנָה שֶׁל הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וּמִזֶּה תָּבִין וְתַשְׂכִּיל, כְּמוֹ לְמָשָׁל אָדָם שֶׁחוֹשֵׁק בְּדִבְרֵי תוֹרָה אוֹ תְּפִלָּה, וּמִזְדַּמֵּן לוֹ בִּטּוּל בְּעַל כָּרְחוֹ וּמִתְבַּטֵּל, וְעַל יְדֵי זֶה נוֹפֵל בְּלִבּוֹ, אֲבָל בָּאֱמֶת טָמוּן בָּזֶה הַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא.

כַּמּוּבָא בְּצַוָּאַת הריב"ש (אות ג) וז"ל, וְכָל אָדָם צָרִיךְ לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל כֹּחוֹ (נ"א בחינותיו), שֶׁהַכֹּל הוּא צֹרֶךְ [גָּבוֹהַּ], מִפְּנֵי שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רוֹצֶה שֶׁיַּעַבְדוּ אוֹתוֹ בְּכָל הָאֻפָנִים, וְהַכַּוָּנָה כִּי לִפְעָמִים אָדָם הוֹלֵךְ וּמְדַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם, וְאָז אֵינוֹ יָכוֹל לִלְמֹד וְכוּ', וְכֵן כְּשֶׁהָאָדָם הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל וְלִלְמֹד כְּדַרְכּוֹ, וְצָרִיךְ לַעֲבֹד אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בָּאֻפָנִים אֲחֵרִים, וְאָז אַל יְצַעֵר אֶת עַצְמוֹ בָּזֶה, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רוֹצֶה שֶׁיַּעַבְדֵהוּ בְּכָל הָאֻפָנִים, פְּעָמִים בָּאֹפֶן זֶה וּפְעָמִים בְּאֹפֶן זֶה, לָכֵן הִזְדַּמֵּן לְפָנָיו לֵילֵךְ לַדֶּרֶךְ אוֹ לְדַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם, כְּדֵי לַעֲבֹד אוֹתוֹ בְּאֹפֶן זֶה עכ"ל, וְכַמָּה עָמְקוּ וְגָבְהוּ אֵלּוּ הַדִּבּוּרִים [לְ]הַמִּתְבּוֹנֵן בָּהֶם, וּבְאֵלּוּ הַדְּבָרִים אֶפְשָׁר לְהָאָדָם לְהִתְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּכָל עֵת וּבְכָל זְמַן שֶׁלֹּא יִפֹּל בְּלִבּוֹ מְשׁוּם דָּבָר. (שו"א מ' הבטחון וההתחזקות)

יג. "דרך אמונה" למעכבי שדוך

בֵּין הַבְּעָיוֹת וְהַיְסוּרִים הַקָּשִׁים הַמְּצוּיִים בְּיָמֵינוּ הִיא צָרַת עִכּוּב הַשִּׁדּוּךְ.

לְצַעֲרִי, אֵין פַּעַם שֶׁלְּאַחַר הַדְּרָשָׁה שֶׁהִנְנִי דוֹרֵשׁ בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּהְיֶה-שֶׁאֵינִי נִתְקָל בִּבְנֵי אָדָם הַמְסַפְּרִים לִי מִצָּרָה זוֹ שֶׁפּוֹקֶדְתָם לָהֶם בְּעַצְמָם אוֹ לִבְנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, וּמְבַקְּשִׁים עֵצָה לְסִיּוּם סֵבֶל אָרֹךְ וּמַמָּשָׁךְ זֶה.

וּבִפְרָט שֶׁגְּוָנֵי יִסּוּרֵי עִכּוּב הַשִּׁדּוּכִים לִפְעָמִים נַעֲשֶׂה בְּאֹפֶן קָשֶׁה בְּיוֹתֵר, וּכְגוֹן שִׁדּוּךְ שֶׁנִּרְאֶה הוֹלֵךְ כַּסֵּדֶר וּלְבַסּוֹף מִתְפּוֹצֵץ... אוֹ פְּעָמִים שֶׁהַבְּחוּר מְאֹד רוֹצֶה וְהַצַּד הַשֵּׁנִי לֹא, אוֹ לְהֶפֶךְ. וְהָאַכְזָבוֹת בְּנוֹשֵׂא זֶה מְגֻוָּנוֹת וּמְצַעֲרוֹת מְאֹד.

וּבְעֶצֶם בְּעִכּוּב הַשִּׁדּוּךְ נוֹצְרִים ב' אֲפָנִי סֵבֶל אֵימִים וְנוֹרָא, הָאֶחָד הוּא עֶצֶם עִכּוּב הֲקָמַת בַּיִת בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁזּוֹ תִּשׁוּקַת וְחֶמְדַּת כָּל בֵּן וּבַת בְּיִשְׂרָאֵל וְחֶמְדַּת כָּל הוֹרֶה לְרְאוֹת מִבָּנָיו.

וְהַשֵּׁנִי הוּא הַהִתְדַּרְדְּרוּת הָרוּחָנִית הַבָּאָה בְּעִקְבּוֹת עִכּוּב זֶה, נִפְגָּשׁ אֲנִי עִם בַּחוּרִים יְרֵאֵי ה' הַמִּתְאוֹנְנִים וּבוֹכִים בְּמַר נַפְשָׁם שֶׁעֵקֶב עִכּוּב שִׁדּוּכָם נוֹפְלִים הֵמָּה בְּעִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה, וְעַל אַף רְצוֹנָם הָעַז לְהִשָּׁמֵר מִכָּל חֵטְא, וּבְהֶכְרֵחַ נִמְנָע לְרַוּק וּבְמִיָּחֵד רַוָּק שָׁנִים רַבּוֹת מִלְּהִיוֹת שָׁמוּר בִּקְדֻשָּׁה כָּרָאוּי, וְעַל זֶה מִתְרַעֲמִים הֵמָּה לִמְאֹד עַל הַהַשְׁגָּחָה, מַדּוּעַ עָשָׂה לָהֶם אֱלֹקִים כָּכָה לַהֲבִיאָם לְמַצָּב שֶׁכִּמְעַט בִּלְּתִי נִמְנָע מִלְּהִכָּשֵׁל בַּעֲבֵרָה, וַהֲלֹא הַבָּא לִטַּהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ, אִם כֵּן הֵיאַךְ אַחַר שֶׁכְּבָר כַּמָּה שָׁנִים מִשְׁתַּדְּלִים הֵמָּה לִשְׁמֹר עַצְמָם מֵחֵטְא, וּבִפְרָט בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה שֶׁהַדָּבָר קָשֶׁה לָהֶם מְאֹד, וּמָסְרוּ נַפְשָׁם לַה' בִּתְשׁוּבָתָם וְעָזְבוּ כָּל מַחְמַדֵּי תֵּבֵל לִהְיוֹת נֶאֱמָנִים לַה', וְהִנֵּה זְמַן פְּרִקָם עָבַר מִזְּמַן וְאֵין בַּנִּמְצָא לָהֶם אֵשֶׁת חַיִל שֶׁתִּסְיַעֵם בַּעֲבוֹדַת ה'.

וּבְכֵן הֵיאַךְ נִגָּשִׁים לִבְעָיָה זוֹ בְּדֶרֶךְ אֱמוּנָה?

כְּלָל גָּדוֹל יֵשׁ לָנוּ לָדַעַת כִּי מַחְשְׁבוֹתֵינוּ רְחוֹקִים לְמֵאֹד מֵאֹד מִמַּחְשְׁבוֹתָיו יִתְבָּרַךְ.

וְנִקַּח לְדֻגְמָא, הַגָּלֻיּוֹת שֶׁגָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ, וְעַתָּה אָנוּ כְּבָר קָרוֹב לְ-2,000 שָׁנָה בְּגָלוּת מָרָה, הֲרֵי מַטָּרָתָם שֶׁל הַגָּלֻיּוֹת לְתַקֵּן אֶת יִשְׂרָאֵל, וּכְנֶגֶד מַה שֶּׁחָטְאוּ כַּפָּרָתָם בְּגָלוּתָם לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עִוְּתוּ וּלְהַכְשִׁירָם לַגְּאֻלָּה וְלִשְׁלֵמוּת רוּחָנִית, וְכֵן מְבֹאָר בָּ"אוֹר הַחַיִּים" הק' (שמות ג', ח') שֶׁתַּכְלִית הַגָּלֻיּוֹת כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְרוּ כָּל הַנִּיצוֹצוֹת וְיִתְקְנוּ.

וּבְכֵן אִם נִתְבּוֹנֵן הֲרֵי בְּכָל הַגָּלֻיּוֹת לֹא נִהְיָה מַצָּבֵנוּ יוֹתֵר טוֹב. שֶׁהֲרֵי בְּגָלוּת מִצְרַיִם יָרְדְנוּ וְשָׁקַעְנוּ בְּמ"ט שַׁעֲרֵי טֻמְאָה, עַד שֶׁקִּטְרְגָה מִדַּת הַדִּין הַלְלוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְכוּ', בְּגָלוּת בָּבֶל-70 שָׁנָה כְּמוֹ כֵן יָרְדְנוּ פְּלָאִים וְרַבִּים מֵעִמָּנוּ נִשְׁאוּ נָשִׁים נָכְרִיּוֹת, בְּגָלוּתֵנוּ זוֹ הָאֲרֻכָּה וְהַמָּרָה, אֵין לְשַׁעֵר וּלְתָאֵר אֶת גֹּדֶל הָאֲבֵדוֹת שֶׁל הַנִּשָּׁמוֹת הַנִּדָּחוֹת בְּגָלוּת זוֹ, וְהִנֵּה הַיּוֹם נִשּׁוּאֵי תַּעֲרֹבֶת בָּאָרֶץ וּבחו"ל, מְדִינָתֵנוּ מְדִינָה שֶׁל מִינוּת וְחִלּוּל הַקְּדֻשָּׁה, חִנּוּךְ הַנּוֹעַר הַיּוֹם חִלּוֹנִי בְּרֻבּוֹ, וְעוֹד מְעִידוֹת תְּהוֹמִיּוֹת מָעַדְנוּ מַה שֶּׁלֹּא נִתַּן לְהַעֲלוֹת עַל הַכְּתָב.

וּבְכֵן וְכִי הַגָּלֻיּוֹת לֹא מְכַפְּרוֹת, וְכִי הַגָּלֻיּוֹת לֹא מְבִיאוֹת אֶת מַטְּרַת הַבּוֹרֵא בָּהֶם עַל תַּכְלִיתָם, וְכִי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא שָׁגָזַר עָלֵינוּ גָּלֻיּוֹת לֹא לָקַח בַּחֶשְׁבּוֹן אֶת הַמְּעִידוֹת שֶׁיֵּאָרְעוּ לָנוּ דַּוְקָא בְּסִבַּת הַגָּלֻיּוֹת, וְעִם כָּל זֶה רָאָה הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בְּכָךְ תִּקּוּן לָנוּ, וְאֶפְשָׁר הַיְסוּרִים הָרַבִּים שֶׁבַּגָּלוּת מְקַטְּינוֹת אֶת הַקַּטֵּגוֹרְיָא מִכָּל עָוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה, וּמַגְדִּילוֹת אֶת הַסַּנֵּגוֹרְיָא מִכָּל מִצְוָה וּמְסִירוּת נֶפֶשׁ וְרַק לֶאֱלֹקִים פִּתְרוֹנִים וּמֹאזְנַיִם לִשְׁקֹל אֶת הָעֲדִיפוּת שֶׁבַּגָּלוּת עַל אַף הַמְּעִידוֹת הַצְּפוּיוֹת בְּעִקְבוֹתֶיהָ זֶהוּ בִּכְלָלוּת.

אוּלָם כְּמוֹ כֵן הַדָּבָר בִּפְרָטוּת, אַתָּה שֶׁמִּתְחַזֵּק בַּעֲבוֹדַת ה', אוֹ אַתָּה הַבַּעַל תְּשׁוּבָה, שֶׁכָּעֵת הִנְךָ בְּמַצָּב שֶׁל נְסִיּוֹנוֹת קָשִׁים בְּיוֹתֵר מֵחֲמַת עִכּוּב שִׁדּוּךְ, וְאַף שֶׁעִכּוּב שִׁדּוּךְ זֶה גּוֹרֵם לְךָ לִמְעִידוֹת מִדֵּי פַּעַם. וְכִי יוֹדֵעַ אַתָּה מַה מְקֻרָב אוֹתְךָ לַה' בְּיוֹתֵר, הֲלֹא הַמִּשְׁקָל לְאֶלֹקִים לְהַעֲרִיךְ עֲמִידוֹתֶיךָ בַּנִּסְיוֹנוֹת-שֶׁעֲרְכָּן רַב בְּמַצָּבְךָ זֶה לְעֻמַּת כִּשְׁלוֹנוֹתֶיךָ מִדֵּי פַּעַם. הֲלֹא בַּגְּמָרָא (פסחים קיג, ע"א) אִיתָא: "רַוּק הַדָּר בַּכְּרֵךְ וְאֵינוֹ חוֹטֵא-הקב"ה מִשְׁתַּבֵּחַ בּוֹ בְּכָל יוֹם", וְאִם כֵּן לְךָ וְתֵדַע אִם לֹא עָדִיף לוֹ לְהַקָּבָ"ה יוֹם עֲמִידָה בַּנִּסָּיוֹן כְּשֶׁהִנְךָ בְּמַצָּב רַוּקוּת יוֹתֵר מִזְּמַן רַב כְּשֶׁהִנְךָ נָשׂוּי, הֱיוֹדֵעַ אַתָּה מַה נִּפְעָל מִכָּל יוֹם רַוּקוּת שֶׁעוֹבֵר עָלֶיךָ וְאַתָּה עוֹמֵד בְּצִדְקָתְךָ וּבְתֻמָּתְךָ, וְאַף שֶׁ"בֵּין לְבֵין" בִּלְּתִי נִמְנָעִים מְעִידוֹת אוּלָם עֲדַיִן מֹאזְנֵי הַמִּשְׁפָּט בְּיַד ה' הֵמָּה וְלֹא בְּיַד בְּנֵי הָאָדָם לָדַעַת מֶה עָדִיף עַל מָה.

הֲלֹא תִּבִּין. אִם שִׁמְךָ ה' בַּמַּצָּב שֶׁאַתָּה הִנְךָ נָתוּן בּוֹ עַתָּה, סִימָן שֶׁחָפֵץ הוּא שֶׁתַּעֲבְדֵהוּ בְּמַצָּב זֶה דַּוְקָא. הֲרֵי אַתָּה מִשְׁתַּדֵּל לִמְצֹא זִוּוּג, יְדֵי חוֹבַת הִשְׁתַּדְּלוּת הִנְךָ יוֹצֵא, וְאִם כֵּן מַה חוֹשֵׁב אַתָּה שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא רוֹצֶה מִמְּךָ מֵעֵבֶר לָזֶה, שֶׁתִּקְפֹּץ לִשָּׁמַיִם?! הֲלֹא תָּבִין פָּשׁוּט שֶׁחָפֵץ הוּא שֶׁתַּעֲבְדֵהוּ בְּמַצָּבְךָ זֶה שֶׁהִנְךָ נָתוּן בּוֹ עַתָּה, וְאַף שֶׁלֹּא נֶעֱלַם מִמֶּנּוּ

שֶׁבְּעִקְבוֹת מַצָּבְךָ אַתָּה צָפוּי אַתָּה לִמְעִידוֹת, וּלְמַצְּבֵי רוּחַ גְּרוּעִים מַה שֶּׁמַּפִּיל וּמְיָאֵשׁ אֶת הָאָדָם מֵעֲבוֹדַת ה'.

אִם כֵּן הֵיאַךְ יָכוֹל אַתָּה לַחְשֹׁב אַחֶרֶת מִמַּה שֶּׁחוֹשֵׁב עֲבוּרְךָ בּוֹרְאֶךָ, וְכִי יוֹדֵעַ אַתָּה מַה טּוֹב לְךָ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ יוֹדַעַת.

וּמַעֲשֶׂה הָיָה שֶׁפָּגַשְׁתִּי חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה אֶחָד שֶׁהָיָה כְּבָר בֶּן כ"ח שָׁנָה לְלֹא מְצִיאַת שִׁדּוּךְ, וּבְמַר נַפְשׁוֹ אָמַר לִי, שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּבִיעָה גְּדוֹלָה עַל הַהַנְהָגָה עִמּוֹ לִהְיוֹת שֶׁהוּא מְעֻכָּב מִלְּהִנָּשֵׂא, שֶׁבִּגְלַל מַצָּבוֹ הָעַכְשָׁוִי בָּטֵל הוּא מִתּוֹרָה, מֻטְרָד, מְשֻׁעֲמָם וְעָצוּב, וְאַף גַּם מוֹעֵד מִדֵּי פַּעַם בְּעִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה, וּבְכֵן תְּבִיעָתוֹ הִיא מַה טּוֹב יֶשְׁנוֹ בְּכָךְ שֶׁמַּצָּבוֹ יְהֵא בְּכִי רַע בְּאֹפֶן שֶׁהוּא עַתָּה.

אָמַרְתִּי לוֹ, שְׁמַע יְדִידִי, יִתְּכֵן וְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֵינוֹ כּוֹעֵס עָלֶיךָ בִּגְלַל מַה שֶּׁאָמַרְתָּ עַכְשָׁו כִּי מִתּוֹךְ מָרְיְרָךְ וְכַעַסְךָ דִּבַּרְתָּ, אוּלָם מַה שֶּׁכֵּן הוּא שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא צוֹחֵק מִדְּבָרֶיךָ...

וּשְׁאָלַנִי לְמָה כַּוָּנָתִי?

אָמַרְתִּי לוֹ: תִּרְאֶה, אַתָּה מַגִּיעַ לְבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה, מַצִּיעַ אֶת תְּבִיעָתְךָ כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְתָּ, וּבְכֵן בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה מִסְתָּמָא הֲלֹא יָגִיב, וּבְכֵן אֹמַר לְךָ מַה יִּתָּכֵן שֶׁבֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה יָגִיב עַל תְּבִיעָתְךָ:

בַּעַל תְּשׁוּבָה יָקָר, יְסוֹדֶיךָ בְּעִכּוּב הַשִּׁדּוּךְ הָיוּ אֲכֵן קָשִׁים מִנִּשְׂא, אוּלָם בֹּא וּרְאֵה מַה נִּפְעָל וְנִתְקָן מִכָּל יוֹם שֶׁל עִכּוּב, מִכָּל אַכְזָבָה שֶׁל שִׁדּוּךְ שֶׁהִתְבַּטֵּל, מִכָּל מֻתָּח שֶׁל שִׁדּוּךְ, בֹּא וּרְאֵה מַה נִּתְקָן וְנִפְעָל לְךָ מִכָּךְ, תִּרְאֶה כַּמָּה מֵעֲוֹנוֹתֶיךָ נִתְכַּפְּרוּ בִּשְׁבִיל כָּךְ, בֹּא וּרְאֵה שֶׁעֲבוֹדָתְךָ אֶת ה' בְּיָמִים אֵלֶּה, שֶׁהָיְתָה מִתּוֹךְ קֹשִׁי וְטֵרוּף כַּמָּה עֶרְכָּהּ, כִּי כָּל צַעַד וְצַעַד שֶׁל עֲבוֹדַת ה' שֶׁעָשִׂיתָ בְּיָמִים טְרוּפִים אֵלּוּ שָׁוֶה פִּי כַּמָּה וְכַמָּה מֵהַיָּמִים הַטּוֹבִים שֶׁהָיוּ לְךָ לְאַחַר מִכֵּן כְּשֶׁנִּשֵּׂאתָ אִשָּׁה וּשְׁעָתְךָ הָיְתָה שְׁעַת הַשֶּׁקֶט, בֹּא וּרְאֵה הֵיאַךְ הָיָה הַקֶּבֶ"ה מְשַׁתֵּבֵחַ בְּךָ בְּכָל יוֹם שֶׁל זְמַנֵּי רַוְקוּתְךָ כְּשֶׁהָיִיתָ חָזָק וְעוֹצֵר מִלַּחְטֹא, וְעוֹד בֹּא וּרְאֵה הֵיאַךְ לֹא הָיָה אֶפְשָׁר בְּשׁוּם אֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה תִּקּוּנְךָ בְּאֹפֶן אַחֵר מִלְּבַד אֹפֶן זֶה, כִּי דַּוְקָא בּוֹ הָיְתָה תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר פָּגַמְתָּ בַּעֲבָרְךָ, וְעוֹד וְעוֹד יֵרָאוּ לְךָ אֵילּוּ אוֹצָרוֹת עֲצוּמִים שֶׁל שָׂכָר וְתִקּוּן יָצַרְתָּ לְעַצְמְךָ בְּעִקְבוֹת סֵבֶל זֶה, וְאָז הֲלֹא תִּבּוֹשׁ וְתִכָּלֵם מִתְּבִיעָתְךָ...

תָּבִיעָתְךָ שֶׁקָּפַחְתָּ בִּפְרוּטוֹת בּוֹ בִּזְמַן שֶׁזָּכִיתָ בְּאַלְפֵי אַלְפֵי דִּינָרֵי זָהָב...

הָאָדָם בְּכָאן נִדְמֶה לוֹ שֶׁהוּא מְקֻפָּח, מֻפְלֶה לְרָעָה, מִדַּת הַדִּין נוֹהֶגֶת בּוֹ בְּאַכְזָרִיּוּת... וְכֵיוֹצֵא, וּבְעֶצֶם זֹאת מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה וְאֵינוֹ מֵבִין מַה נַּעֲשָׂה יָקָר וּגְדֻלָּה לְנַפְשׁוֹ עֲבוּר כָּל זֶה, וְהַקָּבָ"ה שֶׁהוּא רַחְמָן וְנֶאֱמָן, לֹא בִּשְׁבִיל שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ מֵבִין אֶת תּוֹעֲלְתּוֹ יִמְנַע הַבּוֹרֵא אֶת תּוֹעֲלְתּוֹ מִמֶּנּוּ, וְכִי בִּשְׁבִיל שֶׁהַבֵּן אֵינוֹ מֵבִין וְיוֹרֵד לְעֹמֶק כַּוָּנַת טוֹבַת אָבִיו זוֹ סִבָּה

שֶׁיִּמְנַע הָאָב הַטוֹבָה הָאֲמִתִּית מִבְּנוֹ וְיֵלֵךְ עִם בְּנוֹ כְּפִי סִכְלוּתוֹ שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא לְרָעָתוֹ, לְכָךְ אֵין הַקָּבָ"ה מִתְחַשֵּׁב בְּכָךְ שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ רוֹאֶה וְאֵינוֹ מֵבִין אֶת הַתּוֹעֲלִיּוֹת שֶׁהַבּוֹרֵא מַפִּיק בַּהַנְהָגָה שֶׁנּוֹהֵג עִמּוֹ.

וּבְכֵן דֶּרֶךְ הָאֱמוּנָה שֶׁלְּךָ, הוּא לְהַאֲמִין גַּם בָּזֶה שֶׁהוּא לְטוֹבָה, וְאַף שֶׁהִנְּךָ בָּטוּחַ שֶׁהַטוֹב הוּא רַק בְּאֹם אֶנְשֵׁא וְאֶהְיֶה בַּעַל אִשָּׁה וִילָדִים, וְרַק בְּכָךְ הִנְּךָ רוֹאֶה אֶת עָתִיד חַיֶּיךָ הַמְאֻשָּׁרִים וְהַמְיֻצָּבִים בַּעֲבוֹדַת ה', עָלֶיךָ לִהְיוֹת בָּטוּחַ שֶׁרְאִיַּת הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא רוֹאֶה לְמַרְחוֹק הַרְבֵּה יוֹתֵר מִשֶּׁלְּךָ, וְהַנַּעֲשֶׂה בְּמַצָּבְךָ עַתָּה הוּא בְּעֶצֶם הַטוֹב בְּיוֹתֵר עֲבוּרְךָ.

וּכְמוֹ שֶׁהָיָה מְפָרֵשׁ הָרַבִּי מִקּוֹצְק אֶת הַמִּשְׁנָה: "אַל תֹּאמַר לִכְשֶׁאֶפָּנֶה אֶשְׁנֶה שֶׁמָּא לֹא תִּפָּנֶה", אַל תֹּאמַר לִכְשֶׁאֶפָּנֶה מְצָרוֹתַי, מֵעֲנִיּוּתִי, מֵרֻוָּקוּתִי, אָז אֶשְׁנֶה. שֶׁמָּא לֹא תִּפָּנֶה, שֶׁמָּא לֹא תִּפָּנֶה מִצָּרָתְךָ, וּתְעַכֵּב מֵהַיְשׁוּעָה לִזְמַן מָה כִּי חָפֵץ הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בְּמַצָּבְךָ עַתָּה שֶׁאֵינְךָ מֻפְנֶה, אֶלָּא דַּוְקָא טָרוּד וְטָרוּף מִבְּעָיוֹתֶיךָ, דַּוְקָא בְּמַצָּב כָּזֶה חָפֵץ ה' בְּךָ שֶׁתַּעֲבֶדֶהוּ, כִּי חָשׁוּב לוֹ מַה שֶּׁאַתָּה מֵבִיא לוֹ עַתָּה מִתּוֹךְ טֵרוּף וְטִרְדָּה יוֹתֵר מִכָּל אֲשֶׁר תָּבִיא לוֹ כַּאֲשֶׁר תִּהֶא שְׁעָתְךָ שְׁעַת הַשְׁקֵט וּרְוָחָה.

מוּבָא בְּאָבוֹת דְּרַבִּי נָתָן, מַה שֶּׁמִּתַּקֵּן הָאָדָם מִתּוֹךְ צַעַר שָׁוֶה יוֹתֵר מִמַּאָה פְּעָמִים שֶׁלֹּא בְּצַעַר, וְאִם כֵּן הֲכִי יוֹדֵעַ הָאָדָם מַה טּוֹבָתוֹ וּמַה לֹּא, מַה טּוֹבָתוֹ יוֹתֵר וּמַה טּוֹבָתוֹ פָּחוֹת.

וְעַל זֶה אָמְרוּ: "הֲכִי דָּמֵי בַּעַל תְּשׁוּבָה? בְּאוֹתוֹ מָקוֹם בְּאוֹתָהּ אִשָּׁה וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה". דְּהַיְנוּ מַה נִּקְרָא בַּעַל תְּשׁוּבָה אֲמִתִּי שֶׁעוֹבֵד ה' בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא נִמְצָא, וְלֹא מְעַכֵּב אֶת תְּשׁוּבָתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ אֶת ה' עַד שֶׁיַּעֲבֹר לְמָקוֹם אַחֵר, וְכֵן בְּאוֹתָהּ אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְלֹא מְעַכֵּב אֶת תְּשׁוּבָתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ עַד שֶׁתִּשְׁתַּנֶּה אִשְׁתּוֹ הַמְצִיקָתוֹ וּמַטְרִידָתוֹ, וְכֵן בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְלֹא מְעַכֵּב תְּשׁוּבָתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ עַד שֶׁתִּשְׁתַּנֶּה אִשְׁתּוֹ הַמְצִיקָתוֹ וּמַטְרִידָתוֹ, וְכֵן בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְלֹא מְעַכֵּב תְּשׁוּבָתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ אֶת קוֹנוֹ לִזְמַן מְאֻחָר וְכֵיוֹצֵא, אֶלָּא עוֹבֵד ה' בְּמַצָּבוֹ הָעַכְשָׁוִי, מִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁאִם שָׂמַנִי אֱלֹקִים בְּמַצָּב זֶה, בְּהֶכְרֵחַ שֶׁרוֹצֶה הוּא אֶת עֲבוֹדָתִי בְּמַצָּב זֶה דַּוְקָא, וְהוּא הַטוֹב בְּיוֹתֵר בִּשְׁבִילִי.

כְּלָל גָּדוֹל, גֹּל עַל ה' מַעֲשֶׂיךָ וְיִכֹּנוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ (משלי טז ג), שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁיְּזַדְּמֵן לוֹ יַחְשֹׁב שֶׁהוּא מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיִרְאֶה שֶׁיְּבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּזַדְּמֵן לוֹ תָּמִיד מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יוֹדֵעַ שֶׁהוּא לְטוֹבָתוֹ, וְלֹא מַה שֶּׁנִּרְאֶה לִבְנֵי אָדָם [טוֹבָה] עַל פִּי שִׂכְלוֹ, כִּי אֶפְשָׁר מַה שֶּׁבְּעֵינָיו טוֹב הוּא רַע לוֹ, רַק יַשְׁלִיךְ הַכֹּל כָּל עִנְיָנָיו וּצְרָכָיו עָלָיו יִתְבָּרַךְ [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נה כג) הַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהָבְךָ עכ"ל]. (שו"א מ' הביטחון והתחזקות)

יד. דרך אמונה למתיסר בבעיות נפשיות

גַּם הַמִּתְיַסֵּר בִּבְעָיוֹת נָפֶשׁ, אֶלָּא שֶׁלְּעִתִּים כְּשֶׁהוּא מְיַשֵּׁב בְּדַעְתּוֹ וְיוֹדֵעַ אֶת חוֹבָתוֹ בְּעוֹלָמוֹ, יֵשׁ לוֹ לְהַאֲמִין, שֶׁעֲבוֹדַת ה' שֶׁלּוֹ נִצְרֶכֶת לִהְיוֹת בְּמַצָּבוֹ דַּוְקָא בַּאֲשֶׁר הוּא, וְאַף שֶׁבְּמַהֲלַךְ

יְסוּרָיו נִבְצָר מִמֶּנּוּ לְעִתִּים מִלְקַיֵּם תּוֹרָה וּמִצְוֹות כְּלָל, אֵין לוֹ לְהִתְיָאֵשׁ וּלְהִתְעַצֵּב מִכָּךְ, אֶלָּא לִשְׂמֹחַ עַל כָּךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׁעוֹת פְּנוּיוֹת שֶׁבָּהֶם יָכוֹל הוּא לְמַלֵּא חוֹבָתוֹ בְּעוֹלָמוֹ.

וּכְמוֹ שֶׁהִסְבִּרְנוּ לְעֵיל בְּדֶרֶךְ אֱמוּנָה לַמִּתְיַסֵּר בְּעִכּוּב שִׁדּוּךְ, שֶׁיֶּשְׁנָם מַצָּבִים שֶׁבָּהֶם הָאָדָם אָמְנָם מֻטָּרָד וּמְטֹרָף בְּדַעְתּוֹ מִלַּעֲבֹד אֶת ה', וְאֵינוֹ מֵבִין מַה טּוֹב בְּכָךְ, וּמִי מַרְוִיחַ מִכָּךְ, וַהֲלֹא לְכְאוֹרָה לֹא מַרְוִיחַ מִזֶּה לֹא הוּא וְלֹא הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, לִהְיוֹת שֶׁבִּזְמַן זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲסֹק בַּמִּצְוֹות, אוּלָם לֹא לָנוּ לְהִכָּנֵס בְּחֶשְׁבּוֹנוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מַה טּוֹב יוֹתֵר וּמַה טּוֹב פָּחוֹת.

וְלָכֵן אִם שְׂמְךָ הָאֱלֹקִים בַּמַּצָּב שֶׁאַתָּה נָתוּן בּוֹ עַתָּה, וּבְהֶכְרֵחַ-כָּךְ מְחַיֶּבֶת הָאֱמוּנָה לְהַאֲמִין-שֶׁאֵין מְצִיאוּת אַחֶרֶת בִּשְׁבִילְךָ יוֹתֵר טוֹבָה מִזּוֹ לַעֲבֹד אֶת ה', וְחַיָּב אַתָּה לְהִתְרַצּוֹת בְּכָל הָאֶפְשָׁר בְּמַצָּבְךָ, וְלַעֲבֹד אֶת ה' כִּיכָלְתְּךָ, וְהַדָּבָר פָּשׁוּט שֶׁכָּל מַאֲמָץ קָטָן שֶׁהִנְּךָ מִתְאַמֵּץ בְּמַצָּבְךָ זֶה הַקָּשֶׁה שָׁוֶה הוּא פִּי כַּמָּה לְאֵין שִׁעוּר מִכָּל מַאֲמָץ שֶׁהָיִיתָ מִתְאַמֵּץ לוּ הָיִיתָ בְּמַצָּב טוֹב וּבָרִיא, כָּךְ שִׁמְּי יוֹדֵעַ מַה מְקֻצָּר לְךָ יוֹתֵר אֶת הַדֶּרֶךְ. לָכֵן אִם בָּחַר לְךָ הַבּוֹרֵא דֶּרֶךְ עֲבוֹדָה זוֹ בְּאֹפֶן זֶה, שֶׁבְּוַדַּאי נִצָּרְךָ הוּא בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית לִהְיוֹת כָּךְ דַּוְקָא, וְאֵין הֶבְדֵּל בֵּין אִם נוֹלַדְתָּ כָּךְ אוֹ שֶׁבְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן עָבְרוּ עָלֶיךָ מַשְׁבְּרִים וּבָאת לְמַצָּב זֶה שֶׁאַתָּה בּוֹ עַתָּה, כִּי כָּךְ כַּוָּנַת הַהַשְׁגָּחָה שֶׁתִּתְקוֹנְךָ הַמְּזֻרָּז וְהַיָּעִיל בְּיוֹתֵר יִהְיֶה בְּמַצָּב זֶה דַּוְקָא, כְּךָ שֶׁתַּפְקִידְךָ עַתָּה לְנַצֵּל אֶת ה"בֵּין לְבֵין", לְנַצֵּל אֶת הַזְּמַנִּים הָאֶפְשָׁרִיִּים שֶׁבֵּין תְּקִיפָה לִתְקִיפָה שֶׁנִּתְקָף אַתָּה בְּטֵרוּף וּבִלְבּוּל, וְאָז יִתְּכֵן מְאֹד כְּשֶׁיִּרְאֶה הַבּוֹרֵא שֶׁהִנְּךָ מְנַצֵּל אֶת אֶפְשָׁרִיּוֹתֶיךָ הַדְּחוּקוֹת לְעֲבוֹדָתוֹ יִרְפְּאֲךָ רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוּף, הֵיפֵלֵא מֵה' דָּבָר, הֲלֹא אֵין מַעְצוֹר לַה' מִלְּהוֹשִׁיעַ בֵּין רַב לְמֻעָט.

ומובא בס' שו"א: וּבִימֵי הַקָּטְנוּת שֶׁאָדָם מַרְגִּישׁ צַעַר נְפִילוֹת הַמּוֹחִין וּמִתְגַּבֵּר עָלָיו הַשֵּׁנָה וְהַכְבֵדוּת, אֵינוֹ מְסֻגָּל לְהִסְתַּכֵּל בְּסִפְרֵי מוּסָר הַמְדַבְּרִים מֵעִנְיְנֵי תּוֹכָחָה וּמְשַׁבְּרִים אֶת הַלֵּב, כִּי עָלוּל בְּאוֹתוֹ שָׁעָה לִפֹּל לְיוֹתֵר חַשְׁכוּת וְטִמְטוּם ח"ו, כַּאֲשֶׁר רָמְזוּ בַּעֲלֵי הָרָמָזִים כַּכָּתוּב (שמות לא ו) וּבְלֵב כָּל חֲכַם לֵב נָתַתִּי חָכְמָה, וְתֵן לְחָכָם וְיֶחְכַּם עוֹד (משלי ט ט), כִּי אֵין דִּבְרֵי מוּסָר מִתְיַשְּׁבִין בְּתוֹכִיּוּת הַלֵּב כִּי אִם בְּשָׁעָה שֶׁהַלֵּב פָּתוּחַ קְצָת, אוֹ הוּא בְּשִׂמְחָה וְהוּא בִּבְחִינַת חָכְמָה, וְזֶה מְקֻבָּל מִצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים כִּי בְּאֹם יֵשׁ לוֹ צַעַר ח"ו וְטִמְטוּם הַלֵּב יִסְתַּכֵּל בִּמְקוֹמוֹת הַמְחַזְּקִים לֵב הָאָדָם בֶּאֱמוּנָה וְשִׂמְחָה וּבִטָּחוֹן, וְעַל זֶה הָאֹפֶן חִבַּרְתִּי זֶה הַחִבּוּר הַקָּטָן (ספר "שומר אמונים") שֶׁיִּהְיֶה רַק עַל הִתְחַזְּקוּת וֶאֱמוּנָה, לְקַבֵּל הַכֹּל בְּאַהֲבָה, וּלְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָתוֹ וּבִטָּחוֹנוֹ בֶּאֱלֹקָיו בְּכָל עִדָּן וּבְכָל זְמַן.

כִּי תַּכְלִית בְּרִיאַת הָאָדָם בִּשְׁבִיל שֶׁיְּגַלֶּה הַסְתָּרוֹת, וּלְהָסִיר הַחַשְׁכוּת מֵעָלָיו בְּכָל מִינֵי אֲפָנִים, כַּיָּדוּעַ לְךָ מִדִּבְרֵי הַצַּדִּיקִים כִּי שֵׁם אֱלֹקִים מוֹרֶה עַל הַסְתָּרָה וּשְׁעַת קָטְנוּת וּמְרִירוּת

ח"ו, וְשָׁם הֲוָיָ"ה בָּרוּךְ הוּא רוֹמֵז עַל עִדַּן עֵת רָצוֹן בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים וּרְצוֹנוֹ כְּעֵב מַלְקוֹשׁ, ע"כ.

טו. דרך אמונה למתיסר בחלי או במום המגבילו במגבלות גוף ונפש

אָדָם שֶׁפּוֹגֵעַ בּוֹ חֹלִי אוֹ שֶׁנּוֹלַד בְּמַחֲלָה מְסֻיֶּמֶת כְּשִׁתּוּק אוֹ נְכוּת הַמַּגְבִּילוֹ בְּמַגְבָּלוּת גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ כְּאֶחָד, וְנַפְשׁוֹ מָרָה לוֹ שֶׁבְּהַגְבָּלָתוֹ זוֹ הִנּוֹ מֻזָּנָח בְּחַיֵּי הַחֶבְרָה, וּכְמוֹ כֵן בַּעֲבוֹדַת ה' יְדוֹ קְצָרָה לִמְאֹד מֵחֲמַת מֻגְבָּלוּתוֹ, וּבִפְרָט יִגְדַּל הַכְּאֵב לְאָדָם בָּרִיא שֶׁהוּא חַי וּפוֹעֵל בְּכָל כֹּחוֹ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹות וּפִתְאוֹם נָפַל לְחֹלִי אוֹ לְנָכוּת, אוֹ בִּימֵי הַזִּקְנָה שֶׁפָּגְעוּ בּוֹ חֳלָיִים הַמַּגְבִּילִים אוֹתוֹ, וּמַרְגִּישׁ שֶׁחָשַׁךְ עָלָיו עוֹלָמוֹ, נִזְכָּר הוּא בַּיָּמִים הַטּוֹבִים הֵיאַךְ פָּעַל וְעָשָׂה וְעַתָּה הִנּוֹ "שֶׁבֶר כְּלִי".

סֵבֶל זֶה נִתָּן לִמְנֹעַ אוֹתוֹ כָּל מִי אֲשֶׁר יְדַבֵּק בִּכְלָלֵי הָאֱמוּנָה, הָאֱמוּנָה הִיא מַרְגּוֹעַ וּפִתָּרוֹן לַכֹּל, וְרַק בְּנֵי אָדָם אַף הַמַּאֲמִינִים-אוֹ שֶׁלֹּא יוֹדְעִים הֵיאַךְ מִשְׁתַּמְּשִׁים בִּכְלָלֵי הָאֱמוּנָה בְּכָל מִקְרֶה, אוֹ שֶׁמִּתְעַקְּשִׁים לִרְצוֹת אֶת מַה שֶּׁהֵם רוֹצִים, וְהַיֵּצֶר מַקְשֶׁה עֲלֵיהֶם מִלְּהִכָּנַע וְלִרְצוֹת בַּאֲשֶׁר יִרְצֶה ה'. כִּי חִיּוּב גָּמוּר מֵחִיּוּבֵי מִצְוַת הָאֱמוּנָה לְדַעַת-אִם נָתָנוֹ ה' לָאָדָם בַּמַּצָּב שֶׁהוּא נָתוּן בּוֹ, פֵּרוּשׁוֹ שֶׁל דָּבָר שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא חָפֵץ בַּעֲבוֹדָתְךָ בְּגֶוֶן זֶה שֶׁהִנְּךָ נָתוּן בּוֹ דַּוְקָא, וְאַף שֶׁהוּא בְּגֶוֶן אַחֵר מִמַּה שֶּׁהָיָה עַד כֹּה, וְאִם עַד כֹּה עָבַדְתָּ אוֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּרִיאוּת גּוּפְךָ וְנַפְשֶׁךָ וְנִתְהַפֵּךְ עָלֶיךָ מַצַּב בְּרִיאוּתְךָ, הֲבֵן כִּי רְצוֹנוֹ שֶׁתַּעֲבָדֵהוּ מַעַתָּה מִתּוֹךְ חֹלִי, וּכְמוֹ כֵן אִם עַד כֹּה עָבַדְתָּ אוֹתוֹ מִתּוֹךְ עֹשֶׁר וְנִתְהַפֵּךְ עָלֶיךָ הַגַּלְגַּל, עָלֶיךָ לְהָבִין כִּי רְצוֹנוֹ מֵעַתָּה שֶׁתַּעַבְדֵהוּ מִתּוֹךְ עֹנִי, וְאִם עַד כֹּה עָבַדְתּוֹ מִתּוֹךְ הַשַּׂלְוָה וְהָרַגַּע וְנִטְרְפָה עָלֶיךָ הַשָּׁעָה, מְחֻיָּב אַתָּה לְהַאֲמִין כִּי רְצוֹנוֹ מֵעַתָּה שֶׁתַּעַבְדֵהוּ מִתּוֹךְ הַטִּרּוּף וְהַטִּרְדָּה.

הָבָה וְנִרְאֶה סִפּוּר הֵיאַךְ נִרְאֶה אָדָם מְיֻשָּׁר לַחֲלוּטִין כַּאֲשֶׁר הָאֱמוּנָה מְפַעֲמֶת בְּקִרְבּוֹ.

בְּסֵפֶר "פְּנֵי מֵאִיר" שֶׁנִּכְתַּב עַל קוֹרוֹת חַיָּיו שֶׁל ר' מֵאִיר פַּיְסְט מֵאַרְצוֹת הַבְּרִית, מְסֻפָּר (מספר "לקח טוב"):

בְּגִיל אַרְבַּע חָלָה ר' מֵאִיר בְּשִׁתּוּק מֻחְלָט בִּשְׁתֵּי רַגְלָיו, וּמֵאָז לֹא הָיָה יָכוֹל לָלֶכֶת אֲפִלּוּ צַעַד אֶחָד. אֲפִלּוּ לַעֲמֹד וּלְהִשָּׁעֵן עַל רַגְלָיו בְּעֶזְרַת קַבִּים לֹא הָיָה מְסֻגָּל. מִשּׁוּם כָּךְ הָיָה נֶאֱלָץ לִהְיוֹת מֻרְתָּק לְעֶגְלַת-נְכִים כָּל יְמֵי חַיָּיו. בְּנוֹסָף לַשִּׁתּוּק, סָבַל ר' מֵאִיר מִבְּעָיוֹת בְּרִיאוּתִיּוֹת נוֹסָפוֹת. הוֹרָיו נִפְטְרוּ בְּמֶשֶׁךְ הַמַּחֲצִית הָרִאשׁוֹנָה לִימֵי חַיָּיו, כְּךָ שֶׁרֹב יְמֵי חַיָּיו הָיָה גַּלְמוּד לְלֹא הוֹרִים אוֹ מִשְׁפָּחָה.

בְּמֶשֶׁךְ עֲשָׂרוֹת שָׁנִים הִבִּיעוּ גְּדוֹלֵי הָרְפוּאָה אֶת תְּמִיהָתָם כֵּיצַד חַי ר' מֵאִיר אֶת חַיָּיו. אֶחָד מֵרוֹפְאָיו קָבַע, שֶׁמִּבְּחִינָה רְפוּאִית לֹא תִּתָּכֵן שׁוּם אֶפְשָׁרוּת שֶׁיַּעֲבֹר אֶת גִּיל הָאַרְבָּעִים.

אַךְ ר' מֵאִיר חַי כְּעֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה לְאַחַר גִּיל הָאַרְבָּעִים, וְנִפְטַר מִמַּחֲלָה שֶׁלֹּא הָיְתָה קְשׁוּרָה בְּמֵישָׁרִין לְמַצָּבוֹ הַכְּלָלִי.

אַף עַל פִּי שֶׁאָדָם בְּמַצָּבוֹ עָלוּל לִפֹּל לְאֻמְלָלוּת וְלִמְרִירוּת-מַצָּב הַמִּתְבַּטֵּא בְּדִכָּאוֹן וַיְאוּשׁ, קִנְאָה בַּזּוּלַת, חֹסֶר רָצוֹן לִחְיוֹת וְצִפִּיָּה לְקֵץ הַחַיִּים-הֲרֵי שֶׁמַּצָּבוֹ שֶׁל ר' מֵאִיר הָיָה בְּדִיּוּק הָפוּךְ מִכָּךְ. הוּא הָיָה מָלֵא שִׂמְחָה וְאשֶׁר, סַבְלָן וְשָׁלֵו, מָלֵא תִּקְוָה וְעֵידוּד, שָׂמֵחַ בְּשִׂמְחַת הַזּוּלַת כִּבְשִׂמְחָתוֹ מַמָּשׁ, וּתְשׁוּקַת הַחַיִּים שֶׁלּוֹ הָיְתָה עֲצוּמָה. פָּנָיו קָרְנוּ תָּמִיד מֵאשֶׁר, וְהַשִּׂמְחָה לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ. בְּכָל מַצָּב וּבְכָל זְמַן הָיָה מָלֵא שִׂמְחָה וְעֵידוּד וּשְׂבִיעוּת רָצוֹן, עַד שֶׁאֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהַשִּׂמְחָה הָיְתָה חֵלֶק מִמְּצִיאוּתוֹ.

כֵּיצַד זָכָה לְהַגִּיעַ לְמַצָּב נִשְׂגָּב כָּזֶה?

נֶאֱמַר בִּתְהִלִּים (פד, יא): "כִּי טוֹב יוֹם בַּחֲצֵרֶיךָ מֵאָלֶף וְגוֹ'". וּפֵרֵשׁ רש"י: "כִּי טוֹב יוֹם אֶחָד בַּחֲצֵרֶיךָ וּלְמָחָר יָמוּת, מִלְּחִיּוֹת אֶלֶף שָׁנִים בְּמָקוֹם אַחֵר". חַצְרוֹת ה' בְּיָמֵינוּ הֵן הַיְשִׁיבוֹת וּבָתֵּי הַמִּדְרָשׁוֹת, שֶׁכֵּן מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בָּעוֹלָמוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה. וּבְעֶצֶם, כָּל מִי שֶׁחַי חַיֵּי תּוֹרָה נֶחְשָׁב לְיוֹשֵׁב בְּחַצְרוֹת ה'. אִי לָכָךְ, הֲרֵי נֶאֱמַר כָּאן שֶׁיּוֹם אֶחָד שֶׁל חַיִּים שֶׁל בֶּן תּוֹרָה עֲדִיפִים עַל אֶלֶף שָׁנִים שֶׁל חַיִּים בַּטּוֹב וּבַנְּעִימִים לְלֹא תּוֹרָה.

זֶה הָיָה סוֹד הַצְלָחָתוֹ וְעִלַּת שִׂמְחָתוֹ שֶׁל ר' מֵאִיר. הוּא חַי בְּכָל יוֹם מִימֵי חַיָּיו חַיֵּי אשֶׁר וּבְרָכָה, כָּל יוֹם מִימֵי חַיָּיו הָיָה שָׁקוּל לְיוֹתֵר מֵאֶלֶף שָׁנִים שֶׁל מִי שֶׁאֵינוֹ בֶּן תּוֹרָה, וְלָכֵן הַשִּׂמְחָה וְהָאשֶׁר הָיוּ עַל פָּנָיו תָּמִיד, לַמְרוֹת הַסֵּבֶל הָרַב שֶׁסָּבַל.

בְּר' מֵאִיר רָאוּ בְּחוּשׁ אֶת דִּבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל: "מַה יִּתְאוֹנֵן אָדָם חַי"-דַּיּוֹ שֶׁהוּא חַי. עֶצֶם זְכוּת הַחַיִּים, גַּם אִם אֵין בָּהֶם שׁוּם 'עוֹלָם הַזֶּה', דַּי בָּהֶם. תְּשׁוּקָתוֹ לִחְיוֹת וְאַהֲבַת הַחַיִּים שֶׁלּוֹ הָיוּ חֲזָקוֹת וַעֲצוּמוֹת מְאֹד, הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמִּי שֶׁהַשָּׂעָה מְשַׂחֶקֶת לוֹ, כִּי ר' מֵאִיר יָדַע אֶת עֶרְךְ הַחַיִּים, וְיָדַע כֵּיצַד לְנַצֵּל אֶת הַחַיִּים.

וְעוֹד בְּעִנְיָן זֶה נָבִיא מַאֲמָר נִפְלָא מהרה"ק מִצַּאנְז זצוק"ל:

ובעווה"ר יְחִידֵי סְגֻלָּה בּוֹדְדִים יֵשׁ שֶׁהֵם מִתְחַזְּקִים תָּמִיד בְּשִׂמְחָה וֶאֱמוּנָה וְרָאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵמָּה מוּעָטִים וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ, שֶׁאֶפְשָׁר לִרְאוֹת וּלְהַבְחִין אָכֵן אִם הֵם בְּנֵי עֲלִיָּה, כַּאֲשֶׁר הֵמָּה "מוּעָטִים", דְּהַיְנוּ, בְּשֶׁפָּל הַמַּצָּב, שֶׁאֵין הַפַּת מְצוּיָה בְּבֵיתָם וּבְגָדֵיהֶם קְרוּעִים וּבְלוּיִים וַאֲפִלּוּ הָכִי הַשִּׂמְחָה מְאִירָה אֶת פְּנֵיהֶם וְשָׂמִים בְּטָחוֹנָם בהשי"ת וְאֵינָם דּוֹאֲגִים כְּלָל, אָז רָאִיתִי שֶׁהֵם בְּנֵי עֲלִיָּה, וְלֹא כַּאֲשֶׁר מַצָּבָם בְּרוּם הַמַּעֲלָה וּמְלֻכִּים וְשָׂרִים הִשְׁתַּחֲווּ לִפְנֵיהֶם אַרְצָה, שֶׁאָז אֵין זֶה רְבוּתָא לְהַאֲמִין בַּה', ובעווה"ר מַה נֹּאמַר וּמַה נְּדַבֵּר כָּל הַצָּרוֹת כְּהַיּוֹם נוֹבְעִים מִזֶּה שֶׁנִּטַּל מִבְּנֵי הָאָדָם נְקֻדַּת הַבִּטָּחוֹן וּמִכָּל צַעַר פָּעוּט וְדָבָר קָטָן שְׁקוּרָה

כְּבָר מִתְהַלְּכִים בְּפָנִים קוֹדְרוֹת בִּדְאָגָה וְעַצְבוּת כְּאִלּוּ עוֹלָמָם חָרֵב עֲלֵיהֶם, כְּשֶׁאַךְ מֵחֹסֶר עֲבוֹדָה מֻשָּׁךְ שָׁבוּעַ יָמִים אוֹ כְּשֶׁאֵין לוֹ דִּירָה בִּשְׁלֵמוּת כְּאַוַּת נַפְשׁוֹ, כְּבָר הַדְּאָגָה מְכַרְסֶמֶת בְּלִבּוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁאֵין עִנְיָנָיו מִסְתַּדְּרִים בְּדִיּוּק כִּרְצוֹנוֹ, כְּבָר צָרִיךְ לְבָכוֹת וּלְיַלֵּל עַל זֶה יוֹמָם וְלַיְלָה וְאֵין לָזֶה שִׁעוּר וּגְבוּל, דְּמֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָנָה רוֹצֶה מָאתַיִם וְכוּ', וְגַם שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּבָר כָּל מִשְׁאַלְתּוֹ הוּא שָׁרוּי בִּדְאָגָה תְּמִידִית שֶׁלֹּא יַפְסִיד אֶת רְכוּשׁוֹ וְכַמָּה בְּטוּל תּוֹרָה וּתְפִלָּה נִגְרָם מִזֶּה, וְכַמָּה צָרוֹת הוּא מֵבִיא עַל נַפְשׁוֹ וְלֹא יִפָּלֵא אֲפוֹא מַה שֶּׁרוֹאִים הַיּוֹם אֵיךְ שֶׁהַתּוֹרָה מֻנַּחַת בְּקֶרֶן זָוִית וְהֶעְדֵּר הַקְּדֻשָּׁה נִכָּר כָּל כָּךְ בְּדוֹרֵנוּ.

וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה גַּם בְּעִנְיְנֵי מִצְוֹות וְיַהֲדוּת שֶׁיִּמְסֹר עַצְמוֹ לְגַמְרֵי תַּחַת הַנְהָגַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלֹא יַחְפֹּץ לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רוֹצֶה מִמֶּנּוּ, אִם לֹא נָתַן לוֹ שֶׂכֶל לְהָבִין בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, יַעֲבֹד אֶת ה' בְּמִצְוֹות וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים, אִם הוּא אִישׁ עָנִי וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַרְבּוֹת בִּצְדָקָה יִתֵּן כְּפִי מַסַּת יְכָלְתּוֹ, וּבְכָל בְּכָל דָּבָר וְדָבָר יְכַבֵּד אֶת ה' מִמַּה שֶּׁחָנָנוֹ וְלֹא יְבַקֵּשׁ גְּדוֹלוֹת לוֹמַר מִי יִתֵּן וְהָיִיתִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת וְלִהְיוֹת כָּךְ וְכָךְ, אֲבָל כָּךְ עָלְתָה בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ לִתֵּן אוֹתוֹ בְּתוֹךְ גּוּף עָכוּר וְנִמְנָע מִמֶּנּוּ לִהְיוֹת מַלְאָךְ.

וְעַל כָּל נִבְרָא לִהְיוֹת שָׁמֵחַ בַּעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ בֵּין אִם שָׁם תַּפְקִידוֹ לִהְיוֹת מַלְאָךְ שֶׁעוֹמֵד בְּרוּם עוֹלָם וּמַשְׁמִיעַ שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת, בֵּין אִם נִבְרָא בְּתוֹר נָמָלָה וְתוֹלַעַת וְאוֹמֵר שִׁירַת הַתּוֹלַעַת וְלֹא יְהֵא אִכְפַּת לוֹ אִם יֵשׁ לוֹ גְּבוּרַת שִׁמְשׁוֹן אוֹ שֶׁהוּא חַלָּשׁ כֹּחַ, כִּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד חַיָּב לַעֲבֹד אֶת ה' יִתְבָּרַךְ כְּפִי כֹּחוֹ וְשִׂכְלוֹ וְאָסוּר לוֹ לְהִתְרַעֵם עַל שֶׁלֹּא נָחַן בְּכִשְׁרוֹנוֹת כְּמוֹ חֲבֵרוֹ, בִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ יַעֲבֹד אֶת ה' בְּכֹחוֹת הַבַּחֲרוּת, וּבִימֵי הַזִּקְנָה בִּתְכוּנוֹת שֶׁל זָקֵן, וְכֵן בְּכָל מַצָּב וּמַצָּב, וְאַל יִשְׁעֶה בְּדִבְרֵי שֶׁקֶר לוֹמַר: סַבָּה פְּלוֹנִית וְטִרְדָּה אַלְמוֹנִית הִיא בְּעוֹכְרֵי וְאִלְמָלֵא הָיְתָה מְסֻלֶּקֶת מִמֶּנִּי כִּי אָז הָיִיתִי יָכוֹל לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּדְבָעֵי, רַק יִתְאַמֵּץ וְיִשְׁתַּדֵּל מִיָּד לַעֲשׂוֹת כְּמִיטַב יְכָלְתּוֹ תָּמִיד, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ", בַּדֶּרֶךְ שֶׁאַתָּה עוֹמֵד בָּהּ וּמְסֻגָּל לָלֶכֶת בָּהּ תֵּדַע אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְאַל תְּהֵא שׁוֹטֶה לְלַמֵּד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵיךְ הָיָה טוֹב יוֹתֵר בִּשְׁבִילוֹ שֶׁתִּהְיֶה, וְהוּא יְיַשֵּׁר אָרְחוֹתֶיךָ, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ מְיַשֵּׁר וּמַעֲמִיד אוֹתְךָ בַּדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לָלֶכֶת בָּהּ כְּפִי שֹׂרֶשׁ נִשְׁמָתְךָ.

וּמוּבָא בְּסֵפֶר "בֵּית אַבְרָהָם" (ויגש-ד"ה בהפטרה) כְּעֵין הַנִּזְכָּר:

לֹא רַק בְּעִנְיָנִים הַנּוֹגְעִים אֶל הַגּוּף צָרִיךְ לִהְיוֹת תָּמִים, אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּעִנְיָנִים הַנּוֹגְעִים אֶל הַנֶּפֶשׁ וַעֲבוֹדַת ה' צָרִיךְ לָלֶכֶת בִּתְמִימוּת, כִּי יֵשׁ כָּאֵלּוּ שֶׁהֵם מִתְיַגְּעִים בַּעֲבוֹדַת ה' בְּכָל כֹּחָם וְנַפְשָׁם וְאֵין רוֹאִים סִימַן בְּרָכָה בַּעֲבוֹדָתָם, וְהַעֲצָה לָזֶה תְּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹקֶיךָ (דברים יח, יג) וּלְהִתְחַזֵּק בְּבִטָּחוֹן בַּה', וְלֹא לִפֹּל בְּיֵאוּשׁ ח"ו, כִּי רוֹצִים לְנַסּוֹת מִן הַשָּׁמַיִם

אֶת מִדַּת הַבִּטָּחוֹן שֶׁלּוֹ, וְלֹא יִפְנֶה לְטַעֲנוֹת הַיֵּצֶר הָרַע שֶׁהוּא כָּל כָּךְ רָחוֹק מֵהּ', רַק יִתְחַזֵּק לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן.

וּמְפֹרָסָם הַמַּעֲשֶׂה במהרי"ל דִּיסְקִין שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ בְּכָל עֶרֶב חַג לְעוֹדֵד וּלְשַׂמֵּחַ אַלְמָנָה עֲרִירִית זְקֵנָה מְאֹד וּמְיֻסֶּרֶת עַל מִטָּתָהּ לְבָרְכָהּ בְּבִרְכַּת "חַג שָׂמֵחַ" וּבְאַחַת הַפְּעָמִים בִּקְּשַׁתּוּ שֶׁיְּבָרְכָהּ שֶׁתִּזְכֶּה לַאֲרִיכוּת יָמִים וְשָׁנִים... לְתִמְיהָתוֹ מַה חָפֵץ יֵשׁ לָהּ בַּחַיִּים, הֵשִׁיבָה: פַּעֲמַיִם בְּשָׁבוּעַ מִתְנַדְּבוֹת נָשִׁים לְרָחֲצָהּ וּלְנַקּוֹתָהּ, וּבְאוֹתָן כַּמָּה שָׁעוֹת בִּלְבַד יֵשׁ בְּאֶפְשָׁרוּתָהּ לְבָרֵךְ וּלְהִתְפַּלֵּל, וְיָקָר לָהּ זְמַן זֶה, וּבִשְׁבִיל כָּךְ מְבַקֶּשֶׁת הִיא שֶׁתִּזְכֶּה לַאֲרִיכוּת יָמִים וְשָׁנִים...

הַמַּאֲמִין שָׂמֵחַ וּמִתְעַנֵּג בְּמַצָּבוֹ כַּאֲשֶׁר יַחְפֹּץ ה', וְאַף שֶׁבְּמַצָּבוֹ נִבְצָר מִמֶּנּוּ לַעֲבֹד אֶת ה' כָּרָאוּי יִשְׂמַח בַּאֲשֶׁר כֵּן זוֹכֶה הוּא.

אָמַר רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ ר"ר נַפְתָּלִי מֵרָאפְשִׁיטְץ זיע"א בְּסִפְרוֹ הַקָּדוֹשׁ, מַה שֶּׁהַבַּעַל תְּשׁוּבָה הוּא בְּעַצְבוּת הוּא מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד מֵאַהֲבָה, אֲבָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׂכֶל, יַחְשֹׁב בְּלִבּוֹ אֲפִלּוּ הוּא בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וְלֹא עָשָׂה מִצְוָה חֲלִילָה, מַאי נָפְקָא מִינָהּ לִי-אֲנִי הַיּוֹם נוֹלַדְתִּי וְלֹא קָנִיתִי לִי עֲדַיִן גַּן עֵדֶן, עִם כָּל זֶה אֲנִי הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה מִצְווֹת לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרִי וּבוֹרְאִי, וְיִהְיֶה לוֹ מִזֶּה שִׂמְחָה רַבָּה, וּמִי שֶׁזּוֹכֶה לָדַעַת זֶה לֹא יִרְצֶה מַדְרֵגוֹת, וַאֲפִלּוּ גְּלוּי אֵלִיָּהוּ, רַק לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְבוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים, וְיִהְיֶה תָּמִיד בְּשִׂמְחָה. (מכתב הרה"ק ר' יעקב לייזער מפשעווארסק זי"ע)

טז. דרך אמונה למתיסרים ביסורי "כפיתיות"

בְּעִיָּה סְבוּכָה וּסְרוּכָה יֶשְׁנָהּ אֲצָל לֹא מְעַטִּים, וְהִיא בְּעִיַּת הַ"כְּפִיתְיוּת", אֲשֶׁר רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה בְּתַתְכְּסִיס הַיֵּצֶר לְהַמְאִיס לָהֶם אֶת עֲבוֹדַת ה', אוֹ לְקַיְּמָהּ מִתּוֹךְ עַצְבָּנוּת וּמָתַח.

וְהַבְּעָיָה חֹסֶר בִּטָּחוֹן בְּעַצְמָם אִם קִיְּמוּ אֶת הַהֲלָכָה כִּדְבָעֵי, וּלְאֵלּוּ הַבְּעָיָה הִיא קָשָׁה מְאֹד, מִשּׁוּם שֶׁאוֹמְרִים מַאֲמִינִים אָנוּ, וְכִי חַסְרֵי אֱמוּנָה אֲנַחְנוּ? מְדַקְדְּקִים בְּמִצְווֹת אָנוּ! אֶלָּא שֶׁלִּרְבּ דִּקְדּוּקֵינוּ פּוֹחֲדִים אָנוּ שֶׁמָּא לֹא יָצָאנוּ יְדֵי חוֹבָה, אִם כֵּן אַדְרַבָּא, הַדָּבָר מוֹרֶה עַל אֱמוּנָתֵנוּ הַדַּקָּה וְהַמֻּשְׁלֶמֶת. וּבִשְׁבִיל כָּךְ קָשֶׁה לָהֶם מְאֹד לָצֵאת מִבְּעָיָתָם לְפִי שֶׁאֵינָם מְבִינִים בְּעֶצֶם מַה בְּעָיָתָם סוֹתֶרֶת אֶת הָאֱמוּנָה.

וּבֶאֱמֶת, לְאֵלֶּה הַסּוֹבְלִים מִבְּעָיָה זוֹ, יֵשׁ לָהֶם סְתִירָה גְּדוֹלָה לֹא עִם הָאֱמוּנָה בַּה' וּמִצְווֹתָיו, אֶלָּא סְתִירָה עִם אֱמוּנַת חֲכָמִים, וּכְמוֹ שֶׁנִּסְבִּיר דְּבָרֵינוּ לְקַמָּן, וְעָלֵינוּ לָדַעַת שֶׁאֱמוּנַת חֲכָמִים הִיא חֵלֶק בִּלְתִּי נִפְרָד מֵעִקְרֵי וְיסוֹדוֹת הָאֱמוּנָה שֶׁמִּבִּלְעָדָיו יִחְיֶה הָאָדָם עַל פִּי אֱמוּנָתוֹ שֶׁלּוֹ וְיאַבֵּד אֶת הַדֶּרֶךְ, כִּי רַק לְחַכְמֵי הַדּוֹר נִתַּן הַחָכְמָה לְהַדְרִיךְ וּלְכַוֵּן אֶת בְּנֵי

דּוֹרָם, וּמִי מִבְּנֵי הַדּוֹר שֶׁיִּתְעַקֵּשׁ וְיסָרֵב לְהִכָּנַע לְמִשְׁמַעְתָּם הֲלֹא יֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ חַתְחַתִּים וְיִפֹּל בְּמִכְמוֹרוֹת הַיֵּצֶר לְלֹא מוֹצָא.

וּנְבָאֵר בְּעָיָה זוֹ בִּפְרָטוּת וּפִתְרוֹנָהּ בְּדֶרֶךְ אֱמוּנָה:

1. כְּפִיתִיוּת הַמַּחְשָׁבָה בָּאֱפָנִים שׁוֹנִים

הַטָרָדוֹת מַחְשָׁבוֹת מְגֻוָּנוֹת הֵמָּה, וּבֵין הַקְּשָׁיִים שֶׁבָּהֶם הֵמָּה הַטָרָדוֹת הַתּוֹקְפוֹת בְּהַעֲלָאַת סְפֵקוֹת קִיּוּם הַהֲלָכָה. וְכָאן הָאָדָם מֻטָרָד לְכָאוֹרָה בְּצֶדֶק, הַאִם קִיַּמְתִּי אֶת הַהֲלָכָה כַּדִּין אוֹ לֹא, וּבְעֶצֶם רַבִּים מֵחֲמַת כְּפִיּוּתָם לְצֵאת יְדֵי כָּל הַדֵּעוֹת אוֹ לְצֵאת יְדֵי כָּל הַסְּפֵקוֹת שֶׁל עַצְמָם, נִכְנְסוּ לְלַחַץ וּמֻתָּח וַעֲצַבִּים עַד שֶׁעָזְבוּ אֶת קִיּוּם הַמִּצְוֹוֹת לְגַמְרֵי. כְּמוֹ שֶׁיִּדּוּעַ לִי עַל אֶחָד שֶׁהָיָה לֹא רָגוּעַ מִקִּיּוּם מִצְוַת תְּפִלִּין הַאִם זֶה בִּמְקוֹמָם אוֹ לֹא, וּבְכָל עֵת הָיָה שׁוּב בּוֹדֵק וּמוֹדֵד הַאִם הַתְּפִלִּין לֹא זָזוּ מִמְּקוֹמָם וְכַדּוֹמֶה, וּלְבַסּוֹף קָץ בְּמִצְוַת תְּפִלִּין וּבָעַט בָּהּ לְגַמְרֵי רַחֲמָנָא לִצְלַן.

כְּמוֹ כֵן מְצוּיָה בְּעָיָה זוֹ מְאֹד בִּצְעִירִים הָרוֹצִים לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתָם, וּמִסְתַּפְּקִים אִם כִּוְּנוּ בְּאוֹתָהּ מִלָּה אוֹ שֶׁלֹּא כִּוְּנוּ, וְחוֹזְרִים עַל אוֹתָהּ מִלָּה כַּמָּה פְּעָמִים עַל מְנָת לְוַדֵּא שֶׁכִּוְּנוּ בָּהּ כָּרָאוּי, וּבִשְׁבִיל כָּךְ עוֹלָה לָהֶם הַתְּפִלָּה בְּמֶתַח הַמֵּבִיא לִידֵי עַצְבָּנוּת.

וְכֵן בְּקֹרְיאַת שְׁמַע, חוֹזְרִים עַל אוֹתָהּ מִלָּה הַרְבֵּה פְּעָמִים שֶׁמָּא לֹא בִּטְאוּהָ כָּרָאוּי, אוֹ שֶׁמָּא לֹא כִּוְּנוּ בָּהּ כָּרָאוּי, וְכֵן לְגַבֵּי קְנוּחַ יֶשְׁנָם כָּאֵלֶּה הַמְּקַנְּחִים עַצְמָם וְאֵינָם מִסְתַּפְּקִים בָּזֶה, אֶלָּא חוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא עֲדַיִן נִשְׁאַר לְכְלוּךְ הַמַּעֲכֵב אֶת הַתְּפִלָּה וְסָפֵק זֶה מֵבִיךְ אוֹתָם לְרָחֵץ שׁוּב וְשׁוּב וְלַחְזוֹר לְהִתְפַּלֵּל שֶׁמָּא לֹא יָצְאוּ מִדִּין "צוֹאָה בְּמְקוֹמָהּ בְּמַשֶּׁהוּ". אוֹ מְנַטְּלַת יָדַיִם, שֶׁנּוֹטְלִים יָדַיִם וְחוֹשְׁשִׁים פֶּן לֹא נָטְלוּ כָּרָאוּי, וְחוֹזְרִים פְּעָמִים רַבּוֹת עַל נְטִילַת יָדַיִם. וּכְמוֹ כֵן לְגַבֵּי הַטָרַדַת מַחְשָׁבוֹת זָרוֹת וּמְשֻׁנּוֹת נֶגֶד הָאֱמוּנָה וְשֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁמְּצִיקוֹת לָהֶם בִּפְרָט בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, וְנִדְחָקִים הֵיאַךְ שֶׁלֹּא לַחְשֹׁב עֲלֵיהֶם בִּפְרָט כְּשֶׁמַּזְכִּיר שֵׁם ה' וְכַדּוֹמֶה, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה כְּשֶׁמִּשְׁתּוֹלְלוֹת בְּמוֹחָם מַחְשָׁבוֹת כְּפִירָה וְהִרְהוּרֵי שְׁטוּת לְלֹא שֶׁיִּרְצוּ בָּהֶם כְּלָל.

וְכֵן יֵשׁ הַסּוֹבְלִים מֵרִגְשֵׁי נְחִיתוּת, שֶׁנֶּחְשָׁבִים בְּעֵינֵי עַצְמָם לִכְלוּם, וְנִכְנָסִים לִשְׁפָלוּת שֶׁמְּבִיאָתָם לְמָרָה שְׁחוֹרָה.

בְּפֶרֶק זֶה נַתְיַחֵס לְתוֹפָעוֹת אֵלּוּ, מִתְּחִלָּה בִּכְלָלוּת, וּלְאַחַר מִכֵּן בִּפְרָטוּת.

2. כֵּיצַד לְהִתְיַחֵס כְּלָלִית לִבְעָיָה זוֹ?

רֵאשִׁית יֵשׁ לָדַעַת שֶׁתּוֹפָעָה זוֹ לְרֹב עוֹבֶרֶת וְאֵינָהּ אֶלָּא זְמַנִּית בִּלְבַד, יֵשׁ שֶׁסּוֹבְלִים מִכָּךְ תְּקוּפָה קְצָת יוֹתֵר אֲרֻכָּה וְיֵשׁ יוֹתֵר קְצָרָה, בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר אָדָם מִתְבַּגֵּר בְּגִילוֹ אוֹ בְּשִׁכְלוֹ, וְרוֹאֶה שֶׁזּוֹ תּוֹפַעַת קַטְנוּת וְחַשְׁשָׁנוּת שֶׁנּוֹבַעַת מֵחֹסֶר בַּגְרוּת.

וְשֵׁנִית, יֵשׁ לְבָאֵר מִתּוֹךְ ב' הוֹכָחוֹת, שֶׁתּוֹפָעָה זוֹ לֹא נוֹבַעַת מִיֵּצֶר הַטּוֹב וּמַהַקְדָּשָׁה אֶלָּא מֵעַצְבָּנוּת וּמְמֻתָּח, וְתוֹעִיל יְדִיעָה זוֹ הַרְבֵּה כְּדֵי לְרְצוֹת לָצֵאת מִבְּעָיָה זוֹ. כִּי מִי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכְנַע שֶׁתּוֹפָעָה זוֹ הִנָּהּ מִצַּד הַיֵּצֶר הָרָע, יִטְעֶה לַחְשֹׁב שֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ נְכוֹנָה וְלֹא יִרְצֶה לָצֵאת מִמֶּנָּה.

הוֹכָחָה רִאשׁוֹנָה-"שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ", הֲרֵי מִלְּבַד שֶׁיֵּשׁ לָנוּ תּוֹרָה, חַיָּבִים אָנוּ לִהְיוֹת כְּפוּפִים לְדַעַת תּוֹרָה כְּדֵי לְהָבִין אֶת הַתּוֹרָה, אָסוּר לָנוּ לְהָבִין אֶת הַתּוֹרָה כִּרְצוֹנֵנוּ וְלַחְשֹׁשׁ לְמַה שֶּׁלֹּא חָשְׁשׁוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְאִם כֵּן, חֲשָׁשׁוֹת אֵלּוּ אַחַר שֶׁאֵין לָהֶם מָקוֹר בְּדִבְרֵי הַפּוֹסְקִים, הֲרֵי יֵשׁ לְךָ לְהָבִין שֶׁאֵינָם אֶלָּא מִצַּד יֵצֶר הָרַע לְבַלְבֵּל וּלְמָרֵר אוֹתְךָ, וּלְהַמְאִיס עָלֶיךָ אֶת הָעֲבוֹדָה. וְכִי רָאִיתָ אֲצָל רַבּוֹתֶיךָ חֲשָׁשָׁנוּת שֶׁאַתָּה חוֹשֵׁשׁ לָהּ, וְאִם לֹא רָאִיתָ אֲצָל רַבּוֹתֶיךָ הֲרֵי שֶׁגַּם רַבּוֹתֶיךָ לֹא רָאוּ חֲשָׁשׁוֹת שֶׁכָּאֵלּוּ אֲצָל רַבּוֹתֵיהֶם, וּכְמוֹ כֵן כָּאמוּר לֹא הַזְּכִרוּ בַּפּוֹסְקִים שׁוּם חֲשָׁשׁוֹת שֶׁכָּאֵלּוּ, אִם כֵּן הַמַּטֶּל עָלֵינוּ הוּא לְהִתְבַּטֵּל וְלֹא לְהִתְעַקֵּשׁ וּלְהִתְמָרֵד לְהָבִין אֶת הַתּוֹרָה כִּרְצוֹנֵנוּ וּכְפִי הֲבָנָתֵנוּ נֶגֶד הֲבָנַת וְדֶרֶךְ רַבּוֹתֵינוּ.

וְאִם כֵּן, כַּמָּה שֶׁבְּעָיָה זוֹ נְרְאֵית חֲרִיפָה, אֶפְשָׁר לָצֵאת מִמֶּנָּה בְּ"אֱמוּנַת חֲכָמִים", וּכְמוֹ שֶׁיָּדוּעַ שֶׁרַבִּים הִצְלִיחוּ לָצֵאת מִמֶּנָּה, וּכְמוֹ שֶׁמֵּעִיד הגר"י קַנְיֶיבְסְקִי זצוק"ל בְּמִכְתָּבָיו לְאוֹתָם הַסּוֹבְלִים מִבְּעָיוֹת שֶׁכָּאֵלּוּ:

"וּבְתִנְאֵי שֶׁיִּשְׁמַע לְהוֹרָאַת חֲכָמִים, וְלֹא יִהְיֶה עַקְשָׁן לְהַחְזִיק עַצְמוֹ חָכָם מִכָּל אָדָם, וְכוּ', הָעִקָּר שֶׁיִּשְׁמַע לַעֲצַת חֲכָמִים וּלְהוֹרָאָתָם מִבְּלִי לְפַלְפֵּל וּבְלִי לְבַדֵּק בְּטַעֲמֵי הַדְּבָרִים". וּבְסוֹף הַמִּכְתָּב כָּתַב, "אִישׁ שֶׁמַּרְגִּישׁ עַצְמוֹ שֶׁעֲצָבָיו מְתוּחִים בְּעִנְיְנֵי שְׁמִירַת הַתּוֹרָה, צָרִיךְ הוּא לְהַנִּיחַ כָּל הַנְהָגָתוֹ עַל פִּי הוֹרָאַת חֲכָם מִבְּלִי שֶׁיְּחַקֵּר כְּלָל וּכְלָל טְעָמִים שֶׁל הַהוֹרָאָה, וְזֶה בָּדוּק וּמְנֻסֶּה, שֶׁמּוֹכִיחַ שֶׁהוּא לֹא יָדַע כְּלָל הַטְּעָמִים, אֶלָּא כֵּן הֲלָכָה פְּסוּקָה וְכֵן יַעֲשֶׂה, דְּאִם לֹא כֵּן חַס וְחָלִילָה יָכוֹל לִפֹּל לְמַחֲלָה נוֹרָאָה וְאַחַר כָּךְ לִפֹּל מִכָּל שְׁמִירַת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה חַס וְחָלִילָה".

וּבְכֵן בִּבְעָיוֹת מִסּוּג זֶה, נִזְקָק הַלָּקוּי בְּתוֹפָעָה זוֹ לֶאֱמוּנַת חֲכָמִים, אָכֵן, בָּא הוּא לְבַלְבּוֹלוֹ מִתּוֹךְ הָאֱמוּנָה שֶׁבּוֹ, אוּלָם חֶסְרָה לוֹ "אֱמוּנַת חֲכָמִים" שֶׁהִיא חֵלֶק בִּלְתִּי נִפְרָד מֵחִיּוּבֵי הָאֱמוּנָה בְּעִקְרֵי הַדָּת. וְכַנֶּאֱמָר בַּפְּסוּק: "הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם". וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: "וְגַם בְּךָ"-גַּם בַּנְּבִיאִים הַבָּאִים אַחֲרֶיךָ, וּכְבָר נִצְטַוֵּינוּ לַעֲשׂוֹת כְּכָל אֲשֶׁר יוֹרוּךָ, וַאֲפִלּוּ אוֹמֵר לְךָ עַל יָמִין שֶׁהוּא שְׂמֹאל וּשְׂמֹאל שֶׁהוּא יָמִין, הֲוֵי שׁוֹמֵעַ וּמַאֲמִין לוֹ.

אִם כֵּן בִּכְגוֹן דָּא, לְךָ נִרְאֶה שֶׁזֶּה "יָמִין" לְהַקְפִּיד עַל קִנּוּחַ, נְטִילַת יָדַיִם, הֲנָחַת תְּפִלִּין, קְרִיאַת הַתּוֹרוֹת פְּעָמִים רַבּוֹת וְכַדּוֹמֶה.

וּכְשֶׁהִנְּךָ שׁוֹאֵל רַב וְאוֹמֵר לְךָ שֶׁזּוֹ טָעוּת, הֲגַם כִּי הִנְּךָ חוֹשֵׁב שֶׁהוּא אוֹמֵר לְךָ עַל הַיָּמִין שֶׁלְּךָ שֶׁהִיא שְׂמֹאל, חַיָּב אַתָּה לִשְׁמֹעַ לוֹ.

הָעוֹלֶה לָנוּ מִכָּאן, שֶׁרַאשִׁית הַדֶּרֶךְ לְהִפָּטֵר מִסּוּג יֵצֶר עַרְמוּמִי שֶׁכָּזֶה הִיא קֹדֶם כֹּל לְהִשְׁתַּכְנֵעַ שֶׁזֶּה יֵצֶר הָרָע, הַבָּא לְנַצֵּל אֶת חֻלְשַׁת הָעַצַבִּים וּמְתָחָיו שֶׁל הָאָדָם-כִּבְיָכוֹל לְכִוּוּן הַקְּדֻשָּׁה, כִּי אִם לֹא יְהֵא הַדָּבָר בָּרוּר בְּוַדָּאוּת גְּמוּרָה שֶׁזֶּה מִצַּד הַיֵּצֶר הָרָע, וִיהֵא אָפְלוּ סָפֵק שֶׁמָּא זֶה בָּא מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה וְיֵצֶר הַטּוֹב-קָשֶׁה שֶׁיִּהְיֶה לַסּוֹבֵל מִיֵּצֶר זֶה לְמִצְוָא תַּקָּנָה לְעַצְמוֹ. וּמִלְּבַד הַהוֹכָחָה שֶׁהֻבְאנוּ לְמַעְלָה, שֶׁמֵּאַחַר וְאֵין זֶה דַּעַת תּוֹרָה לַחְשֹׁשׁ לְכָךְ הֲרֵי שֶׁזֶּה מִצַּד הַיֵּצֶר הָרָע, יֶשְׁנָהּ הוֹכָחָה נוֹסֶפֶת פְּשׁוּטָה שֶׁתּוֹפַעַת "כְּפִיָּתִיּוּת" זוֹ הִנָּהּ מִצַּד הַיֵּצֶר הָרָע.

שֶׁהֲרֵי, הַתּוֹרָה וּמִצְוֹותֶיהָ הֵמָּה דַּרְכֵי נֹעַם, וְכַנֶּאֱמַר: "דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם", אִם כֵּן מִצְוֹות הַתּוֹרָה צְרִיכוֹת לְהֵעָשׂוֹת בְּדַרְכֵי נֹעַם, בְּדַרְכִים הַמַּנְעִימִים אֶת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹות עַל עוֹשֵׂיהֶם בְּהַרְגָּשַׁת נֹעַם וּרְגִיעוּת בְּקִיּוּמָם, וְכֵן כָּל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם, הַיְנוּ שַׁלְוָה וְשָׁלוֹם, וְלֹא מַצָּב שֶׁל מִלְחָמָה פְּנִימִית וּסְעָרָה הַמְשַׁבֶּשֶׁת אֶת מְקַיְּמֵי הַמִּצְוֹות.

אִם כֵּן הֲוֵי מְחַשֵּׁב, חֶשְׁשׁוֹת וּסְפֵקוֹת וְחֻמְרוֹת אֵלּוּ שֶׁבְּלִבְּךָ, הַכּוֹפִים אוֹתְךָ לָחוּשׁ לָהֶם לְקַיְּמָם, הַאִם מְבִיאִים הֵמָּה לְךָ שַׁלְוָה רַגַע וְנֹעַם, אוֹ לְהֶפֶךְ? צֵא וּרְאֵה! הֲלֹא בְּכָךְ הִנְּךָ נִכְנָס לְסַעֲרַת רוּחַ לְמֶתַח וּלְעַצְבָנוּת, וּכְפִי שֶׁהִזְכַּרְנוּ מִכָּאֵלֶּה שֶׁכְּתוֹצָאָה מִכָּךְ עָזְבוּ אֶת קִיּוּם הַמִּצְוֹות, אִם כֵּן אֵיךְ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁתּוֹפָעָה זוֹ הִנָּהּ חִיּוּבִית הַנּוֹבַעַת מֵהַקְּדֻשָּׁה.

וְהַסְּבָרָא נוֹתֶנֶת שֶׁקִּיּוּם הַמִּצְוֹות שֶׁצִּוָּנוּ הַבּוֹרֵא הוּא עַל מְנָת שֶׁנַּשִּׂיג דַּרְכָּם נְעִימוּת גַּם בעוה"ז, וְלֹא בְּאֹפֶן שֶׁתִּטָּרֵף דַּעַת הַמְקַיְּמָם בְּבִלְבּוּל וְעַצְבָנוּת, וְאִם כָּךְ הַרְגָּשָׁתוֹ, הֲרֵי שֶׁמִּיָּד יֵשׁ לוֹ לְהִתְבּוֹנֵן שֶׁהַיֵּצֶר מְעָרֵב בְּמַעֲשֵׂהוּ.

בַּפְּרָקִים הַבָּאִים נִתְיַחֵס בִּפְרָטוּת לְכַמָּה מִפְּרָטֵי הַבְּעָיָה.

3. הַטְרָדוֹת בְּמִצְוַת נְטִילַת יָדַיִם

בִּנְטִילַת יָדַיִם יֶשְׁנָם הַמַּפְרִיזִים בְּחֻמְרוֹת לְנַגֵּב אֹזֶן הַכֶּלִי לִפְנֵי כָּל פַּעַם שֶׁשּׁוֹפְכִים מַיִם אֶל יָד, מִצַּד שֶׁנִּטְמָא אֹזֶן הַכֶּלִי מֵהַמַּיִם שֶׁבְּיַד יָמִין שֶׁנִּטְלָה תְּחִלָּה, עֻצָּה פְּשׁוּטָה לָזֶה כָּתַב הַ"מִּשְׁנָה בְּרוּרָה" (סימן קס"ב ס"ק מ"ט): לִטֹּל רְבִיעִית בְּבַת אַחַת עַל כָּל יָד וְיָד, וּרְבִיעִית מַיִם זוֹהִי כַּמּוּת שֶׁמְּמַיְּלְא בְּדֶרֶךְ כְּלָל שׁוֹפְכִים בִּרְגִילוּת עַל הַיָּדַיִם, וְאָז אֵין צֹרֶךְ לָחוּשׁ לְחֻמְרָה זוֹ שֶׁל נִגּוּב אֹזֶן הַכֶּלִי בֵּין נְטִילַת יָד לְיָד.

וּרְאֵה שָׁם בְּ"שַׁעַר הַצִּיּוּן" (אות מא), שֶׁלֹּא רַק בֵּין כָּל נְטִילַת יָד וְיָד אֵין צֹרֶךְ לְנַגֵּב, אֶלָּא גַּם בִּנְטִילָה רִאשׁוֹנָה שֶׁטָּרֵם שָׁפַךְ עַל יָדוֹ רְבִיעִית מַיִם אֵין צֹרֶךְ לְנַגֵּב אֹזֶן הַכֶּלִי, לְפִי שֶׁאֵין נִטְמָא כְּלָל הַמַּיִם שֶׁבְּגֵב הַכֶּלִי דֶּהֱוֵי כְּמוֹ שֶׁנּוֹגֵעַ בַּמַּיִם שֶׁבַּכֶּלִי שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת נְטִילָה.

כָּךְ שֶׁנְּטִילַת יָדַיִם יְכוֹלָה לִהְיוֹת בְּפַשְׁטוּת לְלֹא צֹרֶךְ שׁוּם נִגּוּב לֹא הַיָּד וְלֹא אֹזֶן הַכֶּלִי בִּהְיוֹתוֹ שׁוֹפֵךְ רְבִיעִית מַיִם בְּבַת אַחַת, וְכָאָמוּר זוֹ כַּמּוּת רְגִילָה שֶׁבֵּין כֹּה רְגִילִים לִשְׁפֹּךְ עַל כָּל יָד.

וּכְמוֹ כֵן אֵין צָרִיךְ לְהַזְהֵר לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו שֶׁמָּא יַחְזְרוּ הַמַּיִם שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לַכֶּרֶךְ לְתוֹךְ יָדוֹ וְיִטַּמְּאוּהָ, אַחַר שֶׁנָּטַל בִּרְבִיעִית בְּפַעַם אַחַת, וְאִם כֵּן אֵין שָׁם מַיִם טְמֵאִים כְּלָל, כַּמְבֹאָר בסי' קס"ב סעי' א'.

וּבְוַדַּאי כְּשֶׁחָמְרָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה זוֹ מְבִיאָה אֶת הָאָדָם לְבַלְבּוּל וּלְתִסְכּוּל, וְגוֹרֶמֶת לַחֵטְא הַגָּדוֹל שֶׁל עַצְבוּת, עַצְבָּנוּת וּמָתַח, שֶׁהֲרֵי בְּדֶרֶךְ כְּלָל בְּנֵי אָדָם שֶׁסּוֹבְלִים מִכָּךְ עֲצַבֵּיהֶם קְצָת חַלָּשִׁים, וְכָאמּוּר מְנַצֵּל זֹאת הַיֵּצֶר לְתַסְכְּלָם בְּדֶרֶךְ הַמְּצוָה וּלְכָפָם עַל הָרַע שֶׁהוּא טוֹב, אֲזַי אֵין סָפֵק שֶׁבְּוַדַּאי עָדִיף בְּמִקְרֶה כָּזֶה לְהָנִיחַ אֶת הַחֲמָרָה וְהַחֲסִידוּת כְּדֵי לִהְיוֹת רָגוּעַ וְשָׁלֵו בְּקִיּוּם הַמִּצְווֹת לַעֲשׂוֹתָם בְּשִׂמְחָה, שֶׁהִיא עִקַּר בְּקִיּוּם הַמִּצְווֹת, וְכַנֶּאֱמָר: "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּשִׂמְחָה".

4. הַטְרָדוֹת בִּוַדָּאוּת בְּטוּי וְכִוּנַת הַמִּלִּים בִּתְפִלָּה

בְּהָיוֹתִי בְּאַחַת הַיְשִׁיבוֹת הַגְּדוֹלוֹת, נִזְדַּמְּנוּ לִי תּוֹפָעוֹת מְסוּג זֶה אֵצֶל כַּמָּה בַּחוּרִים, שֶׁהָיוּ מִתְעַכְּבִים בַּתְּפִלָּה וּבִקְרִיאַת שְׁמַע זְמַן רַב לְוַדָּא שֶׁאָכֵן בִּטְאוּ אֶת הַמִּלִּים כָּרָאוּי, וּכְמוֹ כֵן לְוַדָּא אִם כִּוְּנוּ בָּהֶם כָּרָאוּי, וּבְעֶזְרַת ה' הוֹעַלְתִּי לָהֶם בְּכַמָּה עֵצוֹת.

א. הִסְבַּרְתִּי לָהֶם, רֵאשִׁית יֵשׁ לָהֶם לְהִשְׁתַּכְנֵעַ שֶׁאֵין "חֲמֻרוֹת" אֵלּוּ מִצַּד הַיֵּצֶר הַטּוֹב אֶלָּא מִצַּד הַיֵּצֶר הָרַע הַמְנַצֵּל אֶת הַחֻלְשָׁה שֶׁל הָאָדָם, כְּמבֹאָר בַּאֲרִיכוּת לְעֵיל בְּקֶטַע אוֹת ב'.

ב. לְהִתְעַקֵּשׁ שֶׁלֹּא לַחְזֹר בְּשׁוּם פָּנִים עַל אוֹתָהּ מִלָּה, וּלְנַסּוֹת לַעֲשׂוֹת כָּזֹאת כַּמָּה פְּעָמִים, וְגַם אִם נִדְמֶה לְךָ שֶׁלֹּא יָצְאתָ יְדֵי חוֹבָה.

ג. לְחַזֵּק אֶת הָאֱמֶת הַזּוֹ, הִצַּעְתִּי לָהֶם לְלֶכֶת לַאֲנָשִׁים גְּדוֹלִים שֶׁיַּסְכִּימוּ לְהִתְחַיֵּב לָהֶם שֶׁלּוֹקְחִים הֵמָּה אֶת הָאַחֲרָיוּת עַל עַצְמָם שֶׁבִּקְרִיאָה כָּזוֹ שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה בְּוַדַּאי יָצְאוּ בָּהּ יְדֵי חוֹבָה. וְאָמְנָם פְּעָמִים רִאשׁוֹנוֹת הָיָה קָשֶׁה לָהֶם אעפ"כ לִסְמֹךְ עַל זֶה, אוּלָם לְאַחַר זְמַן רָאוּ שִׁנּוּי לְטוֹבָה, וּכְאָמּוּר, בְּצֵרוּף הַקַּבָּלָה שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא לַחְזֹר בְּשׁוּם אֹפֶן עַל אוֹתָם מִלִּים, וּבָאַחֲרָיוּת שֶׁנָּטְלוּ עֲלֵיהֶם אוֹתָם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁהֵם פָּנוּ אֲלֵיהֶם, לְאַט לְאַט הִצְלִיחוּ לָצֵאת מִתִּסְכּוּל זֶה.

ד. וּבְעֶצָּה נוֹסֶפֶת הִשְׁתַּמַּשְׁתִּי, נָתַתִּי לָהֶם לִקְרֹא לְפָנַי קְרִיאַת שְׁמַע וְסִדֶּר הָעֲמִידָה שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה, וּבְקַשְׁתִּים לִקְרֹא לְפָנַי בְּקוֹל רָם מִבְּלִי לַחְזֹר עַל שׁוּם מִלָּה נוֹסֶפֶת פְּעָמִים, וְרָאוּ בְּמוֹ עֵינֵיהֶם הָכִיצַד יְכוֹלִים הֵמָּה לְבַטֵּא הֵיטֵב אֶת הַמִּלִּים וּבְיָדָם לַעֲשׂוֹת זֹאת, וְכֵן בְּקַשְׁתִּים לְכַוֵּן בְּפַשְׁטוּת הַמִּלִּים בִּלְבַד בְּמָהִירוּת, וְרָאוּ שֶׁבִּיכָלְתָּם לַעֲשׂוֹת זֹאת, וּבְכָךְ הוּכַח לָהֶם שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא מְתִיחוּת וְעַצְבָּנוּת שֶׁפּוֹקֶדֶת אוֹתָם בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה, וְהָעֲבוֹדָה שֶׁכְּשֶׁאֵינָם בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה אֵין לָהֶם הַפְרָעָה כ"כ בְּעִנְיָן זֶה, אֶלָּא פְּשׁוּט מְנַצֵּל הַיֵּצֶר אֶת חֻלְשָׁתָם לְהַמְאִיס לָהֶם אֶת הַתְּפִלָּה וְהַמִּצְווֹת.

5. הַטְרָדוֹת בְּעִנְיַן קִנּוּחַ

לַמִּתְיַסְּרִים בְּחֹסֶר וַדָּאוּת קִנּוּחַ לְאַחַר עֲשִׂיַּת צָרְכֵיהֶם, כָּתַב הַסְּטַיְיפְלֶר בְּמִכְתָּב שֶׁהוּבָא בְּסֵפֶר "עֲצוֹת וְהַדְרָכוֹת" לְהרי"ם גְּרִינְוַאלְד שליט"א, שֶׁהִכִּיר אֶחָד שֶׁכָּזֶה שֶׁמִּתּוֹךְ לְחָצָיו הִפְסִיק לְהִתְפַּלֵּל זְמַן מָה מֵחֲשָׁשׁוֹתָיו אֵלּוּ, וְהֵבִיא שָׁם משו"ת הַדִּבְרֵי חַיִּים מִצַּאנְז (ח"ב סי' ט'), שֶׁבִּזְמַן הַתַּלְמוּד הִסְתַּפְּקוּ לְקַנּוּחַ בְּגִ' אֲבָנִים כַּמְבֹאָר בַּגְּמָרָא לְלֹא מַיִם, ע"כ שֶׁמִּדִּינָא זֶה מַסְפִּיק, וְלָכֵן הֲרוֹצֶה לְהַחְמִיר לְכָל הַיּוֹתֵר יְקַנֵּחַ בְּנִיר כַּמָּה פְּעָמִים בְּחָמֵשׁ אוֹ שֵׁשׁ נְיָרוֹת וְאַחַר כָּךְ יִרְחַץ בְּמַיִם, כַּמְבֹאָר בַּפּוֹסְקִים בְּשֵׁם האריז"ל, וְיִנָּגֵב אַחַר כָּךְ אֶת הַלַּחוּת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם פְּצָעִים. וְיוֹתֵר אֵין לוֹ מַה לְחוּשׁ שֶׁמָּא נִשְׁאַר מֵשֶׁהוּ כְּלָל וּכְלָל.

וּבְמִכְתָּבוֹ מְצַוֶּה הָרַב לְכָל הַשּׁוֹאֲלִים שֶׁלֹּא יִבְדְּקוּ יוֹתֵר מִזֶּה, וּמֵעִיד הוּא שֶׁהִצִּיל צְעִירִים שֶׁשָּׁמְעוּ לוֹ, וְאֶחָד הִתְעַקֵּשׁ וְלֹא שָׁמַע לוֹ עַד שֶׁהִגִּיעַ לְמַצָּב שֶׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל כְּלָל רַחְמָנָא לִצְלַן.

6. הַטְרָדוֹת בַּהֲנָחַת תְּפִלִּין

כְּמוֹ כֵן מוּבָא שָׁם לַמְסֻפָּקִים בְּמָקוֹם הֲנָחַת הַתְּפִלִּין, הַאִם זֶה בָּאֱמְצַע בְּדִיּוּק, וְכֵן בְּמָקוֹם הַקִּבֹּרֶת וּמִתְעַכְּבִים עַל כָּךְ הַרְבֵּה, הֵבִיא שָׁם הַסְּטַיְיפְלֶר בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים, שֶׁמַּה שֶּׁכָּתוּב שֶׁיִּהֵא בָּאֱמְצַע אֵינוֹ הַכַּוָּנָה בָּאֱמְצַע מַמָּשׁ, רַק דַּי שֶׁהוּא בְּעֶרֶךְ בָּאֱמְצַע, וּכְשֶׁמְּשַׁעֵר בְּלִבּוֹ בְּעֶרֶךְ שֶׁהוּא בָּאֱמְצַע דַּי בְּכָךְ, וַאֲפִלּוּ יוֹתֵר מִזֶּה הֵקֵל שָׁם בשו"ת דִּבְרֵי חַיִּים סי' ו'. וּמֵעִיד שָׁם עַל בָּחוּר שֶׁסָּבַל מִטִּרְדָּה שֶׁכָּזוֹ, וּבְמֶשֶׁךְ זְמַן קָצָר לְאַחַר יְדִיעָה זוֹ נִתְרַפֵּא מִזֶּה לְגַמְרֵי.

7. הַטְרָדוֹת מַחְשָׁבוֹת מְיֻנּוֹת

הֶאֱרַכְנוּ בָּזֶה לְעֵיל, וּבְסֵפֶר "עֲצוֹת וְהַדְרָכוֹת" מֵבִיא מִמָּרָן הַסְּטַיְיפְלֶר שֶׁאֵין לְטַפֵּל בַּבְּעָיָה זוֹ בְּעֵצוֹת טִבְעִיּוֹת, כֵּיוָן שֶׁאֵין לְבוֹא בְּטוֹעֲן וְנִטְעָן לְהַטְרָדַת מַחְשָׁבוֹת אֵלּוּ כִּי רַק יִסְתַּבֵּךְ יוֹתֵר כְּמוֹ שֶׁהֶאֱרַכְתִּי לְעֵיל, אֶלָּא עֲדִיף לְטַפֵּל בָּזֶה בְּעֵצוֹת סְגֻלִּיּוֹת, וּמָנָה שָׁם כְּגוֹן: שְׁמִירַת שַׁבָּת כְּהִלְכָתוֹ עִם לִמּוּד הִלְכוֹת שַׁבָּת, וְיִשְׁמֹר פִּיו מִדְּבָרִים בְּטֵלִים בְּשַׁבָּת, וְרַק יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבְסָעוּדוֹת שַׁבָּת וּבְשֵׁנָה לִכְבוֹד שַׁבָּת. וְיַעֲשֶׂה הַכֹּל לִכְבוֹד שַׁבָּת, וְלֹא בְּכַוָּנָה לְהִנָּצֵל מִסֵּבֶל הַנַּפְשִׁי שֶׁלּוֹ כִּי אָז לֹא יוֹעִיל כָּל כָּךְ, אֶלָּא יַעֲשֶׂה זֹאת לְשֵׁם שָׁמַיִם, וְיִרְאֶה פְּלָאִים כֵּיצַד מִסְתַּלְקִים מִמֶּנּוּ כָּל הַסְּפֵקוֹת וְהַבַּלְבּוּלִים.

וּכְמוֹ כֵן מַצִּיעַ שָׁם לוֹמַר "פָּרָשַׁתְ הַתָּמִיד" שַׁחֲרִית וּמִנְחָה, דְּהִיא פָּרָשַׁת עוֹלָה הַמְכַפֶּרֶת עַל הִרְהוּרֵי הַלֵּב. וְעוֹד מַצִּיעַ שָׁם לְהִתְחַזֵּק בְּמִדַּת ה"עֲנָוָה", וְיַעֲזֹר לוֹ לְהִכָּנַע וּלְהִתְבַּטֵּל לִדְבָרֵי הַתּוֹרָה וַחֲכָמֶיהָ, וּמִמֵּילָא יִפְרְחוּ מִמֶּנּוּ כָּל הַקְּשָׁיוֹת וְהַסְּפֵקוֹת.

וְעִקַּר הַכֹּל שֶׁיִּתְפַּלֵּל הַרְבֵּה לְהשי"ת שֶׁיַּצִּילֵהוּ מִמַּחְשָׁבוֹת רָעוֹת, וְהָעִקָּר שֶׁלֹּא יִתְעַצֵּב וְיִדְאַג מִזֶּה כְּלָל, אֶלָּא יִתְיַחֵס לָזֶה כִּיסּוּרִים, וּכְמוֹ שֶׁהֶאֱרַכְתִּי לְעֵיל בָּזֶה, שֶׁזֶּה גּוּפָא הַתִּקּוּן לְמַה שֶּׁבָּעָבָר חָשַׁב בְּרָצוֹן מַחְשָׁבוֹת אִסּוּר, אָזַי כְּתִקּוּן מִתְיַסֵּר הוּא בְּכָךְ שֶׁתּוֹקְפִים אוֹתוֹ עַתָּה

מַחְשָׁבוֹת מִסּוּג זֶה בָּעַל כָּרְחוֹ, וּבָזֶה שֶׁמִּצְטַעֵר עַתָּה מִכָּךְ, זֶהוּ תִּקּוּנוֹ. לְכָךְ הָעֻצָּה שֶׁיִּדְחֹס מַחְשָׁבוֹת חִיּוּבִיּוֹת מִבְּלִי לְהִתְיַחֵס לְאֵלּוּ הַמַּחְשָׁבוֹת, וּכְאֵלּוּ זֶהוּ אָדָם זָר מִבַּחוּץ לוֹחֵשׁ לוֹ מַחְשָׁבוֹת שֶׁכָּאֵלּוּ וְזֶה אֵינוֹ הוּא עַצְמוֹ.

8. הַטְרָדַת נְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת

עוֹד מַסֵּפֶר "עֻצּוֹת וְהַדְרָכוֹת", לְסוֹבֵל מִדְּחַף פְּנִימִי לִנְדֹּר וּלְהִשָּׁבַע לַעֲשׂוֹת אוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת, וְיָכוֹל הוּא לְהִשָּׁבַע וְלִנְדֹּר אֲפִלּוּ כַּמָּה פְּעָמִים בְּיוֹם. וּמֵבִיא שָׁם תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל הַסְּטַיְיפְלֶר, שֶׁבָּא אֵלָיו פַּעַם אֶחָד שֶׁסָּבַל מִכָּךְ, וּשְׁלָחוֹ לַגָּאוֹן מָרָן הָרַב מִבְּרִיסְק זלה"ה, וְהֵשִׁיב לוֹ, שֶׁלֹּא חָלִים נְדָרִים וְשְׁבוּעוֹת שֶׁכָּאֵלּוּ כֵּיוָן שֶׁלֹּא נַעֲשִׂים מִתּוֹךְ דַּעַת מְיֻשֶּׁבֶת, וְכַמּוּבָן שֶׁלְּגוּפוֹ שֶׁל עִנְיָן יֵשׁ לַעֲשׂוֹת שְׁאֵלַת רַב, אוּלָם בְּאֹפֶן כְּלָלִי אֵין מַמָּשׁוּת בְּסוּג נְדָרִים כָּאֵלּוּ שֶׁנַּעֲשִׂים מִתּוֹךְ לַחַץ נַפְשִׁי וּמִתְיחוּת הָעֲצַבִּים.

לְסִכּוּם:

"הָאֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם יָשָׁר וְהֵמָּה בִּקְשׁוּ חִשְׁבֹּנוֹת רַבִּים", הַחֲמֵרוֹת אֲשֶׁר בּוֹדִים בְּנֵי הָאָדָם מִלִּבָּם, הֵמָּה בְּכְלַל הַחֶשְׁבּוֹנוֹת הָרַבִּים שֶׁמְּבַקְּשִׁים אוֹיְבֵי הַשִּׂמְחָה וְהַשַּׁלְוָה לַחְדֹּר לְנֶפֶשׁ הָאָדָם וּלְבַלְבְּלָהּ. הֲרֵי נִתְבּוֹנֵן, עִנְיַן "הַחֲזָקוֹת" הַמּוּבָאִים רַבּוֹת בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ וְאַף בְּעִנְיְנֵי כָּרֵת שֶׁסּוֹמְכִים עַל הַחֲזָקָה, אִם כֵּן לְמָשָׁל בְּתִפִלִּין יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל הַחֲזָקָה שֶׁמִּסְתָּמָא כְּשֶׁשִּׁסְּדַרְתָּ אֶת הַתְּפִלִּין בִּמְקוֹמָם הֲרֵי הֵם בְּחֶזְקַת שֶׁנִּשְׁאֲרוּ כְּמוֹ כֵן בִּמְקוֹמָם. וְכֵן אִם קִנַּחְתָּ כְּדָרֶךְ הַהֲלָכָה, בְּחֶזְקַת שֶׁהַמָּקוֹם נָקִי, וְכֵן עוֹד.

אוֹמְרִים חֲזַ"ל: לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וּכְמוֹ כֵן אָמְרוּ: אֵין הַקָּבָ"ה בָּא בִּטְרוּנְיָא עִם בְּרִיּוֹתָיו, וְכֵאֶלֶּה מַאֲמָרִים בָּאִים לְהַנְחוֹתֵנוּ שֶׁהַתּוֹרָה דְּרָכֶיהָ דַּרְכֵי נֹעַם וְיֵשׁ לְקַיְּמָהּ בְּדֶרֶךְ נְעִימָה וְלֹא מִתּוֹךְ לַחַץ וּמֶתַח, שֶׁאֵין זֶה מַטָּרַת הַמִּצְווֹת חָלִילָה, אֶלָּא הַמַּטָּרָה לְהָבִיא לְנְעִימוּת, לְסִפּוּק וְנַחַת, וְרַק בָּזֶה חָפֵץ ה'.

עֻצָּה הַיְעוּצָה, אֲמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁשָּׁם אִתּוֹ עִמּוֹ אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי בְּכָל צָרָתָם לוֹ צַר, כִּי בֶּאֱמֶת עִנְיַן הִתְגַּבְּרוּת הַחֹשֶׁךְ וְהָעַצְבוּת, הוּא עַצְמוֹ גָּלוּת מִצְרַיִם, וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם, שֶׁהוּא גָּלוּת הַנְּשָׁמָה, בְּמָרָה שְׁחֹרָה בְּעַצְבוּת, וְלִפְעָמִים טוֹעֵם בָּזֶה טַעַם מִיתָה, וְהִנּוֹ בִּתְחוּשָׁה כִּי אֵין לוֹ שׁוּם דָּבָר בְּחַיָּיו כִּי מִתַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה כְּבָר פָּרַשׁ מֵהֶם, וְטַעַם אוֹר וְחַיּוּת עֲרֵבוּת אוֹר עֶלְיוֹן נִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ, וַהֲרֵי לוֹ מְרִירוּת מָוֶת, וְכָל זֶה גָּלוּי לְפָנַי אֵ-ל עוֹלָם, וְיִחַזֵּק עַצְמוֹ וִידַבֵּר לְאֵ-ל רַכּוֹת וְיִבְכֶּה לְפָנָיו, וְאָמַר מָרָן אוֹר יִשְׂרָאֵל הָרַב יִשְׂרָאֵל בֶּן אֱלִיעֶזֶר, "אָנֹכִי אָנֹכִי"- כְּשֶׁתֵּדַע שֶׁאָנֹכִי הוּא אָנֹכִי בְּכָל תְּנוּעָה, וְאֵין עוֹד, "הוּא מְנַחֲמְכֶם" בְּוַדַּאי, וְזֶהוּ עַצְמוֹ יְצִיאַת מִצְרַיִם, הָאוֹר הַנִּמְשָׁךְ מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ הַזֶּה. (נתיב מצוותיך)

יז. עובדים בחנם...!

יַעְנְקֶלֶ"ה הֶעָנִי זֶה יָמִים שֶׁכְּבָר לֹא בָּא אֹכֶל מֵזִין לְפִיו, מַלְבּוּשָׁיו פְּרוּעִים וּפְרוּמִים, וְהָעֲנִיּוּת מַרְאָה אוֹתָיֶהָ עַל פָּנָיו הַמְסֻכָּנוֹת מִבְּלִי יְכֹלֶת לְהַסְתִּירָהּ.

מְהַלֵּךְ לוֹ יַעְנְקֶלֶ"ה בִּרְחוֹבוֹת הָעִיר שֶׁמָּא יִמְצָא מְזוֹנוֹ וּמַלְבּוּשׁוֹ מֵאֲנָשִׁים רַחֲמָנִים, וְהִנֵּה יְהוּדִי טוֹב מִזְדַּמֵּן לְפָנָיו. שׁוֹאֲלוֹ יַעְנְקֶלֶ"ה: אוּלַי מַכִּיר אַתָּה מָקוֹם גְּמִילוּת חֲסָדִים הַמְחַלְקִים מָזוֹן וּמַלְבּוּשׁ לְעֲנִיִּים בְּחִנָּם? עוֹנֶה לוֹ הַיְּהוּדִי: בְּוַדַּאי! הַאֵיךְ לֹא שָׁמַעְתָּ? בִּרְחוֹב יָפוֹ 18 יֶשְׁנָם אֲנָשִׁים גּוֹמְלֵי חֲסָדִים הַמְחַלְקִים חִנָּם אֹכֶל וּמָזוֹן, וּבִפְרָט לְנִצְרָךְ כָּמוֹךָ שֶׁנִּרְאֶה שֶׁזֶּה כְּבָר יָמִים שֶׁלֹּא אָכַלְתָּ כָּרָאוּי. לֵךְ לַמָּקוֹם זֶה וְתַשְׁבִּיעַ רַעֲבוֹנְךָ וּתְכַסֶּה אֶת מַעֲרֻמֶּיךָ.

שָׂמַח הֶעָנִי וְהָלַךְ לְכִוּוּן אוֹתָהּ כְּתֹבֶת, וּמִשּׁוּם מָה טָעָה, וּבִמְקוֹם לִכָּנֵס לִרְחוֹב יָפוֹ 18, נִכְנַס לְבֵית מִסְפַּר 16 בְּאוֹתוֹ רְחוֹב, בַּיִת גָּדוֹל, נָאֶה וּמְרֻוָּח. מַקִּישׁ הוּא בַּדֶּלֶת-וְהִנֵּה לִקְרָאתוֹ בַּעַל הַבַּיִת. פּוֹתֵחַ הוּא בִּשְׁאֵלָה לִרְצוֹנוֹ, וּמֵשִׁיב לוֹ הֶעָנִי: הַאִם כָּאן הוּא בֵּית הַגְּמִילוּת חֲסָדִים לְמַאֲכָל וּמַלְבּוּשׁ? תֵּכֶף קָלַט בַּעַל הַבַּיִת שֶׁעָנִי זֶה טָעָה-שֶׁבִּמְקוֹם לְהִכָּנֵס לַבִּנְיָן הַסָּמוּךְ, הִגִּיעַ לְבֵיתוֹ בְּמִסְפַּר 16, וְהֶחְלִיט לְנַצְּלוֹ. הֵשִׁיב לוֹ: בְּוַדַּאי! כָּאן מְחַלְקִים הַכֹּל! אוּלָם אָזְנְךָ הִטְעָתָה אוֹתְךָ בִּמְעַט; הַחֲלֻקָּה אֵינָהּ בְּחִנָּם לְגַמְרֵי, צְרִיכִים קְצָת לַעֲבֹד. חְשֹׁב הֶעָנִי שֶׁמִּסְתָּמָא טָעָה, וְכִי מִי נוֹתֵן אֹכֶל וּמַלְבּוּשִׁים חִנָּם?! וּבְכֵן-אָמַר לְבַעַל הַבַּיִת-מַסְכִּים אֲנִי לְקַבֵּל עֲבוֹדָה כָּלְשֶׁהִי עַל מְנָת שֶׁלְּעֶרֶב אֲקַבֵּל מָזוֹן וּמַלְבּוּשׁ. הִבְטִיחַ לוֹ בַּעַל הַבַּיִת שֶׁאָכֵן כִּדְבָרָיו כֵּן יִהְיֶה.

הֶעָנִי הָרָעֵב וְהַמְיֻגָּע עָבַד יוֹם שָׁלֵם בְּבֵיתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, נִקָּה לוֹ אֶת גִּנָּתוֹ, אֶת בֵּיתוֹ, וּכְמוֹ כֵן בִּצַּע שְׁלִיחֻיּוֹת מְסֻיָּמוֹת.

לָעֶרֶב, וְהוּא כְּבָר כִּמְעַט נוֹפֵחַ אֶת נִשְׁמָתוֹ, מְבַקֵּשׁ הוּא עַל נַפְשׁוֹ אֶת מְזוֹנוֹ וּמַלְבּוּשָׁיו. תֵּכֶף מֵשִׁיב לוֹ בַּעַל הַבַּיִת: בְּוַדַּאי אֲקַיֵּם הַבְטָחָתִי! לֵךְ לַבִּנְיָן הַסָּמוּךְ, וְשָׁם תְּקַבֵּל כְּכָל אֲשֶׁר תַּחְפֹּץ!

הֶעָנִי בְּתָמִימוּתוֹ חָשַׁב כִּי זוֹ הַפְּרוֹצֶדוּרָה-עוֹבְדִים כָּאן וּמְקַבְּלִים שָׁם. הוֹלֵךְ הוּא לְתֵמוֹ לַבִּנְיָן הַסָּמוּךְ וְטַעֲנָתוֹ בְּפִיו: עָבַדְתִּי בַּבִּנְיָן הַסָּמוּךְ עַל מְנָת לְקַבֵּל כָּאן מְזוֹנוֹת וּמַלְבּוּשִׁים.

מִיָּד הֵבִין בַּעַל הַגְּמַ"ח שֶׁאָכֵן נָפַל עָנִי מִסְכֵּן זֶה בִּשְׁכֵנוֹ הַנּוֹכֵל בְּשֶׁל טָעוּת בַּכְּתֹבֶת, וְאוֹתוֹ נוֹכֵל נִצְלוֹ, כְּבֵיכוֹל שֶׁעַל מְנָת כֵּן יְקַבֵּל כָּאן אֶת מְזוֹנוֹ וּמַלְבּוּשׁוֹ שֶׁהָיָה מְקַבְּלָם חִנָּם אִלּוּ הָיָה מַגִּיעַ יָשָׁר לַכְּתֹבֶת הַנְּכוֹנָה.

וְהַנִּמְשָׁל הוּא: הָאָדָם נִצְרָךְ לְמָזוֹן וּמַלְבּוּשׁ וּלְיֶתֶר צְרָכָיו. פּוֹגֵשׁ הוּא בַּיֶּצֶר הָרָע, וְהַלָּה מַצִּיעַ לוֹ לְהִשְׁתַּדֵּל! בְּלֹא הִשְׁתַּדְּלוּת תְּמוּת בָּרָעָב, צָרִיךְ לַעֲבֹד וְלַעֲמֹל לְפַרְנָסָה, וַהֲגַם שֶׁלִּפְעָמִים בָּאָה עֲבוֹדָה זוֹ עַל חֶשְׁבּוֹן תּוֹרָה וּתְפִלָּה אוֹ יֶתֶר מִצְוֹוֹת. וּלְאַחַר שֶׁעָמַל וְעָבַד, שׁוֹלְחוֹ יֵצֶר

הָרָע לְקַבֵּל מִחְיָתוֹ מֵאֵת ה"פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן", שֶׁהֲרֵי וְכִי לַיֵּצֶר יֵשׁ לוֹ חַיִּים וּמָזוֹן לִתֵּן לָאָדָם?! הֲרֵי הוּא מְקוֹר הַמָּוֶת וְהָרַע. נִמְצָא הָאָדָם נִגְרָר לְפִתְוִי הַבְּטָחַת מְזוֹנוֹ מִיְּצִרוֹ הָרָע כְּשֶׁלְּמַעֲשֶׂה שׁוֹלֵחַ הוּא אוֹתוֹ לְקַבֵּל אֶת מְזוֹנוֹ מֵאוֹתוֹ מָקוֹר שֶׁהָיָה נוֹתֵן לוֹ אֶת פַּרְנָסָתוֹ, וְגַם יוֹתֵר בְּרֶוַח וְכָבוֹד אִלּוּ לֹא הָיָה טוֹרֵחַ עַל חֶשְׁבּוֹן תּוֹרָתוֹ וּתְפִלָּתוֹ.

עָלֵינוּ לַחְתֹּר לְגַלּוֹת אֶת מַעֲרָמָיו שֶׁל הַנּוֹכֵל הַנִּמְצָא בְּקִרְבֵּנוּ, הַמַּעֲמִיד פָּנִים כְּאוֹהֵב, וְאֵינוֹ אֶלָּא אוֹיֵב שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ הַסְּבוּךְ וְסָרוּךְ בְּמַעֲמַקֵּי נַפְשׁוֹתֵינוּ, דָּרוּךְ בַּמַּאֲרָב, יוֹם וָלַיְלָה לֹא יִשְׁבֹּת מִלְּנַצֵּל כָּל הִזְדַּמְּנוּת שֶׁל מִקְרֵי הַחַיִּים לְהָסֵב לִבֵּנוּ אֲחוֹרַנִּית מִפְּנֵי ה' וְלִגְזֹל מֵאִתָּנוּ אֶת נַחֲלַת אֲבוֹתֵינוּ-הָאֱמוּנָה-שֶׁהִנְחִילוּ לָנוּ אוֹתָהּ כִּפְשׁוּטָה, וּבְעָרְמָתוֹ חוֹשֵׁב מַחְשָׁבוֹת לְעָרְעֵר בָּנוּ אֶת הָאֱמֶת וּלְסַפֵּק לָנוּ אֶת הַדְּבָרִים הַבְּרוּרִים וְהַפְּשׁוּטִים, וּבְכָךְ לְהַטְרִיד אֶת מְנוּחָתֵנוּ וּלְעַרְבֵּב אֶת יִשּׁוּב דַּעְתֵּנוּ-הֵפֶךְ מִמַּטָּרַת הָאֱמוּנָה וְהַבִּטָּחוֹן שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ עֲלֵיהֶם מֵאֵת הַבּוֹרֵא לְמַעַן הַרְבּוֹת לָנוּ אֶת הַשַּׂלְוָה וְהָרֹגַע וְלִהְיוֹת יַצִּיבִים וּמְבֻסָּסִים בְּכָל מִקְרֶה וּמַצָּב הָעוֹבֵר עָלֵינוּ.

וּבִפְרָט בִּזְמַנֵּנוּ-"עִקְבָתָא דִּמְשִׁיחָא", שֶׁחוֹזִים אָנוּ בְּמוֹ עֵינֵינוּ אֶת ה"חֲבָלֵי מָשִׁיחַ", וְכָל עַיִן מִתְבּוֹנֶנֶת רוֹאָה אֲשֶׁר אֵין בַּיִת שֶׁאֵינוֹ מְקֻבָּל אֵיזוֹשֶׁהִי פְּרוּסָה מֵהָעוּגָה הַמָּרָה שֶׁל "חֲבָלֵי מָשִׁיחַ", זֶה בְּכֹה וְזֶה בְּכֹה, וּמִתַּפְקְדֵנוּ זֶה עַתָּה לִטֹּל אֶת אוֹתָהּ פְּרוּסָה וּלְבָרֵךְ עַל "אֲכִילָתָהּ" בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת מִבְּלִי לְהַרְהֵר אַחַר הַנְהָגָתוֹ יִתְבָּרַךְ.

יח. הסתרה, והסתרה שבתוך הסתרה

מְסֻפָּר עַל הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים מִצַּאנְז זַצַ"ל שֶׁנִּפְטַר בְּנוֹ, וְהַכְּאֵב הָיָה קוֹרֵעַ לֵב וּמַדְאִיב נָפֶשׁ, וּכְשֶׁשְּׁאָלוּהוּ הֲכִיצַד יָכוֹל לְשֵׂאת כְּאֵבוֹ בְּדוּמִיָּה, עָנָה: מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאָדָם שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ, וּבָא אֶחָד מֵאֲחוֹרָיו וְסָטַר לוֹ עַל גַּבּוֹ מַכָּה כּוֹאֶבֶת וְצוֹרֶבֶת, וְתֵכֶף הִפְנָה רֹאשׁוֹ לַאֲחוֹרָיו בְּזַעַם לִרְאוֹת מִי הוּא הַמַּכֶּה. וּבְכֵן, אִם אָכֵן הָיָה הַמַּכֶּה אָדָם זָר שֶׁאֵינוֹ מַכִּירוֹ, בְּוַדַּאי שֶׁהָיָה הַמַּכֶּה מִתְקוֹמֵם בַּהֶתְאֵם בְּזַעַם וּבְכַעַס, אוּלַם אִם, כְּשֶׁמִּפְנֶה רֹאשׁוֹ לַאֲחוֹרָיו, רוֹאֶה שֶׁאֵין זֶה אַחֵר מֵאֲשֶׁר אָבִיו שֶׁבָּא לְבַקְּרוֹ וְהִכָּהוּ "מַכַּת חִבָּה", הֲרֵי שֶׁמִּיָּד מַבְלִיג הוּא עַל מַכָּתוֹ וּמַשִּׁיב בְּחִיּוּךְ וּבִמְאוֹר פָּנִים, הֲכִי בִּשְׁבִיל כָּךְ יָפֵר הַבֵּן אֶת הָאַהֲבָה... הִמְשִׁיךְ הָרַב וְאָמַר: קִבַּלְתִּי בְּמוֹת בְּנִי מַכָּה צוֹרֶבֶת וְכוֹאֶבֶת, אוּלָם כְּשֶׁהִפְנֵיתִי פָּנַי לַאֲחוֹרֵי לִרְאוֹת מִי הוּא הַמַּכֶּה, רָאִיתִי שֶׁבְּעֶצֶם זֶהוּ הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא שֶׁאֵין אַחֵר שֶׁאֲנִי אוֹהֵב כָּמוֹהוּ וְאֵין אוֹהֵב שֶׁאוֹהֵב אוֹתִי כָּמוֹהוּ, וְאִם כֵּן, הֲכִי בִּשְׁבִיל כָּךְ אֲנַתֵּק אֲנִי אֶת קְשָׁרַי עִמּוֹ, וַאֲפִלּוּ בְּעִקּוּם פָּנִים...

וְהוּא הַמְבֹאָר בְּסֵפֶר "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" עַל הַפָּסוּק "וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר", שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן הֶסְתֵּר כָּפוּל, לְפִי שֶׁיֶּשְׁנוֹ הֶסְתֵּר אֶחָד וְהוּא עֶצֶם הַמַּכָּה, שֶׁהֲרֵי כָּל הַסֵּבֶל וְהַצָּרוֹת נוֹבְעִים כְּבָיָכוֹל

מֵהַסְתָּרַת פָּנָיו יִתְבָּרַךְ מֵעִמּוֹ, הֵפֶךְ "יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ", וְכֵן הֵפֶךְ "הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם", אוּלָם כָּל זְמַן שֶׁהָאָדָם יוֹדֵעַ מִי נִמְצָא אַחַר אוֹתָהּ הַהַסְתָּרָה וְלֹא נֶעֱלַם מִמֶּנּוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא הָאוֹהֵב הָרַחְמָן הוּא הַדּוֹקֵר וְהַמַּכְאִיב לְתוֹעַלְתּוֹ, הֲרֵי שֶׁשָּׁרוּי הוּא בְּהַסְתָּרָה אַחַת בִּלְבַד שֶׁהִיא עֶצֶם הַמַּכָּה, אוּלָם אִם נֶעֱלַם וְנִסְתַּר מֵהָאָדָם מִי מֵנַח וּמִסְתַּתֵּר מֵאַחֲרֵי הַמַּכָּה וְרוֹאֶה אֶת הַמַּכָּה כְּטִבְעִית וּמִקְרִית, הֲרֵי שֶׁאָז מִתְקוֹמֵם הוּא בְּזַעַף וּבְכַעַס שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ וְלוֹקֶה הוּא בְּקִלְקֻלַּת שְׁתֵּי הַסְתָּרוֹת, וְזֶהוּ קִלְלַת "הַסְתֵּר אַסְתִּיר".

וְאָמְנָם, גַּם אִם אֵין בְּיָדֵינוּ לְמְנֹעַ מֵעַצְמֵנוּ אֶת הַהַסְתָּרָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הַמַּכָּה, שֶׁאֵלּוּ הֵם צָרוֹת רַבּוֹת וְרָעוֹת שֶׁנִּגְזְרוּ עַל דּוֹרוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, אוּלָם בְּיָדֵינוּ לְפָחוֹת לַחְשֹׁךְ מֵעַצְמֵנוּ אֶת הַהַסְתָּרָה הַשְּׁנִיָּה בְּכָךְ שֶׁלְּפָחוֹת נֵדַע מִי עוֹמֵד מֵאַחֲרֵי הַמַּכּוֹת שֶׁעוֹבְרוֹת עָלֵינוּ, וּבְוַדַּאי לְלֹא סָפֵק שֶׁמַּהוּת עָצְמַת הַמַּכָּה מִשְׁתַּנֵּית מֵחֲמַת הַיְדִיעָה, וּכְמוֹ הַנִּדְקָר בְּמַחַט עַל יְדֵי אָדָם עוֹיֵן שֶׁהַרְגָּשָׁתוֹ אַחֶרֶת לְגַמְרֵי מֵהַנִּדְקָר מֵרוֹפֵא מְזִרִיקָה כּוֹאֶבֶת לְצֹרֶךְ רְפוּאָתוֹ.

וּבִפְרָט כַּמָּה יֵשׁ לְהִבָּהֵל מִדִּבְרֵי הַגְּמָרָא (סוטה מח) עַל פָּסוּק "כִּי מִי בַז לְיוֹם קְטַנּוֹת" (זכריה ד, י)-מִי גָּרַם לַצַּדִּיקִים שֶׁיִּתְבַּזְבְּזוּ שֶׁלְּחָנָם לֶעָתִיד לָבוֹא? קְטַנּוּת אֱמָנָה שֶׁהָיְתָה בָּהֶם. וְהוּא תָּמָהּ, וַהֲלֹא מְדַבְּרִים כָּאן בַּצַּדִּיקִים, וּמַאִידָךְ מָאֻשָּׁמִים הֵמָּה בְּקַטְנוּת אֱמָנָה? אֶלָּא כַּמְבֹאָר, הַמַּבְחָנִים הַקְּטַנִּים שֶׁל הָאֱמוּנָה שֶׁמְּזַדְּמְנִים לָנוּ לְרָגָעִים וּמְקוֹמְמִים אוֹתָנוּ לְקֶצֶף וְהַקְּפָדָה, קָשֶׁה מְאֹד לְהִתְמוֹדֵד עִמָּם תָּמִיד. מִדֵּי פַּעַם מְנַצְּחִים אָנוּ, וְאוּלַי מִכְּךְ שֶׁשּׁוֹכְחִים מֵהַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ, אוּלָם עָלֵינוּ לִהְיוֹת דְּרוּכִים וּמוּכָנִים לַמַּצָּבִים הַשְּׁכִיחִים הַפּוֹקְדִים אֶת בְּנֵי הָאָדָם יוֹם יוֹם, כִּי אַחֶרֶת בְּכָךְ מִתְבַּזְבְּזִים שֶׁלְּחָנֵנוּ לֶעָתִיד לָבוֹא.

כַּמָּה אֶפְשָׁר הַיּוֹם בְּקַלּוּת לְכַשֵּׁל בְּמַחְשְׁבוֹת מִינוּת. מְסֻבָּבִים אָנוּ בַּאֲנָשִׁים רְחוֹקִים מֵאֱמוּנָה, תִּקְשֹׁרֶת הָעוֹלֶמֶת אֶת הָאֱמוּנָה וְהַדָּת, מִכָּל מִשְׁפָּט בָּרְיוֹ מִתְפּוֹצֶצֶת כְּפִירָה, בְּכָךְ שֶׁשֵּׁם ה' לֹא יַזְכִּירוּ וְלֹא יִשְׁמַע עַל פִּיהֶם וְכָל פַּרְשָׁנוּתָם בְּדֶרֶךְ הַמִּקְרֶה וְהַטֶּבַע, וְזֹאת כְּבָר נִבְּאוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ, וּבְרֹאשָׁם ה"אוֹר הַחַיִּים" הַקָּדוֹשׁ, שֶׁבְּסוֹף הַיָּמִים תִּהְיֶה הַהִתְמוֹדְדוּת עִם שַׁעַר הַנּוּ"ן שֶׁל הַטֻּמְאָה. וּמְבֹאָר בְּדִבְרֵי הָרַב מִקָּמְארְנָא בְּסִפְרוֹ "עֲשִׂירִית הָאֵיפָה" וּבְעוֹד הָרְבֵּה מְגִדּוֹלֵי עוֹלָם (ראה חוברת "בעלות השחר" שהבאנו בהרחבה דבריהם של גדולי וקדושי ישראל ברוח קודשם על מלחמת האמונה בעקבתא דמשיחא) אֲשֶׁר שַׁעַר הַנּוּ"ן שֶׁל הַטֻּמְאָה הִנּוֹ כְּפִירָה וְאֶפִּיקוֹרְסוּת. וְהַסִּבָּה שֶׁנִּצְטָרֵךְ לְהִתְמוֹדֵד בְּשַׁעַר הַחֲמִשִּׁים, הֱיוֹת וְעוֹמְדִים אָנוּ לִקְרַאת שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, וְאִי אֶפְשָׁר יְהֵא לְהַשִּׂיגוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִתְמוֹדֵד בַּשַּׁעַר שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, וּבִנְצָחוֹן שֶׁנְּנַצֵּחַ-נִזְכֶּה בַּדִּין.

וְכָאן נָבוֹא לְבֵאוּר הַשְּׁאֵלָה הַנִּשְׁאֶלֶת אֵצֶל רֹב הֲמוֹן הָעוֹלָם, וְהִיא-הֵיאַךְ וּבַמֶּה יִזָּכֶה דּוֹרֵנוּ לַחֲזוֹת בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ יוֹתֵר מִכָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁלְּפָנֵינוּ, הֲרֵי הַדּוֹרוֹת שֶׁלְּפָנֵינוּ הָיוּ טוֹבִים אֶלֶף מַעֲלוֹת מֵאִתָּנוּ בְּקִדֻּשָּׁתָם וּבְצִדְקוּתָם, וְאִלּוּ דּוֹרֵנוּ מְשֻׁפָּע בְּכֹחוֹת טֻמְאָה שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא הָיוּ כְּמוֹתָם?!

וְהַתְּשׁוּבָה לְכָךְ: הֵיא הַנּוֹתֶנֶת! בְּכָךְ שֶׁמִּצַּד אֶחָד אָנוּ דַּלִּים וְרָשִׁים, חֲכָמֹתֵנוּ סָרְחָה, הַכָּרָתֵנוּ חֲסֵרָה, חַלָּשִׁים אָנוּ בֶּאֱמוּנָה וּבָאִפִּי-וּמֵאֵידָךְ הַנִּסְיוֹנוֹת תּוֹקְפִים בְּחֹזֶק עָצוּם שֶׁאֲפִלּוּ הַדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים יָכְלוּ לְהִבָּהֵל וּלְהִתְמוֹטֵט מִנִּסְיוֹנוֹת כָּאֵלֶּה. וְאִם כֵּן, בְּדוֹרֵנוּ נִצְטָרְפוּ שְׁתֵּי הָרָעוּתוֹת-חֻלְשָׁתֵנוּ וְאִוֶּלֶת יָדֵינוּ בְּמַקְבִּיל לַנִּסְיוֹנוֹת הַטְּרוּדִים וְהַתְּכוּפִים. וְאִם בְּכָל זֹאת נַעֲמֹד, הֲרֵי שֶׁנִּצְטַיֵּן בְּכָךְ יוֹתֵר מִכָּל הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים, וְאַדְרַבָּא, לָנוּ יָאֶה וְיָצָדֵק מַתָּן שְׂכַר חִזָּיוֹן הַגְּאֻלָּה, שֶׁהֲרֵי כָּל הִתְגַּבְּרוּת קְטַנָּה מִצִּדֵּנוּ הִנָּהּ נוֹבַעַת מֵאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה וּתְמִימָה וּמִתּוֹךְ מְסִירוּת נֶפֶשׁ מַעֲשִׂית, שֶׁהֲרֵי הַהַכָּרָה אֲצָלֵנוּ דַּלָּה מְאֹד וְאֵין פְּעָלָתֵנוּ מִתּוֹךְ הַכָּרָתֵנוּ-אֶלָּא מִתּוֹךְ אֱמוּנָתֵנוּ הַתְּמִימָה וּמְסִירוּת נַפְשֵׁנוּ בְּפְשִׁיטוּת. וְזֹאת הָעֲבוֹדָה הַמְפֹאֶרֶת מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת שֶׁל כָּל הַדּוֹרוֹת, וְהִיא הַנִּצְרֶכֶת דַּוְקָא עַתָּה קֹדֶם הִתְגַּלּוּת אוֹר הַגְּאֻלָּה.

וּבְמִלִּים אֲחָדוֹת סִכֵּם חֲבַקּוּק הַנָּבִיא אֶת סוֹד וְיסוֹד קִיּוּמֵנוּ בַּדּוֹר הָאַחֲרוֹן: "וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה" (חבקוק ב, ד), כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא (מכות כד), וּכְמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ הַמְפָרְשִׁים: "בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת"-וְהִיא הָאֱמוּנָה. וְלֹא שָׁחֲלִילָה מֵעֵט בְּקִיּוּם שְׁאָר הַמִּצְווֹת, אֶלָּא שֶׁדַּרְכָּהּ וּבְאֶמְצָעוּת הִתְחַזְּקוּתֵנוּ וְהִתְמַרְכְּזוּתֵנוּ בִּנְקֻדָּה זוֹ נָבוֹא מִמֵּילָא לְקִיּוּם כָּל הַמִּצְווֹת בְּקַלּוּת וּבְנַחַת.

וּבֵאוּר דְּבָרָיו כָּאָמוּר: "וְצַדִּיק", מִי יִקָּרֵא צַדִּיק וְהֵיאַךְ יְהֵא אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְתֹאַר צַדִּיק בְּדוֹר זֶה-מִי הוּא אֲשֶׁר "בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה", שֶׁתְּהֵא הָאֱמוּנָה חַיָּיו מַמָּשׁ, אֵלֶיהָ יִצְמַד כַּאֲוִיר לִנְשִׁימָה, וּבְכָל דְּרָכָיו וּצְעָדָיו יִזְכֹּר אֶת הַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ הַמַּשְׁגִּיחַ עָלָיו בִּפְרָטֵי פְּרָטוּת, וְעוֹשֶׂה הַכֹּל לְטוֹבָתוֹ, הוּא שֶׁיִּקָּרֵא "צַדִּיק" וּכְמוֹ שֶׁהֶאֱרַכְנוּ בָּזֶה לְעֵיל בַּפְּרָקִים הָרִאשׁוֹנִים, כְּךָ שֶׁאֵין הַכַּוָּנָה שֶׁמִּי שֶׁהוּא צַדִּיק מִכְּבָר הוּא זֶה שֶׁבֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה, דְּאִם כֵּן מַה יְהֵא עִם שְׁאָר בְּנֵי הָאָדָם, אֶלָּא הַכַּוָּנָה מִי הוּא זֶה שֶׁיִּזְכֶּה לְתֹאַר צַדִּיק-זֶה שֶׁבֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה, כְּךָ שֶׁעֹצֶה וּפִתְרוֹן זֶה הוּא לְכָל אָדָם בַּאֲשֶׁר הוּא, בְּאִם יִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָתוֹ וְיִחְיֶה עִמָּהּ-בְּשֵׁם צַדִּיק יִקָּרֵא.

וּלְפִי דִּבְרֵי הַגְּמָרָא לְעֵיל, שֶׁגַּם צַדִּיקִים יִתָּכֵן וְיִתְבַּזְבְּזוּ שֶׁלְּחָנָם לֶעָתִיד לָבוֹא מִפְּנֵי קְטָנוּת אֱמָנָה שֶׁבָּהֶם, אֲזַי יְקַבֵּל פְּסוּקוֹ שֶׁל חֲבַקּוּק מַשְׁמָעוּת מְחֻדֶּשֶׁת: "וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה"-כְּלוֹמַר, גַּם מִי שֶׁהוּא צַדִּיק וּמְדֻקְדָּק בְּמִצְווֹת, כָּל "חַיּוּתוֹ", דְּהַיְנוּ עוֹלָם הַבָּא שֶׁלּוֹ, שֶׁאָז

הוּא עִקַּר הַחַיִּים, תְּלוּיִ בֶּאֱמוּנָתוֹ. הָאֱמוּנָה הִיא קְנֵה הַמִּדָּה לְמַדְרֵגָתָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַבָּא.

בֹּא וּרְאֵה מַה הִיא אֲשֶׁר נִקְרֵאת בְּשֵׁם אֱמוּנָה. אִיתָא בַּנָּבִיא (ישעיה נ, י): "הָהֹלֵךְ חֲשֵׁכִים וְאֵין נֹגַהּ לוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם ה' וְיִשָּׁעֵן בֵּאלֹהָיו". אֱמוּנָה פֵּרוּשָׁהּ: כַּאֲשֶׁר נִמְצָא אָדָם בְּמַצָּב שֶׁל הָלַךְ חֲשֵׁכִים-כְּבְיָכוֹל אֲפֵלָה וַחֲשֵׁכָה סְבִיבוֹ, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאֵין נֹגַהּ לוֹ-שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה כְּלָל מְצִיאוּת שֶׁתּוּכַל לְהָאִיר לוֹ, מִכָּל מָקוֹם יִבְטַח בְּשֵׁם ה' וְיִשָּׁעֵן בֵּאלֹהָיו. (הגר"י לוינשטיין זצ"ל)

יט. לא מתכונים-אבל זו כפירה!

אָמַר הַכּוֹתֵב, מַעֲשֶׂה הָיָה בְּבַעַל מְלָאכָה שֶׁעָבַד בְּבֵיתִי וְהֻצְרַךְ לְדַפֵּק בְּפַטִּישׁ מַסְמֵר בְּאַחַד הַמַּשְׁקוֹפִים, וּפִתְאוֹם אֲנִי שׁוֹמֵעַ מֵאוֹתוֹ בַּעַל מְלָאכָה שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו אֵיזוֹשֶׁהִי קְלָלָה מִתּוֹךְ כַּעַס, וּשְׁאַלְתִּיו מַה קָּרָה, וְהוּא עָנָה לִי, שֶׁהִכָּה בַּפַּטִּישׁ בְּאֶצְבָּעוֹ בְּמָקוֹם עַל הַמַּסְמֵר...

אָמַרְתִּי לוֹ, שְׁמַע וַאֲסַפֵּר לְךָ, הֲרֵי אָמְרוּ חֲזַ"ל "אֵין אָדָם נוֹקֵף אֶצְבָּעוֹ מִלְמַטָּה אֶלָּא אִם כֵּן מַכְרִיזִין עָלָיו מִלְמַעְלָה". וּבְאוֹר הַדְּבָרִים: רְאֵה עַד כַּמָּה שְׁלַבִּים עָבְרוּ עַד הַגְּזֵרָה שֶׁתַּכֶּה בַּפַּטִּישׁ עַל יָדְךָ; רֵאשִׁית דָּנוּ עָלֶיךָ בַּשָּׁמַיִם, מַיְמִינִים מִימִינוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא וּמַשְׂמְאִילִים מִשְּׂמֹאלוֹ. הַמְקַטְרְגִים טָעֲנוּ: זֶה פִּלּוֹנִי שֶׁדּוֹפֵק עַתָּה בַּפַּטִּישׁ מַגִּיעַ לוֹ לְהַכּוֹת אֶת יָדוֹ בַּפַּטִּישׁ עַל עָוֹן פְּלוֹנִי שֶׁבְּיָדוֹ. מִיָּד לְעֻמָּתָם טָעֲנוּ הַסָּנֶגּוֹרִים: מַדּוּעַ?! וַהֲלֹא יֵשׁ לוֹ זְכוּת פְּלוֹנִית וּזְכוּת פְּלוֹנִית. שׁוּב טָעֲנוּ הַמְקַטְרְגִים: וּמַה בְּכָךְ? עַל זְכֻיּוֹתָיו יְקַבֵּל שְׂכָרוֹ, אוּלָם עַל עָוֹן פְּלוֹנִי מַגִּיעַ לוֹ יִסּוּרִים. וְהַסָּנֶגּוֹרִים הִתְחַנְּנוּ שֶׁלֹּא יְקַבֵּל עַתָּה עָנְשׁוֹ וְיַמְתִּינוּ לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה-וְהַקָּטֶגּוֹרִים הֵשִׁיבוּ: כְּבָר הָיוּ לוֹ הִזְדַּמְּנֻיּוֹת לָשׁוּב וְלֹא שָׁב. הֵבִיאוּ אֶת הַדְּבָרִים לִפְנֵי בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה, שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵמָּה הַמַּלְאָכִים-וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵמָּה הַצַּדִּיקִים שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ דּוֹר וְנִפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם (ר"א לאפיאן זצ"ל), וְדָנוּ וְהֶחְלִיטוּ שֶׁצָּרִיךְ הוּא לְקַבֵּל אֶת עָנְשׁוֹ מִיָּד וְלִדְפֹּק אֶת הַפַּטִּישׁ בְּיָדוֹ. הֵבִיאוּ פְּסָקָם לִפְנֵי כִּסֵּא הַכָּבוֹד שֶׁיְּאַשֵּׁר זֹאת הָרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא הִסְכִּים לִפְסַק בֵּית הַדִּין. וּבְכֵן יָצָא כְּרוּז מִבֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה: פְּלוֹנִי אַלְמוֹנִי עַתָּה נִגְזַר עָלָיו לְהַכּוֹת בַּפַּטִּישׁ אֶת יָדוֹ עַל עָוֹן פְּלוֹנִי שֶׁעָשָׂה בְּשָׁעָה פְּלוֹנִית וּבְמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְתֵכֶף בְּהִסְתַּיֵּם הַכְּרוּז הֻכְּתָה יָדְךָ בַּפַּטִּישׁ. וְאִם כֵּן, הֲכִיצַד תִּכְעַס וּתְקַלֵּל אֶת גּוֹרָלְךָ אַחַר שֶׁזֶּהוּ לְאַחַר כְּרוּז וּפְסַק מִבֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה? הֲרֵי בְּכָךְ אֵינְךָ פָּחוֹת מִמְקַלֵּל אֶת הַדַּיָּן לְאַחַר פְּסַק דִּינוֹ, שֶׁעוֹבֵר עַל "אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל". וְאִם חָכְמֵינוּ זַ"ל דָּרְשׁוּ פָּסוּק זֶה לְפִי מִדְרָשׁוֹ-"אֱלֹהִים"-זֶהוּ הַדַּיָּן, הֲרֵי שֶׁכָּאן הִנְךָ עוֹבֵר עַל פָּסוּק זֶה כִּפְשׁוּטוֹ. אִם כֵּן, כָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן יִסּוּרִים הַקָּשִׁים מִמַּכַּת פַּטִּישׁ, בְּוַדַּאי שֶׁהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה.

יֵצֶר הָרָע לֹא אוֹמֵר לְאָדָם תִּכְפֹּר בְּהַשְׁגָּחַת אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל, חַס וְחָלִילָה, כִּי בְּוַדַּאי לֹא יִשְׁמַע לוֹ, הֲלֹא עַם יִשְׂרָאֵל מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים, כָּל יוֹם קוֹרְאִים קְרִיאַת שְׁמַע, מְנִיחִים תְּפִלִּין, שׁוֹמְרִים שַׁבָּת, אוּלָם מֵבִיא הוּא אֶת הָאָדָם לִכְפִירָה בַּה' בְּדֶרֶךְ עֲקִיפִין, וּכְשֶׁנִּשְׁאָל הוּא, הַאֵינְךָ חוֹשֵׁב שֶׁאַתָּה כּוֹעֵס עַל ה'? עוֹנֶה הוּא: חַס וְחָלִילָה, אֵינִי כּוֹעֵס עַל ה'-אֲנִי כּוֹעֵס עַל עַצְמִי הֵיאַךְ "פִּסְפַּסְתִּי" וְהִכֵּיתִי בַּפַּטִּישׁ אֶת יָדִי בְּמָקוֹם אֶת הַמַּסְמֵר.

יֵשׁ טוֹעִים הַסּוֹבְרִים כִּי שְׁלֵמִים הֵם בֶּאֱמוּנָה וְיִרְאָה, וּבֶאֱמֶת יֵשׁ אֶפְשָׁרוּת שֶׁיּוּכַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לִבְדֹּק עַצְמוֹ בְּכָךְ. כָּתַב רַבֵּנוּ יוֹנָה (שערי תשובה ש"ג כג): וְהִנֵּה הַיָּרֵא אֶת דְּבַר ה' יָשִׂים אֶת נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ עַל עֲבֵרוֹת קַלּוֹת כְּמוֹ עַל הַחֲמוּרוֹת,

עַיֵּן שָׁם. וְאִם כֵּן, נִבְדֹּק נָא עַצְמֵנוּ, הַאִם מַקְפִּידִים אָנוּ עַל כָּל הַתּוֹרָה בְּמִדָּה שָׁוָה אוֹ שֶׁיֵּשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁהֵם קַלּוֹת בְּעֵינֵינוּ. (הגר"י לוינשטין זצ"ל)

כ. למה? מדוע?-זהו בסך הכל מה ששאלתי!

דְּגְמָא נוֹסֶפֶת:

אָדָם בִּקֵּשׁ מֵרַעְיָתוֹ קֹדֶם צֵאתוֹ לַעֲבוֹדָה שֶׁתְּסַדֵּר לוֹ דְּבַר מָה בְּמֶשֶׁךְ הַיּוֹם. מַגִּיעַ הוּא בַּצָּהֳרַיִם וּשְׁאֵלָתוֹ בְּפִיו: הַאִם בִּצַּעַתְּ אֶת מְבֻקָּשְׁיִ? וּמְשִׁיבָה לוֹ: סְלִיחָה, לֹא הָיָה לִי זְמַן. אוֹ שֶׁעוֹנָה לוֹ: פָּשׁוּט שָׁכַחְתִּי וְכַדּוֹמֶה. תֵּכֶף מִתְפָּרֵץ הוּא: לָמָּה שָׁכַחְתְּ? לָמָּה לֹא בִּצַּעַתְּ אֶת מְבֻקָּשְׁיִ? וְעוֹד לָמָּה וְלָמָּה.

לָאָדָם נִדְמֶה שֶׁאֵין זֶה פֶּגֶם בֶּאֱמוּנָתוֹ, שֶׁהֲרֵי יְהוּדִי מַאֲמִין הוּא, וְכָל כַּעֲסוֹ הוּא עַל אִשְׁתּוֹ וְזֶהוּ עִנְיָן נִפְרָד. הַאִין זוֹ קַטְנוּת אֱמוּנָה בְּהַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא, שֶׁהוּא עָשָׂה וְעוֹשֶׂה וְיַעֲשֶׂה לְכָל הַמַּעֲשִׂים? הָאָדָם אָמְנָם הוּא בַּעַל בְּחִירָה וְאָמְנָם בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת אוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת, אוּלָם הַתּוֹצָאָה הַסּוֹפִית מוֹכִיחָה עַל רְצוֹן ה', שֶׁמֵּאַחַר וְכָךְ נַעֲשָׂה כְּבָר, הֲרֵי שֶׁזֶּהוּ רְצוֹן ה' שֶׁכֵּן יִהְיֶה וְלֹא מַשֶּׁהוּ אַחֵר.

הַיּוֹם בָּעוֹלָם בֵּין בְּנֵי אָדָם, כּוֹלֵל הַמַּאֲמִינִים וְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹות, מְצוּיוֹת הַמִּלִּים: אוּף...! אֵיךְ מַרְגִּיז...! אוֹי, חֲבָל...! מַמָּשׁ מְעַצְבֵּן...! דַּי, נִמְאַס כְּבָר...! כַּמָּה כְּבָר אֶפְשָׁר לִסְבֹּל...?! אֵיךְ שָׁכַחְתִּי...?! אֵיךְ טָעִיתִי...! לָמָּה הִתְרַשְּׁלְתִּי...?! אֵיזֶה טִפֵּשׁ אֲנִי...?!

הַמִּדְרָשׁ בָּא בְּטַעֲנָה עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ עַל מִלַּת "לָמָּה" בְּאָמְרוֹ "לָמָּה הֲרֵעוֹתֶם לִי לְהַגִּיד לָאִישׁ הַעוֹד לָכֶם אָח" (בראשית מג, ו), וְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא הִקְפִּיד עָלָיו בְּאָמְרוֹ "לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתְּרָה דַרְכִּי מֵה'" (ישעיה מ, כז), (מד"ר בראשית מג, ו).

הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֵינוֹ אוֹהֵב שֶׁאוֹמְרִים "לָמָּה".

יַעֲקֹב אָבִינוּ אָמַר פַּעַם אַחַת בְּחַיָּיו "לָמָּה", וְהִקְפִּיד עָלָיו הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא. יַעֲשֶׂה כָּל אָדָם חֶשְׁבּוֹן כַּמָּה פְּעָמִים בְּשָׁעָה הוּא אוֹמֵר "לָמָּה".

- "לָמָּה הָאֹכֶל עֲדַיִן לֹא מוּכָן?"
- "לָמָּה לֹא כִּבַּסְתְּ לִי אֶת בְּגָדַי?"
- "לָמָּה לֹא אָמַרְתָּ לְפָלוֹנִי כָּךְ אוֹ כָּךְ?"
- "לָמָּה הַבַּיִת אֵינוֹ מְסֻדָּר?"

וְעוֹד כָּהֵנָּה וְכָהֵנָּה מִסְפָּר רַב שֶׁל שְׁאֵלוֹת "לָמָּה" יָכוֹל אָדָם לְשַׁלַּח לְעֵבֶר רַעְיָתוֹ אוֹ בָּנָיו אוֹ חֲבֵרָיו בְּמֶשֶׁךְ הַיּוֹם.

כַּמָּה מִלּוֹת "אוּף...!" יוֹצְאִים מִפִּיו מִדֵּי פַּעַם, אִם זֶה עַל חֹסֶר הַצְלָחָה, בְּכִתְיָבָתוֹ וּבְמַלְאכְתּוֹ, אוֹ עַל חֹסֶר סַבְלָנוּת מִטַּרְדָנוּת הַזּוּלַת, וּפְעָמִים "אוּף" זֶה מִשְׁתַּלֵּחַ גַּם לְעֵבֶר אָב וְאֵם אוֹ מוֹרֶה, וּבְכָךְ נִכְשָׁלִים בְּנוֹסָף לְקִטְנוּת אֱמוּנָה גַּם בְּזִלְזוּל הוֹרִים וּמוֹרִים.

כִּי בֶּאֱמֶת כָּל הָאֵרוּעִים וַאֲפִלּוּ הַקְּטַנִּים שֶׁמְּבִיאִים אֶת הָאָדָם לְרִתְחָא, כְּמוֹ הַפְרָעוֹת שֵׁנָה, כְּבִישַׁת מָקוֹם חֲנָיָה, עִכּוּבִים שׁוֹנִים בַּדֶּרֶם הַשּׁוֹטֵף שֶׁל הַחַיִּים וְכַיּוֹצֵא, כָּל אֵלּוּ "הַשְׁקָעוֹת" הֵמָּה שְׁנוֹטֵל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מֵהָאָדָם, דְּהַיְנוּ הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא דּוֹרֵשׁ מֵהָאָדָם לְהַשְׁקִיעַ עַל מְנָת לְקַבֵּל רְוָחִים עֲצוּמִים, וּלְכָךְ מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְהַשְׁקִיעַ שְׁתִיקָה בְּעִדָּן רִתְחָא וְכַעַס אוֹ הַקְפָּדָה וְלִבְלֹם וְלִכְבֹּשׁ כַּעֲסוֹ וּרְצוֹנוֹ וּלְבַטְּלוֹ לִרְצוֹן שָׁמַיִם, וּבְהַשְׁקָעָה מְעַטָּה זוֹ מְזַכֵּהוּ ה' בִּגְנָזִים עֲצוּמִים הַנִּתָּנִים לַבּוֹטְחִים בַּשֵּׁם בֶּאֱמֶת וּמַאֲמִינִים בּוֹ שֶׁהַכֹּל לְטוֹבָה.

כָּךְ שֶׁיֵּשׁ לִרְאוֹת כָּל צַעַד וְלוּ הַקָּטָן כְּהַשְׁקָעָה הַמְּפִיקָה רְוָחִים. אוֹ לְכָל הַפָּחוֹת כְּכִסּוּי חוֹבוֹת, שֶׁבְּמַעַט תַּשְׁלוּמִים מְכַסֶּה הָאָדָם חוֹבוֹת עֲצוּמִים, וְכִי אֵין זֶה כְּדַאי? וְכָךְ יֵשׁ לָאָדָם לִרְאוֹת בְּכָל אֵרוּעַ וְאֵרוּעַ הַמַּאֲכִזֵּב הֵיאַךְ בְּכָךְ זוֹכֶה הוּא בְּהַשְׁקָעָה זוֹ לִרְוָחִים, וּלְפָחוֹת לְכִסּוּי חוֹבוֹת גְּדוֹלִים עַל יְדֵי פֵּרָעוֹן מוּעָט.

הָאֱמוּנָה הַנִּשְׁרֶשֶׁת בָּאָדָם מְנַעְוֹרָיו מַסְפֶּקֶת לוֹ כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד בְּנִסָּיוֹן, אַךְ כַּאֲשֶׁר יִתְיַצֵּב בִּפְנֵי נִסָּיוֹן, לֹא תּוּכַל אֱמוּנָתוֹ הַדַּלָּה לַעֲמֹד בְּפָנָיהָ. (הגר"י לוינשטין זצ"ל)

כא. לרגעים תבחננו (איוב ז, יח)

בְּכַמָּה הִתְבַּטָּאֻיּוֹת שֶׁל זַעַם וְאִי שְׂבִיעוּת רָצוֹן מֵהַנְהָגַת ה' עִמָּנוּ מִתְבַּטְּאִים אָנוּ בְּכָל יוֹם, וְלִפְעָמִים בְּכָל שָׁעָה, וְאֵינֶנּוּ שָׂמִים לֵב שֶׁבְּעֶצֶם הַזַּעַף וְהַקֶּצֶף הַזֶּה הוּא יְשִׁירוֹת עַל הַנְהָגַת הַבּוֹרֵא, וּכְאוֹמְרִים אָנוּ לוֹ שֶׁאֵינֶנּוּ שְׂבֵעֵי רָצוֹן מֵהַנְהָגָתוֹ.

אָדָם מַתְחִיל בְּמִלָּאכָה מְסֻיֶּמֶת, צִיּוּר, סוֹפְרוֹת, נַגָּרוּת אוֹ כָּל מְלָאכָה אַחֶרֶת, וּבֶאֱמְצַע נִתְבָּרֵר לוֹ שֶׁטָּעָה וְכָל יְגִיעָתוֹ עַד עַתָּה הָיָה לְרִיק-כַּמָּה אֱמוּנָה וּתְמִימוּת נִדְרָשׁ כְּדֵי לְהִתְבַּטֵּל לִרְצוֹן ה' וּלְהַאֲמִין שֶׁכָּךְ ה' רוֹצֶה.

וּכְמוֹ כֵן בְּכָל פְּרָט מִמָּשׁ, וַאֲפִלּוּ חֲלוֹם רַע הַמְעַגֵּם אֶת הַנֶּפֶשׁ-אוֹמֵר הַ"סַּבָּא מִקֶּלֶם"-זֶה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וּכְמוֹ שֶׁאוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא (ברכות נ"ה ע"ב): לְאָדָם טוֹב אֵין מַרְאִין חֲלוֹם

טוֹב, כְּדֵי לְמָרְקוֹ בְּיִסּוּרִים, וּלְאָדָם רַע אֵין מַרְאִין חֲלוֹם רַע. אוֹ כְּמוֹ שֶׁאוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא (ערכין ט"ז ע"ב): אֲפִלּוּ חָשַׁב לְהוֹצִיא מִכִּיסוֹ שָׁלֹשׁ פְּרוּטוֹת וְעָלוּ לוֹ שְׁתַּיִם וְצָרִיךְ לְהַכְנִיס יָדוֹ לְטַל עוֹד אַחַת-זֶה יִסּוּרִים, אוֹ שֶׁנֶּהֱפָךְ לוֹ הַבֶּגֶד וְצָרִיךְ לְפָשְׁטוֹ שׁוּב וְכַדּוֹמֶה.

"לִרְגָעִים תִּבְחָנֶנּוּ" (איוב ז, יח)-אָמַר רַבִּי נָתָן: אָדָם נִדּוֹן בְּכָל שָׁעָה (גמ' ראש השנה טז ע"א).

דַּוְקָא בְּמִקְרִים טְרָגִיִּים נִסְיוֹן הָאֱמוּנָה מִבְּחִינָה אַחַת קַל יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר נִסְיוֹנוֹת הַיּוֹמְיוֹם. כְּשֶׁחַס וְחָלִילָה, לֹא עָלֵינוּ, קוֹרֶה אָסוֹן, הֲרֵי שָׁאז הָאָדָם מַפְעִיל אֶת כָּל כֹּחוֹת הָאֱמוּנָה שֶׁבּוֹ עַל מְנָת שֶׁלֹּא לְהִתְמוֹטֵט רוּחָנִית וּפִיזִית. קְרוֹבָיו וִידִידָיו בָּאִים לְנַחֲמוֹ וּלְעוֹדְדוֹ, אַנְשֵׁי אֱמוּנָה בָּאִים אֶצְלוֹ לְחַזְּקוֹ בֶּאֱמוּנָה, וְכָךְ מַחְזִיק מַעֲמָד וּמִתְגַּבֵּר, שֶׁהֲרֵי נַבִּיט, אֵין לְךָ רֵיק שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יוֹשֵׁב שִׁבְעָה, חַס וְחָלִילָה, עַל מֵתוֹ, וְאוֹמֵר קַדִּישׁ וּמְבָרֵךְ "דַּיַּן הָאֱמֶת" לְהַצְדִּיק דִּין שָׁמַיִם.

עִקַּר הַנִּסְיוֹנוֹת בֶּאֱמוּנָה הֵמָּה בַּמִּקְרִים הַתְּמִידִיִּים וְהַתְּכוּפִים אֶצְלֵנוּ לְרָגָעִים.

וְצָרִיךְ לְהָבִין דָּבָר פָּשׁוּט, לָמָּה גְּרוּעָה הִיא פְּלִיטַת פֶּה, כְּגוֹן: אֵיךְ מַרְגִּיז... מַמָּשׁ מְעַצְבֵּן... עַל אֲרוּעַ טָרְגִי מֵאֲשֶׁר עַל אֲרוּעַ קָטָן כְּמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּדִיּוּק כְּשֶׁבָּאתָ, סָגְרוּ אֶת הַמַּכֹּלֶת אוֹ אֶת בֵּית הַמִּרְקַחַת.

הַסַּבָּא מִנּוֹבַרְדוֹק הָיָה אוֹמֵר: אִם אַחֲרְתָּ לָאוֹטוֹבּוּס, אַל תֹּאמַר אִחַרְתִּי אוֹטוֹבּוּס זֶה, אֶלָּא הִקְדַּמְתִּי לָאוֹטוֹבּוּס הַבָּא. מֵאַחַר שֶׁזּוֹ הַמְּצִיאוּת הָעַכְשָׁוִית, מְחֻיָּב הִנְּךָ לְהַשְׁלִים עִמָּהּ וּלְהִתְבַּטֵּל לָהּ, כִּי הַמְּצִיאוּת מוֹרָה מַה בְּעֶצֶם רְצוֹן ה'. וּלְפִי זֶה, אִם בָּאתָ לַחֲנוּת אוֹ לְמִשְׂרָד מְסֻיָּם בְּאַחוּר וּמוֹעֵד הַבָּא יְהֵא רַק לְמָחֳרָת-עָלֶיךָ לְהַאֲמִין, לֹא שֶׁאִחַרְתָּ הַיּוֹם לַמִּשְׂרָד אוֹ לַחֲנוּת, אֶלָּא הִקְדַּמְתָּ בְּיוֹם אֶחָד, שֶׁהֲרֵי שׁוּב לֹא יִפְתַּח אוֹתוֹ מִשְׂרָד-רַק לְמָחֳרָת, כִּי לוֹמַר "אִחַרְתִּי" פֵּרוּשׁוֹ אֲזַלַת יָד וְהִתְרַשְּׁלוּת, וְהִיא הַמְּבִיאָה לְהִתְקוֹמְמוּת וְהִתְמָרְדוּת.

כָּל יְהוּדִי מַאֲמִין וּמֵבִין שֶׁבְּאֲרוּעַ טְרָגִי זֶהוּ מַמָּשׁ חֹסֶר אֱמוּנָה לוֹמַר "אוֹף..." אוֹ-"אֵיךְ מַרְגִּיז..." אוֹ כְּמוֹ שֶׁמִּתְבַּטְּאִים הַבּוּרִים: "אֵיזֶה אָדָם טוֹב הוּא, בֶּאֱמֶת לֹא מַגִּיעַ לוֹ מַה שֶׁאֵרַע לוֹ...!" וּכְמוֹ כֵּן הִתְבַּטְּאֻיּוֹת כְּמוֹ: "יֵשׁ בְּרֵרָה?... זֶה הַחַיִּים, אֵין מַה לְּעָשׂוֹת...!" שֶׁזֶּה כְּמוֹ כֵּן לָשׁוֹן שֶׁל קַטְנוּת אֱמוּנָה, וּכְמוֹ שֶׁכֵּן מָצִינוּ בַּגְּמָרָא בָּבָא קַמָּא (לח ע"א) שֶׁאָמְרוּ הַחֲכָמִים לְעוּלָא לָבוֹא וּלְנַחֵם לְחָכָם שֶׁנִּפְטְרָה בִּתּוֹ, וְהָיָה זֶה בְּבָבֶל, וְאָמַר עוּלָא מַה לִּי וּלְנַחֵם אֶת הַבַּבְלִיִּים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מִנְהָג גַּדְפָנוּת שֶׁמְּגַדְּפִים הֵמָּה אֶת ה' כְּשֶׁקּוֹרֶה לָהֶם אָסוֹן, וְאוֹמְרִים: "מָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת", וְזֶה נוֹרָא, עוּלָא רָאָה שֶׁבְּמִשְׁפָּט כָּזֶה יֵשׁ גְּדוּף, וּמַדּוּעַ? מְבָאֶרֶת שָׁם הַגְּמָרָא שֶׁהוּא כְּאוֹמֵר: מָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת, וְאִלּוּ הָיָה אֶפְשָׁר לִי לַעֲשׂוֹת נֶגֶד הַגְּזֵרָה הָיִיתִי עוֹשֶׂה... וְזֶהוּ גְּדוּף. נִתְבּוֹנֵן כַּמָּה פְּעָמִים פּוֹלְטִים אָנוּ מִפִּינוּ מִלִּים כְּאֵלֶּה: "מָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת... יֵשׁ בְּרֵרָה..." וְכַיּוֹצֵא.

הֲרֵי בָּרוּר לָנוּ שֶׁאֵלּוּ הִתְבַּטְאֵיוֹת שְׁלִילִיּוֹת, שֶׁהֲרֵי כָּל יִשְׂרָאֵל מַאֲמִינִים הֵם וּמִשְׁתַּדְּלִים לְקַבֵּל דִּין שָׁמַיִם עֲלֵיהֶם בְּהִתְבַּטְּלוּת לִרְצוֹן ה'. וְהִנֵּה, אֶת אוֹתָהּ הִתְבַּטְּאוּת שְׁלִילִית שֶׁפּוֹחֲדִים לְאָמְרָהּ בְּמִקְרִים חֲמוּרִים אוֹ לִשְׁמָעָהּ מִמִּישֶׁהוּ בְּמִקְרֵי אָסוֹן, חַס וְחָלִילָה, אוֹמְרִים אָנוּ אוֹתָהּ פְּעָמִים רַבּוֹת עַל מִקְרִים הַרְבֵּה יוֹתֵר פְּעוּטִים.

הֲלֹא מִלּוֹת אֵלּוּ הֵן מִלּוֹת הִתְמָרְדוּת כְּלַפֵּי שָׁמַיִם, וּכְאוֹמֵר: אֵינִי מַסְכִּים וּמְקַבֵּל הַנְהָגַת ה' בְּמִקְרֶה זֶה, אוֹ כְּאוֹמֵר: אֲנִי הָיִיתִי עוֹשֶׂה אַחֶרֶת... אוֹ: אֲנִי חוֹשֵׁב שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת אַחֶרֶת... טוֹעִים אָנוּ בַּהֲבָנָה הָאֱמִתִּית מַה הִיא הַנֶּחְשֶׁבֶת לֶאֱמוּנָה שֶׁדּוֹמֶה בְּעֵינֵי כֹּל כִּי מַאֲמִינִים הֵם, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: יִשְׂרָאֵל מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים, אַךְ עָלֵינוּ לְהָבִין כִּי עֲדַיִן אֵין זֹאת הָאֱמוּנָה הַנִּדְרֶשֶׁת מִן הָאָדָם, וּבֶאֱמוּנָה זוֹ הַטְמוּנָה בְּלֵב הָאָדָם אֵינוֹ נִקְרָא אָדָם הַמַּאֲמִין. אֱמוּנָה פְּרוּשָׁהּ-כַּמָּה יָכוֹל לִמְסֹר מֵעַצְמוֹ וּמִנַּפְשׁוֹ עֲבוּר הָאֱמוּנָה, וְכָל שֶׁמּוֹסֵר כֵּלּוֹ נִקְרָא הַמַּאֲמִין הַשָּׁלֵם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ מוֹסֵר עַצְמוֹ-אַף שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁמַּאֲמִין-אֵין זוֹ אֱמוּנָה שְׁלֵמָה, כִּי אֱמוּנָה פְּרוּשָׁהּ מְסִירוּת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ עֲבוּר הָאֱמוּנָה וְהַרְגָּשָׁה וְהַבְחָנָה מֻחְלֶטֶת בְּאַפְסִיּוּת הָאָדָם שֶׁאֵין בּוֹ כְּלוּם וְאֵין לוֹ מְאוּמָה מִלְּבַד הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא. (הגר"י לוינשטיין זצ"ל)

כב. התבוננות של סופר סת"ם

סִפֵּר לִי פַּעַם סוֹפֵר סְתָ"ם אֶחָד: הָיְתָה לִי תְּקוּפָה שֶׁנִּפְסְלוּ לִי הַרְבֵּה תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת [כַּיָּדוּעַ, שֶׁתְּפִלִּין אוֹ מְזוּזוֹת צְרִיכוֹת לְהִכָּתֵב כְּסִדְרָן אוֹת אַחַר אוֹת, וּכְשֶׁאֵרְעָה תַּקָּלָה וְטָעוּת שֶׁמִּתְגַּלֵּית לְאַחַר הֶמְשֵׁךְ הַכְּתִיבָה-חַיָּבִים לִגְנֹז אֶת הַתְּפִלִּין, וְכָל יְגִיעַת הַכְּתִיבָה לָרִיק], וּבְתְחִלָּה הָיִיתִי מַמָּשׁ מִצְטַעֵר וְרוֹגֵז, וּלְבַסּוֹף הִתְבּוֹנַנְתִּי רֶגַע-עַל מִי, בְּעֶצֶם, אֲנִי מִתְרַגֵּז?! נָכוֹן, אֲנִי לֹא אוֹמֵר יְשִׁירוֹת לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לָמָּה אַתָּה עוֹשֶׂה לִי כָּכָה, אוֹ: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא מַגִּיעַ לִי! אֶלָּא הַהִתְרַגְּזוּת הָיְתָה לְלֹא כְּתֹבֶת מְסֻיֶּמֶת. אוּלָם הִתְבּוֹנַנְתִּי, שֶׁבְּהִתְרַגְּזוּת וְעַצְבָּנוּת זוֹ הֲרֵינִי בְּעֶצֶם מְבַטֵּא אֶת חֹסֶר הַסְכָּמָתִי לְמִי שֶׁעָשָׂה לִי מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה לִי, שֶׁהֲרֵי מַאֲמִין אֲנִי בַּבּוֹרֵא שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ וְלֹא נַעֲשָׂה דָּבָר מִבִּלְעָדָיו. וְאִם כֵּן, מַה שֶּׁאֵרַע לִי הֲרֵי שֶׁזֶּה מִמֶּנּוּ יִשְׁירוֹת, וְכָל קֻצֶף שֶׁהוּא שֶׁעוֹלֶה בְּלִבִּי הֲרֵי אֵינוֹ נִתָּן לַהֲסָבָה עַל שׁוּם כְּתֹבֶת אַחֶרֶת, אֶלָּא רַק עַל הִרְבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁבּוֹ אֲנִי מַאֲמִין. וּבְכֵן, חָשַׁבְתִּי, הֲרֵי שֶׁאֲנִי סוֹתֵר אֶת עַצְמִי: אִם אֹמַר שֶׁכַּעֲסִי הוּא לֹא עַל ה'-אָז עַל מִי? עַל כֹּחַ אַחֵר, חַס וְחָלִילָה? אִם כֵּן, הֲרֵינִי כּוֹפֵר לַחְשֹׁב שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ אַחֵר, וְגַם אִם כֹּחַ זֶה אֵינוֹ אֶלָּא אֲנִי בְּעַצְמִי-וְכִי מָתַר לִי לְהַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ בְּיָדַי לַעֲשׂוֹת מַשֶּׁהוּ? וְאִם מַאֲמִין אֲנִי בּוֹ שֶׁהוּא לְבַדּוֹ עָשָׂה וְעוֹשֶׂה לְכָל הַמַּעֲשִׂים, אִם כֵּן, הֲרֵי שֶׁבַּעֲקִיפִין כַּעֲסִי עָלָיו בִּלְבַד, וְכִי כָּךְ יָשָׁר וְנָכוֹן לְנַהֵג כְּלַפֵּי הַבּוֹרֵא הָרַחוּם וְהַחַנּוּן שֶׁכָּל מַעֲשָׂיו לְטוֹבָה עִם הָאָדָם?! וּבִכְלָל, מִי אֲנִי שֶׁאָבוֹא אַחַר הַמֶּלֶךְ לְהָרְהֵר וּלְעָרְעֵר אַחֲרָיו?!

וְסִיּם, שֶׁלְּאַחַר הִתְבּוֹנְנוּת מַעֲמִיקָה קִבֵּל עָלָיו שֶׁבִּכְגוֹן זֶה-תַּקָּלָה בִּכְתִיבַת הַתְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת מְקַבֵּל הוּא עָלָיו דִּין שָׁמַיִם בְּאַהֲבָה, וּמִנַּי אָז נָקֵל הָיָה לוֹ מְאֹד לְהִתְמוֹדֵד בְּנִסְיוֹנוֹת הַתַּקָּלוֹת שֶׁבַּכְּתִיבָה, שֶׁכֵּן קַל יוֹתֵר לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ אֱמוּנָה עַל דָּבָר אֶחָד מִסִּיָּם, וְעָזַר לוֹ מְאֹד קַבָּלָה זוֹ אַף עַל יֶתֶר נִסְיוֹנוֹת הָאֱמוּנָה הַדּוֹרְשׁוֹת הִתְבַּטְּלוּת וְהַסְכָּמָה לַמְּצִיאוּת, שֶׁהִיא בְּעֶצֶם רְצוֹן ה', וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁבַּהַנְהָגָה זוֹ חָשׁ בְּהִתְעַלּוּת עֲצוּמָה לְקִרְבַת ה'.

הֲרֵי עֻצָּה טוֹבָה לְהִתְחַזֵּק בָּאֱמוּנָה, לְהַתְחִיל לְקַבֵּל עָלָיו לַעֲמֹד בְּנִסְיוֹנוֹת הָאֱמוּנָה בִּפְרָט מְסֻיָּם וּבִפְרָט כַּאֲשֶׁר מָצוּי בּוֹ הַנִּסָּיוֹנוֹת, וּמִכָּךְ יָבוֹא לַעֲמֹד גַּם בְּיֶתֶר הַנִּסְיוֹנוֹת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן זֶה הַמְקַבֵּל עָלָיו עַל כָּל הַפְּרָטִים אוֹ עַל כַּמָּה פְּרָטִים, יְהֵא קָשֶׁה לוֹ לַעֲמֹד בְּכֻלָּם.

מִדַּת הָאֱמוּנָה הִיא נִטְיָה דַּקָּה מֵעֲדִינוּת הַנֶּפֶשׁ. אִם הָאָדָם הוּא בַּעַל נֶפֶשׁ וּשְׁעָתוֹ שְׁעַת הַשֶּׁקֶט, חָפְשִׁי מֵרְעָבוֹן תַּאֲוָנִי וְכוּ', הוּא נִרְגָּשׁ וְנִדְהָם... (חזו"א, אמונה ובטחון)

כג. "נסיון" ולא "סבל"

יש לְהוֹצִיא מֵהָרֹאשׁ וּמֵהַפֶּה אֶת הַמִּלָּה "סֵבֶל" וּבִמְקוֹמָהּ לְשַׁבֵּץ אֶת הַמִּלָּה "נִסָּיוֹן".

הַנִּסָּיוֹן נוֹעַד לְהָרִים עַל נֵס אֶת הַמַּאֲמִין וְלַהֲרִימוֹ לְמַדְרֵגוֹת נוֹסָפוֹת.

הָעוֹלָם כֻּלּוֹ גֶּשֶׁר צַר מְאֹד. הָאָדָם מְהַלֵּךְ בָּעוֹלָם וּמַקָּף הוּא בְּנִסְיוֹנוֹת, כֵּיוָן שֶׁזּוֹ תַּכְלִיתוֹ, כַּמְבֹאָר בִּ"מִסִּלַּת יְשָׁרִים" שֶׁהָאָדָם נִבְרָא לַעֲבֹד וְלַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן, וְיָכוֹל חֲלִילָה אֲפִלּוּ בְּמַחְשָׁבָה בְּלִבַּד לֹא נִכּוֹנָה-לַהֲרֹס אֶל ה', חַס וְחָלִילָה, כִּמְבֹאָר בִּ"נֶפֶשׁ הַחַיִּים" שַׁעַר א' פ"ד, שֶׁהָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי בְּמַחְשַׁבְתּוֹ הָרָעָה הוֹרֵס יוֹתֵר מִטִּיטוּס וּנְבוּכַדְנֶצַּר שֶׁהֶחֱרִיבוּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לְפִי שֶׁהֵם אֵין לָהֶם חֵלֶק בַּקְּדֻשָּׁה כְּדֵי שֶׁיִּגִּיעוּ עַד שָׁם לְקַלְקֵל וְלַהֲרֹס, וְאִדְּרַבָּא, רַק אַחַר שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל חָטְאוּ, וּבַחֲטָאֵיהֶם הֶחֱרִיבוּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְּמַעְלָה, רַק אָז הִצְלִיחוּ טִיטוּס וּנְבוּכַדְנֶצַּר לְהַחֲרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְּמַטָּה, וְכַנַּאֲמַר בַּגְּמָרָא: קָמְחָא טְחִינָא טָחֲנָתְ, אוּלָם אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי מַגִּיעַ עַד לְמַעְלָה לְמַטָּה, הַיֵּשׁ גֶּשֶׁר צַר יוֹתֵר מִזֶּה? לֹא רַק בְּמַעֲשֶׂה לֹא טוֹב כְּבָר הָאָדָם נוֹפֵל לְמַטָּה לַתְּהוֹם, אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּמַחְשָׁבָה לֹא נִכּוֹנָה, מַחְשָׁבָה שֶׁל זַעַף וְזַעַם עַל מַצָּבוֹ, עִקּוּם פָּנִים, אִי שְׂבִיעוּת רָצוֹן, כְּבָר מִפְּגָם כָּזֶה בָּאֱמוּנָה יָכוֹל אוֹר פְּנֵי ה' לָסוּר מִמֶּנּוּ.

וַהֲגַם שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בָּא בִּטְרוּנְיָא עִם בְּרִיּוֹתָיו, וְיִתָּכֵן שֶׁמִּתְחַשְּׁבִים בַּשָּׁמַיִם בְּאָדָם שֶׁפּוֹלֵט מִלִּים שֶׁאֵינָם הֲגוּנוֹת מִתּוֹךְ צַעֲרוֹ, אוּלָם אֵין סָפֵק שֶׁאֲבֵד בְּכָךְ הַרְבֵּה מִמַּדְרֵגוֹת הַקְּדֻשָּׁה וְהִתְקָרְבוּת לֵה'. יִתָּכֵן שֶׁאָמְנָם לֹא יֵעָנֵשׁ, וְגַם זֶה שֶׁלֹּא יֵעָנֵשׁ אֵין זֶה פְּשׁוּט כְּלָל, כִּי זֶה תְּלוּי הַרְבֵּה בְּחֶשְׁבּוֹן שָׁמַיִם עַד כַּמָּה הָיָה לָחוּץ מֵהַנִּסָּיוֹן, אוּלָם וַדַּאי שֶׁאֶת הַמַּדְרֵגוֹת הַנִּשְׁגָּבוֹת הַמְיֹעָדוֹת לַמַּאֲמִין בִּשְׁעַת נִסָּיוֹן-אִבְּדָם לְגַמְרֵי.

וְכָאמוּר, חֲבָל שֶׁהָאָדָם לֹא מְנַצֵּל אֶת אֶפְשָׁרִיּוֹתָיו לְהַשְׁקִיעַ עַל מְנָת לְהָפִיק רְוָחִים, הֲרֵי בְּכָל שְׁתִיקָה וּבְלִימָה שֶׁהָאָדָם דּוֹם לַה' וְלֹא מְעַרְעֵר עַל הַנְהָגַת ה', בְּהַשְׁקָעָה זוֹ מַרְוִיחַ הוּא רְוָחִים עֲצוּמִים וְאִם אֵינוֹ מְנַצֵּל אֶפְשָׁרוּת הַשְׁקָעָה זוֹ וְזֹאת בְּכָךְ שֶׁהוּא מְתָרֵעֵם וּמָלֵא בִּטְרוּנְיָא, אֲזַי כָּאָמוּר גַּם אִם אֵינוֹ נֶעֱנָשׁ, לְפָחוֹת מַפְסִיד אֶפְשָׁרוּת הַשְׁקָעָה מוּעֶטֶת הַמְזַכָּה בִּרְוָחִים גְּדוֹלִים, כְּמוֹ כֵן מַפְסִיד הוּא אֶת הַזְכוּת שֶׁבְּאֶפְשָׁרוּת תַּשְׁלוּם חוֹב מוּעָט עַל מְנָת לְסַלֵּק חוֹב גָּדוֹל, כִּי בְּכָל סֵבֶל קָטָן בָּעוֹלָם הַזֶּה זוֹכֶה הָאָדָם לְהוֹרִיד מֵעַצְמוֹ הַרְבֵּה סֵבֶל לָעוֹלָם הַבָּא, כְּךְ שֶׁמַּפְסִיד הוּא אֶפְשָׁרוּת שֶׁל פֵּרָעוֹן בְּמַעַט הַכַּמּוּת הַמּוֹעִיל לְכַסּוֹת חוֹב גָּדוֹל.

הָאֱמוּנָה צְרִיכָה לִהְיוֹת אֵיתָנָה כְּסֶלַע, שׁוּם כֹּחַ בָּעוֹלָם לֹא יָזִיז אוֹתָהּ. לֹא שַׁיָּךְ וְתוּר בָּאֱמוּנָה. כָּל וְתוּר יוֹצֵר מְצִיאוּת חֲדָשָׁה שֶׁל אֱמוּנָה, וְהַחִלּוּקִים בָּזֶה הֵם בִּלִי סוֹף. (הגר"י לוינשטין זצ"ל)

כד. אמונה-המודד למדרגות בני האדם

אוֹמְרִים חֲזַ"ל (גמ' סוטה מח), מִי גָּרַם לַצַּדִּיקִים שֶׁיִּתְבַּזְבְּזוּ שֶׁלְּחָנָם לֶעָתִיד לָבוֹא? קַטְנוּת אֱמָנָה שֶׁהָיְתָה בָּהֶם. וְהוּא פֶּלֶא-מִצַּד אֶחָד מְדֻבָּר בְּ"צַדִּיקִים", וּמֵאִידָךְ "קַטַנֵּי אֱמָנָה"?

אֶלָּא כַּמְבֹאָר, אֶפְשָׁר בַּמַּחְשָׁבָה לְבַד כְּבָר לַהֲרֹס אֶל ה' וּלְהִמָּצֵא כְּלִי רֵיק לְפָנָיו, חַס וְחָלִילָה, וְגַם צַדִּיק גָּמוּר יִתְכֵּן וְהַרְבֵּה פְּעָמִים, כְּשֶׁמַּפְתִּיעַ הוּא בְּאֵיזֶה נִסָּיוֹן מַפְתִּיעַ הַמְעוֹרֵר אֶצְלוֹ זַעַם וְקֶצֶף, מַקְפִּיד הוּא עַל זוּלָתוֹ אוֹ עַל בְּנֵי בֵּיתוֹ, וּבְמַחְשָׁבָה שֶׁכָּזוֹ פָּגַם בֶּאֱמוּנָתוֹ. וּכְכָל שֶׁהָאֱמוּנָה מוּחְשֶׁית וּבְרוּרָה אֵצֶל הָאָדָם, כָּךְ מַשְׁהֶה פָּחוֹת אֶת קִצְפּוֹ וְזַעֲמוֹ עַל הַנְהָגַת ה'.

וְנַסְבִּיר כַּוָּנָתֵנוּ:

הַמַּאֲמִין הַשָּׁלֵם אֵינוֹ נוֹתֵן שְׁהוּת לִפְגַם אֱמוּנָה לְשָׁכֵן בְּתוֹכוֹ וּמַצְלִיחַ תֵּכֶף סָמוּךְ לַנִּסָּיוֹן לַהֲדֹף אֶת הַזַּעַם וְהַקֶּצֶף וּלְהִתְרַצּוֹת לְרָצוֹן ה' בַּאֲשֶׁר נוֹהֵג עִמּוֹ. הַפָּחוֹת מַאֲמִין נִרְגָּע לְאַחַר דַּקּוֹת מִסְפָּר, וְהַפָּחוֹת מַאֲמִין נִרְגָּע לְאַחַר יוֹתֵר זְמַן, וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ. וְזֶה בְּעֶצֶם כְּלִי הַמּוֹדֵד לֶאֱמוּנָתוֹ שֶׁל הָאָדָם-שֶׁמַּצְלִיחַ כַּמָּה שֶׁיּוֹתֵר קָרוֹב לַנִּסָּיוֹן לַהֲדֹף אֶת מַחְשָׁבוֹת הַמִּינוּת וְהַמֶּרֶד הַמִּתְעוֹרְרוֹת בְּקִרְבּוֹ וְלִהְיוֹת בַּר לֵבָב וּשְׂבַע רָצוֹן בְּהַנְהָגַת ה', וּמַה שֶּׁפָּחוֹת לְהַשְׁהוֹת בְּקִרְבּוֹ אֶת הַזַּעַם וְהַקֶּפְדָּה, וּכְכָל שֶׁמַּצְלִיחַ לַהֲדֹף אֶת הִתְקַצְּפוּתוֹ וּמְרִדּוֹ מַה שֶּׁיּוֹתֵר סָמוּךְ לַנִּסָּיוֹן, הֲרֵי הוּא בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר בֶּאֱמוּנָה.

וַהֲרֵי כָּל יְהוּדִי מַאֲמִין בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר מִתְרַצֶּה וּמְקַבֵּל אֶת הַנְהָגַת ה', אוּלָם הַפָּגוּם בֶּאֱמוּנָתוֹ מְקַבֵּל זֹאת רַק לְאַחַר שֶׁכְּבָר נִרְגַּע וְהִתְאוֹשֵׁשׁ מֵהַמַּכָּה שֶׁנִּחַתָה עָלָיו לְאַחַר כַּמָּה יָמִים אוֹ חֳדָשִׁים אוֹ יוֹתֵר, אֲזַי, כֵּיוָן שֶׁסּוֹף סוֹף מַאֲמִין הוּא וּכְבָר עָבַר זְמַן רַב מֵהַנִּסָּיוֹן, רַק

אָז יֵשׁ לוֹ אֶת הַכֹּחַ בְּנַפְשׁוֹ לוֹמַר "כַּפָּרַת עֲוֹנוֹת", "הַכֹּל מֵאֵת ה'", אוּלָם לֹא עָצַר כֹּחַ בְּנַפְשׁוֹ לוֹמַר זֹאת וּלְהַאֲמִין כָּךְ כְּשֶׁהָיָה בְּסָמוּךְ לַצָּרָה, וּכְכָל שֶׁיִּסְתַּמֵּךְ הָאָדָם לְמַכָּתוֹ וּלְיִסּוּרָיו אֶת הַסְּכָמָתוֹ לְגָזֵרַת שָׁמַיִם, כֵּן מֻשְׁלָם הוּא יוֹתֵר בֶּאֱמוּנָה.

וְכָאן עָלֵינוּ לָשִׂאת קַל וָחֹמֶר, אִם לְצֹרֶךְ נֵס יְצִיאַת מִצְרַיִם-קְרִיעַת יַם סוּף נִדְרַשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִצּוּי אֱמוּנָה בְּאֹפֶן כֹּה נַעֲלֶה-עַד כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעוּ הַמַּיִם לְצַוְּארֵיהֶם, אָנוּ שֶׁעוֹמְדִים לִקְרַאת אוֹר הַגְּדוֹל שֶׁל הַגְּאֻלָּה שֶׁנֵּס מִצְרַיִם לֹא יִזְכֹּר לְעֻמָּתוֹ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁאָנוּ נִדְרָשׁ לְמַצּוֹת אֶת אֱמוּנָתֵנוּ עַד כְּדֵי מְסִירוּת נֶפֶשׁ יוֹתֵר מִמַּיִם עַד הַצַּוָּאר, שֶׁהֲרֵי אָנוּ בְּשַׁעַר הַחֲמִשִּׁים שֶׁל הַטֻּמְאָה שֶׁלֹּא הָיָה כְּמוֹתוֹ וְעִמּוֹ אָנוּ צְרִיכִים לְהִתְמוֹדֵד טֶרֶם הִתְגַּלּוּת אוֹר הַגְּדוֹל שֶׁל הַגְּאֻלָּה.

וּבְיוֹתֵר יֵשׁ לָנוּ לִדְאֹג מִמַּדְרֵגוֹת הָאֱמוּנָה שֶׁאָנוּ אוֹחֲזִים בָּהֶם כִּי כְּפִי מַדְרֵגָתֵנוּ עַתָּה בֶּאֱמוּנָה כֵּן נִזְכֶּה לֶעָתִיד.

...אוּלָם אִם חַי הָאָדָם אֶת חַיֵּי הָאֱמוּנָה לְלֹא עָמָל בְּכִוּוּן חִדּוּשׁ הַהַכָּרָה, נִשְׁאָר עִם הֶכֵּרוּת הַיַּלְדוּת, וְכָךְ יְכוֹלִים לַעֲבֹר עָלָיו עַשְׂרוֹת שָׁנִים בְּקִיּוּם מִצְווֹת, אוּלָם הַכָּרַת לִבּוֹ לֹא תִּשְׁתַּנֶּה וְהוּא כְּאִלּוּ עוֹמֵד מִן הַצַּד וְאֵינוֹ מִתְעַלֶּה עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ. (הגר"י לוינשטיין זצ"ל)

כה. אמונה-המודד לגמול המעתד לבני אדם

ה"חֹפֶץ חַיִּים" בְּסִפְרוֹ (מחנה ישראל פ"ג) אוֹמֵר, שֶׁבְּעֶצֶם כָּל מַדְרֵגָתוֹ שֶׁל הָאָדָם לֶעָתִיד לָבוֹא-כְּפִי מַדְרֵגַת אֱמוּנָתוֹ שֶׁהָיְתָה לוֹ בְּאַרוּעֵי הָעוֹלָם שֶׁעָבְרוּ עָלָיו. וְאֵלּוּ דְּבָרָיו:

"עוֹד צָרִיךְ הָאָדָם לֵידַע, שֶׁעִקַּר הַטּוֹבָה הַשְּׁלֵמָה הָעֲתִידָה בִּימֵי הַגְּאֻלָּה יִהְיֶה מַגִּיעַ לְכָל אֶחָד כְּפִי גֶּדֶר הָאֱמוּנָה וְהַהִתְחַזְּקוּת שֶׁהָיָה לוֹ בְּהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בְּעֵת הַגָּלוּת. שֶׁאִם רָפָה יָדוֹ, אֲז, חַס וְחָלִילָה, מִתְבַּזְבֵּז עַל יְדֵי זֶה שֶׁלְּחָנוֹ לֶעָתִיד לָבוֹא, וְאִם הָיְתָה אֱמוּנָתוֹ שְׁלֵמָה בַּה' וְהִתְבּוֹנֵן תָּמִיד בְּכָל הָעִנְיָנִים שֶׁאֵרְעוּ לוֹ שֶׁבְּוַדַּאי עוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עִמּוֹ זֶה לְטוֹבָה, יִתְרוֹמֵם עֲבוּר זֶה מַדְרֵגָתוֹ מְאֹד מְאֹד לֶעָתִיד לָבוֹא וְיִהְיֶה שֶׁלְּחָנוֹ שָׁלֵם מִכָּל טוּב".

וּבְעֶצֶם הַדְּבָרִים פְּשׁוּטִים, שֶׁהֲרֵי כָּתַב הָרַמְחַ"ל, שֶׁלֶּעָתִיד עִקַּר הָאשֶׁר וְהַשִּׂמְחָה וּשְׁלֵמוּת הַבְּרִיאָה תִּהְיֶה בְּכָךְ שֶׁיִּתְגַּלֶּה סוֹד "הַיִּחוּד הַשָּׁלֵם"-שֶׁיִּתְגַּלֶּה יִחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ כְּלָל.

וְאִם כֵּן, כַּמָּה שֶׁיּוֹתֵר צָעַד הָאָדָם לְכִוּוּן תַּכְלִית זוֹ בִּזְמַן חֹשֶׁךְ הַגָּלוּת, הֲרֵי שֶׁבְּכָךְ הֵכִין וְהִכְשִׁיר עַצְמוֹ לִקְרַאת הָאוֹר הַגָּדוֹל שֶׁיִּתְגַּלֶּה, שֶׁזֶּה כָּל תַּכְלִית הַבְּרִיאָה מִבְּרִיאַת הָעוֹלָם עַד תִּקּוּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי-שֶׁיִּתְגַּלֶּה יִחוּדוֹ לְלֹא מָסַכִּים, אֶלָּא בִּבְרִירוּת שֶׁלֹּא הָיְתָה כָּמוֹהָ, וְיֵדְעוּ כֻּלָּם אֲשֶׁר אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ. וְכָל תַּכְלִית הַתּוֹרָה וְהַמִּצְווֹת, הַכֹּל כַּהֲכָנָה לִקְרַאת שְׁלֵמוּת הַתִּקּוּן שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא שֶׁלֶּעָתִיד לָבוֹא כְּבָר יִתְגַּלֶּה יִחוּדוֹ לְלֹא בְּחִירָה

וְחֵפֶץ, שֶׁהֲרֵי אֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה יַעֲבִיר הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מִן הָאָרֶץ, וְכָל הַגְּבוּרָה וְהַנִּצָּחוֹן זֶה עַתָּה בְּעִדַּן חֹשֶׁךְ וְהֶסְתֵּר פָּנִים לְגַלּוֹת אֶת יְחוּדוֹ, וְזֶה בְּעֶצֶם מַה שֶּׁיִּגְרֹם לְתִקּוּן הָעוֹלָם בְּהִתְגַּלּוּת-בָּזֶה שֶׁאָנוּ נִשְׁבָּר אֶת קְלִפּוֹת הַכְּפִירָה וּנְגַלֶּה מִתּוֹךְ הַהֶסְתֵּר אֶת יְחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּה מַה שֶּׁיָּבִיא אֶת הָעוֹלָם לְתִקּוּנוֹ.

וְלָכֵן, כָּל מִי שֶׁהִשְׁתַּתֵּף יוֹתֵר בְּמַהֲלַךְ תִּקּוּן זֶה לְגַלּוֹת אֶת יְחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ, שֶׁתָּף מָלֵא הוּא בְּתִקּוּן הַשְּׁלֵמוּת, זְמַן הִתְגַּלּוּת הַיִּחוּד. וּכְכָל שֶׁעָבַר עַל הָאָדָם יוֹתֵר חַשְׁכוּת וְהֶסְתֵּר פָּנִים וְעִם כָּל זֶה הִצְלִיחַ לְהִתְגַּבֵּר וּלְגַלּוֹת מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ שֶׁבְּעֶצֶם אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ טָמוּן בְּפָנִים וְהוּא מֵאֲחוֹרֵי הַכֹּל וְאֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ כְּפְשׁוּטוֹ מַמָּשׁ וְשֶׁכָּל מִקְרֵי הָעוֹלָם אֵינָם מְצִיאוּת בִּפְנֵי עַצְמָם כְּלָל, הַכֹּל דְּמְיוֹן וַאֲחִיזַת עֵינַיִם, וּבְעֶצֶם אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ כְּלָל וּכְלָל, אֲזַי אָכֵן אֱמֶת זוֹ תִּתְגַּלֶּה לָעֲתִיד לָבוֹא, וְזֶה יְהֵא שְׂכָרֵנוּ חֵלֶף עֲבוֹדָתֵנוּ כָּאן בְּעִדַּן חֹשֶׁךְ-לְשַׁבֵּר אֶת קְלִפַּת הַמִּינוּת הָאוֹחֶזֶת עֵינֵי בְּנֵי הָאָדָם לִרְאוֹת אֶת הָעוֹלָם כְּמִקְרֵי וְטִבְעִי וּלְהִתְיַחֵס לַסִּבּוֹת וְלֹא לְסִבַּת כָּל הַסִּבּוֹת. וְכָל יִשְׂרָאֵל מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים, וְכֻלָּם שֶׁתְּפִים בְּשִׁבְירַת קְלִפָּה זוֹ מִפְּנֵי הָאֱמוּנָה שֶׁבָּהֶם, אוּלָם אֵין הַמַּדְרֵגוֹת שָׁווֹת-יֵשׁ אֶחָד שֶׁמִּתְאוֹשֵׁשׁ לָאֱמוּנָה רַק לְאַחַר זְמַן, וְיֵשׁ תֵּכֶף וּמִיָּד בְּסָמוּךְ לַנִּסָּיוֹן, וְיֵשׁ מַדְרֵגוֹת רַבּוֹת בֵּין בְּנֵי הָאָדָם בָּזֶה, וְכָל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ כֵּן שֶׁתָּף הוּא בִּשְׁלֵמוּת הַתִּקּוּן לָעֲתִיד, לָכֵן כָּל אֶחָד אָכֵן יִזְכֶּה כְּפִי שֶׁתְּפוּתוֹ לָעֲתִיד בַּשָּׂכָר הַגָּדוֹל שֶׁיִּתְגַּלֶּה לַמַּאֲמִינִים בּוֹ. וְלֹא דּוֹמֶה שְׂכָרוֹ וְעָנְגוֹ שֶׁל הַמַּאֲמִין הַשָּׁלֵם שֶׁנָּטַל חֵלֶק גָּדוֹל בִּשְׁלֵמוּת הַתִּקּוּן לָעֲתִיד, שֶׁהוּא גִּלּוּי יְחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ, לַמַּאֲמִין פָּחוֹת, שֶׁנָּטַל חֵלֶק קָטָן בְּשֻׁתְּפוּת תִּקּוּן הָעוֹלָם לָעֲתִיד.

כו. בואו ונהיה סוחרים ממלחים!

פְּרוּטָה לִפְרוּטָה מִצְטָרֶפֶת. בְּכָל אֵרוּעַ קָטָן הַמְקוֹמֵם וּמְעוֹרֵר כַּעַס זַעַם וְקֶצֶף-וַהֲלֹא אֵרוּעִים שֶׁכָּאֵלֶּה הֵמָּה מִסְפַּר פְּעָמִים בְּכָל יוֹם-נִתְאַזֵּר בֶּאֱמוּנָה, שֶׁהִיא בְּעֶצֶם כֹּחוֹ וַאֲזוֹרוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, וְכַנֶּאֱמַר (ישעיה יא, ה) "וְהָיָה צֶדֶק אֵזוֹר מָתְנָיו וְהָאֱמוּנָה אֵזוֹר חֲלָצָיו" הַנֶּאֱמָר עַל מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, וּלְבַסּוֹף יִצְטַבְּרוּ לָנוּ הַרְבֵּה נִצָּחוֹנוֹת עַל יִסּוּרִים קְטַנִּים שֶׁחִלְפוּ עָלֵינוּ מִמִּקְרֵי הַיּוֹם יוֹם וְיִסְתַּכְּמוּ לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל וְעָצוּם.

הָבָה נַעֲשֶׂה חֶשְׁבּוֹן:

כַּמָּה פְּעָמִים, מֵחֹסֶר אֱמוּנָה, כּוֹעֲסִים אָנוּ עַל יְלָדֵינוּ עַד כְּדֵי הַכָּאָה, חַס וְחָלִילָה, וּמְעַט נָשִׁים "עָשׂוּ חַיִל" לְקַלֵּל אֶת בְּנֵיהֶם אוֹ שֶׁמִּתְבַּטְּאוֹת אֲלֵיהֶם בְּהִתְבַּטְּאֵיוֹת נוֹרָאוֹת, כְּמוֹ: "אֲנִי אֶהֱרֹג אוֹתְךָ!" אוֹ: "לֵךְ וְאַל תַּחְזֹרוּ!", וְלֹא פַּעַם שָׁמַעְנוּ שֶׁקִּלְלָה שֶׁכָּזוֹ נִתְקַיְּמָה, רַחְמָנָא לִצְלַן, וְהַנְּהָגָה כָּזוֹ נוֹבַעַת מֵחֹסֶר הַשְׁלָמָה עִם גְּזֵרַת שָׁמַיִם לִסְבֹּל וּלְהִצְטַעֵר בְּצַעַר זֶה שֶׁל "גִּדּוּל בָּנִים".

כַּמָּה פְּעָמִים מִתְבַּטְּאִים אָנוּ בְּזַעַף וּבְזַעַם מֵהִתְאַכְזְבוּת מִקְּנִיַּת חֵפֶץ מְסֻיָּם שֶׁבַּחֲנוּת. חָשַׁבְנוּ שֶׁהוּא לְפִי דְּרִישָׁתֵנוּ, וּלְבַסּוֹף הֶבְרֵר שֶׁאֵין בֶּגֶד אוֹ חֵפֶץ זֶה מַתְאִים וְלֹא נִשְׁאַר אֶלָּא לְתִתּוֹ מַתָּנָה לְמִישֶׁהוּ.

וּכְמוֹ כֵן כַּמָּה מָצוּי הוּא שֶׁאָדָם קוֹנֶה מַשֶּׁהוּ בְּמִחִיר מְסֻיָּם, וּלְבַסּוֹף מִתְבָּרֵר לוֹ שֶׁיָּכֹל לְקָנוֹתוֹ בְּזוֹל יוֹתֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, וּמַאֲשִׁים הוּא אֶת עַצְמוֹ עַל מֶחְדָּלוֹ בְּבֵרוּר נוֹסָף קֹדֶם הַקְּנִיָּה. אוֹ שֶׁקּוֹנֶה הָאָדָם מַשֶּׁהוּ, וּלְבַסּוֹף רוֹאֶה הוּא מַשֶּׁהוּ דּוֹמֶה אֵצֶל חֲבֵרוֹ וּמִצְטַעֵר עַל שֶׁלֹּא קָנָה אַף הוּא אֶת אוֹתוֹ הַדָּבָר [וְכָרְגִיל הוּא, שֶׁהַדֶּשֶׁא שֶׁל הַשֵּׁנִי תָּמִיד יָרֹק יוֹתֵר, וְאֵין אָדָם מֵרָצֶה מִמַּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ]. הֲלֹא בְּדָבָרִים מְצוּיִים אֵלּוּ אִם לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה שֶׁהוּא עָשָׂה וְעוֹשֶׂה וְיַעֲשֶׂה לְכָל הַמַּעֲשִׂים, הֲרֵי שֶׁאִבַּדְנוּ אֶת עִקַּר מַעֲקְרֵי יְסוֹדוֹת הָאֱמוּנָה, וּכְמוֹ שֶׁהָיָה מְבָאֵר הַגָּאוֹן ר' יְחֶזְקֵאל לְוִינְשְׁטֵיְן זצ"ל, דִּכְמוֹ שֶׁבָּרוּר לְכָל אֶחָד ה"עֶשֶׂה" שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא-שֶׁהוּא לְבַדּוֹ בָּרָא אֶת עוֹלָמוֹ, אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ כֵן צָרִיךְ לְהַאֲמִין בָּ"עוֹשֶׂה" שֶׁהוּא לְבַדּוֹ עוֹשֶׂה וְיַעֲשֶׂה לְכָל הַמַּעֲשִׂים וְאֵין אַחֵר מִבִּלְתּוֹ. וַאֲפִלּוּ אִם אָדָם שָׂכַח מַשֶּׁהוּ, טָעָה בִּכְתֹבֶת מְסֻיֶּמֶת וְהֶצְרֵךְ לַחְזֹר שֵׁנִית לַמָּקוֹם הַמְיֻעָּד-דְּבָרִים זוּטָרִים אֵלּוּ כֻּלָּם בְּהַשְׁגָּחָה עֶלְיוֹנָה. וַאֲפִלּוּ הֶצְרֵךְ לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ כַּמָּה פְּרָטִים וְשָׂכַח חֶלְקָם וּמִתְיַסֵּר מִכָּךְ, חַיָּב לְהַאֲמִין שֶׁזֶּה רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְחַיָּב לְהִתְבַּטֵּל לַמְצִיאוּת מִבְּלִי לְהַרְהֵר וּלְעַרְעֵר אַחַר הַנְהָגָתוֹ יִתְבָּרַךְ.

כַּמָּה פְּעָמִים מַמְתִּינִים אָנוּ לְבַעֲלֵי מְלָאכָה לָבוֹא לְסַיֵּם מְלַאכְתָּם אֶצְלֵנוּ וְהַמָּה מִתְמַהְמְהִים בְּאֹנֶס אוֹ בִּפְשִׁיעָה, וְלִפְעָמִים אַף יוֹצְאִים אָנוּ מְרֻמִּים וְנִסְחָטִים עַל יְדֵי בַּעֲלֵי מְלָאכָה שֶׁאֵינָם הֲגוּנִים, מִלְּבַד חֹסֶר הַסִּפּוּק מִבִּצּוּעַ מְלַאכְתָּם.

כַּמָּה אֱמוּנָה נִדְרֶשֶׁת לְהַחֲזִיק מַעֲמָד וְלֹא לְעַקֵּם אֶת הַפָּנִים לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, חַס וְחָלִילָה. וְכָאֲמוּר, כֵּיוָן שֶׁהַנִּסְיוֹנוֹת הַלָּלוּ תְּכוּפִים, אֵין הָאָדָם פּוֹקֵחַ עֵינָיו לָשׂוּם לִבּוֹ עֲלֵיהֶם, וּמְזַלְזֵל בָּהֶם וְאֵינוֹ רוֹאֶה בֶּאֱמוּנָתוֹ שׂוּם פְּגָם, וְגַם כֵּיוָן שֶׁמְּצוּיִים הֵם אֵצֶל רֹב הָעוֹלָם, וּבְנֵי אָדָם-כּוֹלֵל הַמַּאֲמִינִים-רְגִילִים לְזַלְזֵל בָּהֶם, לָכֵן קָשֶׁה מְאֹד לַעֲמֹד בְּכָל אֶחָד מֵהֶם, כִּי מִטֶּבַע הָאָדָם לְהִמָּשֵׁךְ אַחַר הַסִּבּוֹת הַמִּקְרִיּוֹת, וַעֲבוֹדָה גְּדוֹלָה מְאֹד נִדְרֶשֶׁת לְהִתְנַתֵּק מֵרְאִיַּת הָעֵינַיִם וּלְשַׁעְבֵּד אֶת רְאִיַּת הָעֵינַיִם וְיֶתֶר הַחוּשִׁים לֶאֱמוּנָה בְּכֹל יְכוֹל.

וּבְיוֹתֵר עָלֵינוּ לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה בְּיָמִים אֵלּוּ, שֶׁהֲרֵי אָנוּ עוֹמְדִים וּמְצַפִּים לְבִיאַת הַגּוֹאֵל בְּמְהֵרָה, וְעָלֵינוּ לָדַעַת וּלְהָבִין אֵילּוּ הֵם הַדְּבָרִים הָעִקָּרִיִּים שֶׁמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ יִתְבַּע וְיִדְרֹשׁ מֵאִתָּנוּ, וְנִרְאֶה זֹאת בַּכְּתוּבִים (ישעיה יא, ג-ה): "וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה' וְלֹא לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט וְלֹא לְמִשְׁמַע אָזְנָיו יוֹכִיחַ... וְהָיָה צֶדֶק אֵזוֹר מָתְנָיו וְהָאֱמוּנָה אֵזוֹר חֲלָצָיו", וּמְפֹרָשׁ שֶׁתְּבִיעָתוֹ תִּהְיֶה יִרְאָה וֶאֱמוּנָה. וְעַל אַף שֶׁיֵּשׁ מִצְווֹת רַבּוֹת, מִכָּל מָקוֹם, עִקַּר תְּבִיעָתוֹ תִּהְיֶה

אֱמוּנָה וְכוּ'. וּמַעֲתָּה, מִי שֶׁמְּצַפֶּה בֶּאֱמֶת לְמֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ וְרוֹצֶה לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, הֲרֵי צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל וּלְהִתְדַּבֵּק בִּדְרָכָיו, וְאִם כֵּן, כַּמָּה פָּשׁוּט חוֹבַת חִזּוּק הָאֱמוּנָה בְּיָמִים אֵלּוּ. (הגר"י לוינשטיין זצ"ל)

וּלְדֻגְמָה, אָדָם נִצְבָּט עַל יְדֵי חֲבֵרוֹ בְּלֹא כַוָּנָה, כְּגוֹן שֶׁסָּגַר חֲבֵרוֹ שֶׁלְּחָן עַל אֶצְבָּעוֹ וְגָרַם לוֹ כְּאֵב צוֹרֵב, אוֹ דָּרַךְ מִישֶׁהוּ עַל רַגְלוֹ בְּלֹא כַוָּנָה-עַל אַף שֶׁיּוֹדֵעַ בְּבֵרוּר שֶׁהָיָה זֶה לְלֹא כַוָּנָה, מִתְקַצֵּף עַל זוּלָתוֹ, וּבְאֹפֶן סְפוֹנְטָנִי מֵגִיב מִיָּד בְּחֵמָרָה, וְהַרְבֵּה יוֹתֵר קַל לוֹ לְהִתְגַּבֵּר עַל כְּאֵבוֹ כְּשֶׁהַדָּבָר קוֹרֶה לוֹ מֵחֲמַת עַצְמוֹ שֶׁבְּלֹא כַוָּנָה הִכְאִיב לְעַצְמוֹ, כִּי אֵין לוֹ אֶת מִי לְהַאֲשִׁים.

הֲרֵי לָנוּ לִרְאוֹת שֶׁמִּטֶּבַע הָאָדָם לְהִיוֹת קָרוֹב לְמִינוּת, לָתוּר וּלְחַפֵּשׂ נֶאֱשָׁמִים עַל אַף שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁאֵינָם אֲשֵׁמִים בֶּאֱמֶת, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁיְּכוֹל לֶאֱחֹז בְּמַשֶּׁהוּ, מִיָּד נֶאֱחָז בְּסִבָּה קְלוּשָׁה כְּדֵי לְהַרְגִּיעַ מְעַט אֶת זַעֲמוֹ, כִּי הָאָדָם כְּשֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד עַל אֱמוּנָה מְקֻשָּׁר וּמְחֻבָּר הוּא לַמִּקְרֶה, וְנֶאֱחָז בַּסִּבּוֹת וּבַמִּקְרִים גַּם כַּאֲשֶׁר הַשֵּׂכֶל וְהַהִגָּיוֹן אֵינוֹ סוֹבְלָם.

וּפְרוּטָה לִפְרוּטָה מִצְטָרֶפֶת לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל, כָּל בְּלִימָה וּשְׁתִיקָה וַהֲסָרַת כַּעַס וְהַקְפָּדָה מֵהַלֵּב עַל כָּל אֵרוּעַ מְאַכְזֵב כָּל שֶׁהוּא, מִצְטָרֶפֶת לְאָדָם לְבַסּוֹף לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל, כִּי זוֹ הַהַשְׁקָעָה הָאֲמִתִּית בָּעוֹלָם הַזֶּה הַמְזַכָּה לְרָוְחִים עֲצוּמִים וְנִצְחִיִּים לָעָתִיד.

וְאָמַר מו"ר חָמִי זַ"ל: יֵשׁ מִסְתַּכֵּל לְתוֹךְ בַּיִת דֶּרֶךְ חֹר הַמַּנְעוּל שֶׁבַּדֶּלֶת וְיִרְאֶה עֵט כּוֹתֶבֶת וְלֹא יִרְאֶה אָדָם, וִידַמֶּה שֶׁהָעֵט כּוֹתֶבֶת בְּעַצְמָהּ-כָּךְ הוּא הַכּוֹפֵר, שֶׁיִּחְשֹׁב שֶׁהַטֶּבַע פּוֹעֶלֶת בְּעַצְמָהּ, אֲבָל כְּשֶׁפּוֹתֵחַ הַדֶּלֶת יִרְאֶה אֶת הָאָדָם הַכּוֹתֵב. כָּךְ הַמַּאֲמִין יִרְאֶה שֶׁה' יִתְבָּרַךְ הוּא הָעוֹשֶׂה וְהַמְסַבֵּב אֶת הַכֹּל, וְכָל הַסִּבּוֹת וּמַעֲשֵׂי בְּנֵי אָדָם הֵם אֶצְלוֹ כְּמוֹ עֵט בְּיַד הַכּוֹתֵב. (מכתב מאליהו ח"א עמ' 177)

כז. ותאמר ציון עזבני ה'

שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אוֹמֵר (קהלת ה, א): "אַל תְּבַהֵל עַל פִּיךָ וְלִבְּךָ אַל יְמַהֵר לְהוֹצִיא דָּבָר לִפְנֵי הָאֱלֹקִים, כִּי הָאֱלֹקִים בַּשָּׁמַיִם וְאַתָּה עַל הָאָרֶץ עַל כֵּן יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מְעַטִּים", כְּדֵי לְהָבִין דְּבַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בָּזֶה נָקוּדִים מָשָׁל.

עָשִׁיר מֻפְלָג, שֶׁעָסְקָיו מִסְתָּעְפִים עַל פְּנֵי כַּמָּה מְדִינוֹת בְּרַחֲבֵי הָעוֹלָם, הִרְגִּישׁ שֶׁבְּרִיאוּתוֹ הוֹלֶכֶת וּמִתְמוֹטֶטֶת. הַשָּׁנָה לֹא שָׁנָה, הָאֲכִילָה לֹא אֲכִילָה כָּרְאוּי מֵחֲמַת הַטָּרְדוֹת הָרַבּוֹת. הֶחְלִיט שֶׁחַיָּב הוּא לְהַבְרֹאת אֶת עַצְמוֹ, וּכְחֹדֶשׁ חֲדָשִׁים בְּכָל שָׁנָה עָלָיו לְפָרֵשׁ מִכָּל עָסְקָיו וְלָנוּחַ בְּבִנְיָן מְפֹאָר שֶׁיִּבְנֶה לְעַצְמוֹ קָרוֹב לְשִׂפַּת הַיָּם, בִּנְיָן עִם כָּל הַלּוּקְסוּס, כַּמּוּבָן.

לְשָׁם כָּךְ הִזְעִיק קַבְּלָן נֶאֱמָן וְיָשָׁר, וּתְנַאי הִתְנָה עִמּוֹ-שֶׁהָעֲבוֹדָה תִּסְתַּיֵּם בַּמְּהִירוּת הָאֶפְשָׁרִית, כֵּיוָן שֶׁכֹּחוֹתָיו הוֹלְכִים וְכָלִים.

עָשִׂיר זֶה, לַמְרוֹת הִסְתַּעֲפוּת עָסָקָיו בְּרַחֲבֵי תֵּבֵל-בַּתְחוּם הַבְּנִיָּה לֹא הָיְתָה לוֹ שׂוּם יְדִיעָה וּמֻשָּׂג, אַחַר שֶׁלֹּא עָסַק בָּזֶה מֵעוֹלָם.

הֵחֵל הַקַּבְּלָן הַנֶּאֱמָן בִּמְלַאכְתּוֹ, אִרְגֵּן צָוֶת פּוֹעֲלִים מֻמְחִים, מִכְשׁוּרִים לָעֲבוֹדָה הַטּוֹבִים בְּיוֹתֵר, וְהֵחֵל לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ בֶּנֱאֶמָנוּת.

כַּעֲבֹר ב' חֳדָשִׁים בְּקֹצֶר רוּחַ מֵרִים הֶעָשִׂיר טֶלֶפוֹן לַקַּבְּלָן בַּשְּׁאֵלָה הַאִם כְּבָר יָכוֹל הוּא לָבוֹא לְהִתְגּוֹרֵר בְּמְעוֹנוֹ הֶחָדָשׁ אַחַר שֶׁמַּצַּב בְּרִיאוּתוֹ הוֹלֵךְ וּמַחְמִיר.

הַקַּבְּלָן הַנֶּאֱמָן מַבִּיעַ אֶת תְּמִיהָתוֹ עַל בּוּרוּתוֹ שֶׁל הֶעָשִׂיר, וּמֵשִׁיב: "זֶה עַתָּה סִיַּמְנוּ רַק אֶת הַיְסוֹדוֹת וְתוּ לֹא".

וְהֶעָשִׂיר מְסַיֵּם אֶת שִׂיחָתוֹ בְּפָנִים זוֹעֲפוֹת וּבְכַעַס מֻסְתָּר וּמְאֻפָּק.

לְאַחַר כְּעוֹד חֹדֶשׁ-חֳדָשַׁיִם שׁוּב מֵרִים הֶעָשִׂיר טֶלֶפוֹן לַקַּבְּלָן: "נוּ, אֲנִי מְקֻוֶּה שֶׁבְּוַדַּאי עַכְשָׁו יָכוֹל אֲנִי לָבוֹא וְלָדוּר בְּמְעוֹנִי".-"זֶה עַתָּה סִיַּמְתִּי אֶת יְצִיקַת הַגַּג שֶׁל הַקּוֹמָה הָרִאשׁוֹנָה", מֵשִׁיב הַקַּבְּלָן. וְהַפַּעַם-בְּזַעַף גָּלוּי מְנַתֵּק הֶעָשִׂיר אֶת שִׂיחָתוֹ עִם הַקַּבְּלָן הַנֶּאֱמָן.

לְאַחַר שֶׁחָלְפוּ כְּמָה חֳדָשִׁים נוֹסָפִים כְּבָר הָיָה הֶעָשִׂיר בָּטוּחַ שֶׁהַמְּלָאכָה נִסְתַּיְּמָה, וּכְשֶׁהִתְאַכְזֵב מִצִּפִּיָּתוֹ, הֵצִיף אֶת קַבְּלָנוֹ בְּמִלִּים קָשׁוֹת: "הִנְךָ מוֹעֵל בַּתַּפְקִידְ! הִנְךָ עָצֵל, אֵין אַתָּה מְזֻרָז אֶת פּוֹעֲלֶיךָ, וְכַנִּרְאֶה הֶחְלַטְתֶּם לְנַזְּלֵנִי וְלִסְחֹט אֶת כַּסְפִּי!"

הָבָה נִתְבּוֹנֵן: לוּ הָיָה אוֹתוֹ עָשִׂיר מִתְגּוֹרֵר בַּאֲתַר הַבְּנִיָּה וְרוֹאֶה בְּמוֹ עֵינָיו כֵּיצַד הַפּוֹעֲלִים עוֹבְדִים וְכֵיצַד בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע הָעֲבוֹדָה מִתְקַדֶּמֶת, וְכִי הָיָה רוֹטֵן? בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא! מַה הֶבִיאוֹ לַחְשֹׁד בֶּנֱאֶמָנָיו? עַל כִּי אֵינוֹ רוֹאֶה וְיוֹדֵעַ מִכָּל הַנַּעֲשֶׂה וּמִתְקַדֵּם לְתוֹעַלְתּוֹ בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע. יְהוּדִי נִמְצָא בַּצָּרָה וְזֶה זְמַן רַב שֶׁמַּמְתִּין לְשִׁדּוּכוֹ, לְזֶרַע שֶׁל קַיָּמָא, לְבְרִיאוּתוֹ, לְפַרְנָסָתוֹ, נִזְכָּר בְּאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם. מֵרִים טֶלֶפוֹן [תְּפִלָּה] לְבוֹרְאוֹ וְזוֹעֵק לְהַצָּלָתוֹ. יְשׁוּעָתוֹ מִשְׁתַּהָה חֳדָשִׁים מִסְפָּר-וְשׁוּב מֵרִים טֶלֶפוֹן לְבוֹרְאוֹ: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מָה אִתִּי? לָמָּה לֹא מְטַפְּלִים בִּי? וּלְאַחַר עוֹד כַּמָּה חֳדָשִׁים מֵרִים טֶלֶפוֹן נוֹסָף לְבוֹרְאוֹ, וְהַפַּעַם, מֵרֹב צַעֲרוֹ וְכַעֲסוֹ, רוֹטֵן: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, נִרְאֶה לִי שֶׁשָּׁכַחְתָּ אוֹתִי! "וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזָבַנִי ה' וַה' שְׁכֵחָנִי" (ישעיה מט, יד).

וּמָה עוֹנֶה הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא (שם טו)? "הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוּלָהּ מֵרַחֵם בֶּן בִּטְנָהּ גַּם אֵלֶּה תִּשְׁכַּחְנָה וְאָנֹכִי לֹא אֶשְׁכָּחֵךְ".

וְהוּא שֶׁאוֹמֵר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ: "וְלִבְּךָ אַל יְמַהֵר לְהוֹצִיא דָבָר לִפְנֵי הָאֱלֹקִים, כִּי הָאֱלֹקִים בַּשָּׁמַיִם וְאַתָּה עַל הָאָרֶץ"-וְאֵינְךָ נִמְצָא בַּשָּׁמַיִם-בַּאֲתַר הַבְּנִיָּה-לִרְאוֹת אֶת אֲשֶׁר נִבְנָה בִּשְׁבִילְךָ בְּיִסּוּרֶיךָ, "עַל כֵּן יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מְעַטִּים".

עָלֵינוּ לָדַעַת! אֲנוּ לְמַטָּה לֹא מְבִינִים וְלֹא רוֹאִים אֶת הַנַּעֲשֶׂה לְהִתְקַדְּמוּת יְשׁוּעָתֵנוּ וְאֵין לָנוּ מֻשָּׂג כְּלָל בַּעֲבוֹדָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, אוּלָם נֶאֱמָן הוּא לְפָעֳלוֹ לִישׁוּעָתֵנוּ לְלֹא

הֶרֶף, וְכָל רֶגַע וְרֶגַע שֶׁל עִכּוּב הַיְשׁוּעָה מִלְּבוֹא אֲלֵינוּ יֵשׁ בָּהּ תּוֹעֶלֶת לְטוֹבָתֵנוּ. וּבְעֶצֶם, כָּל סֵבֶל-וְלוּ הַקָּטָן בְּיוֹתֵר-הוּא בְּחֶשְׁבּוֹן לְקִדּוּם הַיְשׁוּעָה לְבוֹאָהּ עָלֵינוּ.

וּבְעֶצֶם זֶה לֹא רַק שֶׁהֲעֲבוֹדָה לְמַעֲלָה מִתְקַדֶּמֶת עֲבוּרֵנוּ, אֶלָּא אָנוּ מַשְׁקִיעִים מְעַט בְּסֵבֶל זֶה שֶׁל אִפּוּק, וּבִשְׁבִילוֹ זוֹכִים אָנוּ לְרָוְחִים אֵין סוֹפִיִּים, כָּךְ שֶׁכָּל עִכּוּב וְעִכּוּב שֶׁל יְשׁוּעָה שֶׁמְּצַפֶּה לָהּ הָאָדָם זֶהוּ חֶשְׁבּוֹן שֶׁל הַשְׁקָעָה שֶׁתְּפִיק רָוְחִים לְאֵין סוֹף לָנֶצַח.

מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִידוֹ שֶׁל הָרַמְבַּ"ן זַ"ל שֶׁחָלָה וּבָא הָרַמְבַּ"ן לְבַקְּרוֹ. כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁקְּצוֹ קָרֵב וּבָא וְהוֹלֵךְ הוּא לְבֵית עוֹלָמוֹ, אָמַר לוֹ: שְׁמַע נָא, בְּנִי, אֶת אֲשֶׁר אֲצַוֶּךָּ. דַּע שֶׁבָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן יֵשׁ הֵיכָל עֶלְיוֹן, וְשָׁמָּה כִּסְאוֹת לַמַּשְׁפָּט וְהַשְׁכִּינָה נִצֶּבֶת בַּעֲדָתָם. הֵא לָךְ קַמַּיְעָא, וְדַע שֶׁבְּקַמַּיְעָא זֶה יִפָּתְחוּ לְךָ כָּל שַׁעֲרֵי הַהֵיכָלוֹת שֶׁבְּרָקִיעַ עַד שֶׁתַּגִּיעַ לַהֵיכָל הָעֶלְיוֹן הַזֶּה, וְשָׁם תִּשְׁאַל כַּמָּה שְׁאֵלוֹת עֲצוּמוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְּנוֹגֵעַ לְכְלַל יִשְׂרָאֵל. אֶת הַשְּׁאֵלוֹת נָתַן לוֹ בִּכְתָב, וּבִקְּשׁוֹ שֶׁיָּבוֹא אֲלָיו בַּחֲלוֹם וְיַגִּיד לוֹ אֶת הַתְּשׁוּבוֹת שֶׁיִּשְׁמַע שָׁם.

נִפְטַר הַתַּלְמִיד לְבֵית עוֹלָמוֹ. וַיְהִי הַיּוֹם וְהָרַמְבַּ"ן יוֹשֵׁב עַל יַד חֲלוֹנוֹ וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, וְהִנֵּה הוֹפִיעָה דְּמוּת תַּלְמִידוֹ לְנֶגֶד עֵינָיו. אָמַר לוֹ הַתַּלְמִיד: יֵדַע רַבֵּנוּ, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁבָּאתִי וְהֶרְאֵיתִי אֶת הַקְּמַיְעָא נִפְתְּחוּ בְּפָנַי הַשְּׁעָרִים, וְנָתְנוּ לִי רְשׁוּת לַעֲלוֹת מַעְלָה מַעְלָה עַד שֶׁהֵיכָל הַזֶּה שֶׁאָמַר לִי, וּכְשֶׁרָצִיתִי לִשְׁאֹל אֶת הַקֻּשְׁיוֹת שֶׁהֵכִין לִי רַבִּי וּמוֹרִי, נִרְאָה לִי מִיָּד שֶׁכָּל הַקֻּשְׁיוֹת אֵינָן קַיָּמוֹת בְּעוֹלַם הָאֱמֶת, שֶׁשָּׁם עָלְמָא דִּקְשׁוֹט וְהַכֹּל בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט. (מעם לועז)

כח. "ורפא ירפא"

דָּרְשׁוּ חֲזַ"ל "וְרִפֹּא יְרַפֵּא" (שמות כא, יט)-מִכָּאן שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לָרוֹפֵא לְרַפֹּאת. מְעַנְיֵן לְדַיֵּק בְּלְשׁוֹן חֲזַ"ל "מִכָּאן שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לָרוֹפֵא לְרַפֹּאת", דְּמַשְׁמַע שֶׁהָיָה צַד אִסּוּר גָּמוּר לֵילֵךְ לָרוֹפֵא, וְהֶצְרְכוּ רַבּוֹתֵינוּ מִכֹּחַ דְּרָשָׁה וְלִמּוּד מִמִּלָּה מְיֻתֶּרֶת בַּתּוֹרָה לְחַדֵּשׁ שֶׁיֵּשׁ רְשׁוּת לָרוֹפֵא לְרַפֹּאת.

וִידוּעִים דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ן "מַה לְּעוֹבֵד ה' בְּבֵית הָרוֹפֵא"-יֵשׁ עַל הָאָדָם לִסְמֹךְ בִּטְחוֹנוֹ עַל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא שֶׁהוּא רוֹפֵא חוֹלִים. אַזַי אָמְנָם דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁמֻּתָּר לֵילֵךְ לָרוֹפֵא, וְזֶה מִשּׁוּם שֶׁרְצוֹן ה' לְהַנְהִיג עוֹלָמוֹ בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע וּלְהַעֲמִידֵנוּ בְּמִבְחָן-הַאִם עַל אַף הֱיוֹתֵנוּ נוֹהֲגִים כְּדֶרֶךְ טֶבַע וּמִנְהַג הָעוֹלָם אֵינֵנוּ מְזַנִּיחִים אֶת אֱמוּנָתֵנוּ, אֶלָּא אַדְרַבָּא-רַק יְשׁוּעָתוֹ וּרְפוּאָתוֹ לְנֶגֶד עֵינֵינוּ, וְהָרוֹפֵא אֵינוֹ אֶלָּא כְּשֶׁלִּיחַ שָׁלוּחַ מַה' לְהַמְשִׁיךְ דִּרְכּוֹ אֶת רְפוּאָתֵנוּ, [וְדֶרֶךְ זוֹ הִיא לְאֵלּוּ שֶׁאֵינָם מְסֻגָּלִים לְחַדֵּד בְּטְחוֹנָם בַּה' בִּלְבַד מִבְּלִי לְיַחֵס שׁוּם כֹּחַ וְסִבָּה לַמְסוֹבֵב שֶׁהוּא הָרוֹפֵא, דְּאֵין הָכִי נַמִּי אֲלוּ הַבָּנִי עֲלִיָּה-בַּעֲלֵי הַבִּטָּחוֹן הַמַּשְׁלִמִים תִּתְקַיֵּם גְּזֵרַת וְרִפוֹאתָם לְלֹא רוֹפֵא וּלְלֹא מַרְפֵּא].

הַיּוֹם, לְדָאֲבוֹנֵנוּ, נֶהֱפְכָה מַעֲרֶכֶת הָרְפוּאָה לֶאֱלִילוּת גְּמוּרָה. תְּלוּת הַחוֹלִים בָּרוֹפְאִים וּבַתְּרוּפוֹת מַמָּשׁ כְּמוֹ בַּעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהָיְתָה בַּזְּמַן הַקָּדוּם שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים לַעֲבוֹדָה זָרָה. שֶׁהֲרֵי נִתְבּוֹנֵן, מַהִי עֲבוֹדָה זָרָה? כּוֹתֵב הָרַמְבַּ"ם, לֹא שֶׁכָּפְרוּ בַּה'-הֶאֱמִינוּ בַּה' וְיָדְעוּ שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ עֶלְיוֹן שֶׁבָּרָא עוֹלָם וּמְלֹאוֹ, וְהֵבִינוּ שֶׁפְּשׁוּט שִׁגָּעוֹן לַחְשֹׁב אַחֶרֶת שֶׁהָעוֹלָם קַדְמוֹן וְכוּ', הֵבִינוּ שֶׁבְּוַדַּאי הָעוֹלָם מְחֻדָּשׁ, וּבְפָרָט אֵלֶּה שֶׁהָיוּ קְרוֹבִים יוֹתֵר לִזְמַן בְּרִיאַת הָעוֹלָם כְּפַרְעֹה וּשְׁאָר גּוֹיֵי הָאָרֶץ שֶׁהָיוּ בִּזְמַן הָאָבוֹת. נְבוּכַדְנֶצַּר אָמַר מִלּוֹת אֱמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה שֶׁכְּמַעַט וְלֹא הָיָה מָקוֹם לִזְמִירוֹתָיו שִׁירוֹתָיו וְתִשְׁבָּחוֹתָיו שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה לְעֻמַּת שִׁבְחֵי וְדִבְרֵי הָאֱמוּנָה שֶׁאָמַר נְבוּכַדְנֶצַּר, כִּמְבֹאָר בַּגְּמָרָא (סנהדרין צב, ע"ב).[וְאַף שֶׁמִּסְתָּמָא שֶׁנְּבוּכַדְנֶצַּר אָמַר מִלּוֹתָיו בְּדִבּוּר בְּעָלְמָא מִבְּלִי שֶׁיְּחוּשׁ בְּעַצְמוֹ-וַאֲפִלּוּ לֹא בְּמִקְצָת אֶת אֲשֶׁר הוּא אָמַר לִהְיוֹתוֹ רָשָׁע וּבַעַל תַּאֲוָה, וּלְעֻמָּתוֹ דָּוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁאָמַר שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת הָיָה זֶה מִתּוֹךְ שֶׁכָּךְ הָיְתָה תְּחוּשָׁתוֹ הָאֲמִתִּית].

אִם כֵּן, מַה הָיְתָה טָעוּתָם? טָעוּתָם הָיְתָה בְּאָמְרָם עָזַב ה' אֶת הָאָרֶץ וְהִשְׁלִיכָהּ לְאֻמְצָעִים שׁוֹנִים. הַלָּלוּ הֶאֱמִינוּ בְּאֻמְצָעִי יָעִיל וּמוֹשִׁיעַ כַּשֶּׁמֶשׁ, וְהַלָּלוּ בַּיָּרֵחַ וְכוּ'. הֲרֵי שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה פֵּרוּשָׁהּ אֱמוּנָה בָּאֻמְצָעִי בְּהִתְנַכְּרוּת וְהִתְעָרְטְלוּת מֵהַכֹּחַ הָעֶלְיוֹן-הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא.

אִם כֵּן, אָדָם שֶׁכָּל תְּלוּתוֹ בְּרוֹפְאִים וּתְרוּפוֹת וּמַאֲמִין שֶׁבִּלְעָדֵיהֶם הִנּוֹ אָבוּד וְאָבַד סִכּוּיוֹ וְסִבְרוֹ מֵה'-אֵין בֵּינוֹ לְבֵין הָעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה וְלֹא כְלוּם.

וְכַמָּה מְצַעֵר הוּא לִרְאוֹת בְּנֵי אָדָם, שֶׁבִּשְׁעַת חֹלִי אוֹ פְּצִיעָה, הַהִשְׁתַּדְּלוּת וְהַפְּנִיָּה הָרִאשׁוֹנָה הִיא לָרוֹפֵא, וְרַק לְאַחַר שֶׁמִּתְאוֹשְׁשִׁים פּוֹנִים גַּם לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אוֹ לָרַבָּנִים שֶׁיְּבָרְכוּם וְיִתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם.

וּמַעֲשֶׂה הָיָה בְּאָדָם שֶׁאָחַד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ חָלָה, וּפָנָה לַ"סַּבָּא מִנּוֹבַרְדּוֹק" זצ"ל שֶׁיְּאַרְגֵּנוּ תְּפִלָּה בַּיְּשִׁיבָה עַל הַחוֹלֶה. הָרַב אָמַר לוֹ, אִם יֵשׁ בְּאֶפְשָׁרוּתוֹ לִתְמֹךְ בַּיְּשִׁיבָה, וְכַיָּדוּעַ מְסִירוּת נַפְשׁוֹ הָעֲצוּמָה שֶׁבָּהּ הֵקִים הַ"סַּבָּא" אֶת יְשִׁיבוֹתָיו מוּל עֵינֵיהֶם הַשְּׁטָנִיּוֹת שֶׁל הַקּוֹמוּנִיסְטִים, וְהָיָה זָקוּק לִתְמִיכָה בִּישִׁיבוֹתָיו. עָנָה לוֹ אוֹתוֹ אֶחָד, שֶׁמַּצָּבוֹ לֹא מְאַפְשֵׁר לוֹ כָּל כָּךְ לִתְרֹם. הָרַב שָׁמַע אֶת דְּבָרָיו וְהֵסִיט אֶת הַשִּׂיחָה לְנוֹשְׂאִים אֲחֵרִים, וּמִנּוֹשֵׂא לְנוֹשֵׂא שְׁאָלוֹ לְאֵיזֶה רוֹפְאִים הָלַךְ וְכַמָּה שִׁלֵּם לְצֹרֶךְ הַטִּפּוּל, וְהַלָּה עָנָה שֶׁכְּבָר נִתְיָאֵשׁ, אַחַר שֶׁהָלַךְ כְּבָר לְכָל הָרוֹפְאִים וְשִׁלֵּם הוֹן רַב, וְלָכֵן מְחֻלֶּה הוּא פְּנֵי הָרַב לְהִתְפַּלֵּל לַה' לְהַחְלָמָתוֹ שֶׁל הַחוֹלֶה. תֵּכֶף עָנָהוּ הָרַב: אֱמֹר לִי, לָרוֹפְאִים הִנָּךְ אוֹמֵר שֶׁהוֹצֵאת הוֹן רַב וְלֹא עֲזָבַתְ רוֹפֵא וּתְרוּפָה שֶׁלֹּא קָנִיתָ בְּכֶסֶף מָלֵא, וּכְשֶׁהִנָּךְ בָּא לְבַקֵּשׁ תְּפִלָּה-תְּפִלָּה מֵרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁאֵין כְּמוֹהוּ מוֹעִילָה-רוֹצֶה אַתָּה זֹאת דַּוְקָא בְּחִנָּם וְאֵינְךָ מוּכָן לְשַׁלֵּם מַשֶּׁהוּ לְטוֹבַת הַבַּחוּרִים שֶׁיְּזַעֲקוּ לַה' בְּתַחֲנָה וּבַקָּשָׁה לִרְפוּאַת הַחוֹלֶה?!

סִפּוּר אֱמִתִּי זֶה מוֹקִיעַ רַבִּים לְהוֹכִיחָם עַל אֱמוּנָתָם בַּה', לְהִתְבּוֹנֵן עַד כַּמָּה צְרִיכִים עוֹד הֵמָּה לְהִתְחַזֵּק הַרְבֵּה בֶּאֱמוּנָה בַּה' וְלִרְאוֹת כִּי עֲדַיִן רְחוֹקִים הֵמָּה מְאֹד מֵהַכָּרָה אֱמִתִּית בַּה' יִתְבָּרַךְ.

אֵין לָאָדָם חֵלֶק בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ ע"ה עַד שֶׁיַּאֲמִין שֶׁכָּל דְּבָרֵינוּ וּמִקְרֵינוּ כֻּלָּם נִסִּים, אֵין בָּהֶם טֶבַע וּמִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם כְּלָל, בֵּין בָּרַבִּים וּבֵין בַּיָּחִיד, אֶלָּא אִם יַעֲשֶׂה הַטּוֹב-יִצְלִיחֶנּוּ שְׂכָרוֹ, וְאִם יַעֲשֶׂה הָרָע-יַכְרִיתֶנּוּ עָנְשׁוֹ. (רמב"ן סוף פרשת "בא")

כט. טעות בכתבת!

מָה הָיֵינוּ אוֹמְרִים עַל אָדָם הַמִּתְפָּרְנֵס בְּמַשְׂכֹּרֶת מְכֻבֶּדֶת עַל יְדֵי מַעֲבִיד עָשִׁיר וְאַדִּיב, אֶלָּא שֶׁכָּרְגִיל, אֶת מַשְׂכֻּרְתּוֹ מְקַבֵּל דֶּרֶךְ הַגִּזְבָּר שֶׁל אוֹתוֹ "בּוֹס", וּמִפְּנֶה הוּא אֶת הַכָּבוֹד וְהַהֲנָפָה לְאוֹתוֹ גִּזְבָּר שֶׁמִּיָּדוֹ מְקַבֵּל מַשְׂכֻּרְתּוֹ, וְאֵינוֹ מַעֲלִים אֶת הִתְנַכְּרוּתוֹ וְהִתְכַּחֲשׁוּתוֹ מֵאוֹתוֹ בַּעַל הַבַּיִת, שֶׁהוּא בְּעֶצֶם מְפַרְנְסוֹ? הֲרֵי הוּא כְּמְקַבֵּל מַתָּנָה נָאָה מֵרְאוּבֵן-וְנוֹתֵן תּוֹדָה לְשִׁמְעוֹן...

כַּמָּה קַל לָנוּ לְהַכִּיר טוֹבָה לְמַתְּנַת בְּנֵי אָדָם וּלְיִשּׁוּעָתָם מֵאֲשֶׁר לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא. אָדָם הַזָּקוּק לְנִתּוּחַ, חַס וְחָלִילָה, הוֹלֵךְ לְרוֹפֵא מְנַתֵּחַ, עוֹבֵר אֶת נִתּוּחוֹ בְּהַצְלָחָה-כַּמָּה פִּיו מָלֵא הוֹדָאוֹת לָרוֹפֵא שֶׁנִּתְּחוֹ, וַאֲפִלּוּ מִתְבַּיֵּשׁ הוּא לוֹמַר לָרוֹפֵא: רַפָּאתַנִי בְּעֶזְרַת ה' וְהָיִיתָ שָׁלִיחַ טוֹב, בְּחָשְׁבוֹ אֵיךְ אֹמַר דָּבָר כָּזֶה לָרוֹפֵא, הֲרֵי זֶה יִתְגָּאֶה בּוֹ, אֶת אֱמוּנָתִי בַּה' אַחְבִּיא בְּלִבִּי וְאוֹדֶה לַה' בְּהִזְדַּמְּנוּת, אוּלָם עַתָּה אֶתֵּן תּוֹדָתִי לָרוֹפֵא. וַהֲרֵי זֶה נוֹרָא לַחְשֹׁב כָּךְ! וְכִי אָנוּ חַיִּים בִּתְקוּפַת אֲנוּסֵי סְפָרַד שֶׁאֶת אֱמוּנָתָם הֶחְבִּיאוּ-וּכְלַפֵּי חוּץ נָהֲגוּ כְּגוֹיִים גְּמוּרִים?! הֲלֹא כֵּן עוֹשֶׂה אוֹתוֹ אָדָם-כְּלַפֵּי חוּץ מִתְנַהֵג כְּכוֹפֵר וְאֶפִּיקוֹרוֹס גָּמוּר, כָּמוֹהוּ כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה-וֶאֱמוּנָתוֹ רַק בִּפְנִים. הֲרֵי יֵשׁ לָנוּ לְהֵחָרֵד מִמַּצָּבֵנוּ בְּמַדְרֵגַת אֱמוּנָתֵנוּ. הֲיֵשׁ כְּפִיּוּת טוֹבָה לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא יוֹתֵר מִזֶּה?! מַדּוּעַ לָנוּ לְהִתְבַּיֵּשׁ מִלִּזְעֹק וּמִלְהַכְרִיז אֶת "נִצְחוֹנוֹ" שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בִּרְפוּאָתֵנוּ וּבְיֶתֶר הַיְשׁוּעוֹת הַבָּאוֹת לָנוּ דֶּרֶךְ בָּשָׂר וָדָם, וּלְהַחְבִּיא אֶת אֱמוּנָתֵנוּ בְּקִרְבֵּנוּ מֻחֲמַת בּוּשָׁה?! אָנוּ צְרִיכִים לְהִתְבַּיֵּשׁ מִשּׁוּם שֶׁזֶּה לֹא הַ"סְּטַיְל" שֶׁל הַדִּבּוּר הַיּוֹם בָּרְחוֹב אֵצֶל הַכּוֹפְרִים?! אָנוּ צְרִיכִים לְהִתְבַּיֵּשׁ כִּי דִּבּוּר כָּזֶה נֶחְשָׁב לִפְרִימִיטִיבִי וּלְחֹסֶר אִינְטֶלִיגֶנְצִיָה?! וְכִי בִּגְלַל אוֹתָם פּוֹקְרִים בַּה' הַמַּאֲמִינִים בְּכֹחִי וְעֹצֶם יָדִי, וְזֶה כָּל צִמְצוּם רְאִיָּתָם-לֹא יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר שִׂכְלָם וּמֶחְקָרָם הַמַּדָּעִי הַמֻּגְבָּל בְּנִתּוּק וְהִתְנַכְּרוּת מֵהַמָּקוֹר, שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא-הֲלָהֵם נַחְנִיף?! הֲלָהֶם נִכְרַע בֶּרֶךְ?!

בְּוַדַּאי יֵשׁ לְהוֹדוֹת לָרוֹפֵא וּלְהַכִּיר לוֹ טוֹבָה בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ וּבְכָבוֹד, אוּלָם לָמָּה לְהִתְבַּיֵּשׁ לְהוֹדוֹת לַה' בְּפָנָיו וּלְהוֹדוֹת גַּם לוֹ עַל שֶׁהָיָה שָׁלִיחַ מַצְלִיחַ לְבַצַּע אֶת אֲשֶׁר גָּזַר ה'.

לִיהוּדִי הַמַּאֲמִין יֵחָשֵׁב זֹאת לִבְגִידָה גְּמוּרָה בְּטוּבָתוֹ יִתְבָּרַךְ אַחַר שֶׁמַּאֲמִין הוּא בַּה', מִתְפַּלֵּל, קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע, מֵנִיחַ תְּפִלִּין, וּכְשֶׁבָּא לִשְׁעַת מִבְחָן, מִתְנַכֵּר וּמִתְכַּחֵשׁ לְכָל יְסוֹדוֹת וְעִקְרֵי הָאֱמוּנָה, וּמוֹדֶה רַק לְבָשָׂר וָדָם וּמִתְבַּיֵּשׁ מֵהֶם לְהוֹדוֹת לַה'.

סִפֵּר לִי אֶחָד מִידִידַי, שֶׁפַּעַם חָלְתָה אִשְׁתּוֹ וְהִסְתַּבְּכָה בְּנִתּוּחַ מְסֻכָּךְ. מִן הַשָּׁמַיִם נִזְדַּמֵּן לוֹ רוֹפֵא "עִם לֵב" שֶׁטִּפֵּל בְּאִשְׁתּוֹ בְּמִלֹּא הַמְּסִירוּת וְהִתְגַּבֵּר עַל הַסַּכָּנָה שֶׁרִחֲפָה עָלֶיהָ. לְאַחַר הַכֹּל נִתְבַּקֵּשׁ הַבַּעַל לְכָנֵס לְרוֹפֵא לְשֵׁם כַּמָּה הַנְחָיוֹת בְּטִפּוּל אִשְׁתּוֹ, וּבְדַרְכּוֹ חָשַׁב הַבַּעַל, כֵּיצַד אַבִּיעַ תּוֹדָתִי לְרוֹפֵא זֶה כִּיהוּדִי מַאֲמִין. מִצַּד אֶחָד עָלַי לְהוֹדוֹת לוֹ וּלְהַכִּיר לוֹ טוֹבָה, וְאָמְנָם מַאֲמִין אֲנִי שֶׁהַצָּלָחָתוֹ הִנָּהּ אַךְ וְרַק בִּישׁוּעַת ה', אוּלָם אִם אוֹדֶה לוֹ בְּאֹפֶן שֶׁיִּשְׁתַּמֵּעַ שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא אֶמְצָעִי לִרְפוּאַת אִשְׁתִּי-יִפְּגַע, שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ מֶשֶׁג בֶּאֱמוּנָה וּבִיכֹלֶת ה'. וְהִנֵּה, בְּעוֹדוֹ שׁוֹקֵל כֵּיצַד יַטְעִים וְיַפֶּה דִּבּוּרוֹ, הֵחֵל הוּא בְּמִלּוֹת הַכָּרַת תּוֹדָה לָרוֹפֵא, וּלְהַפְתִּיעָתוֹ עָצָרָהוּ הָרוֹפֵא: "הִנְךָ יְהוּדִי מַאֲמִין, נָכוֹן? אִם כֵּן, תֵּן תּוֹדָה לֵאלֹהֶיךָ! הַנִּתּוּחַ שֶׁל אִשְׁתְּךָ הָיָה מִדַּי מְסֻבָּךְ בִּשְׁבִיל לְהוֹדוֹת לִי, הָיְתָה כָּאן יַד ה'!"

וּמְסַפֵּר לִי אוֹתוֹ הַבַּעַל: בֹּשׁ וְנִכְלַם עַד עֹמֶק נִשְׁמָתִי עִם נְקִיפַת מַצְפּוּן נוֹרָאָה עָזַבְתִּי אֶת אוֹתוֹ רוֹפֵא, בְּחָשְׁבִי: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִלִּים אֵלּוּ הָיָה צָרִיךְ הָרוֹפֵא לְהַקְדִּים לִי?! רוֹפֵא חִלּוֹנִי, לֹא שׁוֹמֵר מִצְוֹוֹת, מִמֶּנּוּ הָיִיתִי צָרִיךְ לִשְׁמֹעַ דִּבְרֵי אֱמוּנָה שֶׁעֲלֵיהֶם מִשְׁתַּדֵּל אֲנִי כָּל יָמַי?!

וְהָאֱמוּנָה מְחַיֶּבֶת לִהְיוֹת עָמֹק בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם וּבְאֹפֶן מַעֲמִיק, וּכְגוֹן אָדָם הַסּוֹבֵל מִכְּאֵבֵי שִׁנַּיִם, וְנָטַל "אֶקְמוֹל" לְהַרְגָּעַת כְּאֵבִים, וְאָכֵן נִרְגְּעוּ לוֹ כְּאֵבָיו לְכַמָּה שָׁעוֹת, כַּמָּה רָגִיל בְּפִי הָאָדָם לוֹמַר: עַתָּה פָּסְקוּ כְּאֵבַי-נָטַלְתִּי "אֶקְמוֹל" לְהַרְגָּעָה! וַהֲרֵי זֶה שֶׁקֶר! וּמַהוּ הָאֱמֶת? מֵעִקָּרָא הַיּוֹם נִגְזַר עַל הָאָדָם שֶׁיִּסְבֹּל מִכְּאֵבֵי שִׁנַּיִם מִלְּבַד כַּמָּה שָׁעוֹת שֶׁאָז יִפָּסֵק וְיֵרָגַע לוֹ הַכְּאֵב, כָּךְ נִגְזַר מֵרֹאשׁ, אֶלָּא שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם סִבְּבוּ זֹאת בְּדַרְכּוֹ הַטֶּבַע לִתֵּן לוֹ בְּדַעְתּוֹ לִטֹּל "אֶקְמוֹל" וּלְהַרְגִּיעַ בָּזֶה אֶת כְּאֵבָיו בְּאוֹתָם שָׁעוֹת, כָּךְ שֶׁרְגִיעַת הַכְּאֵבִים בְּאוֹתָם שָׁעוֹת אֵינָהּ מִסִּבַּת הָ"אֶקְמוֹל" אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁכָּךְ נִגְזַר מִלְּכַתְּחִלָּה, אֶלָּא נִסְתַּבֵּב כָּךְ בְּדַרְכּוֹ סִבָּה שֶׁיִּטֹּל הָ"אֶקְמוֹל", וְכֵן הוּא בְּכָל הַפְּרָטִים, וְתֵן לֶחָכָם וְיֶחְכַּם עוֹד, כִּי רַבּוּ לִמְאֹד בְּעִנְיְנֵי פַּרְנָסָתוֹ שֶׁל אָדָם וּבְכָל יֶתֶר הִצְטָרְכִיּוֹתָיו שֶׁכֵּן נִגְזַר מֵרֹאשׁ, אֶלָּא שֶׁנִּסְתַּבֵּב סִפּוּק דְּרָכָיו שֶׁל אָדָם בְּדֶרֶךְ סִבּוֹת, וְלֹא שֶׁהַסִּבּוֹת יֵשׁ בָּהֶן מַמָּשׁ, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁהָאָדָם בְּמַדְרֵגַת בִּטָּחוֹנוֹ אֵינוֹ מְסֻגָּל לְלֹא נְטִילַת הָאֶמְצָעִים וְהַסִּבּוֹת, מְזַמְּנִים לוֹ אֶת הַגְּזֵרָה שֶׁנִּגְזְרָה כְּבָר בְּדֶרֶךְ סִבּוֹת, וְאֵין הָכִי נַמִּי אָדָם שֶׁהוּנוֹ בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה שֶׁל בִּטָּחוֹן בְּאֹפֶן שֶׁהַסִּבּוֹת אֵינָן מַפְעִילוֹת אֶצְלוֹ שׁוּם שִׁנּוּי, יְקַיֵּם בּוֹ הַגְּזֵרָה לְלֹא הִשְׁתַּדְּלוּת כְּלָל.

וּבֶאֱמֶת כַּאֲשֶׁר נִסְתַּכֵּל קְמְעָא בְּאָרְחוֹת חַיֵּינוּ, נִרְאֶה בַּעֲלִיל הֵיאַךְ קְרוֹבִים אָנוּ לַעֲבוֹדָה זָרָה וּלְמַחְשֶׁבֶת מִינוּת וּרְחוֹקִים אָנוּ מִן הָאֱמֶת. הִנֵּה כַּאֲשֶׁר יֶחֱלֶה אָדָם אוֹ קְרוֹב מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ, הֲרֵי יָרוּץ לְמֶרְחַקִּים לְהַשִּׂיג וְלִמְצֹא אֶת הָרוֹפֵא הַיּוֹתֵר מְעֻלֶּה, וְאֵינוֹ חָס עַל מָמוֹן אוֹ טִרְחָה לְמַטָּרָה זוֹ. אָכֵן נָכוֹן שֶׁאַף הוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְבַקֵּשׁ שֶׁיְּרַבּוּ בַּאֲמִירַת תְּהִלִּים, אַךְ זֹאת עוֹשֶׂה רַק כְּדָבָר נוֹסָף, וּמִכְּיוָן שֶׁאֵין זֶה עוֹלֶה בְּדַמִּים מְרֻבִּים-וּמִי יוֹדֵעַ אִם הָיָה מְאַבֵּד מָמוֹנוֹ עֲבוּר אֲמִירַת תְּהִלִּים, הֲרֵי לָנוּ רְאָיָה לְקִרְבַת הָאָדָם לַשֶּׁקֶר, וּמַעֲתָּה פָּשׁוּט שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע שׁוֹפְטוֹ וּמַנְהִיגוֹ וְנוֹתֵן לוֹ מָקוֹם לִטְעוֹת, וּלְלֹא עָמָל וִיגִיעָה בְּמַחְשָׁבוֹת תְּמִידִיּוֹת לְהַרְגִּיז יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע-אֵין לוֹ תִּקְוָה לְהַשָּׂגַת הַשְׁלֵמוּת. (הגר"י לוינשטיין זצ"ל)

ל. אמונת זווגו של אדם

"לֹא תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ וְגוֹ'" (שמות כ, יד)-מַקְשֶׁה הָ"אִבְּן עֶזְרָא", הֵיאַךְ אֶפְשָׁר לְהִנָּצֵל מֵעָוֹן הַחֶמְדָּה וְהֵיאַךְ עוֹבֵר הַחוֹמֵד וּמִתְאַוֶּה בְּלָאו, וַהֲלֹא טֶבַע הוּא בָּאָדָם לַחְמֹד אֶת אֲשֶׁר לְרֵעֵהוּ וּלְהִתְאַוּוֹת שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כַּאֲשֶׁר יֵשׁ לְרֵעֵהוּ? וְעוֹנֶה עַל כָּךְ הָרַב תְּשׁוּבָה נִפְלָאָה, וְאָנוּ נַרְחִיב וּנְפָאֵר דְּבָרָיו.

אָדָם כַּפְרִי עוֹבֵד אֲדָמָה, שְׁקוּעַ כָּל יָמָיו בִּבְצָלָיו וּבַחֲצִילָיו, לְלֹא שׁוּם חָכְמָה וְהַשְׂכָּלָה, שׁוֹמֵעַ הוּא קוֹל זִמְרָה וְשִׁירָה בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר-עוֹזֵב הוּא אֶת מְלַאכְתּוֹ, וְעִם בְּגָדָיו הַמְטֻנָּפִים הוֹלֵךְ לִרְאוֹת מַה קּוֹל הַהֲמֻלָּה, וְהִנֵּה רוֹאֶה הוּא אֶת הַנְּסִיכָה, בַּת הַמֶּלֶךְ, עוֹבֶרֶת בְּכִרְכָּרָה מְפֹאֶרֶת עִם נָסִיךְ מְפֻרְסָם בְּקוֹל זִמְרָה לִהְיוֹתָם עוֹמְדִים לְהִנָּשֵׂא בְּעוֹד יָמִים מִסְפָּר. הֲיַעֲלֶה בְּדַעַת הַכַּפְרִי לַחְשֹׁב: חֶבֶל, חֶבֶל שֶׁאֲנִי לֹא זָכִיתִי לִהְיוֹת חֲתָנָהּ שֶׁל אוֹתָהּ נְסִיכָה וַחֶבֶל שֶׁלֹּא שָׂפַר עָלַי מַזָּלִי לִהְיוֹתִי יוֹשֵׁב בְּאוֹתָהּ כִּרְכָּרָה עִם בַּת הַמֶּלֶךְ?! הֲלֹא כַּפְרִי זֶה לְשׁוֹטֶה יֶחְשֹׁב, שֶׁהֲרֵי מַה לּוֹ לְבַת הַמֶּלֶךְ?! אָדָם כָּמוֹהוּ רָחוֹק מִכָּל סִכּוּי לְכָךְ, הֵיאַךְ מַעֲלֶה בְּדַעְתּוֹ דָּבָר כָּזֶה?! הֲלֹא לְזִכּוּת תַּחְשֹׁב לוֹ שֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ רַק לִרְאוֹת מַחֲזֶה זֶה שֶׁל כִּרְכֶּרֶת הַנָּסִיךְ וְהַנְּסִיכָה, וְכִי עוֹד יַחְמֹד וְיִתְאַוֶּה לִהְיוֹת בַּעֲלָהּ שֶׁל הַנְּסִיכָה?!

וּלְמִי בָּאֱמֶת יֵשׁ לְקַנֵּא בְּאוֹתוֹ נָסִיךְ? נְסִיכִים אֲחֵרִים שֶׁגַּם לָהֶם הָיָה מָקוֹם לִהְיוֹת מְצֻעִים לְבַת הַמֶּלֶךְ לִהְיוֹתָם בְּנֵי מְלָכִים חֲשׁוּבִים, אֶלָּא שֶׁנִּבְחַר מִתּוֹכָם אוֹתוֹ נָסִיךְ-אֶצְלָם יֵשׁ מָקוֹם לְקַנְאָה, אַחַר שֶׁגַּם הֵם הָיוּ יְכוֹלִים לִזְכּוֹת בְּאוֹתוֹ אֹשֶׁר נִפְלָא.

וּבְכֵן, אוֹמֵר הָרַב "אִבְּן עֶזְרָא", אָדָם שֶׁקִּבֵּל מַשֶּׂהוּ בְּגִזְרַת אֵ-ל עֶלְיוֹן וּמְנָת חֶלְקוֹ אִשָּׁה פְּלוֹנִית אוֹ בַּיִת פְּלוֹנִי וְכַדּוֹמֶה, צָרִיךְ לְהַאֲמִין שֶׁלְּגַבָּיו מַה שֶּׁיֵּשׁ לַחֲבֵרוֹ אִשָּׁה אַלְמוֹנִית אוֹ בַּיִת אַלְמוֹנִי, זֶה רָחוֹק מִמֶּנּוּ וְלֹא שַׁיָּךְ אֵלָיו, וּלְגַבָּיו זֶה כְּמוֹ הַתַּאֲוָה שֶׁמִּתְאַוֶּה הַכַּפְרִי לְבַת הַמֶּלֶךְ, וְהוּא מִפְּנֵי שֶׁגְּזֵרַת שָׁמַיִם הַחוֹצֶצֶת בִּפְנֵי הָאָדָם מִלְּמַלֹּאת אֶת רְצוֹנוֹ

וּשְׁאִיפָתוֹ-גְּדוֹלָה הִיא וּמְרַחֶקֶת אֶת סִכּוּיוֹ מִלְּמַלֵּא אֶת שְׁאִיפוֹתָיו יוֹתֵר מִמַּה שֶׁרְחוֹקִים סִכּוּיֵי הַכַּפְרִי לָשֵׂאת אֶת בַּת הַמֶּלֶךְ.

לָנוּ נִדְמֶה שֶׁמַּגִּיעַ לָנוּ מַה שֶּׁיֵּשׁ לַחֲבֵרֵינוּ וְתוֹלִים אָנוּ בְּמֻחְדָּלֵנוּ אֶת חֹסֶר הֶשֵּׂג יָדֵינוּ, אָמְנָם הָאֱמוּנָה מְחַיֶּבֶת כָּל יְהוּדִי לְהַאֲמִין, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהָיָה לְכְאוֹרָה יָכוֹל לִהְיוֹת בְּקַלּוּת גַּם שַׁיָּךְ לוֹ אָמְנָם נִתַּן לַחֲבֵרוֹ, זֶהוּ בְּעֻצְּם כְּאִלּוּ הָיָה רָחוֹק מִמֶּנּוּ כְּמוֹ בַּת הַמֶּלֶךְ לַכַּפְרִי, אַחַר שֶׁאֵין רְצוֹן ה' כָּךְ, וְכַאֲשֶׁר אֵין רְצוֹן ה' לְתֵת זוּגוֹ אוֹ בֵּיתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי לְךָ-אַף שֶׁאַתָּה בְּאוֹתוֹ מַעֲמָד שֶׁל פְּלוֹנִי וַאֲפִלּוּ בְּמַעֲמָד טוֹב יוֹתֵר, וּלְפִי דַּרְכֵי הַטֶּבַע הָיָה מַגִּיעַ לְךָ מַה שֶּׁאַתָּה מִתְאַוֶּה לוֹ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לַחֲבֵרְךָ-חַיָּב אַתָּה לְהַרְחִיק זֹאת מִמַּחְשַׁבְתְּךָ וְלִרְאוֹת זֹאת כְּרָחוֹק מִמְּךָ כְּמוֹ שֶׁרְחוֹקָה בַּת הַמֶּלֶךְ מֵהַכַּפְרִי. אָמְנָם לֹא נִרְאֶה זֹאת בַּמְּצִיאוּת הַטִּבְעִית, אוּלָם כֹּחַ גְּזֵרַת אֵל עֶלְיוֹן שֶׁהוּא הַמַּחְלִיט לְמִי לִתֵּן וּמַה לִתֵּן, זֶהוּ הַמַּרְחִיק הָאֲמִתִּי מִמְּךָ מַה שֶּׁלֹּא נִתַּן לְךָ. וּלְגַבֵּי גְּזֵרָתוֹ יִתְבָּרַךְ, הֲרֵי שֶׁלֹּא מְשַׁנֶּה אִם קָרוֹב אַתָּה בִּיכָלְתְּךָ לְמַה שֶּׁנִּתַּן לַחֲבֵרְךָ אוֹ רָחוֹק מִמֶּנּוּ, אַחַר שֶׁגְּזֵרָתוֹ יִתְבָּרַךְ הִיא הַקּוֹבַעַת, וְאִם רְצוֹן ה' בְּכָךְ, הֲרֵי שֶׁגַּם אִם נִרְאֶה שֶׁתִּהְיֶה קָרוֹב לְדָבָר זֶה בְּיוֹתֵר, הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ וְאַתָּה רָחוֹק מִמֶּנּוּ לְאֵין תַּכְלִית, כִּי אֵין רְצוֹן ה' בְּכָךְ.

וּבֶאֱמֶת, רַק בְּכֹחַ הָאֱמוּנָה יֵשׁ בְּאֶפְשָׁרוּת הָאָדָם לְהַרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת הַתַּאֲוָה וְהַקִּנְאָה, הַחֶמְדָּה, הַתַּחֲרוּת וְהַכָּבוֹד. מִבְּלִי הָאֱמוּנָה חַיָּיו אֵינָם חַיִּים, כֵּיוָן שֶׁתָּמִיד יַחְשֹׁב: בַּיִת זֶה אוֹ אִשָּׁה פְּלוֹנִית רְאוּיִים יוֹתֵר וְנָאִים הָיוּ לִהְיוֹת לִי מֵאֲשֶׁר לַחֲבֵרִי, וּמֶה חָסֵר לִי שֶׁחֲבֵרִי זָכָה בָּהֶם, בַּמֶּה נֶחְשָׁב הוּא יוֹתֵר מִמֶּנִּי, וְלָמָּה זָכָה בָּהֶם הוּא וְלֹא אֲנִי. אוּלָם הַמַּאֲמִין אֵינוֹ רוֹאֶה עַצְמוֹ קָרוֹב לַדְּבָרִים שֶׁלֹּא זָכָה בָּהֶם, אֶלָּא רוֹאֶה אוֹתָם רְחוֹקִים מִמֶּנּוּ כְּמוֹ בַּת הַמֶּלֶךְ מֵהַכַּפְרִי מֻחֲמֶשֶׁת גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ.

וְאָמַר הַכּוֹתֵב, הָיָה אָצְלִי לִפְנֵי כְּשָׁנָה אָדָם שָׁבוּר וְרָצוּץ שֶׁבָּא לְהִתְיַעֵץ עִמִּי, וּבְקֹשִׁי הִתְחִיל לְדַבֵּר, וּלְאַחַר בּוּשָׁה מֵעַצְמוֹ הִצְלִיחַ לִפְתֹּחַ אֶת פִּיו-וּמָה הָיָה צַעֲרוֹ וּכְאֵבוֹ? אוֹמֵר הוּא לִי: נָשׂוּי אֲנִי כְּבָר כַּמָּה שָׁנִים, אֲבָל לֹא זוֹ מַה שֶּׁרְצִיתִי... תָּמִיד צִפִּיתִי לְאִשָּׁה עִם צוּרָה מְסֻיֶּמֶת וּטְבָעִים מְסֻיָּמִים, וּכְשֶׁלֹּא זָכִיתִי לְמַה שֶּׁרָצִיתִי, נָשָׂאתִי לְאִשָּׁה אֶת אִשְׁתִּי הַנּוֹכְחִית, וְזֶה כְּבָר שָׁנִים שֶׁאֲנִי לֹא מְרֻצֶּה. שְׁאַלְתִּיו: יֵשׁ לְךָ בְּעָיוֹת בְּשָׁלוֹם בַּיִת? עוֹנֶה הוּא לִי: הָרַב, הַאֱמֶן לִי, הַלְוַאי עַל כָּל יִשְׂרָאֵל אִשָּׁה כָּזוֹ טוֹבָה, אוּלָם אֵין לִי שׁוּם סִפּוּק כַּאֲשֶׁר מַרְגִּישׁ אֲנִי שֶׁלֹּא קִבַּלְתִּי מַה שֶּׁרָצִיתִי וּבְעַל כָּרְחִי חַיָּב אֲנִי לְהַעֲבִיר וְלִסְחֹב אֶת שְׁנוֹתַי בַּמֶּה שֶׁקִּבַּלְתִּי.

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם!-שְׁאַלְתִּיו לְאוֹתוֹ אָדָם-הֵיכָן אֱמוּנָתְךָ? הֲלֹא זוּגוֹ שֶׁל אָדָם הוּא מִגְּזֵרַת שָׁמַיִם, וְרוֹצֶה הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא שֶׁתַּעַבְדֵהוּ עִם אִשָּׁה כָּזוֹ בְּטִבָעִים וְאֹפִי כְּמוֹת שֶׁהִיא, וְהַיֶתֶר-רְחוֹקִים הֵם מִמְּךָ כִּרְחוֹק בְּנוֹת מְלָכִים מֵהַכַּפְרִיִּים, וּמַה לְךָ וּלְחֶמְדָּה זוֹ? וְיוֹתֵר מִזֶּה,

לֹא רַק שֶׁהַיֵּתֶר רְחוֹקִים מִמְּךָ, אֶלָּא כְּאִלּוּ וְלֹא קַיָּמִים כְּלָל בַּמְּצִיאוּת לְגַבֶּיךָ, אַחַר שֶׁאֵין רְצוֹן ה' בְּכָךְ.

אָדָם קוֹנֶה דִּירָה, רֶכֶב, מוּצָר מְסֻיָּם, לְאַחַר מִכֵּן רוֹאֶה אֵצֶל הַשָּׁכֵן מַשֶּׁהוּ דּוֹמֶה, אוּלַם-פִּירְמָה אַחֶרֶת הֶלֹא מִתְכַּוֵּן לִבּוֹ: לָמָּה לֹא קָנִיתִי בְּדִיּוּק כָּזֶה? עָלֵינוּ לְהַאֲמִין: מַה שֶּׁקָּנִינוּ-זֶה שֶׁלָּנוּ! זֶה נִגְזַר לִהְיוֹת שֶׁלָּנוּ! מַה שֶּׁלֹּא קָנִינוּ-זֶה רָחוֹק מִמֶּנּוּ אֶלֶף פַּרְסָאוֹת וּכְלָל לֹא בְּהֶשֵּׂג יָדֵינוּ, וּכְאִלּוּ הַדָּבָר שֶׁלֹּא קָנִינוּ הִנּוֹ לֹא קַיָּם בַּמְּצִיאוּת לְגַבֵּינוּ, אַחַר שֶׁאֵין רְצוֹן ה' שֶׁיִּהֶא שַׁיָּךְ לָנוּ. (והארכנו בזה לעיל פרק י' אות ג').

וּבְכֵן, לַמַּסְקָנָה-הַפִּתְרוֹן הַיְחִיד שֶׁל הַקְּנָאָה וְהַתַּאֲוָה וְהַכְּבוֹד הִנּוֹ רַק הֶאֱמוּנָה הַתְּמִימָה, וּמִבִּלְעֲדֶיהָ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ חַיִּים בְּלָעוֹ, וְאִיזֶהוּ עָשִׁיר? הַשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ! וְזֶה: שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים טז, ה): "ה' מְנַת חֶלְקִי וְכוֹסִי". בְּדָרְךָ רֶמֶז, אוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה: אֵין לִי מַה לְקַנֵּא וְלַחְמֹד אֲשֶׁר לְרֵעִי, כֵּיוָן שֶׁה' הוּא שֶׁקָּבַע אֶת מְנַת חֶלְקִי וְכוֹסִי, וְאֵין לִי לְהַבִּיט אֶלָּא בְּחֶלְקִי וּבַמַּנָּח בַּכּוֹס שֶׁלִּי וְלֹא לְהַבִּיט אֶת אֲשֶׁר לְרֵעִי.

כַּאֲשֶׁר הִתְחִילוּ הַשַּׁדְכָנִים לְדַבֵּר נִכְבָּדוֹת בְּבִנּוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵף חַיִּים זוֹנֶנְפֶלְד זצ"ל, לֹא מִהֵר לָגֶשֶׁת אֶל הַדָּבָר כְּהֶרְגֵּלוֹ תָּמִיד. כַּאֲשֶׁר שְׁאָלוּהוּ בָּנָיו בֵּיתוֹ עַל הַשִּׁנּוּי בְּמִנְהָגוֹ, הֵשִׁיב: בִּזְמַן שֶׁאָחַד מִילְדֵי מַגִּיעַ לְפִרְקוֹ, רָגִיל אֲנִי לְהִתְחַנֵּן עַל זִוּוּג טוֹב בַּיָּמִים הַנּוֹרָאִים, וְהִנֵּה בַּיָּמִים הַנּוֹרָאִים שֶׁל שָׁנָה זוֹ שָׂכַחְתִּי מִשּׁוּם מָה לְבַקֵּשׁ בְּמְיֻחָד עַל בְּנֵנוּ זֶה, וְעַל כֵּן אֵינִי מְמַהֵר בְּעִנְיַן שִׁדּוּכוֹ.

לא. מכוס מים אפשר לבוא לכפירה בהשגחה

אוֹמֵר הָיָה הַגָּאוֹן ר' יְחֶזְקֵאל לְוִינְשְׁטֵיְן זצ"ל: מִלֶּחֶם וּמַיִם יָכוֹל הָאָדָם לְהַגִּיעַ לִכְפִירָה בְּהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁאָדָם רָעֵב וְצָמֵא, מַרְגִּישׁ שֶׁנַּפְשׁוֹ תְּלוּיָה בְּמַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה וְשָׁרַק הֵם שֶׁיַּחְזִירוּ לוֹ אֶת נִשְׁמָתוֹ.

וּבְעֶצֶם זוֹ הֲבָנָה שְׁלִילִית, שֶׁהֲרֵי מָצִינוּ אֵצֶל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁצָּם ג' פְּעָמִים אַרְבָּעִים יוֹם וְלֵילָה, וְכֵן מָצִינוּ אֵצֶל אֵלִיָּהוּ שֶׁהָלַךְ בְּכֹחַ אֲכִילַת עוּגוֹת הָרְצָפִים אַרְבָּעִים יוֹם. הֲרֵי שֶׁבְּעֶצֶם יָכוֹל הָאָדָם לִחְיוֹת לְלֹא אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, וְהֵיאַךְ תּוֹלֶה הָאָדָם חַיּוּתוֹ בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה.

לָכֵן הַדֶּרֶךְ שֶׁבָּהּ צָרִיךְ הַמַּאֲמִין לֵילֵךְ הוּא, לְהַאֲמִין שֶׁבְּעֶצֶם נִשְׁמָתִי יְכוֹלָה לְהִשָּׁאֵר בְּקִרְבִּי גַּם לְלֹא אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה מִכֹּחַ גְּזֵרַת הָאֵל, אֶלָּא שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ כֵּן גָּזַר-שֶׁלֹּא תַּחְזִיק הַנֶּפֶשׁ בְּגוּף הָאָדָם לְלֹא אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה. פְּשׁוּט זוֹ גְּזֵרַת שָׁמַיִם שֶׁהָאֹכֶל הוּא שֶׁיַּחְזִיק אֶת הַנְּשָׁמָה בַּגּוּף! אַחֶרֶת אֵין שׁוּם הֶבְנָה בָּזֶה, דְּהֵיאַךְ יִתְּכֵן שֶׁקִּיּוּם הַנֶּפֶשׁ שֶׁהִיא רוּחָנִית תֵּחָזֵק בַּגּוּף הַחָמְרִי בְּדָרְךָ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה?! וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא בְּדִבְרֵי הָאֲר"י הַקָּדוֹשׁ (מובא ב"שולחן הטהור"): נִלְאוּ הַחוֹקְרִים מִלְּהָבִין הֵכֵיצַד הָאֹכֶל מְקַיֵּם אֶת הָאָדָם, שֶׁהֲרֵי מִמַּה נַּפְשָׁךְ-אִם הוּא כְּדֵי

לְהַחְיוֹת הַגּוּף, מַדּוּעַ לֹא יְחַיֶּה הָאֹכֶל אֶת גּוּפַת הַמֵּת? וְאִם לְהַחְיוֹת אֶת הַנֶּפֶשׁ, הֲרֵי יָדוּעַ לַכֹּל שֶׁהַנֶּפֶשׁ כְּשֶׁלְעַצְמָהּ אֵינָהּ זְקוּקָה לְמָזוֹן אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, לְפִי שֶׁהִיא רוּחָנִית, אֶלָּא כֵּן גָּזְרָה חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁשִּׁלּוּב הַגּוּף וְהַנֶּפֶשׁ וּמְצִיאוּתָם יַחַד יִהְיֶה בְּאֶמְצָעוּת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, וְזוֹ גְּזֵרָה לְלֹא הִגָּיוֹן כְּלָל. [ועיי"ש בִּדְבָרָיו הק' שֶׁעִנְיַן הָאֲכִילָה בְּעֶצֶם הוּא עִנְיַן גְּבוֹהַּ בְּתִקּוּן הַמַּאֲכָל מִנִּיצוֹצוֹת שֶׁבְּתוֹכוֹ].

נַחְזֹר לִדְבָרָיו שֶׁל הַגָּאוֹן ר' יְחֶזְקֵאל לְוִינְשְׁטֵיְן זצ"ל: מִכּוֹס מַיִם אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לִכְפִירָה בְּהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בְּמַחְשָׁבָה כִּי זֶה יַצִּיל אוֹתִי, זֶה יָבִיא לִי אֶת חַיּוּתִי, שֶׁהֲרֵי זוֹ טָעוּת, כִּי כּוֹס הַמַּיִם אֵינוֹ אֶלָּא אֶמְצָעִי בִּגְזֵרַת אַ-ל עֶלְיוֹן-לְלֹא הִגָּיוֹן-לְהַחְזִיק וּלְקַיֵּם אֶת הָאָדָם, וְזֹאת לְצֹרֶךְ הַנִּסָּיוֹן וְהַמִּבְחָן בַּמֶּה יִתְלֶה הָאָדָם אֶת חַיּוּתוֹ-בְּמִזּוֹנוֹ אוֹ בְּבוֹרְאוֹ.

אֶחָד מְמַכִּירַי הֶ"חָפֵץ חַיִּים" שֶׁהָיְתָה לוֹ בַּת חוֹלָנִית בְּמַחֲלָה כְּרוֹנִית, הִטְרִיד אוֹתוֹ תָּמִיד שֶׁיְּבַקֵּשׁ עָלֶיהָ רַחֲמִים.

עָלָה הֶ"חָפֵץ חַיִּים" לַעֲלִיַּת בֵּיתוֹ לְהִתְפַּלֵּל, וְשָׁמְעוּ אוֹתוֹ מְדַבֵּר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֲלֹא כַּמָּה פְּעָמִים קִבַּלְתָּ תְּפִלָּתִי, קִבַּל נָא גַּם הַיּוֹם מִמֶּנִּי"...

לב. "לחם עבודה"

אֱלִילוּת נוֹסֶפֶת נִשְׁתָּרְשָׁה בְּיָמֵינוּ הַנִּקְרֵאת "לֶחֶם עֲבוֹדָה".

הַיּוֹם, אָדָם שֶׁפָּטַר מֵעֲבוֹדָתוֹ נֶחְשָׁב אֶצְלֵנוּ-וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה אֵצֶל עַצְמוֹ-כְּ"שָׁרוּף", אֵין מַה לַּעֲשׂוֹת אִתּוֹ, מֻפְקָר הוּא לַמָּוֶת, הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו... אֵין יוֹם חֲשׁוּף לָאָדָם כַּיּוֹם שֶׁנִּתְבַּשֵּׂר: "אֵין יוֹתֵר עֲבוֹדָה! לֵךְ הַבַּיְתָה!"

לִיהוּדֵי הַמַּאֲמִין אֵין צָרִיךְ אֲרוּעַ שֶׁכָּזֶה לְזַעְזֵעַ אוֹתוֹ כְּלָל. רַק לְמִי שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁפַּרְנָסָתוֹ הָיְתָה מְצוּיָה עַד הַיּוֹם בְּגִלַּל חַסְדֵי ה"בּוֹס" שֶׁלּוֹ וְהָיָה נָתוּן לַחֲסָדָיו וּלְלֶחְמוֹ שֶׁל מַעֲבִידָיו-רַק אֶחָד כָּזֶה יֵשׁ לוֹ בֶּאֱמֶת לִבְכּוֹת וּלְקוֹנֵן כְּמִי שֶׁמֵּת לוֹ "הָאֱלֹהַּ" שֶׁלּוֹ.

הַמַּאֲמִין, שֶׁגַּם עַד הַיּוֹם, כְּשֶׁנִּתְפָּרְנֵס בְּאֶמְצָעוּת מַעֲבִידוֹ, כְּלָל לֹא תָּלָה הוּא אֶת מְחְיָתוֹ וְכַלְכָּלָתוֹ אֶלָּא רַק בְּבוֹרֵא עוֹלָמִים, וְרָאָה בְּמַעֲבִידוֹ כְּשֶׁלִּיחַ בִּלְבַד הַשָּׁלוּחַ מֵה' לְפַרְנְסוֹ, אֵין תּוֹלֶה הוּא שׁוּם אַשְׁמָה בְּאַף אֶחָד וְאֵינוֹ נִשְׁבָּר בְּדַעְתּוֹ, אֶלָּא פָּשׁוּט פּוֹנֶה יְשִׁירוֹת לַה' שֶׁיְּמַצִּיא לוֹ מִישֶׁהוּ אַחֵר כְּשֵׁם שֶׁהִמְצִיא לוֹ אֶת הַקּוֹדֵם, וּמֵבִין שֶׁמְּקוֹר פַּרְנָסָתוֹ-הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא-לֹא הִשְׁתַּנָּה כְּלָל, וְאִם נִשְׁתַּנָּה הַשְׁלִיחַ-לֹא נִשְׁתַּנָּה הַמְשֻׁלָּח.

הַמַּאֲמִין, גַּם כְּשֶׁעוֹבֵד אֵצֶל מַעֲבִיד, אֵינוֹ מַחְנִיף וּמִתְרַפֵּס אֵלָיו בִּשְׁבִיל פְּרוּסַת לֶחֶם, וְדָוְקָא בְּשֶׁל כָּךְ מְכֻבָּד הוּא בְּעֵינֵי מַעֲבִידוֹ הָרוֹאֶה בּוֹ כְּאָדָם הַמִּתְנַאֶה בֶּאֱמוּנָתוֹ.

לְעֻמָּתוֹ הַחָסֵר אֱמוּנָה מְבַקֵּשׁ לְיַצֵּב אֶת מַעֲמָדוֹ אֵצֶל מַעֲבִידוֹ בְּדֶרֶךְ חֲנֻפָּה אוֹ בְּדֶרֶךְ לָשׁוֹן הָרָע, הַלְשָׁנוֹת, רְכִילֻיּוֹת עַל יֶתֶר הָעוֹבְדִים עַל מְנָת לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֵי מַעֲבִידוֹ, בְּחִשְׁבּוֹ

שֶׁאֵלּוּ הֵם הַדְּבָרִים שֶׁיְּבַסְּסוּהוּ וְיקַדְּמוּהוּ הָלְאָה לְתַפְקִידִים בְּכִירִים יוֹתֵר. כַּמָּה מִן הַטָּעוּת וְהַכְּפִירָה יֵשׁ בָּזֶה. וְרָאִינוּ רַבּוֹת הֵיאַךְ דַּוְקָא אֵלֶּה נִסְתַּלְקוּ וְנָפְלוּ מִתַּפְקִידָם וְלֹא הוֹעִילָה לָהֶם כָּל רְכִילוּתָם וַחֲנֻפָתָם.

דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה מַכְרִיז וְאוֹמֵר (תהלים לז, כה): "נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי"-שָׁנִים רַבּוֹת עָבְרוּ עָלַי וּבָדַקְתִּי וּבָחַנְתִּי-"וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֵּשׁ לָחֶם". "כְּפִירִים"-אֲרָיוֹת חֲזָקִים-"רָשׁוּ וְרָעֵבוּ, וְדֹרְשֵׁי ה' לֹא יַחְסְרוּ כָל טוֹב" (תהלים לד, יא). "אָרוּר הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בָּאָדָם וְשָׂם בָּשָׂר זְרֹעוֹ וּמִן ה' יָסוּר לִבּוֹ" (ירמיה יז, ה). "בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּה' וְהָיָה ה' מִבְטַחוֹ" (שם ז).

כָּל הַבְּרָכָה תְּלוּיָה בַּבִּטָּחוֹן, וְהַבּוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ. הַבְּרָכָה וְהַשְׁמִירָה וְהַחֶסֶד עַל הָאָדָם תְּלוּיִים כְּפִי מִדַּת בִּטְחוֹנוֹ, וְלֹא כְּפִי מִדַּת הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ.

וּבְדוֹמֶה לָזֶה, כַּמָּה אֱמוּנָה צָרִיךְ בִּנְסִיוֹנוֹת הַחַיִּים, נִתְאַר לְעַצְמֵנוּ אָדָם הַמְצַפֶּה לְמַשְׂכֻּרְתּוֹ בְּיוֹם שֶׁנּוֹעַד לְקַבָּלַת הַמַּשְׂכֹּרֶת, וּמְכַלְכֵּל אֶת צְרָכָיו עַל דַּעַת שֶׁמַּשְׂכֻּרְתּוֹ תִּנָּתֵן לוֹ בַּיּוֹם הַמִּיעָד, וּבְכֵן מַגִּיעַ יוֹם הַמַּשְׂכֹּרֶת וְהִנֵּה, עִכּוּב... אֵין מַשְׂכֹּרֶת הַיּוֹם רַק בְּעוֹד כַּמָּה יָמִים! כַּמָּה אֱמוּנָה נִצְרֶכֶת לָאָדָם בְּמַצָּב כָּזֶה, הֲלֹא אָז נִצְרָךְ לְהַלְוָוֹת כֶּסֶף לְכַמָּה יָמִים סְפוּרִים כְּדֵי לְכַסּוֹת אֶת הַחֶשְׁבּוֹנוֹת הָאֲמוּרִים לְהִתְכַּסּוֹת מִמַּשְׂכֻּרְתּוֹ לוּ הָיְתָה בַּזְּמַן, וּבִשְׁבִיל עִכּוּב שֶׁל כַּמָּה יָמִים נִצְרָךְ הוּא לִטְרֹחַ וּלְהַשִּׂיג כִּסּוּי לְחֶשְׁבּוֹנוֹתָיו. כַּמָּה תְּמִימוּת נִצְרָךְ כְּדֵי לְהַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ זְמַן לְכָל דָּבָר, מָתַי יְקַבֵּל, וְכַמָּה יְקַבֵּל, הַכֹּל בְּגֶזֶרַת שָׁמַיִם, וּמִן הַשָּׁמַיִם כָּךְ רָצוּ שֶׁתִּתְעַכֵּב מַשְׂכֻּרְתּוֹ וְיִטְרַח כָּאמוּר לְהַשִּׂיג הַלְוָאָה לְכַמָּה יָמִים, וּבְוַדַּאי זֶה לְכַפָּרַת עֲוֹונוֹתָיו, וְעָלָיו כְּמוֹ כֵן לְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו שֶׁמָּא גַּם הוּא עִכֵּב פַּעַם שְׂכַר שָׂכִיר וְכַיּוֹצֵא. וּבְכָל אֹפֶן הַשּׁוֹתֵק וּמְקַבֵּל זֹאת בְּאַהֲבָה, מַשְׁקִיעַ אֲמָנָם מְעַט סֵבֶל וְאִפּוּק, אוּלָם יִשְׁתַּלֵּם עַל כָּךְ בְּרֹב טוּבָה לֶעָתִיד עַל הֱיוֹתוֹ חָזָק בֶּאֱמוּנָה לְקַבֵּל אֶת אֲשֶׁר יַחְפֹּץ ה' בְּאַהֲבָה.

פַּעַם בָּא לְ"חַפֵּץ חַיִּים" עֶגְלוֹן אֶחָד, וְהִתְלוֹנֵן לְפָנָיו שֶׁבְּמֶשֶׁךְ זְמַן קָצָר נָפְלוּ לוֹ שְׁלֹשָׁה סוּסִים שֶׁהָיוּ נוֹתְנֵי לַחְמוֹ. ר' יִשְׂרָאֵל מֵאִיר נִזְדַּעְזַע לְשָׁמַע הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, הִפְסִיקוֹ מִיָּד וְאָמַר לוֹ: "חָלִילָה! הֲרֵי אָזְנֶיךָ אֵינָן שׁוֹמְעוֹת מַה שֶּׁפִּיךָ מְדַבֵּר! הַאִם הַסּוּסִים הֵם נוֹתְנֵי לַחְמְךָ? הֲרֵי ה' הוּא הַזָּן וּמְפַרְנֵס לַכֹּל!" וְלֹא הִפְסִיק מִלְּתְמֹהַּ וּלְדַבֵּר לְעַצְמוֹ כָּל אוֹתוֹ יוֹם: כַּמָּה סָכָלִים הֵם הָאֲנָשִׁים שֶׁאֵינָם מַרְגִּישִׁים אֶת בּוֹרֵא הָעוֹלָם הַמְחַיֶּה אֶת הַכֹּל וְהַזָּן אֶת הַכֹּל, וּבִמְקוֹם זֶה רוֹאֶה הָעֶגְלוֹן אֶת מְפַרְנְסוֹ בַּסּוּס, הַנַּגָּר בָּעֵץ, הַחַיָּט בִּמְכוֹנַת הַתְּפִירָה וְכוּ'.

לג. בטחון והשתדלות עד כמה והיאך

שְׁאֵלָה הַמְנַקֶּרֶת בְּלֵב כָּל מַאֲמִין-עַד כַּמָּה לְהִשְׁתַּדֵּל וְלִטְרֹחַ בְּעִנְיְנֵי עֲבוֹדָה וּרְפוּאָה וְכַדּוֹמֶה.

וּבְכֵן עַד כַּמָּה לְהִשְׁתַּדֵּל, יֶשְׁנָהּ לְכָךְ תְּשׁוּבָה פְּשׁוּטָה, וְהִיא, כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ נִתְבָּע עַל רִבּוּי הִשְׁתַּדְּלוּת, אֶלָּא הַשְּׁאֵלָה הִיא הֵיאַךְ יֵדַע הָאָדָם מַהִי מַדְרֵגָתוֹ בַּבִּטָּחוֹן כְּדֵי שֶׁמִּכָּךְ יֵדַע עַד כַּמָּה עָלָיו לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהִשְׁתַּדְּלוּת, וּמֵעֵבֶר לְכָךְ הִנּוֹ מַפְרִיז.

וּנְבָאֵר אֶת הַדְּבָרִים הֵיטֵב בְּסִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא.

יְהוּדִי הַמַּקְצִיב לַעֲבוֹדָתוֹ שְׁמוֹנֶה שָׁעוֹת עֲבוֹדָה וְיֶתֶר זְמַנּוֹ נוֹתֵן לִתְפִלָּה וּלְשִׁעוּרֵי תּוֹרָה, כַּאֲשֶׁר נִשְׁאַל אוֹתוֹ לָמָּה אֵינְךָ עוֹבֵד שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת, עוֹנֶה הוּא: זֶה נִרְאֶה לִי מֻגְזָם! שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת לַעֲבֹד, לְלֹא תּוֹרָה, לְלֹא תְּפִלָּה?! אִם כֵּן, מֵבִין הוּא שֶׁשְּׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת זֶהוּ מֻגְזָם וְחֹסֶר בִּטָּחוֹן מֻחְלָט, אוּלָם שְׁמוֹנֶה הַשָּׁעוֹת שֶׁהוּא עוֹבֵד זֶה מְקֻבָּל אֶצְלוֹ, שֶׁהֲרֵי אִם נִטְעַן לוֹ לָמָּה אֵינְךָ מְמַעֵט מִשְּׁמוֹנֶה שָׁעוֹת עֲבוֹדָתְךָ? יַעֲנֶה: צָרִיךְ הִשְׁתַּדְּלוּת... הֲרֵי שֶׁמְּדֻרֶגֶת בִּטְחוֹנוֹ מִסְתַּכֶּמֶת בְּכָךְ שֶׁאֵין מִן הָרָאוּי לַעֲבֹד יוֹתֵר מִשְּׁמוֹנֶה שָׁעוֹת, וּמִכָּךְ בִּלְבַד הוּא נִרְתָּע, מֵאַחַר שֶׁזּוֹ מַדְרֵגָתוֹ בַּבִּטָּחוֹן.

יֶשְׁנוֹ יְהוּדִי בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר שֶׁל בִּטָּחוֹן הָעוֹבֵד אַרְבַּע שָׁעוֹת לְמִחְיָתוֹ, כְּשֶׁנִּשְׁאַל אוֹתוֹ לָמָּה אֵינְךָ עוֹבֵד שְׁמוֹנֶה שָׁעוֹת, עוֹנֶה: מֻגְזָם אֶצְלִי לַעֲבֹד כָּל כָּךְ הַרְבֵּה. דְּהַיְנוּ, כְּמוֹ שֶׁמֻּגְזָם לְעוֹבֵד שְׁמוֹנֶה שָׁעוֹת לַעֲבֹד שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת-כֵּן מֻגְזָם אֵצֶל בַּעַל מַדְרֵגָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר הָעוֹבֵד אַרְבַּע שָׁעוֹת לַעֲבֹד שְׁמוֹנֶה שָׁעוֹת, וְכֵיוָן שֶׁזּוֹ מַדְרֵגַת בִּטְחוֹנוֹ, יִתְבַּע עַל כָּךְ אִם יִתְפַּתֶּה לְהוֹסִיף שָׁעוֹת עֲבוֹדָה וּלְהִתְבַּטֵּל בִּגְלָלָם מִתּוֹרָה וּמִצְוֹות.

וּכְשֶׁיִּשָּׁאֵל זֶה מַדּוּעַ אֵינוֹ עוֹבֵד פָּחוֹת מֵאַרְבַּע שָׁעוֹת? יַעֲנֶה הֲרֵי צָרִיךְ הִשְׁתַּדְּלוּת..., דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁעָנָה קוֹדְמוֹ עַל שְׁמוֹנֶה שָׁעוֹת, יַעֲנֶה זֶה עַל אַרְבַּע שָׁעוֹת, כִּי זוֹהִי מַדְרֵגַת בִּטְחוֹנוֹ.

כַּמּוּבָן שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהַעְפִּיל וּלְהִתְרוֹמֵם בְּמִדַּת בִּטְחוֹנוֹ בְּהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא וּלְחַזֵּק אֱמוּנָתוֹ בְּהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא וּלְצַמְצֵם אֶת הַהִשְׁתַּדְּלוּת, אוּלָם עַד כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּע עַל כָּךְ-זֶהוּ כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, וּלְפִי מַדְרֵגָתוֹ-מַה שֶּׁמֻּגְזָם הוּא שֶׁמֻּגְזָם אֶצְלוֹ, אִם יִתְפַּתֶּה לְיִצְרוֹ בְּכָל זֹאת לַעֲשׂוֹתוֹ, הֲרֵי שֶׁיִּתְבַּע עַל כָּךְ.

וּלְהַלָּן כַּמָּה כְּלָלִים לַהֲלָכָה וּלְמַעֲשֶׂה בְּנוֹשֵׂא הִשְׁתַּדְּלוּת וּבִטָּחוֹן מִסֵּפֶר "בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה" לְהָרַב יוֹאֵל שְׁוָרְץ שליט"א בְּתוֹסֶפֶת עוֹד עִנְיָנִים נְחוּצִים הַנִּרְאִים, לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי:

אָמְרוּ חֲזַ"ל (פסחים סד): אֵין סוֹמְכִים עַל הַנֵּס. וְצָרִיךְ גַּם עִנְיְנֵי הִשְׁתַּדְּלוּת [מִלְּבַד לִיחִידֵי סְגֻלָּה, כְּפִי דַּעַת הָאַלְשֵׁי"ךְ, שֶׁבִּטְחוֹנָם מֻשְׁלָם אֵינָם צְרִיכִים לְשׁוּם הִשְׁתַּדְּלוּת (עיין אבן ישראל פ"ג)]. וְכָתַב הַשָּׁלֵ"ה (שער האותיות ערך דרך ארץ): צָרִיךְ הָאָדָם לִרְאוֹת לְהַמְצִיא לְעַצְמוֹ אֵיזֶה מְלָאכָה אוֹ עֵסֶק שֶׁמִּמֶּנּוּ תִּהְיֶה פַּרְנָסָתוֹ וּפַרְנָסַת בְּנֵי בֵּיתוֹ, וְאַל יִסְמֹךְ עַל מַתְּנַת בָּשָׂר וָדָם, חַס וְחָלִילָה, וְלֹא לִידֵי הַלְוָאָתָם, "בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּה' וְהָיָה ה' מִבְטַחוֹ" (ירמיה יז, ז). עַד כָּאן. וְכֵן מָצִינוּ בַּגְּמָרָא עֲצוּת בְּעִנְיְנֵי הַהִשְׁתַּדְּלוּת הַנְּכוֹנָה בְּמִסְחָר וּבְהַשְׁקָעַת

הַכְּסָפִים. בְּ"חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת" כָּתַב, שֶׁיִּבְחַר מִקְצוֹעַ לְעַצְמוֹ הַמַּתְאִים לִתְנָאֵי גּוּפוֹ וְשִׂכְלוֹ וּמַה שֶּׁנִּמְשָׁךְ אֵלָיו בְּטִבְעוֹ, וְיֵדַע וְיַאֲמִין כִּי הַכֹּל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ וְלֹא מֵהָאֱמָנוּת.

וְכֵן בַּשְּׁאָר עִנְיְנֵי הִשְׁתַּדְּלוּת, כְּמוֹ בְּשִׁדּוּכִין וּרְפוּאָה-הַכֹּל לְפִי כְּלָלֵי הַהִשְׁתַּדְּלוּת הַמְקֻבָּלֶת בְּדָרְךָ כְּלָל בָּאָפֶן הַמּוֹעִיל. אַךְ מִי שֶׁאֵינוֹ בּוֹטֵחַ, מִשְׁתַּדֵּל הִשְׁתַּדְּלוּת מְיֻתֶּרֶת וּפוֹנֶה אֶל רוֹפְאֵי אֱלִיל (חזו"א).

לְדַעַת ר' יִשְׂרָאֵל מִסַּלַנְט, עִקַּר עִנְיַן הַהִשְׁתַּדְּלוּת הוּא לְהוֹצִיא אֶת הַדָּבָר מִגְּדֵר נֵס [לָכֵן רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, שֶׁמַּאֲמִין הָיָה כִּי מִי שֶׁאָמַר לַשֶּׁמֶן וְיִדְלֹק יֹאמַר לַחֹמֶץ וְיִדְלֹק, אֵינוֹ כָּפוּף הָיָה לְכָלְלֵי הַהִשְׁתַּדְּלוּת, כֵּיוָן שֶׁבִּמַּדְרֵגָתוֹ זֶה הַיְנוּ הַהֵפֶךְ] (מכתב מאליהו חלק א' עמ' 188, 197).

כָּל הַדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה-שָׁעָה דּוֹחַקְתּוֹ, וְכָל הַנִּדְחֶה מִפְּנֵי הַשָּׁעָה-שָׁעָה נִדְחֵית מִפָּנָיו (ברכות סד). וְכָתַב הָ"אוֹרוֹת אֵילִים", זֹאת אוֹמֶרֶת שֶׁאֵין לְהִשְׁתַּדֵּל בְּמִלֵּי דְּעָלְמָא בְּרֹב עֹז וְתַעֲצוּמוֹת. אִם יִהְיֶה אֵיזֶה מְנִיעָה, לֹא יִדְחֹק אֶת הַשָּׁעָה, וַה' לֹא יִמְנַע טוֹב לַהוֹלְכִים בְּתָמִים.

וּלְהַלָּן כַּמָּה הַנְהָגוֹת בְּעִנְיְנֵי הִשְׁתַּדְּלוּת:

1. בִּטָּחוֹן בְּעִנְיְנֵי מְצָוָה וּבְעִנְיְנֵי שִׁדּוּכִין

בְּעִנְיְנֵי מִצְוָה יֵשׁ לְהַרְבּוֹת בְּהִשְׁתַּדְּלוּת וְלֹא לִסְמֹךְ עַל בִּטָּחוֹן בִּלְבַד, מִשּׁוּם שֶׁהַהִשְׁתַּדְּלוּת בְּעִנְיְנֵי הַמִּצְוָה גַּם הִיא מִצְוָה (חזו"א). וְכֵן יִבְרַח בְּכָל כֹּחוֹ מִנִּסָּיוֹן וְלֹא יִסְמֹךְ עַל סִיְּעָתָא דִּשְׁמַיָּא.

וּבְעִנְיְנֵי שִׁדּוּכִין כָּתַב הַגְּרַ"א ("אור יהל" בביאור ההיכלות פרשת פקודי היכל ו') שֶׁיֵּשׁ לִבְטֹחַ בַּה', בְּהָיוֹת וּבַגְּמָרָא (מועד קטן יח, ע"ב) מוּבָא שֶׁמַּה' אִשָּׁה לָאִישׁ, כָּךְ שֶׁשְּׁאנֵי עִנְיַן שִׁדּוּכִין מִיֶּתֶר הַמִּצְוֹות, דְּהַיְנוּ עַל אֶתְרוֹג אוֹ תְּפִלִּין וְיֶתֶר הַמִּצְוֹות יֵשׁ לְהִשְׁתַּדֵּל כְּפִי כֹּחוֹ, דְּאֵין עִנְיַן שֶׁל מַה' תְּפִלִּין לְאִישׁ, אוֹ מַה' אֶתְרוֹג לְאִישׁ, וְכֵיוֹצֵא, אוּלָם גַּבֵּי אִשָּׁה נֶאֱמַר: "מַה' אִשָּׁה לְאִישׁ", אִם כֵּן אַחַר שֶׁהַדָּבָר נִגְזַר כְּבָר דִּינוֹ כְּעִנְיְנֵי פַּרְנָסָה שֶׁשַּׁיָּךְ בָּהֶם בִּטָּחוֹן.

וְהַגָּאוֹן ר' שְׁלֹמֹה זַלְמָן אוֹיֶרְבַּךְ זצ"ל אָמַר בָּזֶה דְּאַף שֶׁמֵּ"הַגָּאוֹן" מַשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ בְּשִׁדּוּךְ לִבְטֹחַ בַּה', מִכָּל מָקוֹם אֵין כַּוָּנָתוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּדֵּל כְּלָל, אֶלָּא יַעֲשֶׂה הִשְׁתַּדְּלוּת מוּעָטֶת וְיִבְטַח בַּה'.

2. בִּטּוּחַ חַיִּים

עַל עִנְיְנֵי אֲחֵרִים אֵין יָכוֹל אָדָם לִבְטֹחַ, וּבִכְלַל זֶה מִי שֶׁעוֹשֶׂה בִּטּוּחַ חַיִּים, שֶׁזּוֹ דְּאָגָה לְמָעַן אֲחֵרִים, וְרָאוּי לַעֲשׂוֹת (בשם הגר"א קוטלר). וְכֵן כָּתַב בְּשׁוּ"ת אִגְּרוֹת מֹשֶׁה (או"ח חלק ב סי' קיא), וְנִמּוּקוֹ הוּא-דַּהֲוֵי בִּכְלַל הִשְׁתַּדְּלוּת הַמְחֻיֶּבֶת כִּבְכָל עִנְיְנֵי הַמִּסְחָר [וְגַם אֵין בָּזֶה מִשּׁוּם "אַל תִּפְתַּח פֶּה לַשָּׂטָן" (שו"ת-ב חיים ס' כו)]. ובשו"ת לֶחֶם שְׁלֹמֹה (יו"ד ח"ב סי' סז) וְעוֹד גְּדוֹלִים הִסְכִּימוּ עִמָּהֶם.

3. קֻפַּת חוֹלִים

בִּטּוּחַ קֻפַּת חוֹלִים-אַף שֶׁיֵּשׁ מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר שֶׁנִּמְנְעוּ מִכָּךְ, אֲבָל כְּבָר נָהֲגוּ לְהַקֵּל.

4. בִּטּוּחַ לְצַרָּךְ חִתּוּן יְלָדִים

בִּטּוּחַ לְצַרָּךְ כֻּלָּךְ לְחַתֵּן יְלָדִים-בשו"ת פְּרִי הַשָּׂדֶה (ח"ב סי' מד) כָּתַב, דְּהַיְנוּ כְּכָל הַמִּסְחָר, וְשָׂרִי. שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ הָאָדָם לַעֲשׂוֹת מִסְחָר וְלִבְטֹחַ בַּה', וְאִסּוּר מְנִיעַת הַבִּטָּחוֹן הוּא, כְּשֶׁסּוֹמֵךְ עַל הַהִשְׁתַּדְּלוּת וְלֹא עַל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, אֲבָל אִם עוֹשֶׂה הִשְׁתַּדְּלוּת וְסוֹמֵךְ עַל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, אֵין בָּזֶה חִסָּרוֹן.

5. הַנְהָגַת הַבִּטָּחוֹן לְתַלְמִיד חָכָם

תַּלְמִיד חָכָם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת פָּחוֹת הִשְׁתַּדְּלוּת. וְכָתַב הָאֶבֶן שְׁלֵמָה (פ"ג אות ד): "וְאַנְשֵׁי חַיִל הֵן אַבִּירֵי לֵב בְּשִׁלְמוּת הַבִּטָּחוֹן לַהֲגוֹת בַּתּוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה, לֹא לְהַשְׁגִּיחַ עַל בָּנָיו וּבְנוֹתָיו הַצּוֹעֲקִים לַלֶּחֶם, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ערובין כב) עַל הַפָּסוּק: 'שְׁחֹרוֹת כְּעוֹרֵב'. וּמָה עוֹשֶׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא? מְזַמֵּן לוֹ אָדָם לְהַחֲזִיקוֹ כְּמוֹ יְשִׁשְׂכָר וּזְבוּלוּן".

בְּאִגְרוֹת חֶזּוֹן אִישׁ (ח"א כט) כָּתַב: "וּמִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אֻמָּנוּתוֹ הוּא בָּטוּחַ מִבְּטַח עֹז, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא רָאִיתִי וְכוּ'' (תהלים לז, כה). וְיֵשׁ לְהַקְפִּיד עַל עֶתִּיד הַקֵּרוֹב לְחָשְׁבוֹ לְהוֹוֶה וּמֵתֶר לַחְקֹר עָלָיו. וְאָמְנָם אִם מוּכָן חֲצִי הַהֶכְרֵחִיּוּת בְּאֵיזֶה כּוֹלֵל, נָכוֹן לְהָקֵל לְחֵצִי, וְלִרְבִיעַ לֹא שָׁמַעְנוּ". מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִין לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים חוּץ מֵהוֹצָאוֹת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְהוֹצָאוֹת בָּנָיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה (ביצה טו) [וְכֵן לְהוֹצָאוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה לְעַצְמוֹ] [יָכוֹל לִלְווֹת לְשַׁלֵּם-וְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא יִפְרַע. וְהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַשְׁכּוֹנוֹת (עי' שם תוס' וגר"א)].

6. בִּטָּחוֹן בְּמָקוֹם שֶׁמְּצוּי נֶזֶק

"לֹא יִירָא מִפִּגְעֵי הַזְּמַן וְתוֹלְדוֹתָיו", וְאַף צַדִּיק וּבַעַל מַעֲשִׂים צָרִיךְ לִשְׁמֹר עַצְמוֹ וְלֹא לְהַכְנִיס עַצְמוֹ בְּסַכָּנָה, "וְהַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִצִּנִּים וּפַחִים". "יֵשׁ בִּטָּחוֹן וְיֵשׁ הוֹלְלוּת, וְהַכְּלָל לְהַבְחִין בֵּין שְׁתֵּי הַיִּרְאוֹת הֵיא מַה שֶּׁחָלְקוּ חֲכָמִים: הֵיכָא דִּשְׁכִיחָא הֶזֵּקָא שְׁאנֵי וְכוּ'. כִּי מָקוֹם שֶׁהַהֶזֵּק מָצוּי וְיָדוּעַ, יֵשׁ לְהִשָּׁמֵר, אַף מָקוֹם שֶׁאֵין הַהֶזֵּק נוֹדָע, אֵין לִירָא. וְעַל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה נֶאֱמַר 'רְעוּתָא דְּלָא חֲזִינָן לָא מַחְזִיקְנָן', וְאֵין לָחֶכֶם אֶלָּא מַה שֶּׁעֵינָיו רוֹאוֹת" (מסילת ישרים פרק ט).

7. בִּטָּחוֹן בְּעִנְיַן כָּבוֹד וְחֵן

בְּעִנְיְנֵי כָּבוֹד כְּבָר אָמְרוּ: אֲפִלּוּ רֵישׁ גְּרָגוּתָא מִשְּׁמַיָּא קָא מְמַנּוּ לָהּ (ברכות נח). וּבְגִמָּרָא (יומא לח): בְּשִׁמְךָ יִקָּרְאוּךָ וּבְמִקּוֹמְךָ יוֹשִׁיבוּךָ. אַךְ גַּם בָּזֶה יֵשׁ לְהַקְפִּיד שֶׁלֹּא לְבַזּוֹת עַצְמוֹ וְלִבְטֹחַ שֶׁלֹּא יִקְרֶה לוֹ מְאוּמָה, וְגַם לֹא יַחְנִיף לַאֲחֵרִים. אִם בְּזֶהוּ אָדָם, יֵדַע כִּי ה' אָמַר לוֹ קַלֵּל בְּגַלַּל עֲוֹנוֹתָיו (של"ה שער האותיות אות א).

וּבְשֵׁם הַגָּאוֹן רַבִּי יְהוּדָה צָדְקָה זצ"ל שָׁמַעְתִּי: שְׁנֵי דְּבָרִים אֵינָם בְּיַד הָאָדָם, וְאַדְרַבָּה-כְּכָל שֶׁיְּחַזֵּר אָדָם אַחֲרֵיהֶם יִנְחַל אֶת הַהֶפֶךְ, וְהֵם: חֵן וְכָבוֹד. מִי שֶׁחָנוּ בְּעֵינֵי בְּנֵי אָדָם, זֶהוּ מַתְּנַת ה', וּמִי שֶׁלֹּא זָכָה לָזֶה וְיִשְׁתַּדֵּל בְּכֹחַ לְהִתְרַפֵּס וּלְהֵחָנֵן בְּעֵינֵי בְּנֵי אָדָם-יִמָּאֵס יוֹתֵר.

וְכֵן הַכָּבוֹד-כְּלֹ הָרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד, מָאוּס הוּא אֵצֶל בְּנֵי הָאָדָם וְהַכָּבוֹד בּוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ. לָכֵן אָדָם שֶׁהֵנּוּ בְּטִבְעוֹ נֶטֶל עַל בְּנֵי אָדָם, יִשָּׂא זֹאת בְּדוּמִיָּה וְיִתְפַּלֵּל לַה': "וּתְנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל רוֹאַי", וְיַאֲמִין שֶׁגַּם סֵבֶל זֶה גְּזֵרַת שָׁמַיִם הוּא, כִּי תְּכוּנוֹת וְטִבְעֵי בְּנֵי הָאָדָם גְּזוּרִים הֵמָּה מִשָּׁמַיִם מִיּוֹם הִוָּלְדוֹ שֶׁל הָאָדָם, כֵּיצַד יְהֵא תֹּאַר פָּנָיו, גֹּבַהּ קוֹמָתוֹ, יָפְיוֹ וְחִנּוֹ, טִבְעָיו וְאָפְנֵי תְּנוּעַת אֵבָרָיו עַל פְּרָטֵי פְּרָטֵיהֶם. וּדְבָרִים אֵלֶּה וְהַדּוֹמִים לָהֶם אֵינָם בְּיַד הָאָדָם לְשַׁנּוֹתָם, אֶלָּא חַיָּב אִתָּם לַעֲבֹד אֶת בּוֹרְאוֹ כִּי כָּךְ רָצוֹן ה' לִהְיוֹתוֹ עוֹבְדוֹ בִּתְנָאִים וּתְכוּנוֹת אֵלּוּ, וּ"בִּרְצוֹת ה' דַּרְכֵי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יַשְׁלִים עִמּוֹ" (משלי טז, ז), וְלָכֵן לְעוֹלָם לֹא יֹאמַר אָדָם: אִלּוּ הָיִיתִי בִּתְכוּנוֹתָיו וּטְבָעָיו שֶׁל פְּלוֹנִי הָיִיתִי הַרְבֵּה יוֹתֵר טוֹב מִמַּה שֶּׁאֲנִי, וַחֲבָל שֶׁטִּבְעִי וּתְכוּנוֹתַי הֵמָּה כָּאֵלּוּ, כֵּיוָן שֶׁרְצוֹן ה' שֶׁתַּעֲבֹדֵהוּ בִּתְכוּנוֹת וּטְבָעִים אֵלּוּ דַּוְקָא, אַחֶרֶת הָיָה בּוֹרֵאךָ בּוֹרֵא אוֹתְךָ בְּאֹפֶן אַחֵר, וְלָכֵן אַל תִּבְחַר לְעַצְמְךָ מַה שֶּׁלֹּא בָּחַר לְךָ יוֹצְרְךָ.

8. הִשְׁתַּדְּלוּת לְטֹוחַ רָחוֹק

הִשְׁתַּדְּלוּת לְטֹוחַ רָחוֹק אֲסוּרָה, כְּעֵין שֶׁאָמְרוּ (סוטה מח): "מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֶאֱכֹל וְאוֹמֵר מָה אֹכַל לְמָחָר, הֲרֵי זֶה מִקְטַנֵּי אֲמָנָה". גֶּדֶר הָעִנְיָן צָרִיךְ בְּכָל פַּעַם שִׁקּוּל הַדַּעַת, וּוַדַּאי לַדְּאָגָה לְחִתּוּן בָּנִים, שֶׁזֶּה עִנְיָן הַצָּרִיךְ הַרְבֵּה מָמוֹן, יָכוֹל לְדָאֹג מִקֹּדֶם לַחְסֹךְ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֵר שו"ת תְּבוּאוֹת הַשָּׂדֶה הַמְּזָכָר לְעֵיל סָעִיף קָטָן 4.

9. הִשְׁתַּדְּלוּת בְּעִנְיְנֵי רְפוּאָה

הָרַמְבַּ"ן בְּרֵישׁ פָּרָשַׁת בְּחֻקֹּתַי (ויקרא כו, יא) כָּתַב: מַה לִּרוֹפֵא בְּבֵית יְרֵאֵי ה'. וּבְסֵפֶר הַגָּאוֹן הֶחָסִיד מְוִילְנָא הֵבִיא מִסִּפֵּר לִקּוּטִים כְּתַב יָד, שֶׁיֵּשׁ חִלּוּק בֵּין מַכָּה חִיצוֹנִית כְּמוֹ חַבָּלָה שֶׁמַּתִּיר לְרוֹפֵא לְבֵין מַכָּה פְּנִימִית שֶׁאָסוּר לְרוֹפֵא לָרְפֹּא. אַךְ כְּבָר כָּתַב הָרַמְבַּ"ם (פיה"מ פסחים פרק ד), דִּרְפוּאָה הֲוֵי כְּמוֹ אֲכִילָה, וּכְמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱכֹל-כֵּךְ צָרִיךְ לְהִתְרַפֵּא. בְּסֵפֶר הַמַּסְפִּיק לְעוֹבְדֵי ה' כָּתַב, שֶׁמִּי שֶׁאֵינוֹ בְּדַרְגָּה שֶׁל חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים וְאֵינוֹ עוֹסֵק בִּרְפוּאָה, הֲרֵי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ. בְּסֵפֶר צִיץ אֱלִיעֶזֶר (ח"ח סוף סי' טו) כָּתַב: "כַּיּוֹם אֵין לִסְמֹךְ עַל נֵס וְיֵשׁ לִשְׁאֹל בְּרוֹפְאִים, וְכִי יָכוֹל לִשְׁנוֹת וְלוֹמַר כִּי גָּדוֹל הוּא מִכַּמָּה חֲסִידֵי הַדּוֹרוֹת שֶׁנִּתְרַפְּאוּ עַל יְדֵי רוֹפְאִים, וְכִמְעַט אִסּוּר יֵשׁ בַּדָּבָר-אוֹ מִשּׁוּם יָהֳרָה, אוֹ מִשּׁוּם לְהַזְכִּיר עֲוֹונוֹתָיו לִסְמֹךְ עַל נִסָּא בִּמְקוֹם סַכָּנָה (ברכ"י סי' שֶׁלֶד). וְעַיֵּן שׁוּ"ת הָרַשְׁבָּ"א (ח"א סי' תיג)".

וּבְסֵפֶר שֵׁבֶט יְהוּדָה כָּתַב, שֶׁכָּל הַמִּתְרַשֵּׁל וְלֹא יָחוּשׁ לִרְפוּאָה דֶּרֶךְ הַטֶּבַע וְסוֹמֵךְ עַל נֵס, אֵין זֶה אֶלָּא מִן הַמַּתְמִיהִים וְדַעַת שׁוֹטִים, וְקָרוֹב הוּא לִהְיוֹת פּוֹשֵׁעַ בְּעַצְמוֹ וְעָתִיד לִתֵּן אֶת הַדִּין. וְעַיֵּן שׁוּ"ת דִּבְרֵי מַלְכִיאֵל (ח"ה סי' לה) וְאַבְנֵי נֵזֶר (חו"מ קצג). וּלְדַעְתָּם, חוֹלֶה צַדִּיק יָכוֹל לִסְמֹךְ עַל הָרַמְבַּ"ן וְהָרַב אִבְּן עֶזְרָא (שמות כג, כה) שֶׁחֹלִי פְּנִימִי אֵין לָרוֹפֵא לִרְפֹּא וְרַק

חֹלִי חִיצוֹנִי מֻתָּר. וְהוֹסִיף, מִפְּנֵי כִּי נִרְאֶה בְּחוּשׁ שֶׁהָרוֹפְאִים מוּעָדִים לְקַלְקֵל, וְטוֹב לִפְנֵי ה' יִמָּלֵט מֵהֶם, וְלָכֵן יוּכַל גַּם לְבָטֵחַ בַּה' שֶׁלֹּא לָלֶכֶת לָרוֹפֵא, כֵּיוָן שֶׁהֵם מוּעָדִים לְקַלְקֵל. אוּלָם כָּתַב זֶה לַהֲלָכָה וְלֹא לְמַעֲשֶׂה.

גַּם הַחוֹלֶה וְגַם הָרוֹפֵא צָרִיךְ שֶׁיַּאֲמִינוּ שֶׁהַשֵּׁם מְרַפֵּא וְלֹא הָרְפוּאָה (ברכ"י יו"ד סי' שלו), וְיֵשׁ לְנָהֹג לוֹמַר לִפְנֵי כָּל טִפּוּל רְפוּאִי: יְהִי רָצוֹן שֶׁיִּהְיֶה עֵסֶק זֶה לִי לִרְפוּאָה.

10. עַד כַּמָּה לַחְשֹׁשׁ

כָּל דָּבָר שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם חוֹשְׁשִׁים לוֹ, מֻתָּר שֶׁלֹּא לַחְשֹׁשׁ וְלִבְטֹחַ שֶׁלֹּא יְאֻנֶּה לוֹ רַע, כְּמוֹ אֲכִילַת דְּבָרִים שֶׁבְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן עֲלוּלִים לְהַזִּיק, כְּמוֹ שֶׁמָּן מֵהַחַי וְכַדּוֹמֶה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַהֶזֵּק בָּרוּר, וַהֲרֵי זֶה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בַּגְּמָרָא (שבת קלט): כֵּיוָן שֶׁדָּשׁוּ בָהּ רַבִּים-שׁוֹמֵר פְּתָאִים ה'. אַךְ עַיֵּן בָּרַמְבַּ"ם (הלכות דעות) שֶׁכָּתַב, כִּי יֵשׁ לְהַקְפִּיד לֶאֱכֹל דְּבָרִים הַמּוֹעִילִים. וְכֵן הָרַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה הַנַּ"ל כָּתַב, שֶׁהָרוֹפְאִים עִקַּר תַּפְקִידָם לְלַמֵּד מַה לֶּאֱכֹל וּמַה לֹּא.

11. מִי שֶׁרָע לוֹ בְּמָקוֹם מְסֻיָּם

מִי שֶׁרָע לוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד, יֵלֵךְ לְמָקוֹם אַחֵר (גמרא). הרשב"א בִּתְשׁוּבָה (ח"א סי' יט) בֵּאֵר, שֶׁזֶּה מִפְּנֵי שֶׁהַגְּלוּת תְּכַפֵּר לוֹ, אוֹ מִכְּיוָן שֶׁהַגְּזֵרָה עַל הַמָּקוֹם, טוֹב לָלֶכֶת לְמָקוֹם אַחֵר שֶׁמָּא אֵין גְּזֵרָה עַל הַמָּקוֹם הַהוּא. אַךְ הִשְׁתַּדְּלוּת טִבְעִית שֶׁל הַחְלָפַת מָקוֹם נִרְאֶה מִדִּבְרֵי הַ"חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת" בִּפְתִיחַת שַׁעַר הַבִּטָּחוֹן, שֶׁזֶּה נֶחְשָׁב לְחֶסְרוֹן בִּטָּחוֹן. וְכֵן מַשְׁמַע בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא פָּרָשַׁת תַּזְרִיעַ בַּמַּעֲשֶׂה שֶׁל כֹּהֵן שֶׁהָיְתָה חֲסֵרָה לוֹ פַּרְנָסָה וְרָצָה לָצֵאת לְחוּץ לָאָרֶץ כְּדֵי לִמְצֹא פַּרְנָסָה (עיין שם).

עַיֵּן עוֹד כְּלָלִים בְּעִנְיְנֵי בִּטָּחוֹן וְהִשְׁתַּדְּלוּת בְּסֵפֶר "הַמַּסְפִּיק לְעוֹבְדֵי ה'" וּבְ"מַדְרֵגוֹת הָאָדָם" חֵלֶק א.

12. הַפְעָלַת עוֹרֵךְ דִּין לְמִשְׁפָּט

בְּעִנְיַן הַפְעָלַת עוֹרֵךְ דִּין לְהַצְלָחָה בְּמִשְׁפָּט, כַּמּוּבָן בָּאֹפֶן הַמַּתְּר, נוֹשֵׂא זֶה מֻרְכָּב, וְיֵשׁ לְהִוָּעֵץ עִם חָכָם עַד כַּמָּה לְהִשְׁתַּדֵּל. וּבְכָל אֹפֶן יִזָּהֵר מְאֹד מִלְּאַבֵּד אֶת אֱמוּנָתוֹ, וְיֵדַע וְיַאֲמִין כִּי "לֵב מְלָכִים וְשָׂרִים בְּיַד ה' עַל כָּל אֲשֶׁר יַחְפֹּץ יַטֶּנּוּ", וּכְבָר יְדוּעָה וּמְפֻרְסֶמֶת סְגֻלָּה נִפְלָאָה בְּשֵׁם הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים מִוואלאזי'ן לִפְנֵי בּוֹא הָאָדָם לַמִּשְׁפָּט-לְצַמְצֵם מַחְשַׁבְתּוֹ בַּיְדִיעָה אֲשֶׁר "אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ", וְשֶׁיִּרְאֶה אֶת כָּל הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ-שׁוֹפְטִים, קְטֵגוֹרִים וְכוּ', כְּאִלּוּ וְאֵינָם, וּכְכָל שֶׁיַּצְלִיחַ לֹא לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמַּחְשָׁבָה זוֹ-כֵּן יַעְזְרֵהוּ ה' וְלֹא יוּכְלוּ לִשְׁלֹט בּוֹ שׁוּם כֹּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם.

עִקַּר נְתִינַת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל הִיא כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בִּטָּחוֹנָם בַּה' וְכוּ', לְפִי שֶׁעִקַּר הַכֹּל הוּא הַבִּטָּחוֹן הַשָּׁלֵם, וְהוּא כְּלַל הַמִּצְוֹוֹת. (הגר"א)

לד. כבוד שמים

מָסֹרָה עַל אֶחָד מִגְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל בְּחוּץ לָאָרֶץ שֶׁרָאָה יְהוּדִי אֶחָד מְעַשֵּׁן בְּשַׁבָּת. כֵּיוָן שֶׁאוֹתוֹ רַב הָיָה רַב הַמָּקוֹם, סָטַר לוֹ עַל לֶחְיוֹ. הַלָּה תָּבָעוֹ לְבֵית מִשְׁפָּט שֶׁל גּוֹיִים. כְּשֶׁהוּבָא הָרַב לַמִּשְׁפָּט, טָעַן הָרַב שֶׁהַלָּה נָתַן סְטִירָה לְאָבִיו, וְלָכֵן כְּמוֹ כֵן נָתַן לוֹ סְטִירָה. הַתּוֹבֵעַ תָּכָף זָעַק: שַׁקְרָן! כְּבוֹד הָרַב מְשַׁקֵּר!! אֲנִי נָתַתִּי סְטִירָה לְאָבִיךָ?! אָמַר לוֹ הָרַב: כֵּן, נָתַתָּ סְטִירָה לְאָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם בְּכָךְ שֶׁעִשַּׁנְתָּ בְּשַׁבָּת בָּרְחוֹב בְּפַרְהֶסְיָא. הֵבִינוּ הַשּׁוֹפְטִים לְכַוָּנָתוֹ שֶׁל הָרַב וּפְטָרוּהוּ.

כַּמָּה נִפְגָּעִים אָנוּ מִכָּל פּוֹגֵעַ שֶׁפָּגַע בִּכְבוֹדֵנוּ, אוֹ אֲפִלּוּ לֹא פָּגַע-רַק שֶׁלֹּא דִּבֵּר אִתָּנוּ כָּרָאוּי בְּכָבוֹד, לֹא הִתְיַחֵס מַסְפִּיק יָפֶה, לֹא אָמַר שָׁלוֹם יָפֶה. הַיְהוּדִי הַמַּאֲמִין מִיָּד יַחְשֹׁב בְּלִבּוֹ: מַדּוּעַ עַל כְּבוֹדִי אֲנִי כָּל כָּךְ נִפְגָּע וּמוֹחֶה נִמְרָצוֹת וְעַל כְּבוֹד שָׁמַיִם הַמְחֻלָּל בְּחִלּוּל שַׁבָּת, פְּרִיצוּת, כְּפִירָה וְאֶפִּיקוֹרְסוּת אֵין זֶה אִכְפַּת לִי כָּל כָּךְ? וּמִכָּאן יוֹכִיחַ לְעַצְמוֹ עַד כַּמָּה זָקוּק הוּא עֲדַיִן לְהַגְבִּיר וּלְחַזֵּק אֶת אֱמוּנָתוֹ וְנֶאֱמָנוּתוֹ בַּה' וְלִרְאוֹתוֹ לְפָחוֹת כְּאָבִיו וְאִמּוֹ וְלִמְחוֹת עַל כְּבוֹדוֹ, וּלְפָחוֹת לְהִצְטַעֵר וְלִכְאֹב כְּמִי שֶׁפָּגְעוּ בְּהוֹרָיו.

וְנִתְבּוֹנָן, אָדָם הַמַּחְזִיק מֵאִישִׁיּוּת מְסֻיֶּמֶת כְּרַב אוֹ מַנְהִיג וְיוֹדֵעַ וּמַכִּיר בְּכֹחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ מַנְהִיג שֶׁהִנּוֹ עָצוּם בְּחָכְמָה בְּעֹשֶׁר וּבִגְבוּרָה, כַּמָּה יִכְאַב לוֹ כְּשֶׁיִּזָּלְזְלוּ בּוֹ וְלֹא יִהְיוּ מַכָּרִים לְכֹחוֹ, וּבְפָרָט אִם זֶה גַּם אָבִיו. אִם כֵּן, כַּמּוּבָן יֵשׁ לָנוּ לִכְאֹב עַל הֱיוֹתֵנוּ מַכִּירִים אֶת אֱלֹקֵינוּ וְרַב עָצְמָתוֹ, וּכְבוֹדוֹ מְזֻלְזָל מֵהַמִּתְנַכְּרִים וְהַמִּתְכַּחֲשִׁים לוֹ.

ה"חָפֵץ חַיִּים" הָיָה נִרְעָשׁ וְנִרְתָּע מֵעֲבֵרָה כְּמוֹ מִדֶּבֶר וּמַחֲלָה מַמְאֶרֶת אוֹ כְּמִי שֶׁפְּגָשׁוֹ נָחָשׁ וְחַיָּה רָעָה וּמַרְגִּישׁ חוּשִׁית בְּכָל עֲבֵרָה הֲמָרָה לְרָצוֹן הַשֵּׁם וּכְפִיַּת טוֹבָה לְיוֹצְרוֹ וְלַגּוֹמֵל אִתּוֹ חֲסָדִים תְּכוּפִים. הוּא לֹא יָכֹל לִתְפֹּשׂ בְּשִׂכְלוֹ כֵּיצַד אֲנָשִׁים מְעִזִּים לְהַמְרוֹת אֶת פִּי הַשֵּׁם וּלְהִתְרַשֵּׁל בְּקִיּוּם מִצְוֹתָיו. ("מגדולי המוסר")

לה. נס קיום האמה

דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה אוֹמֵר בַּתְּהִלִּים (לה, יח): "אוֹדְךָ בְקָהָל רָב בְּעַם עָצוּם אֲהַלְלֶךָּ". וּבְשָׁעָה שֶׁהִכְנִיס אֶת אֲרוֹן הַבְּרִית, הָיָה מְכַרְכֵּר וּמְפַזֵּז כְּאַחַד הָאָדָם בִּתְנוּעוֹת שֶׁל שִׂמְחָה וּבְדִיחוּת, עַד שֶׁאִשְׁתּוֹ הַמַּלְכָּה מִיכַל בָּזָה לוֹ בְּלִבָּהּ, וְעָנָה לָהּ דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה (שמואל ב' ו, כא-כב): "לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר בָּחַר בִּי מֵאָבִיךְ וּמִכָּל בֵּיתוֹ לְצַוֹּת אֹתִי נָגִיד עַל עַם ה' עַל יִשְׂרָאֵל וְשִׂחַקְתִּי לִפְנֵי ה'. וּנְקַלֹּתִי עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינָי". הֲלֹא לֹא זָכִיתִי לִכְבוֹד וּלְמַלְכוּת-רַק בִּגְלַל שֶׁאֲנִי מִתְבַּטֵּל לַה' וּמוֹדֶה לוֹ שֶׁהִכֹּל מִמֶּנּוּ.

וְכָאן מְדַבֵּר בְּדָוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא הָיָה כָּמוֹהוּ מִי שֶׁהֻרְאָה גְּבוּרוֹת וְנִצְחוֹנוֹת לְעַם יִשְׂרָאֵל, וְהֵבִין שֶׁכָּל כֹּחוֹ וְנִצְחוֹנוֹתָיו הֵם רַק בִּגְלַל שֶׁשֵּׁם שָׁמַיִם שָׁגוּר בְּפִיו וְאֵינוֹ מֵנִיחַ אֲפִלּוּ לְרֶגַע

לַחְשֹׁב שֶׁכֹּחוֹ וְעָצְמָתוֹ מְהַוִּים הֵמָּה אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ סִבָּה לְנִצְחוֹנוֹ, וְהֵעִיד הוּא עַל עַצְמוֹ בְּאָמְרוֹ "ה' לֹא גָבַהּ לִבִּי וְלֹא רָמוּ עֵינַי וְלֹא הִלַּכְתִּי בִּגְדֹלוֹת וּבְנִפְלָאוֹת מִמֶּנִּי" (תהלים קלא, ב). וְדָרְשׁוּ חֲזַ"ל, "לֹא גָבַהּ לִבִּי"-כְּשֶׁהָרַגְתִּי אֶת הַדֹּב וְאֶת הָאַרְיֵה בְּמוֹ יָדַי וְשִׁסַּעְתִּי אוֹתָם, אֶלָּא חָזַרְתִּי לְמַרְעֶה כְּאִלּוּ לֹא קָרָה דָּבָר. "וְלֹא רָמוּ עֵינַי"-כְּשֶׁהָרַגְתִּי אֶת גָּלְיַת הַפְּלִשְׁתִּי. וְזֶה נוֹרָא לְמִתְבּוֹנֵן! כָּל יִשְׂרָאֵל מֵדְאָגִים וּמְתוּחִים מִי יְהֵא גִּבּוֹר הָאֻמָּה שֶׁיְנַצַּח אֶת גָּלְיַת הַפְּלִשְׁתִּי, כִּי הֲרֵי בָּזֶה יְהֵא תָּלוּי נִצָּחוֹן הָאֻמָּה, כְּפִי שֶׁסִּכַּם עִם הַפְּלִשְׁתִּים. קָם לוֹ דָּוִד מֵהַצֹּאן, וּבִגְבוּרָה וּבְעֹז קוֹלֵעַ אֶל רֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל וּלְעֵינֵי כָּל הַפְּלִשְׁתִּים שֶׁעָמְדוּ אֵלּוּ מִכָּאן וְאֵלּוּ מִכָּאן. גְּבוּרָה וְאֹמֶץ כָּזֶה לֹא הָיָה מְסֻגָּל שׁוּם אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹתוֹ, וְעוֹד מֻבְטָח הַמְנַצֵּחַ בְּבַת הַמֶּלֶךְ שָׁאוּל וּבְעֹשֶׁר גָּדוֹל, וּבְכָל זֹאת לְאַחַר מִכֵּן שָׁב הוּא לִהְיוֹת רוֹעֶה אֶת צֹאנוֹ וּמֵעִיד עַל עַצְמוֹ "לֹא רָמוּ עֵינַי". נוֹרָא!

אָנוּ חַיִּים כָּאן בִּמְדִינַת יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, הֶרְאָנוּ ה' יְשׁוּעוֹת וְנִסִּים לְאֵין סְפֹר. מֻקָּפִים אָנוּ בְּאוֹיְבֵינוּ בַּנֶּפֶשׁ-שֶׁכָּל רְצוֹנָם לְכַלּוֹתֵינוּ וְלִשְׁתּוֹת אֶת דָּמֵינוּ, וּלְצַעֲרֵנוּ מְרִימִים הֵם דֶּגֶל מְדִינַת יִשְׂרָאֵל בְּהַכְרָזָה מְלֹאָה שֶׁל "אֵין לָנוּ חֵלֶק בֵּאלֹקֵי יִשְׂרָאֵל", שֶׁהֲרֵי מִיּוֹם הֶקָמַת הַמְּדִינָה לֹא הָיְתָה בַּתִּקְשֹׂרֶת שׁוּם הַכָּרַת הַטּוֹב לְבוֹרֵא עוֹלָם. הַהִתְנַכְּרוּת וְהַהִתְכַּחֲשׁוּת לְכֹחוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא כָּל כָּךְ בּוֹלֶטֶת וּמֻגְזֶמֶת, עַד שֶׁאֲפִלּוּ לֹא רוֹאִים לְנָכוֹן גַּם לְהַזְכִּירוֹ כִּבְדֶרֶךְ אַגַּב. לְקַחוּ אֶת הַכֹּל בִּשְׁבִילָם וְעָנְדוּ אֶת עֲטֶרֶת הַנִּצָּחוֹן לְרֹאשָׁם מִבְּלִי לָתֵת חֵלֶק וְלוּ אֲפִלּוּ מַשֶּׁהוּ לַאֲדוֹן הָעוֹלָמִים.

אֵין אָנוּ בָּאִים בָּזֶה לְעוֹרְרָם, אַחַר שֶׁאֵין לָנוּ קֶשֶׁר דִּבּוּר וּשְׁמִיעָה אִתָּם, אוּלָם הַכּוֹאֵב הוּא-שֶׁהַמִּינוּת וְהַכְּפִירָה שֶׁבְּדִבְרֵיהֶם חָדְרוּ לְלִבּוֹתֵינוּ.

וְלִרְאָיָה אֲסַפֵּר לָכֶם סִפּוּר שֶׁנִּזְדַּעְזַעְתִּי מִמֶּנּוּ מְאֹד. פַּעַם הָיִיתִי בְּאֵיזוֹ שִׂמְחָה. יָשַׁב לְיָדִי אֶחָד מִבַּעֲלֵי הַשִּׂמְחָה, יְהוּדִי שׁוֹמֵר מִצְוֹות, מִתְפַּלֵּל, שׁוֹמֵר שַׁבָּת, וְנִתְגַּלְגְּלָה שִׂיחָה עַל הַשֶּׁפַע שֶׁיֵּשׁ הַיּוֹם, בָּרוּךְ ה', וּמְצוּיָה הַיּוֹם בְּרָכָה גְּדוֹלָה שֶׁל מָזוֹן וְכוּ', וְהִכְנִיס הַלָּה בְּשִׂיחָתוֹ דְּבָרִים שֶׁנִּבְהַלְתִּי מִלְּשָׁמְעָם: הַיּוֹם אֲנַחְנוּ עִם הַכֹּחַ וְהַצְּבָא הֶחָזָק בְּיוֹתֵר בָּעוֹלָם. וּמִמֶּשִׁיךְ הוּא לְהִתְפַּעֵל וְלוֹמַר: אַתָּה יוֹדֵעַ, הַטַּיָּסִים שֶׁלָּנוּ הַיּוֹם הֲכִי טוֹבִים בָּעוֹלָם, אֵין לָנוּ מַה לְּפַחֵד מֵהָעֲרָבִים, הַטַּיָּסִים שֶׁלָּנוּ הֵם הַמּוֹבִילִים הַיּוֹם אֶת כֹּחַ חֵיל הָאֲוִיר בְּכָל הָאֲרָצוֹת. וְהִמְשִׁיךְ לְהַסְבִּיר לִי הֲכִיצַד טַיִּס אֶחָד מְשָׁלָּנוּ יָנִיס אֶלֶף וְכוּ'.

אָמַרְתִּי לוֹ: סְלַח לִי, חֲכָמֵינוּ תִּאֲרוּ אוֹתָנוּ-עַם יִשְׂרָאֵל-"כְּכִבְשָׂה בֵּין שִׁבְעִים זְאֵבִים", וּמִדְּבָרֶיךָ אֲנִי מֵבִין הָפוּךְ-שֶׁאָנוּ "זְאֵב בֵּין שִׁבְעִים כְּבָשִׂים"...?!

הַאֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁיְּהוּדִי מַאֲמִין יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁקִּיּוּמֵנוּ הוּא בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע וְיֵשׁ לְיַחֵס אֶת הַסִּבָּה וְהַתְּהִלָּה לִצְבָאֵנוּ וּלְמִכְשׁוּר הַנֶּשֶׁק שֶׁבְּיָדֵינוּ, הֲיֵשׁ אֶפִּיקוֹרְסוּת גְּדוֹלָה מִזּוֹ?

וְיוֹתֵר מִזֶּה-הֲבָה נִשְׁאַל כָּל יְהוּדִי: הֲרֵי יוֹדֵעַ אַתָּה שֶׁמִּסְּבִיבֵנוּ מִילְיוֹנֵי עַרְבִים הַמְבַקְּשִׁים אֶת נַפְשֵׁנוּ, הַאֵיךְ מַנִּיחַ אַתָּה אֶת רֹאשְׁךָ עַל הַכָּרִית וּמְסַגֵּל לִישׁוֹן כַּאֲשֶׁר מְבַקְּשִׁים אֶת נַפְשְׁךָ?! כָּל אֶחָד בֶּאֱמֶת וּבְכֵנוּת יִתְבּוֹנֵן מַדּוּעַ בֶּאֱמֶת מְסַגֵּל הוּא לִהְיוֹת רָגוּעַ וְשָׁלֵו, הֲלֹא רֹב רֻבָּם שֶׁל הָאֲנָשִׁים תְּחוּשַׁת שַׁלְוָתָם תְּהֵא נוֹבַעַת מִסִּבָּה: מַה יֵּשׁ לְפַחֵד? יֵשׁ לָנוּ צָבָא, יֵשׁ חַיָּלִים וְנֶשֶׁק שֶׁשּׁוֹמְרִים עָלֵינוּ, יֵשׁ חֵיל אֲוִיר וְכוּ' וְכוּ'. וְכַמָּה מֵאִתָּנוּ בֶּאֱמֶת מַנִּיחִים אֶת הָרֹאשׁ לִישׁוֹן בְּשֶׁקֶט רַק בִּגְלַל שֶׁיֵּשׁ שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל וְהוּא הוּא הַהֲגָנָה הָאֲמִתִּית וְלֹא "צְבָא הַהֲגָנָה לְיִשְׂרָאֵל", שֶׁאֵינָם אֶלָּא כְּפוּפִים וּנְתוּנִים לְגֵזֶרֶת שָׁמַיִם, וּכְכָל אֲשֶׁר יִרְצֶה הָאֵל בָּרוּךְ הוּא כֵּן יִהְיֶה? וְהַכִּשְׁלוֹנוֹת יוֹכִיחוּ הֵיאַךְ אוֹתוֹ צָבָא-אֱלִיל-נִכְשָׁל-לֹא מְעַט בִּדְבָרִים פְּשׁוּטִים כַּיָּדוּעַ ואכמ"ל, וְלוּלֵי ה' שֶׁהָיָה לָנוּ כִּמְעַט כִּסְדוֹם הָיִינוּ כַּעֲמוֹרָה דָּמִינוּ.

הַמִּינוּת חָדְרָה לְבָתֵּינוּ וְשָׁטְפָה אֶת מֹחוֹתֵינוּ.

וְאֵלּוּ הֵם דִּבְרֵי הָרַב בַּעַל "אוֹר הַמֵּאִיר" שֶׁאָמַר לְתַלְמִידָיו: בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, מְשׁוּפְרֵי דְּשׁוּפְרֵי כְּמוֹתְכֶם יִתְפּוֹצְצוּ מִפִּיהֶם דִּבְרֵי כְּפִירָה וְאֶפִּיקוֹרְסוּת. וּמַסְבִּיר בְּסֵפֶר "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" הֲכִיצַד יִתָּכֵן, וְעוֹנֶה: תְּהֵא אֱמוּנָה בַּמְּדִינָה וּבַפּוֹלִיטִיקָא, בְּכֹחַ וְצָבָא, רַחְמָנָא לְצִלַּן. וּמִי לֹא נִכְשָׁל בָּזֶה הַיּוֹם? וְכַמָּה מְחֻיָּבִים אָנוּ לְהוֹדֶה בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהִסָּחֵף אַחַר הַמִּינוּת הַמִּשְׁתּוֹלֶלֶת בְּפַרְהֶסְיָא וּבְחֻצְפָּה נוֹרָאָה לְלֹא שׁוּם הַרְגָּשַׁת מֻרֶד וּבְגִידָה. אַדְרַבָּא, מִתְבַּיְּשִׁים לְהַקְרֵא וְלִקָּרֵא בְּשֵׁם ה', מִתְבַּיְּשִׁים לִכְפֹּר בֶּאֱלִילֵיוּת הַכֹּחַ וְהַצָּבָא וְהַמְּדִינָה, וְלֹא מִתְבַּיְּשִׁים לִכְפֹּר בְּכֹחַ אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל.

בְּשִׁנְתוֹ הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הַ"סַּבָּא מִנּוֹבַרַדּוֹק" זצ"ל, בִּשְׁנוֹת הַחֲרוּם, כְּשֶׁהַמִּלְחָמָה הָיְתָה מִתְלַקַּחַת בְּכָל תֻּקְפָּהּ, הִיא מִלְחֶמֶת הָאֶזְרָחִים עִם הַבּוֹלְשֶׁבִיקִים הַפּוֹלְשִׁים, וְהָרַב זַ"ל עָמַד פַּעַם בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת קֹדֶשׁ וְכוֹס הַבְדָּלָה בְּיָדוֹ וְיָדָיו אֲמוּנָה וַחֲזָקוֹת וּשְׁקוּדוֹת לְלֹא כָּל זִיעַ וְנִיד וְאַף טִפַּת יַיִן אַחַת לֹא נָשְׁרָה מִן הַכּוֹס וְהוּא בִּנְעִימַת הַהַבְדָּלָה, כְּדַרְכּוֹ בַּקֹּדֶשׁ, וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה הָיוּ הַשּׁוֹדְדִים יוֹרִים וּמַפְצִיצִים בַּחֻצְרוֹ, וְכָל הַתַּלְמִידִים הִסְתַּכְּלוּ בְּהַדְרַת קְדֻשּׁוֹ שֶׁל הָרַב זצ"ל אֵיךְ בִּטְחוֹנוֹ לֹא נִזְדַּעְזַע וְלֹא נִתֵּר אַף לְרֶגַע גַּם בְּשָׁעָה אֱיֻמָּה כָּזוֹ.

("המאורות הגדולים")

לו. אמונת ההשגחה גם בעניני רוחניות

יְסוֹד גָּדוֹל מְלַמְּדֵנוּ הַ"חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת" בְּשַׁעַר הַבִּטָּחוֹן (פ"ד), כִּי הַהֶבְדֵּל בְּהַנְהָגַת הַבִּטָּחוֹן בֵּין עִנְיָנִים גַּשְׁמִיִּים וְחָמְרִיִּים לְרוּחָנִיִּים הוּא כְּךָ-שֶׁבְּעִנְיְנֵי הַחֹמֶר אֵין בְּיַד הָאָדָם מְאוּמָה, הֵן בַּהַשְׁתַּדְּלוּת וְהֵן בַּתּוֹצָאָה. כְּלוֹמַר, גַּם עַל אֵיזֶה עֵסֶק לְהַחְלִיט, בְּאֵיזוֹ עֲבוֹדָה לַעֲבֹד, מַה לִּקְנוֹת, מַה לִמְכֹּר-הַכֹּל בִּגְזֵרַת שָׁמַיִם, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהַתּוֹצָאָה הַסּוֹפִית לְאַחַר מַעֲשֶׂה בְּוַדַּאי הִיא תּוֹצָאָה מֵהַגְּזֵרָה כְּפִי אֲשֶׁר נִקְבַּע מֵרֹאשׁ. אוּלָם בְּעִנְיְנֵי רוּחָנִיּוּת-הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ

מִירְאַת שָׁמַיִם. הַבְּחִירָה אָמְנָם בְּיַד הָאָדָם לִרְצוֹת וְלִבְחֹר בַּטּוֹב וּלְהִשְׁתַּדֵּל עַל הַטּוֹב, אוּלָם הַתּוֹצָאוֹת שֶׁל הַהַצְלָחָה אֵינָם בְּיַד הָאָדָם גַּם בְּרוּחָנִיּוּת.

יְסוֹד זֶה כַּמָּה יָכוֹל לַעֲזֹר לְאָדָם שֶׁבָּא בַּתּוֹאֲנָה: הִשְׁתַּדַּלְתִּי לְהַשִּׂיג מִצְוָה מְסֻיֶּמֶת, אוֹ עָסַקְתִּי בַּתּוֹרָה, שָׁקַדְתִּי, וְלָמָּה חֲבֵרַי וְרֵעַי מֻצְלָחִים יוֹתֵר מִמֶּנִּי, לָמָּה חֲבֵרַי מְעַיְנִים אוֹ בְּקִיאִים בַּתּוֹרָה יוֹתֵר מִמֶּנִּי, לָמָּה חֲבֵרַי מַצְלִיחִים בְּכַוָּנַת הַתְּפִלָּה יוֹתֵר מִמֶּנִּי אוֹ מַצְלִיחִים בְּזִכּוּי הָרַבִּים וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים יוֹתֵר מִמֶּנִּי אַחַר שֶׁאֲנִי לֹא פָּחוֹת מֵהֶם בּוֹחֵר בַּטּוֹב וּמִשְׁתַּדֵּל לְהַשִּׂיג הֻשָּׂגִים גְּדוֹלִים וְלֹא עוֹלֶה בְּיָדִי כְּמוֹתָם?

הַהַצְלָחָה בְּרוּחָנִיּוּת וְהַתּוֹצָאוֹת שֶׁל הַהִשְׁתַּדְּלוּת אֵינָם בִּידֵי הָאָדָם. עַל הָאָדָם מָטָל לְהִשְׁתַּדֵּל וְלַעֲשׂוֹת אֶת אֲשֶׁר בִּיכָלְתּוֹ, אוּלָם הַצְלָחַת הַחֵלֶק הַמַּעֲשִׂי-עַד כַּמָּה וּמָתַי, תָּלוּי הוּא בִּידֵי שָׁמַיִם.

וּלְכָךְ אֵין שׁוּם עִנְיָן לִכְעֹס כַּאֲשֶׁר לֹא הִצְלִיחַ בְּתוֹצְאוֹתָיו הָרוּחָנִיִּים, וּמַה שֶּׁיֵּשׁ לְמַאֲמִין לִנְהֹג כַּאֲשֶׁר לֹא עָלָה בְּיָדוֹ חֵפֶץ וּשְׁאִיפָה רוּחָנִית לְהוֹצִיאָהּ לַפֹּעַל, הוּא לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְפַּלֵּל לַה' שֶׁיְּזַכֵּהוּ לְהוֹצִיא לַפֹּעַל אֶת שְׁאִיפוֹתָיו, וְיַאֲמִין שֶׁטָּרֶם יֵשׁ לוֹ זְכוּת לְהוֹצִיא לַפֹּעַל אֶת רְצוֹנוֹתָיו, וּכְמוֹ אָדָם שֶׁרָצָה לָקוּם מֵקֶדֶם מִמִּטָּתוֹ, הֵכִין שָׁעוֹן מְעוֹרֵר, מִנָּה חָבֵר שֶׁיְּעוֹרֲרֵהוּ וְעָשָׂה הִשְׁתַּדְּלוּת כָּרָאוּי וּלְבַסּוֹף לֹא הֶעִירוּהוּ לֹא הַשָּׁעוֹן וְלֹא הֶחָבֵר, אֵין לוֹ לִכְעֹס כְּלָל, אֶלָּא לְהִתְפַּלֵּל לַה' שֶׁיְּזַכֵּהוּ לְבַל יַפְסִיד תְּפִלָּה אוֹ הַשְׁכָּמָה, אוּלָם מִכָּאן וְעַד לִכְעֹס אֵין שׁוּם הֶתֵּר בַּדָּבָר.

כְּךָ שֶׁתּוֹרָתֵנוּ הִיא "דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם", וְגַם אֶת הַמֻּחְדָּלִים יֵשׁ לָקַחַת בְּיִשּׁוּב הַדַּעַת וְלֹא בְּלַחַץ וּמֻתָּח וְלֹא בְּכַעַס.

וּבִפְרָט לְפִי הַמְבֹאָר בְּסֵפֶר "שֵׁבֶט מוּסָר" (סוף פכ"ג) וּמְקוֹר הַדְּבָרִים הֵם מִדִּבְרֵי בֹּשֶׁם הָאֲרִ"י הַקָּדוֹשׁ, שֶׁבְּעֶצֶם כָּל אָדָם בָּא לְתִקּוּן מְסֻיָּם בָּעוֹלָם, וּמִן הַשָּׁמַיִם בּוֹנִים וְיוֹצְרִים אוֹתוֹ בַּתְּכוּנוֹת וּבַכֹּחוֹת הַמַּתְאִימִים לוֹ לְצֹרֶךְ תִּקּוּנוֹ, וְעָלָיו לְהָבִין מִתְּכוּנוֹתָיו וּמִנְטִיּוֹתָיו עַל אֵילּוּ דְּבָרִים בְּעִקַּר עָלָיו לְהִתְמַקֵּד וְהֵם עִקַּר צֹרֶךְ בִּיאָתוֹ לָעוֹלָם.

וּלְמָשָׁל, מוּבָא שָׁם בְּסֵפֶר "שֵׁבֶט מוּסָר", אָדָם הַנּוֹטֶה לְמִדָּה רָעָה מְסֻיָּמֶת בִּמְיֻחָד אוֹ נִמְשָׁךְ לְתַאֲוָה מְסֻיֶּמֶת בִּמְיֻחָד, יֵדַע שֶׁעָלָיו בְּעִקַּר צָרִיךְ הוּא לַעֲבֹד, כֵּיוָן שֶׁעַל כָּךְ עִקַּר בִּיאָתוֹ לָעוֹלָם. זֶה בְּחֵלֶק הַ"סוּר מֵרָע". וּכְמוֹ כֵן בְּחֵלֶק הָ"עֲשֵׂה טוֹב"-לְמָה שֶׁלִּבּוֹ נִמְשָׁךְ בְּיוֹתֵר וְיֵשׁ בְּחִשְׁקוֹ לְלָמְדוֹ אוֹ לְקַיְּמוֹ, כְּגוֹן שֶׁנּוֹטֶה יוֹתֵר לְעִיּוּן, אוֹ לִבְקִיאוּת, אוֹ לִתְפִלָּה בְּכַוָּנָה יְתֵרָה, אוֹ לִגְמִילוּת חֲסָדִים, אוֹ לְזִכּוּי הָרַבִּים, וּמֵאִידָךְ יֵשׁ לוֹ מַפְרִיעִים עַל דָּבָר זֶה לְקַיְּמוֹ עַל אַף חִשְׁקוֹ וּשְׁאִיפָתוֹ לְכָךְ-זֶהוּ סִימָן שֶׁעַל זֶה צָרִיךְ לְהַשְׁקִיעַ עַצְמוֹ וְלֹא לְשִׂים לֵב לַמְּעִירִים וְהַמְּלַגְלְגִים הַמַּטְרִידִים אוֹתוֹ לְכַוְּנוֹ לְכִוּוּן אַחֵר.

וּכְמוֹ כֵן אֵין לוֹ לָאָדָם לְהִשָּׁבֵר וּלְהֵחָלֵשׁ בְּדַעְתּוֹ בִּרְאוֹתוֹ הַצְלָחַת חֲבֵרָיו בְּתוֹרָה וּמִצְוֹות מַה שֶּׁאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת כְּמוֹתָם, אַחַר שֶׁלֹּא תֵּדַע מַהוּ תִּקּוּנְךָ וּמַהוּ תִּקּוּנָם, עַל מַה בָּאוּ הֵם לְעוֹלָם וְעַל מַה בָּאתָ אַתָּה. כַּמּוּבָן יֵשׁ לְקַנֵּא קְנָאַת סוֹפְרִים וְלִשְׁאֹף לְהִתְעַלּוֹת בִּרְאוֹתוֹ אֶת חֲבֵרָיו עוֹלִים עָלָיו. אָמְנָם אִם מְקַנֵּא הוּא קְנָאָה חִיּוּבִית, אֵין זוֹ סִבָּה לַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת, אֶלָּא אַדְרַבָּה, זֶה מְבִיאוֹ לְהִתְעַלּוֹת כְּמוֹתָם וְלִצְעֹד בְּמִסְלוֹתָם, אוּלָם הַמְקַנֵּא קְנָאָה רָעָה וְהִנּוֹ צַר עַיִן בְּגָדְלַת חֲבֵרָיו, הֲרֵי קְנָאָה זוֹ תְּבִיאֵהוּ לְיֵאוּשׁ וַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת.

הַמַּאֲמִין הַשָּׁלֵם יוֹדֵעַ וּמֵבִין שֶׁטּוֹב לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עֲבוֹדָתוֹ וְהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ יוֹתֵר מִכָּל אֵילֵי נְבִיוֹת שֶׁל אֲחֵרִים, אַחַר שֶׁעוֹשֶׂה הוּא הַמַּטָּל עָלָיו-וְזֶה מַה שֶּׁעוֹלֶה בְּהֶשֵּׂג יָדוֹ, וְאַף שֶׁעוֹלֶה לוֹ מְעַט וּבְקֹשִׁי לְהַשִּׂיג תּוֹצָאוֹתָיו, שָׂמֵחַ הוּא בְּחֶלְקוֹ וְאֵינוֹ מִתְלוֹנֵן, וְכַמּוּבָא בְּ"סֵפֶר הַתַּנְיָא", שֶׁאֲלּוּ הַטְּרוּדִים וְהַסְּחוּפִים וּמְשְׁתַּדְּלִים הַרְבֵּה וּמַשִּׂיגִים מְעַט-זֶהוּ תִּקּוּנָם, וְעוֹשִׂים בָּזֶה נַחַת רוּחַ לְבוֹרְאָם יוֹתֵר מֵאֵלּוּ הָיוּ לָהֶם תְּכוּנוֹת וְאֶפְשָׁרִיּוֹת לַעֲשׂוֹת הַרְבֵּה יוֹתֵר, כִּי חָשׁוּב לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא שֶׁיַּעַבְדוּהוּ אֵלּוּ בְּתְנָאִים קָשִׁים וּמַאֲמַצִּים עַל אַף הֶשֵּׂגֵיהֶם הַמּוּעָטִים יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אֵלּוּ הָיוּ בְּתְנָאִים נוֹחִים וְכִשְׁרוֹנוֹת וּמַשִּׂיגִים בְּקַלּוּת הֶשֵּׂגִים גְּדוֹלִים יוֹתֵר. וּרְאֵה עוֹד מֵעִנְיָן זֶה לְקַמָּן פֶּרֶק כז.

ומהרח"ו הק' כָּתַב בְּשַׁעַר הַכַּוָּנוֹת וְהֵבִיא זֹאת גַּם הרש"ש זצוק"ל בְּ"נְהַר שָׁלוֹם", שֶׁלְּכָל אָדָם יֵשׁ תַּפְקִיד מְשֻׁלּוֹ וְאֵין אָדָם יָכוֹל לְתַקֵּן אֶת מַה שֶּׁחָבְרוּ יוּכַל לְתַקֵּן, וְזֶה לְשׁוֹנָם הַטָּהוֹר: "וּתְתַקֵּן הַחֶלְבְּנָה מַה שֶּׁלֹּא תְּתַקֵּן הַלְּבוֹנָה", דְּהַיְנוּ הַחֶלְבְּנָה שֶׁרֵיחָהּ רַע שֶׁהִיא בְּחִינַת הָאָדָם הַפְּחוּת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל יוּכַל לְתַקֵּן מַה שֶּׁלֹּא יוּכַל לְתַקֵּן הַ"לְּבוֹנָה" זֶה שֶׁהוּא הַמַּעֲלֶה שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל. וּרְאֵה בְּסֵפֶר "עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל" לְהרה"ק מִקּוֹזְ'נִיץ עַל פִּרְקֵי אָבוֹת פֶּרֶק ד' מִשְׁנָה ג' דְּבָרִים גְּבוֹהִים בָּזֶה הֵיאַךְ יִתָּכֵן שֶׁיִּפָּעֵל תִּקּוּן מְסֻיָּם עַל יְדֵי רָשָׁע בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה טוֹב שֶׁעוֹשֶׂה-שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת נִפְעָל וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי צַדִּיק גָּדוֹל, וְהוּא מִנִּסְתָּרוֹת ה'.

בְּשִׁלְהֵי הַחֻרְבָּן הַנּוֹרָא שֶׁל שְׁנוֹת תרצ"ט-תש"ה, נִכְנַס אֵצֶל רַבִּי יִצְחָק זְאֵב מִבְּרִיסְק אֶחָד מִגְּאוֹנֵי וּגְדוֹלֵי צַדִּיקֵי יְרוּשָׁלַיִם וְאָמַר לוֹ: הֲלֹא רַבֵּנוּ גְּדוֹל הַדּוֹר, אִם כֵּן, מִן הָרָאוּי הָיָה שֶׁיּוֹשִׁיב בֵּית דִּין מְיֻחָד שֶׁל גְּדוֹלֵי הַדּוֹר בִּרְשׁוּתוֹ, וּבֵית הַדִּין הַזֶּה יוֹצִיא פְּסָק שֶׁעַל הַמַּשִׁיחַ לְבוֹא. וַיַּעַן רַבֵּנוּ הגרי"ז זצ"ל וַיֹּאמֶר: אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לַעֲשׂוֹת כָּל מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מְצַוֶּה אוֹתָנוּ בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה וְלֹא לְהַגִּיד דֵּעוֹת לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מֶה עָלָיו לַעֲשׂוֹת.

(פנינים על נהרות רבנו הגרי"ז)

בְּהֶקְשֵׁר לְהַמְדֻבָּר בְּאוֹת זוֹ שֶׁגַּם בְּעִנְיְנֵי רוּחָנִיּוּת הַתּוֹצָאוֹת הֵמָּה מִגְּזֵרַת שָׁמַיִם-יְדִיעָה זוֹ תַּצִּיל אוֹתָנוּ מִפִּתּוּי גָּדוֹל שֶׁל הַיֵּצֶר וְהוּא לְכְעֹס "לְשֵׁם שָׁמַיִם".

יֵשׁ לָדַעַת, אֵין לִכְעֹס אַף בְּרוּחָנִיּוּת וְאַף שֶׁנֶּאֱמַר בַּגְּמָרָא (ברכות ה' ע"א) "לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע", הַדְּבָרִים אֲמוּרִים לְאָדָם שֶׁהוּא אָדִישׁ וְאָטוּם, וּלְכָךְ אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא תִּתְעוֹרֵר-תַּרְגִּיז יִצְרְךָ הַטּוֹב, וּמֵאַחַר שֶׁאַתָּה הַמַּרְגִּיז יִצְרְךָ עָלֶיךָ הֲרֵי שֶׁאַתָּה שַׁלִּיט עַל רָגְזְךָ, כִּי הָעוֹבֵד עַל עַצְמוֹ לְהַרְגִּיז יִצְרוֹ עָלָיו וְלָצֵאת מֵאֲטִימוּתוֹ-שֶׁמְּצֻוֶּה הוּא עַל כָּךְ לְהַרְגִּיז יִצְרוֹ, בְּאֹפֶן זֶה הֲרֵי יְהֵא הוּא הַשַּׁלִּיט עַל כַּעֲסוֹ לִהְיוֹת שֶׁהוּא הַמַּפְעִיל אֶת הָרֹגֶז, אוּלָם רֹגֶז שֶׁהוּא טִבְעִי, וּכְכָל תּוֹפָעוֹת הַכַּעַס הַמְצוּיוֹת אֵצֶל בְּנֵי הָאָדָם לִכְעֹס מִמְּקָרֵי הָעוֹלָם, בְּוַדַּאי אֵין מִדָּה זוֹ שֶׁל הַכַּעַס בְּשַׁלִּיטָתָם, וְכַעֲסָם עָשׂוּי לְהַכְשִׁילָם בְּעָוֹן וּבְטָעוּת.

בְּפֶרֶק זֶה נָבִיא מַאֲמָרִים וְסִפּוּרִים שֶׁאֵין לִכְעֹס אַף לְצֹרֶךְ דְּבָרִים רוּחָנִיִּים. (מהספרים "סדרת המידות").

ה"לְשֵׁם שָׁמַיִם" אֵינוֹ מַתִּיר כַּעַס

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, נְקֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תֵּאָסֵף אֶל עַמֶּיךָ. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם הֵחָלְצוּ" וְכוּ'. פֵּרֵשׁ רש"י: אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁמַע מֹשֶׁה שֶׁמִּיתָתוֹ תְּלוּיָה בְּדָבָר, עָשָׂה בְּשִׂמְחָה וְלֹא אִחֵר. כְּלוֹמַר, כָּל זְרִיזוּתוֹ לְמִלְחָמָה הָיָה בְּדִיּוּק בַּכַּוָּנָה הַהֲפוּכָה מִנְּגִיעָה עַצְמִית. כִּי הֲרֵי מִתּוֹךְ זֶה מְמַהֵר לְהָבִיא עָלָיו אֶת פְּטִירָתוֹ.

אוֹמֵר רַבִּי יוֹסֵף יוֹזֵל הוֹרְבִיץ הַסַּבָּא מִנּוֹבַרְדוֹק: יָדוּעַ שֶׁאֵצֶל צַדִּיקִים יוֹם אֶחָד לְחָיוֹת, אֵין לְשַׁעֵר עֶרְכּוֹ וְרוֹמְמוּתוֹ. אִם כֵּן נַבִּיטָה, כְּשֶׁחוֹזְרִים מֵהַמִּלְחָמָה, וּמֹשֶׁה רוֹאֶה שֶׁהִשְׁאִירוּ אֶת הַנְּקֵבוֹת בַּחַיִּים, וְאִם כֵּן לֹא נִגְמְרָה הַמִּלְחָמָה עֲדַיִן, וְיוֹצֵא אֲפוֹא שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְמֹשֶׁה עֲדַיִן שְׁהוּת לְחָיוֹת, וּמָה עוֹשֶׂה מֹשֶׁה?-"וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל... הַחֲיִיתֶם כָּל נְקֵבָה" הֲרֵי זֶה כַּעַס בְּטָהֳרַת הַכַּוָּנָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, וְנִקְי מִכָּל פֵּרוּר וְאָבָק שֶׁל נְגִיעָה עַצְמִית.

וְאַף עַל פִּי כֵן, מְגַלִּים לָנוּ חז"ל, שֶׁגַּם עַל כַּעַס זֶה נֶעֱנַשׁ, וְנֶעֱלְמוּ מִמֶּנּוּ הִלְכוֹת גְּעוּלֵי כֵלִים. וּמֵעַתָּה נַכְפִּיל בְּאַלְפֵי פְּעָמִים אֶת הַקַּל וָחֹמֶר, כַּמָּה יְכוֹלָה לִגְרֹם הַקְפָּדָתֵנוּ וְכַעֲסֵנוּ שֶׁמְּעָרֵב בּוֹ, אוֹ שֶׁכֵּלוֹ "נְגִיעוֹת", כַּמָּה פּוֹגְמִים וּמַזִּיקִים הֵם. הוֹי, כַּמָּה הוֹרֵס הוּא הַכַּעַס! (חיי המוסר א', קע"ג. ועיי"ש בהמשך).

חֲדוּשׁוֹ שֶׁל אֱלִיָּהוּ

אָמַר לוֹ אֱלִיָּהוּ לְרַב יְהוּדָה: לֹא תִּרְתַּח וְלֹא תֶּחְטָא (ברכות כט). מְפָרֵשׁ רַבִּי יוֹסֵף חַיִּים מִבָּבֶל: וַדַּאי שֶׁלֹּא הֻצְרַךְ אֱלִיָּהוּ לְצַוּוֹת לְאוֹתוֹ צַדִּיק לְרַסֵּן אֶת מִדַּת הַכַּעַס בְּמִלֵּי דְּעָלְמָא, שֶׁנִּחְשָׁב כַּעֲבוֹדָה זָרָה. אֶלָּא חִדֵּשׁ לוֹ, כִּי בְּעֵת לָמְדוֹ לִפְנֵי הַתַּלְמִידִים, וְעָלוּל הוּא לָבוֹא לִידֵי כַּעַס, אַל יַתִּיר לְעַצְמוֹ הֱיוֹת וְכַעֲסוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם וּבְעֵסֶק מִצְוָה, אֶלָּא גַּם שָׁם זֶה מְגֻנֶּה. (רב פעלים, ברכות).

וְעוֹד מַעֲשֶׂה יְדוּעַ ממהרח"ו תַּלְמִיד רַבֵּנוּ הָאֲר"י הק', שֶׁפַּעַם רָאָה הָאֲר"י בְּמִצְחוֹ סִימַן עָוֹן הַכַּעַס, וְאָמַר לוֹ שֶׁאַף שֶׁהָיָה זֶה לְדָבָר מִצְוָה שֶׁלָּמַד עִם אָחִיו וְקָצַף עָלָיו עַל שֶׁלֹּא הִקְשִׁיב לְלִמּוּדָיו, עִם כָּל זֶה הָיָה צָרִךְ לְתַקְּנוֹ כִּי פְּגָם הוּא. (שער רוח הקודש)

הַכַּעַס בְּעַרְבֵי פְּסָחִים

יִשְׂרָאֵל שְׂמֵחִים הֵם בַּמִּצְוֹות, וַחֲרָדִים עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יַחְמִיצוּם. וּבִפְרָט בַּאֲפִיַּת הַמַּצּוֹת, בְּעוּר חָמֵץ וְנִקָּיוֹן הַבַּיִת בְּעֶרֶב פֶּסַח. וְכֵיוָן שֶׁגְּדוֹלָה הִיא הַחֲרָדָה הַזְּרִיזוּת וְהַזְּהִירוּת בְּמִצְוֹות אֵלּוּ, עֲלוּלִים מְאֹד לָבוֹא אֵפוֹא מִתּוֹךְ הִתְרַגְּשׁוּת-לְהִתְרַגְּזוּת וַהֲרַמַת קוֹל אִישׁ עַל אָחִיו כְּדֵי לְזָרְזוֹ, וְלִגְעֹר בּוֹ שֶׁאֵינוֹ מָהִיר כִּדְבָעֵי. וְאוּלָם הַכַּעַס וְהַגְּעָרָה לְעוֹלָם אֲסוּרִים. וְאֵין לְךָ מִצְוָה שֶׁבִּגְלָלָהּ מֻתָּר לָאָדָם לָצֵאת מִגְּדֶר שֶׁל מְנוּחַת הַנֶּפֶשׁ, עַד כְּדֵי שֶׁתִּתְנַטֵּל מִמֶּנּוּ הָאֲרַת פָּנָיו וְיִכְעַס עַל הַזּוּלַת. וְלָכֵן הִזְהִירוּ חַכְמֵי הַנֶּפֶשׁ אֶת הָעוֹסְקִים בְּמִצְוַת חַג הַפֶּסַח, אַזְהָרָה מְיֻחֶדֶת, שֶׁחֲלִילָה לֹא תִּהֵא מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה, שֶׁאַף הַכַּעַס חָמוּר כִּתְעֲרֻבֹת אִסּוּר חָמֵץ. וְאָמַר צַדִּיק אֶחָד בְּדֶרֶךְ צַחוּת: לְפִיכָךְ נִסְמְכוּ הַכְּתוּבִים "אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ-אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר" (שמות לד), לְהַזְהִירְךָ עַל הַכַּעַס בְּשָׁעַת עֲשִׂיַּת הַמִּצְוֹות, שֶׁהֲרֵי כָּל הַכּוֹעֵס כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. וְאָמַר הַכָּתוּב כְּשֶׁאַתָּה בָּא לְקַיֵּם מִצְוַת "אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר", אֲנִי מַזְהִירְךָ תְּחִלָּה-"אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ", אַל תִּכָּשֵׁל בְּשׁוּם עֲבוֹדָה זָרָה, וְלֹא בְּכַעַס הַדּוֹמֶה לַעֲבוֹדָה זָרָה... (ספר התודעה עמ' ע"א)

לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ

"כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַה'" (ויקרא ב). "שְׂאוֹר" הֵם שְׂמָרִים הַמַּתְפִּיחִים אֶת הָעִסָּה-רֶמֶז לַגַּאֲוָה. "דְּבַשׁ" סְתָם הוּא דְּבַשׁ דְּבוֹרִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵכֶס (אֶרֶס) אוֹתִיּוֹת "כַּעַס", לְרַמֵּז לָנוּ כִּי שְׁתֵּי מִדּוֹת הַלָּלוּ גַּאֲוָה וְכַעַס, לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַה', שֶׁאֲפִלּוּ לִדְבַר מִצְוָה וְלִכְבוֹד ה', לֹא יִשְׁתַּמְּשׁוּ בְּמִדּוֹת מְגֻנּוֹת אֵלּוּ. (רחמי אב).

אִתְרוֹג פָּסוּל-וּמִדּוֹת מְהֻדָּרוֹת

לְרַבִּי יְחִיאֵל מִיכֶל מִזְלוֹטְשׁוֹב הָיוּ תְּפִלִּין יְקָרוֹת שֶׁנִּפְלוּ לוֹ בִּירֻשַּׁת אָבִיו רַבִּי יִצְחָק הַמַּגִּיד מִדְּרוּהוֹבִיץ. תְּפִלִּין הַלָּלוּ הָיוּ יְקָרוֹת לוֹ מִכָּל יְקָר. חֲסִידִים הָעֲשִׁירִים רָצוּ לִקְנוֹתָן מִמֶּנּוּ בְּכֶסֶף רַב, וְהוּא לַמְרוֹת מַצָּבוֹ הַכַּלְכָּלִי הַדָּחוּק לֹא אָבָה לִשְׁמֹעַ מִמְּכִירָה זוֹ. אִשְׁתּוֹ הֲצִיקָה לוֹ מְאֹד מְאֹד מִדֵּי פַּעַם לִמְכֹּר אֶת הַתְּפִלִּין לְצָרְכֵי פַּרְנָסָתָם, כִּי הָיוּ לוֹ גַּם תְּפִלִּין אֲחֵרוֹת לַתְּפִלָּה, אַךְ הוּא עָמַד עַל דַּעְתּוֹ וְלֹא מָכָרָן.

שָׁנָה אַחַת לֹא הָיוּ אֶתְרוֹגִים בַּנִּמְצָא וְהִנֵּה הִגִּיעַ פְּרֹס חַג הַסֻּכּוֹת, וּבְזְלוֹטְשׁוֹב אֵין אֶתְרוֹג. בְּעֶרֶב הֶחָג, וְהִנֵּה אִישׁ אֶחָד הֵבִיא לִמְכִירָה אֶתְרוֹג יָפֶה וּמְהֻדָּר, וְדָרַשׁ בַּעֲדוֹ סְכוּם גָּדוֹל. נִמְלַךְ רַבִּי מִיכֶל בְּדַעְתּוֹ, וּמָכַר אֶת הַתְּפִלִּין שֶׁל אָבִיו, וּבַכֶּסֶף קָנָה אֶת הָאֶתְרוֹג וּמִיָּד הָלַךְ לְבֵיתוֹ בְּשִׂמְחָה וְהָאֶתְרוֹג בְּיָדוֹ. וּבִרְצוֹנוֹ לְסַפֵּר לְאִשְׁתּוֹ עַל הַמְּצִיאָה הַגְּדוֹלָה שֶׁנִּפְלָה

בְּחֶלְקוֹ, כְּדֵי לְשַׂמֵּחַ אוֹתָהּ בְּשִׂמְחָתוֹ וּלְהַרְנִין אֶת לִבָּהּ. אַךְ אִשְׁתּוֹ תַּחַת שִׂמְחָה, קָצְפָה עָלָיו מְאֹד, וְאָמְרָה: הַכֹּל אוֹמְרִים עָלֶיךָ שֶׁהִנְּךָ צַדִּיק גָּדוֹל, אֲבָל אֵיזֶה צַדִּיק אַתָּה? קְשֵׁה לֵב וַאֲכָזָר! בְּנֵי בֵּיתְךָ רְעֵבִים לַלֶּחֶם וּבְכָל זֹאת אֶת הַתְּפִלִּין הַמְהֻדָּרוֹת לֹא מָכַרְתָּ. אַךְ עַתָּה בְּשָׁבִיל אֶתְרוֹג יָפֶה כֵּן מָכַרְתָּ הַתְּפִלִּין? מֵרֹב בֶּהָלָה נָפַל הָאֶתְרוֹג וְנִטַּל הַפִּטָּם שֶׁלּוֹ וְנִפְסַל. רַבִּי מִיכָל אַף הֶגָּה שֶׁל תְּלוּנָה לֹא הוֹצִיא מִפִּיו, וְאַף סִימָן שֶׁל קְפִידָה לֹא הֶרְאָה, אֶלָּא עָמַד וְאָמַר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! תְּפִלִּין אֵין לִי! אֶתְרוֹג כְּבָר גַּם אֵין לִי! אֲבָל לִידֵי כַּעַס לֹא אָבוֹא, וְאֶת שְׁלוֹם בֵּיתִי לֹא אֶפְרֹץ! וַהֲרֵינִי מְקַבֵּל גְּזֵרוֹתֶיךָ בְּאַהֲבָה. בְּלֵיל הֶחָג נִתְגַּלָּה לוֹ אָבִיו הַמַּגִּיד בַּעַל הַתְּפִלִּין, וְגִלָּה לוֹ שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הָאַחֲרוֹן מֵאִי-קְפִידָתוֹ, עָשָׂה רֹשֶׁם גָּדוֹל בַּשָּׁמַיִם, יוֹתֵר מֵהַמַּעֲשֶׂה הָרִאשׁוֹן שֶׁל קְנִיַּת הָאֶתְרוֹג בְּמִסְירוּת נֶפֶשׁ... (אגדה ומחשבה ביהדות ג' מפי האדמו"ר מהוסיאטין).

בַּטֵּל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ

רַבִּי יַעֲקֹב יִצְחָק הוֹרְבִיץ הַמְכֻנֶּה "הַחוֹזֶה מִלּוּבְלִין", רָצָה פַּעַם לָקוּם בְּהַשְׁכָּמָה, יוֹתֵר מִשְּׁאָר הַיָּמִים, כִּי הָיָה צָרִיךְ לְתַקֵּן אֵיזֶה עִנְיָן גָּדוֹל. צִוָּה לִבְנֵי בֵּיתוֹ, שֶׁיַּקְדִּימוּ לוֹ אֶת אֲרוּחַת הָעֶרֶב בְּשָׁעָה מֻקְדֶּמֶת. בְּנֵי בֵּיתוֹ מִשּׁוּם מַה הִתְעַצְּלוּ, וְלֹא דַּי שֶׁלֹּא הִקְדִּימוּהָ, אֶלָּא הֵבִיאוּהָ מְאֻחָר מִתָּמִיד. וּמִכָּךְ נִגְרַם שֶׁנִּשְׁתַּבְּשָׁה כָּל תְּכְנִיתוֹ שֶׁל הַחוֹזֶה. פָּנָה וְאָמַר: מִן הָרִאוּי הָיָה שֶׁאֶכְעַס עַל בְּנֵי בֵּיתִי, אֲבָל חָשַׁבְתִּי, הֲרֵי כָּל כַּוָּנָתִי בַּקִּימָה בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר, הָיְתָה לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנִי, וְהִנֵּה גַּם עַתָּה-רְצוֹן קוֹנִי הוּא שֶׁלֹּא אֶכְעַס... (רחמי אב עמ' ח: ליקוטיי הרמ"ל)

בּוֹאוּ חֶשְׁבּוֹן

וְשׁוּב מַעֲשֶׂה בַּ"חוֹזֶה" מִלּוּבְלִין, שֶׁמְּשַׁמְּשׁוֹ שָׂכַח לְהָכִין לוֹ עַל יַד מִטָּתוֹ מַיִם לִנְטִילַת יָדַיִם. בְּהָקִיצוֹ מִשְּׁנָתוֹ וְרָצָה לִטֹּל, רָאָה שֶׁלֹּא הוּכְנוּ הַמַּיִם וְהֶחְלִיט לִנְזֹף בְּשַׁמָּשׁוֹ שֶׁעַל יְדֵי הַזְּנָחָתוֹ הוּא מְבַטֵּלוֹ מִנְּטִילַת יָדַיִם עַל יַד הַמִּטָּה. בּוֹ בָּרֶגַע שֶׁנִּכְנַס הַשַּׁמָּשׁ, נִזְכַּר בַּמַּאֲמָר חז"ל "כָּל הַכּוֹעֵס כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה". אָמַר בְּלִבּוֹ: הַאִם כְּדַאי בִּשְׁבִיל נְטִילַת יָדַיִם לַעֲבֹר עַל אִסּוּר עֲבוֹדָה זָרָה? עָצַר בְּרוּחוֹ וְלֹא נָזַף. (סיפורי חסידים, מועדים 27).

נִסָּיוֹן גָּדוֹל-בְּטִלִּית קָטָן

רַבִּי מָרְדְּכַי הָאַדְמוֹ"ר מִנִּישְׁכִיז, הִשְׁתּוֹקֵק לְהַשִּׂיג טַלִּית קָטָן מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבְקֹשִׁי רַב עָלָה בְּיָדֵי הַחֲסִידִים לְהַשִּׂיגוֹ. אַחַד הַתַּלְמִידִים אָמַר לָרַבִּי שֶׁהוּא רוֹצֶה לִתְפֹּר אֶת הַטַּלִּית. הָרַבִּי הִסְכִּים וְנָתַן לוֹ לְתָפְרָהּ. אוֹתוֹ תַּלְמִיד קִפְּלָהּ כְּדֵי לַחְתֹּךְ אֶת בֵּית הַצַּוָּאר, וְטָעָה וְקִפֵּל אוֹתָהּ יוֹתֵר מֵהַצָּרֶךְ, וְחָתַךְ שְׁנֵי בָּתֵּי צַוָּאר. כְּשֶׁנּוֹכַח מַה שֶּׁעָשָׂה, נִבְהַל וְנִזְדָּעְזַע, וְגַם יָרֵא הָיָה מֵהַקְּפֵדַת רַבּוֹ שֶׁכָּל כָּךְ הִרְבֵּה טָרְחוֹת וְיָגַע עַד שֶׁהִשִּׂיג טַלִּית מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְעַכְשָׁו בָּא הוּא וְקִלְקֵל אוֹתָהּ לְגַמְרֵי. כְּשֶׁגִּלָּה הַתַּלְמִיד לָרַבִּי בְּפַחַד וּרְעָדָה מַה שֶּׁעָלְתָה בְּיָדוֹ, אָמַר

לוֹ הָרַבִּי: מָה אַתָּה מְפַחֵד? הֲרֵי בֶּאֱמֶת צָרִיךְ שְׁנֵי בָּתֵּי צַוָּאר לְטַלִּית קָטָן, הָאֶחָד-כַּנָּהוּג, וְהַשֵּׁנִי-לְנַסּוֹת אֶת מָרְדְּכַי (הָרַבִּי) אִם יִכְעַס... (סיפורי חסידים פר' מטות).

מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה

מְסַפְּרִים עַל רַבִּי מְנַחֵם מֶנְדֶּל בַּעַל הַ"צֶמַח צֶדֶק" הָאַדְמוֹ"ר מִלּוּבָּבִיץ, כִּי מֵעוֹלָם לֹא כָּעַס, וְכַאֲשֶׁר בָּא הַיַּצָּר וְהֶרְאָה לוֹ פָּנִים שֶׁל הֶתֵּר, שֶׁעַל דָּבָר כָּזֶה "מִצְוָה לִכְעֹס", עָמַד וְחָשַׁב: הֲרֵי עַל כַּעַס אָמְרוּ חֲזַ"ל שֶׁהוּא מֵהָעֲבֵרוֹת הַחֲמוּרוֹת וּכְאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, וְאֵיךְ נֹאמַר עַל עֲבֵרָה שֶׁהִיא מִצְוָה? וְלֹא קְטַנָּה שְׁאֵלָה זוֹ מִשְּׁאֵלַת הֶתֵּר עֲגוּנָה וּשְׁאָר סְפֵקוֹת מְסֻבָּכִים, כִּי הֲרֵי עָלַי לְהַכְרִיעַ אִם בִּגְלַל "הַמִּצְוָה" מֻתָּר עָלַי לַעֲבֹד עֲבוֹדָה זָרָה... וּבְוַדַּאי כִּי שְׁאֵלָה כָּזוֹ צְרִיכָה הַכְרָעָה וְעִיּוּן רַב. וְלָכֵן הָיָה מַצְרִיךְ עַצְמוֹ לְעַיֵּן תְּחִלָּה בְּשַׁ"ס וּבְשֻׁלְחָן עָרוּךְ, וְהָיָה אִם מָצָא אַחַר הָעִיּוּן שֶׁעַל דָּבָר זֶה מִצְוָה לִכְעֹס-כָּעַס. וּמֵעַתָּה יָבִין כָּל אָדָם מֵאֵלָיו, כַּמָּה יָכוֹל הָיָה לִכְעֹס, אִם עַיֵּן תְּחִלָּה בְּשַׁ"ס וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ... (תורת המידות עמ' רנח)

מַשֶּׁהוּ חָמֵץ וּמַשֶּׁהוּ כַּעַס

מוֹשֵׁל בְּרוּחוֹ הָיָה רַבִּי יִשְׂרָאֵל הַגֵּר הָאַדְמוֹ"ר מִוִּיזְנִיץ, וְנִזְהַר שֶׁלֹּא לִכְעֹס בְּכָל מַצָּב שֶׁהָיָה. וּמַעֲשֶׂה בִּשְׁעַת אֲפִיַּת מַצּוֹתָיו בְּעֶרֶב פֶּסַח, רָאָה אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו הִתְקַצֵּף תּוֹךְ כְּדֵי זְרִיזוּת הָאֲפִיָּה. הוֹכִיחוֹ וְאָמַר לוֹ, כִּי גַּם עַכְשָׁו אָסוּר הַכַּעַס. הִצְטַדֵּק הָאַבְרֵךְ וְאָמַר: הֲרֵי חָמֵץ הוּא בְּמַשֶּׁהוּ וּבִשְׁבִיל כָּךְ אֲנִי כּוֹעֵס... הֶחְזִיר לוֹ הָרַבִּי: הַאֻמַּן לִי, מַשֶּׁהוּ כַּעַס גָּרוּעַ יוֹתֵר מִמַּשֶּׁהוּ חָמֵץ. (קדוש ישראל א', רמה).

לז. כיצד יתיחס המאמין לנסיון משבר "ילדות קשה" המשפיע לרעה בהשאירו משקעים גם בבגרותו

עָלֵינוּ לְדַעַת כִּי הַשְׁגָּחַת הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עַל נִבְרָאָיו בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית וּפְרָטֵי פְּרָטִית, וּבִפְרָט עַל הַבְּנֵי אָדָם.

הַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה עֶלְיוֹנָה-בֵּן זֶה לְאֵיזֶה הוֹרִים יִוָּלֵד, לְהוֹרִים דָּתִיִּים אוֹ חִלּוֹנִיִּים, לְהוֹרִים עֲשִׁירִים אוֹ עֲנִיִּים, לְהוֹרִים מְאֻשָּׁרִים אוֹ מְדֻכָּאִים, חוֹלִים אוֹ בְּרִיאִים, לְהוֹרִים אַשְׁכְּנַזִּים אוֹ סְפָרַדִּים אוֹ כָּל עֵדָה אַחֶרֶת. וְכֵן מָתַי יָמוּתוּ הוֹרָיו, וְכוּ'. כָּל פְּרָט וּפְרָט בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית לְפִי צָרְכּוֹ גִּלְגּוּלֹה וְתִקּוּנָהּ שֶׁל אוֹתָהּ נְשָׁמָה. וְחַיָּב אָדָם לְהַסְכִּים בְּלִבּוֹ לְמַצָּבוֹ, וְלָדַעַת שֶׁזֶּהוּ תִּקּוּנוֹ, וְזֶהוּ הַטּוֹב עֲבוּרוֹ, וְרַק זֶה מַה שֶּׁיְּבִיאֵהוּ לְתַכְלִיתוֹ הַנִּרְצֵית וְהַנִּדְרֶשֶׁת מִמֶּנּוּ.

וּבִפְרָט יִתְבּוֹנֵן אָדָם, כְּשֶׁנּוֹלַד לְהוֹרִים שְׁבוּרִים, דָּבָר שֶׁגָּרַם לוֹ יַלְדוּת קָשָׁה, שֶׁהִרְבֶּה גְּדוֹלִים וְצַדִּיקִים צָמְחוּ וְגָדְלוּ דַּוְקָא מִתּוֹךְ מִשְׁבְּרֵיהֶם וְגַלֵּיהֶם שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם. זֶהוּ שֶׁנִּתַּן לָהֶם אֶתְגָּר לְהִלָּחֵם עִם נֶגֶף הָעַצְבוּת וְהַיֵּאוּשׁ עַל יְדֵי הִתְחַזְּקוּת בְּתוֹרָה וֶאֱמוּנָה, וְזֶהוּ דַּוְקָא שֶׁנִּתַּן לָהֶם

לְהִתְעַלּוֹת מַעְלָה וּמַעְלָה. וְאַדְרַבָּה, אִלּוּ הָיוּ נוֹלָדִים בְּפִנּוּק וּבְאֹשֶׁר, לֹא הָיָה לָהֶם שׂוּם דַּחַף לְהִתְקַדֵּם וְלִפְתֹּחַ עֵינַיִם עַל מַשְׁבְּרֵי הַחַיִּים.

וְאָמְנָם אֵלֶּה שֶׁלֹּא יָדְעוּ לְנַצֵּל אֶת עָבָרָם הַקָּשֶׁה, נָפְלוּ נְפִילָה אַחַר נְפִילָה, עַד שֶׁכִּמְעַט לֹא הָיְתָה לָהֶם תְּקוּמָה. כָּךְ שֶׁאִם תֵּדַע לְנַצֵּל דַּוְקָא אֶת מַצָּבְךָ הַקָּשֶׁה שֶׁאֵלָיו נִקְלַעְתָּ, לְבַסּוֹף תֵּצֵא מְאֻשָּׁר, מְחֻסָּן בִּפְנֵי כָּל נִגְפֵי הַחַיִּים. וְאֵין לְךָ יוֹתֵר טוֹב מֵחִנּוּךְ הָאֱמוּנָה וְהַבִּטָּחוֹן שֶׁה' יִתְבָּרַךְ אִתְּךָ בְּכָל מַצָּבֶיךָ, וּמֵאִתּוֹ עָבָר, הוֹוֶה וְעָתִיד שֶׁל הָאָדָם. וְאִם רְצוֹנוֹ שֶׁתַּעֲבְדֵהוּ בַּתְּנָאִים שֶׁבְּרָאֲךָ וְהֶעֱבִיר עָלֶיךָ, הֲרֵי שֶׁזֶּהוּ תִּקּוּנְךָ דַּוְקָא.

וְיוֹתֵר עָמֹק מִזֶּה יֵשׁ לְךָ לְדַעַת, שֶׁאַתָּה בְּעַצְמְךָ רָצִיתָ אֶת מַצָּבְךָ קֹדֶם שֶׁנִּבְרֵאתָ, וְיוּבַן לְךָ זֶה עַל פִּי מְשָׁלוֹ שֶׁל ה"חָפֵץ חַיִּים" זצ"ל.

"נִסָּיוֹן הָעֹשֶׁר קָשֶׁה מִנִּסָּיוֹן הָעֹנִי", וַיֹּאשֶׁ ה"חָפֵץ חַיִּים" מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר: רְאוּבֵן הֶעָשִׁיר, הַגִּבּוֹר וְהַיָּפֶה, פָּרְנָס הָיָה בְּעִירוֹ, אוּלָם אַלִּים הָיָה אוֹתוֹ רְאוּבֵן, בָּז לָעֲנִיִּים, מֵטִיל אֵימָה יְתֵרָה עַל אַנְשֵׁי עִירוֹ, מִתְגָּאֶה בְּעָשְׁרוֹ, בִּגְבוּרָתוֹ, וְגַם מִתְפַּתֶּה לְיִצְרוֹ, בְּהִיוֹתוֹ יְפֵה-תֹּאַר הַמְסֻלְסָל בְּשֹׂעָרוֹ. וְכֹה עָבְרוּ עָלָיו יָמִים וְשָׁנִים עַד שֶׁנִּתְבַּקֵּשׁ לְבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה. אָמְנָם מַעֲשִׂים טוֹבִים הָיוּ בְּיָדוֹ גַּם כֵּן, אוּלָם לֹא הִכְרִיעוּ אֶת כַּף הַזְּכוּת לְהַכְנִיסוֹ לְגַן עֵדֶן. וּמִשָּׁמַיִם יָצָא פְּסָק, שֶׁעָלָיו לַחְזֹר לָעוֹלָם וּלְתַקֵּן מַעֲשָׂיו.

שׁוֹאֵל רְאוּבֵן לִפְנֵי בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה וְאוֹמֵר: בְּאֵיזֶה אֹפֶן אֶחְזֹר לָעוֹלָם הַשָּׁפֵל? עוֹנִים לוֹ הַבֵּית דִּין: עָשִׁיר, גִּבּוֹר וְיָפֶה, כְּמוֹ שֶׁהָיִיתָ פַּעַם שֶׁעָבָרָה! מִתְחַנֵּן רְאוּבֵן וּבוֹכֶה, וְטוֹעֲנָה בְּפִיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֲלֹא אִם אֶחְזֹר לָעוֹלָם כְּמַצַּבֵי הַקּוֹדֶם, הֲרֵי שֶׁשּׁוּב אֶקְלְקֵל בְּעָשְׁרִי, בִּגְבוּרָתִי וּבְיָפְיִי, וְאִם כֵּן, מַה הוֹעַלְתִּי בַּחֲזָרָתִי בַּגִּלְגּוּל? אָנָּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֲשִׁיבֵנִי לָעוֹלָם הַשָּׁפֵל הַזֶּה עָנִי וּבַעַל מוּם וּמְכֹעָר, כְּדֵי שֶׁאֶהְיֶה צַדִּיק גָּמוּר. אוּלָם בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה טוֹעֲנִין, וּבְצֶדֶק: בְּהֶחְלֵט לֹא, לְפִי שֶׁהֲרֵי קִלְקַלְתָּ בְּעֹשֶׁר, בִּגְבוּרָה וּבְיֹפִי, אִם כֵּן, עָלֶיךָ לְתַקֵּן כְּמוֹ כֵן בְּעֹשֶׁר, בִּגְבוּרָה וּבְיֹפִי, וְאִם לֹא כֵן, כֵּיצַד תִּקַּנְתָּ אֶת קִלְקֻלָּתְךָ?

וּרְאוּבֵן בּוֹכֶה וּמִתְחַנֵּן, וּמַפְעִיל אֶת כָּל מַלְאֲכֵי סַנֶּגוֹרְיָא שֶׁלּוֹ, מְלִיצֵי יֹשֶׁר, וְכֵן זְכוּת אֲבוֹתָיו, וּמְעוֹרֵר רַחֲמִים מְרֻבִּים עַל נַפְשׁוֹ, שֶׁיָּשׁוּב לָזֶה הָעוֹלָם עָנִי, בַּעַל מוּם וּמְכֹעָר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל שׁוּב בְּיַד יִצְרוֹ. וְהִנֵּה לְאַחַר בַּקָּשׁוֹת רַחֲמִים וּזְכֻיּוֹת רַבּוֹת, שׁוּב דָּנִים בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה: הַאִם לְהֵעָנוֹת לְבַקָּשָׁתוֹ הַקָּשֶׁה שֶׁל רְאוּבֵן? וְאַחַר דִּיּוּן רַב, מָצְאוּ לוֹ זְכוּת, שֶׁאָכֵן מִסְּבוֹת שׁוֹנוֹת מַגִּיעָה לוֹ הַזְּכוּת הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר-לָרֶדֶת שׁוּב לָזֶה הָעוֹלָם, עָנִי, בַּעַל מוּם וּמְכֹעָר. וְהִנֵּה בְּמַזָּל טוֹב בֵּן נוֹלַד לָנוּ-רְאוּבֵן, בָּא מְחֻדָּשׁ לָעוֹלָם, אוּלָם נָכֶה בְּרַגְלָיו. וּלְאַחַר שָׁנִים גָּדֵל רְאוּבֵן, וְהִנֵּה פַּרְנָסָתוֹ קָשָׁה, עֲנִיּוּת שׁוֹרֶרֶת בְּבֵיתוֹ, וְהוּא גַּם מֻכֶּה שְׁחִין וּמְיֻסָּר.

יוֹם אֶחָד רוֹאֶה רְאוּבֵן אֶת מַצָּבוֹ הַנּוֹרָא וּבוֹכֶה, וְטַעֲנָתוֹ לַשָּׁמַיִם: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מַה נִּשְׁתַּנֵּיתִי מִכָּל בְּרִיּוֹת הָעוֹלָם, לִהְיוֹתִי עָנִי, בַּעַל מוּם? מַה הֲרֵעוֹתִי וּמַה פָּשַׁעְתִּי? רְשָׁעִים יוֹתֵר מִמֶּנִּי יֵשׁ לְךָ בְּעוֹלָמְךָ וּמַצָּבָם שַׁפִּיר מִמַּצָּבִי! וּמְקַלֵּל אֶת יוֹמוֹ וְיוֹם הִוָּלְדוֹ, וְלִפְעָמִים גַּם מֵטִיחַ דְּבָרִים קָשִׁים כְּלַפֵּי מַעְלָה. וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ כַּמָּה סָנֶגּוֹרִים וּמְלִיצֵי יֹשֶׁר הָיָה צָרִיךְ הוּא עַצְמוֹ לְהַפְעִיל כְּדֵי לִזְכּוֹת לִפֹּל לְמַצָּב כָּזֶה.

כָּךְ הָיָה אוֹמֵר ה"חָפֵץ חַיִּים": לְעוֹלָם אַל יִתְאוֹנֵן אָדָם עַל מַצָּבוֹ, וְאַף אִם קָשֶׁה וְנוֹרָא הוּא, דְּשֶׁמָּא הוּא עַצְמוֹ בְּקֹשֶׁ וְהִתְחַנֵּן לִפֹּל לְמַצָּב כָּזֶה, וְזָכָה וְנֶעֱנוּ לוֹ. וְאִם כֵּן, מַה יֵּשׁ לוֹ לִטְעֹן? אֵין לוֹ אֶלָּא רַק לְקַבֵּל וּלְהִתְמוֹדֵד בְּאַהֲבָה עִם מַצָּבוֹ.

וְעוֹד אוֹמֵר ה"חָפֵץ חַיִּים": כָּל אָדָם נִבְרָא בַּכּוֹחוֹת הַנִּדְרָשִׁים וּמַתְאִימִים לִבְעָיוֹתָיו, וְהָיָה אוֹמֵר: אִם נִקַּח אֶת כָּל אָפְנֵי יִסּוּרֵי הָעוֹלָם וְנִפְרְשֵׂם עַל הַשֻּׁלְחָן, וְנִשְׁאַל אֶת אוֹתוֹ יְהוּדִי הַמְיֻסָּר: בַּמָּה הוּא בּוֹחֵר, הֲרֵי שֶׁיִּבְחַר בְּדִיּוּק בַּיִּסּוּרִים הַפּוֹקְדִים אוֹתוֹ, וְלֹא יִבְחַר מַשֶּׁהוּ אַחֵר, כֵּיוָן שֶׁיִּרְאֶה כֹּחוֹתָיו תּוֹאֲמִים בְּדִיּוּק לְיִסּוּרָיו שֶׁלּוֹ, וְלֹא לְיִסּוּרֵי חֲבֵרָיו.

אַל תִּתְעַמֵּק כָּל כָּךְ בַּבְּעָיוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה. לִי הָיוּ כָּל הַנְּתוּנִים לְהִשָּׁאֵר עַם הָאָרֶץ אִם הָיִיתִי מֻשָּׁם לֵב עַל בְּעָיוֹת עוֹלָם הַזֶּה. הֲיוֹדֵעַ אַתָּה אֵילוּ צָרוֹת הָיוּ לִי בָּעוֹלָם הַזֶּה? הֲרֵי הָיוּ שָׁנִים שֶׁחָיִיתִי בְּדַקְדּוּקֵי עֲנִיּוּת, הָיִינוּ עוֹרְכִים שֻׁלְחָן שַׁבָּת בְּלֶחֶם שָׁחֹר, וּמַלְבּוּשִׁים וְכוּ', כַּמָּה צַעַר גִּדּוּל בָּנִים וְכוּ', וְאִם הָיִיתִי מִתְעַמֵּק בְּכָל זֶה לֹא הָיִיתִי לוֹמֵד אֲפִלּוּ דַּף אֶחָד. (מדברי מרן הסטייפלר)

לח. כיצד יתיחס המאמין לנסיון אכזבת חנוך בניו

אֶפְשָׁר בֶּאֱמֶת לוֹמַר שֶׁיִּסּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ וְהָאַכְזָבָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר שֶׁיְּכוֹלָה לְהַפְתִּיעַ אֶת הָאָדָם, הִיא לִרְאוֹת אֶת פְּרִי עָמָלוֹ-אֵלּוּ בָּנָיו-שֶׁעָלֵיהֶם עָמַל וְיָגַע, "וַיִּקְו לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים-וְהִנֵּה-בַּיַּעַשׂ בְּאוּשִׁים".

אֵין יְגִיעָה לָרִיק וְלֵדָה לַבֶּהָלָה כִּיגִיעַת וְלֵדַת הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת לָרִיק וְלַבֶּהָלָה.

חִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ-אוֹמְרִים חֲז7"ל-לֹא נָשָׂא אִשָּׁה, כֵּיוָן שֶׁרָאָה בְּרוּחַ קָדְשׁוֹ שֶׁעֲתִידִים לָצֵאת מִמֶּנּוּ בָּנִים רְשָׁעִים.

אִם כֵּן, פָּשׁוּט שֶׁעַד כַּמָּה שֶׁקָּשֶׁה וּמְצַעֵר לִהְיוֹת לְלֹא בָּנִים, עַד שֶׁאָמְרוּ חַז"ל שֶׁמִּי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים חָשׁוּב כַּמֵּת, אֲבָל עֲדִיף מַצָּב זֶה מֵאֲשֶׁר לְהָבִיא בָּנִים רְשָׁעִים. וְזֶה הָיָה פָּשׁוּט לְחִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם.

אִשָּׁה עוֹבֶרֶת צַעַר הָעִבּוּר וְהַהֵרָיוֹן תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים. וּלְאַחַר מִכֵּן צַעַר הַלֵּדָה, וְזֹאת עוֹד כְּלוּם, מְחַכָּה לָהּ צַעַר גִּדּוּל הַבֵּן שָׁנִים רַבּוֹת: הַחְלָפוֹת טִיטוּלִים, קִימַת לֵילוֹת, נְדוּדֵי שֵׁנָה מִכָּל בְּכִי אוֹ שְׁמִיעַת קוֹל מְשֻׁנֶּה שֶׁל הַתִּינוֹק, אֲשֶׁר יֵשׁ בְּיָדוֹ לְהַקְפִּיץ מֵהַמִּטָּה אֶת אִמּוֹ אוֹ אָבִיו.

וְזֹאת-אִם הַכֹּל תִּקִּין. וְאִם, חַס וְשָׁלוֹם, הַיֶּלֶד חוֹלֶה, אוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, חוֹלֶנִי, דָּבָר הַגּוֹרֵם טִפּוּלִים וְרִיצוֹת לְבָתֵּי חוֹלִים, הוֹצָאוֹת כַּסְפִּיּוֹת וְכוּ' וְכוּ'.

וּלְאַחַר מִכֵּן חִנּוּךְ הַיֶּלֶד, הַהִשְׁתַּדְּלוּת הַמְרֻבָּה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה חָרוּץ בְּלִמּוּדָיו, הַכָּרוּךְ בְּהַשְׁקָעָה כַּסְפִּית, חִנּוּכִית, הַמְלֻאָה אַכְזָבוֹת.

וּבְסַךְ הַכֹּל-גִּדּוּל הַיֶּלֶד אֵינוֹ עוֹלֶה בְּקַלּוּת.

וְכָל זֶה מִתּוֹךְ צִפִּיָּה וְתִקְוָה שֶׁיִּגְדַּל יֶלֶד זֶה לְתוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם, מְחֻנָּךְ בְּמִדּוֹת טוֹבוֹת.

וְהִנֵּה גָּדַל אוֹתוֹ יֶלֶד וּמְעַוֵּת דַּרְכּוֹ, סוֹטֶה מִדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, בּוֹעֵט בְּרַבּוֹ, בְּאָבִיו וּבְאִמּוֹ, מָלֵא בְּחֻצְפָּה, לְלֹא דֶּרֶךְ אֶרֶץ, וּבִפְרָט, חַס וְשָׁלוֹם, כְּשֶׁהַמְדֻבָּר בַּחֲטָאִים וּמִכְשׁוֹלִים אֲחֵרִים שֶׁנִּפָּל אוֹתוֹ בֵּן בְּמִכְמֹרוֹת הַיֵּצֶר...

הֵיֵשׁ לְתָאֵר צַעֲרָם שֶׁל אוֹתָם הוֹרִים?!

חַיֵּיהֶם-חַיִּים?!

מַאֲכָלָם-אֹכֶל?!

שְׁנָתָם-שֵׁנָה?!

שִׂמְחָתָם-שִׂמְחָה שֶׁל עֹנֶג?!

הֵיאַךְ יִישְׁנוּ עַל מִטָּתָם?! הֵיאַךְ יֹאכְלוּ מַאֲכָלָם?! הֵיאַךְ יִשְׂבְּתוּ שִׂמְחָתָם מִתּוֹךְ עֹנֶג וְשִׂמְחָה, כְּשֶׁבְּנָם אוֹ בִּתָּם אֵי-שָׁם בּוֹעֲטִים בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹות?!

עַל זֶה אָמְרוּ חֲזַ"ל (ברכות ז' ע"ב) קָשָׁה תַּרְבּוּת רָעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם יוֹתֵר מִמַּלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג.

בֶּאֱמֶת, נֶעֱתָקִים מֵהַפֶּה מִלּוֹת עִידּוּד וְשִׂמְחָה לְאוֹתָם הוֹרִים. בַּמֶּה נָנוּד לָהֶם, וּבַמֶּה נְנַחֲמֵם? עִם הַכֹּל עוֹד אֶפְשָׁר אֵיכְשֶׁהוּ לְהִתְמוֹדֵד, וּלְהַפְעִיל אֶת הָאֱמוּנָה בַּהַשְׁגָּחָה וּלְהִתְאַמֵּץ לְהִתְבַּטֵּל לִרְצוֹן ה', לִחְיוֹת בְּמְנוּחָה וּבְרֶגִיעָה כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱמֶת כֵּן מְחַיֶּבֶת אוֹתָנוּ אֱמוּנַת הַהַשְׁגָּחָה וְהַבִּטָּחוֹן לְהִתְבַּטֵּל לִרְצוֹן ה', וּלְהִסְכִּים עִם רְצוֹן הַהַשְׁגָּחָה.

אוּלָם מָה עוֹשִׂים כְּשֶׁהַדָּבָר מַגִּיעַ בִּסְטִיַּת הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת, הֵיאַךְ מִתְמוֹדְדִים עִם בְּעָיַת נְשִׁירַת הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת מִדֶּרֶךְ ה'. הֵיאַךְ כָּאן אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הָאֱמוּנָה כְּדֵי לִחְיוֹת בִּרְגִיעָה וּבְשַׁלְוָה וּכְאִלּוּ הַבָּנִים עוֹבְדֵי ה'.

הֵיאַךְ אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא לִהְיוֹת בְּכַעַס וּמֻתָּח כְּשֶׁהַבָּנִים וְהַבָּנוֹת מְסָרְבִים בְּחֻצְפָּה וּבְתַקֶּף מִלְּצֵיַת לְהוֹרִים חַמִּים וְטוֹבִים הָרוֹצִים בֶּאֱמֶת אֶת אַחֲרִיתָם הַטּוֹבָה שֶׁל בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, וְהֵמָּה מַקְשִׁים עֹרֶף לְהִסָּחֵף לְרַחוֹב הַקְּלוֹקֵל שֶׁיְּכוֹלִים הֵמָּה שָׁם לְאַבֵּד אֶת עוֹלָמָם.

הַאִם לִבְעָיָה זוֹ אֵין פִּתְרוֹן מַרְגִּיעַ עַל פִּי הַתּוֹרָה וְהָאֱמוּנָה, הַאִם בַּבְּעָיָה זוֹ צְרִיכִים הַהוֹרִים לִהְיוֹת בֶּאֱמֶת נִמּוֹקִים וְנִרְקָבִים בַּעֲמַל בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם הַסְּרָבָנִים, מָה הַדֶּרֶךְ שֶׁל הָאֱמוּנָה יְכוֹלָה לְהוֹעִיל בְּמִקְרִים כָּאֵלֶּה, הֲלֹא בְּכָל הַמִּקְרִים וְהָאֵרוּעִים הַמְאַכְזְבִים כַּמָּה שֶׁהֵמָּה

קָשִׁים כְּמוֹ בְּרִיאוּת פַּרְנָסָה עֶלְבּוֹנוֹת וְכֵיוֹצֵא עוֹד אֶפְשָׁר לְהָבִין שֶׁמַּטָּל עָלֵינוּ לִשְׁתֹּק לְהַסְכִּים לְרָצוֹן ה' לְהֵרָגַע וּלְהִשָּׁלֵו בְּמַצָּב שֶׁהַבָּנִים וְהַבָּנוֹת מַכְעִיסִים הֵמָּה אֶת ה' וּבוֹגְדִים בַּתּוֹרָה, מְבַיְּשִׁים וּמְחָרְפִים אֶת הוֹרֵיהֶם בְּמַעֲלָלָם, בְּמַרְאֵיהֶם, הֶזֶה רְצוֹן ה'?! אִם כֵּן הֵיאַךְ יֵשׁ לְהַשְׁלִים עַל מַצָּב כָּזֶה, וְאִם תֹּאמַר שֶׁאֵין עֵצָה לָזֶה, הֲיִתָּכֵן, הֲיִתָּכֵן שֶׁתַּשְׁאִיר הַתּוֹרָה פִּנָּה לְאָדָם לְהֵרָקֵב בְּהּ לְלֹא מוֹצָא, הֲיִתָּכֵן שֶׁאֵין בַּתּוֹרָה פִּתְרוֹן לְמַשֶּׁהוּ בְּחַיֵּי הָאָדָם, וּבְפָרָט לְבָעְיָה כָּזוֹ הַנּוֹגַעַת לְצִפּוֹר נַפְשׁוֹ שֶׁל הַהוֹרֶה הַנֶּאֱכָל וְנִמּוֹק מֵעֲמַל בָּנָיו, הֲיִתָּכֵן שֶׁבְּמִקְרֶה כָּזֶה אָמְרָה תּוֹרָה שֶׁיְּמוּתוּ אָבוֹת בַּעֲמַל בְּנֵיהֶם, וַהֲלֹא "לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים" כְּתִיב.

הֵיאַךְ יְכוֹלִים לִהְיוֹת אָב וְאֵם לִהְיוֹת רְגוּעִים כְּשֶׁהַבֵּן וּבְפָרָט הַבַּת בָּאִים מְאֻחָר בַּלַּיְלָה מִבְּלִי לְדַוֵּחַ עַל כְּלוּם. הֵיאַךְ אֶפְשָׁר לִהְיוֹת הַהוֹרִים רְגוּעִים כְּשֶׁיּוֹדְעִים שֶׁבְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם נִסְחָפִים לַקִּלְקוּל שֶׁבָּרְחוֹב, וְהַחֶבֶר'ה שֶׁבָּרְחוֹב סוֹחֵף אֶת בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם פְּרִי גִּדּוּלֵיהֶם שֶׁעָמְלוּ עֲלֵיהֶם בְּכָל נַפְשָׁם וּמְאֹדָם וְהִנֵּה "וַיְקַו לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֻשִׁים".

וּבְפָרָט הֵיאַךְ יִהְיוּ רְגוּעִים הוֹרִים שֶׁבְּנָם שָׁהָיָה עָמֵל בַּתּוֹרָה וְיָגַע בָּהּ בְּכָל כֹּחוֹ, וְהִנֵּה יוֹם אֶחָד פָּנָה עֹרֶף וּמִתְמָרֵד וּבוֹחֵל לִבּוֹ בַּתּוֹרָה וְחָפֵץ לְהַשְׁלִיךְ עֹל תּוֹרָה מֵעָלָיו וְחָפֵץ בְּמַטְעַמֵּי הָעוֹלָם.

וּלְצַעֲרֵנוּ כַּמָּה הַפְתָּעוֹת שֶׁל אַכְזָבוֹת כָּאֵלֶּה נוֹחֲלִים הוֹרִים טוֹבִים וְיִרְאִים, בְּלִית בְּרֵרָה וּלְאָנְסָם מַמָּשׁ נִכְנַס הַמַּחְשֵׁב לַבַּיִת, וּמִי יוֹדֵעַ מָה רוֹאִים שָׁם הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת. וּכְמוֹ כֵן מַחְזִיקִים הַבָּנִים פֶּלֶאפוֹנִים מִידִיעָתָם שֶׁל הוֹרֵיהֶם אוֹ שֶׁלֹּא מִידִיעָתָם, מַכְשִׁיר קָטָן הַמַּעֲתִּיד לְפַרְעָנֻיּוֹת גְּדוֹלוֹת.

בְּכוּנָה הֶאֱרִכְנוּ בְּתֵאוּר הַצַּעַר הַגָּדוֹל שֶׁל אַכְזָבַת הַחִנּוּךְ, רֵאשִׁית עַל מְנָת לְהִשְׁתַּתֵּף וּלְהִזְדַּהוֹת עִם הַסּוֹבְלִים מִכָּךְ, וּבְעִקָּר כְּדֵי לְהַרְאוֹת אֶת כֹּחָהּ שֶׁל הָאֱמוּנָה שֶׁגַּם בְּמַצָּב מֻבִישׁ וּמַחְפִּיר שֶׁכָּזֶה, שֶׁכְּפִי הַנִּרְאֶה אֵין בַּמֶּה לְהִתְנַחֵם עָלָיו, גַּם כָּאן לֹא הִשְׁאִירָנוּ הַבּוֹרֵא לְלֹא פִּתְרוֹן, כִּי הָאֱמוּנָה הִיא פִּתְרוֹן לַכֹּל.

וּבְכֵן הֵיאַךְ יֵשׁ לְגֶשֶׁת עִם אֱמוּנָה לְמַצָּב שֶׁכָּזֶה.

רֵאשִׁית עֲלֵיהֶם לָדַעַת:

אָנוּ בַּדּוֹר הָאַחֲרוֹן, דּוֹר הַמְכֻנֶּה עִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא, דּוֹר שֶׁנִּבְּאוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ אֶת נְבוּאַת בֵּן קִם בְּאָבִיו, בַּת קָמָה בְּאִמָּהּ, כַּלָּה בַּחֲמוֹתָהּ, חֲצָפָא יִסְגֵּי וְכוּ' וְכוּ'. כָּךְ שֶׁכְּבָר כָּאן רָאוּ רַבּוֹתֵינוּ אֶת הַגְּזֵרָה הַקָּשָׁה וְהַנּוֹרָאָה שֶׁל הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן זֶה, גַּם בַּקְּלָלָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר הַזּוֹ, שֶׁל בְּגִידַת הַבָּנִים בָּאָבוֹת.

הֲרֵי שֶׁזּוֹ גְּזֵרָה! וְהָרְאָיָה שֶׁתּוֹפָעוֹת אֵלּוּ שֶׁל הִתְדַּרְדְּרוּת הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת עַל הָרֹב אֵינָם בִּשְׁלִיטַת בְּחִירָתָם, אִם זֶה מִפְּנֵי גִּילָם הַצָּעִיר אוֹ מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתָּם חֲסֵרָה וַעֲדַיִן אֵינָם בַּעֲלֵי הַכָּרָה מִלְּהָבִין אֶת הַהַשְׁלָכוֹת מִמַּעֲשֵׂיהֶם הַקַּלּוֹקְלִים וְהֵנָּם כְּשִׁכּוֹרִים הַמְרַחֲפִים לְלֹא מַחְשָׁבָה וְהִתְבּוֹנְנוּת כְּלָל, וְהוּא כָּאָמוּר מִשּׁוּם שֶׁחַיָּבִים הֵמָּה לַעֲבֹר שָׁלָב כָּזֶה, וּכְמוֹ שֶׁיִּבֹאַר עוֹד לְהַלָּן.

וְאֶפְשָׁר, כֵּיוָן שֶׁהִיא הַקְּלָלָה הַקָּשָׁה בְּיוֹתֵר, מֵרֶמֶז הִיא בַּנָּחָמָה שֶׁל הַגְּאֻלָּה: וְהֵשִׁיב לֵב אָבוֹת עַל בָּנִים, וְלֵב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם.

הֲרֵי שֶׁקִּבַּלְנוּ בִּנְבוּאָה שֶׁבַּדּוֹר הָאַחֲרוֹן יִתְרַכְּזוּ נְשָׁמוֹת כָּאֵלֶּה שֶׁיִּצְטָרְכוּ לָבוֹא עַל תִּקּוּנָם אוּלָם בְּדֶרֶךְ הַשְׁלִילָה. דְּהַיְנוּ, יִוָּלְדוּ הֵמָּה בִּתְכוּנוֹת קָשׁוֹת וּמַרְדָנִיּוֹת, כִּי זֶהוּ מַחֲמַת עֲבָרָם הַקּוֹדֵם שֶׁהֶשְׁרִשׁוּ בָּרַע, וְלָכֵן הֻצְרְכוּ כָּךְ לְהִוָּלֵד, וְאֶת רֵאשִׁית דַּרְכָּם יַעֲשׂוּ בְּאוֹתוֹ רַע שֶׁהָיוּ לְמוּדִים בּוֹ וְהֶשְׁרִשׁוּ בּוֹ, אוּלָם מִכָּךְ יָבוֹאוּ לְשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, כְּשֶׁהָרַע בְּעַצְמוֹ יַהְדְּפֵם בְּהֶדֶף קָשֶׁה, וּמִתּוֹךְ הָרַע הַבּוֹגֵד יִרְאוּ אֶת הָאֱמֶת, וּכְמוֹ שֶׁהָיָה בְּכָל הַגָּלֻיּוֹת שֶׁלְּהַבְדִּיל נְסוּ רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל לְהִדָּמוֹת לַגּוֹיִים, וּמֶה הָיוּ הַתּוֹצָאוֹת? קִבַּלְנוּ מֵהֶם מַכּוֹת הֶדֶף וְהִכּוּנוּ וּפִצָּעוּנוּ, וְלֹא הוֹעִילוּ לָנוּ הַחֲנֻפָּה וְהַשֶּׁקֶר. כְּמוֹ כֵן בִּפְרָטוּת אוֹתָם צְעִירִים וּצְעִירוֹת שֶׁשָּׁרְשָׁם רַע מֵחֲמַת שֶׁכֵּן הִשְׁרִישׁוּ בְּעַצְמָם וּבְנַפְשָׁם קֹדֶם בּוֹאָם לָעוֹלָם, יֶחֱרַח לְצֹרֶךְ תִּקּוּנָם לָבוֹא בְּאוֹתוֹ מַצָּב דַּוְקָא וּמִמֶּנּוּ לָצֵאת.

עָלֵינוּ לְהָבִין, בָּנִים וּבָנוֹת אֵלּוּ מִסְכֵּנִים הֵם, צְרִיכִים אָנוּ לְרַחֵם עֲלֵיהֶם, וְאֵין לָנוּ אֶלָּא לְהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם וּלְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם רַחֲמִים מִבַּעַל הָרַחֲמִים, הֵמָּה בָּאוּ לְצֹרֶךְ תִּקּוּנָם בְּמַצָּבָם הַיָּרוּד דַּוְקָא, אוֹ יָרוּד מִלְּכַתְּחִלָּה, אוֹ שֶׁהָיוּ בְּמַצָּב טוֹב וְהִתְקַלְקְלוּ, כִּי כֵן נִצְרַךְ תִּקּוּנָם דַּוְקָא לִהְיוֹת כָּךְ. וּכְגוֹן שֶׁבְּפַעַם קֹדֶם נִשְׁמָתָם הָיְתָה בְּאֹפֶן זֶה שֶׁל עֲלִיָּה בַּתּוֹרָה, וְאַחַר כָּךְ בִּבְחִירָתָם פָּרְשׁוּ, וּלְכָךְ הֵיאַךְ מִתְבַּצַּע תִּקּוּנָם שֶׁל אֵלּוּ? צְרִיכִים הֵמָּה עַתָּה לַחְזֹר לְאוֹתוֹ מַצָּב, לְהַצְלִיחַ בַּתּוֹרָה וּלְאַחַר מִכֵּן לִנְשֹׁר כְּדֵי לָשׁוּב לְאוֹתָהּ מְצִיאוּת מַמָּשׁ שֶׁהָיוּ בָּהּ קֹדֶם, וּמֵאוֹתָהּ מְצִיאוּת נִצְרָכִים עַתָּה לָשׁוּב וּלְתַקֵּן עַצְמָם וְהוּא מִנִּסְתָּרוֹת ה' אֱלֹקֵינוּ.

וּכְבָר עָרַכְתִּי לָזֶה קוּנְטְרֵס מְיֻחָד הַנִּקְרָא "אֶת עָמָלֵנוּ..." וּרְאֵה שָׁם שֶׁבֵּאַרְנוּ מִנִּפְלְאוֹת הַבּוֹרֵא בִּתּוֹפָעָה זוֹ שֶׁל הַנּוֹשְׁרִים וְהַסּוֹטִים מִדֶּרֶךְ ה' הַמְצוּי בְּמִיֻּחָד בְּיָמֵינוּ.

וְהוּא בְּהַשְׁגָּחָה עֶלְיוֹנָה מַדּוּעַ וְכַמָּה יְלָדִים יִפְּלוּ דַּוְקָא לְהוֹרִים כָּאֵלֶּה וְכָאֵלֶּה, וְזֶהוּ תִּקּוּנֵנוּ אָנוּ כְּהוֹרִים לְקַחַת זֹאת בֶּאֱמוּנַת הַהַשְׁגָּחָה.

וְהַמַּטָּל עָלֵינוּ הוּא:

א. לְרְאוֹת בַּעֲמָלָם תִּקּוּן וְכַפָּרָה לְעַצְמֵנוּ.

ב. לְהַזְהֵר מִכַּעַס וְרֹגֶז, וְזֹאת בְּכָךְ שֶׁנִּדּוּנֵם לְכַף זְכוּת וּנְרַחֵם עֲלֵיהֶם.

ג. לְקַחַת זֹאת בֶּאֱמוּנַת הַהַשְׁגָּחָה וְלֹא לְהִתְמָרֵד עַל רְצוֹן ה'.
ד. לְהִשְׁתַּדֵּל לְקָרְבָם בְּאַהֲבָה וּבְחֹם וְלֹא לְהַרְחִיקָם.
ה. לֹא לִרְאוֹת אֶת כְּבוֹדֵנוּ וּבִשְׁבִיל כָּךְ לִנְקֹט בְּאֶמְצָעִים הֲפוּכִים מִלְּקָרְבָם, אֶלָּא לִרְאוֹת אֶת כְּבוֹד שָׁמַיִם וְלִסְבֹּל בּוּשָׁתָם וְחֶרְפָּתָם וּלְסָבְלָם עַד שֶׁיָּשׁוּבוּ.
וּבְעֶצֶם בְּאֵם לֹא נִקַּח גַּם אֶת אַכְזָבַת הַחִנּוּךְ בָּאֹפֶן הַנָּכוֹן עַל פִּי הָאֱמוּנָה לֹא רַק שֶׁחַיֵּינוּ יִהְיוּ חַיֵּי סֵבֶל וְיֵרָקְבוּ עַצְמוֹתֵינוּ מִיָּגוֹן וּדְאָגָה, אֶלָּא גַּם נָבוֹא מִכָּךְ לְטָעֻיּוֹת הָרְסָנִיּוֹת בְּיוֹתֵר בְּאֹפֶן גִּישָׁתֵנוּ לְפִתְרוֹן הַבְּעָיָה, וּבִמְקוֹם לְתַקֵּן נְקַלְקֵל בְּיוֹתֵר.
אֵין לְשַׁעֵר כַּמָּה הוֹרִים הוֹרְסִים בְּמוֹ יְדֵיהֶם אֶת אֶפְשָׁרוּת פִּתְרוֹן הַבְּעָיָה בְּגָלַל גִּישָׁתָם בַּצּוּרָה הַלֹּא נְכוֹנָה, נִגָּשִׁים הֵמָּה בְּחֹסֶר סַבְלָנוּת, בְּעַצְבָּנוּת, בְּבִקָּרְתָּם בְּאֹפֶן הַמַּשְׁנִיא אֶת הַמְבַקֵּר, לֹא מִשְׁתַּמְּשִׁים עִם "הַיָּמִין מְקָרֶבֶת", אֶלָּא דּוֹחִים בְּבֹ' יָדַיִם אֶת בָּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם בְּמְרִיבוֹת וּמַחֲלוֹקוֹת, מַשְׁפִּילִים אוֹתָם, וּבְכָךְ מַמְרִידִים אֶת הַבָּנִים לִפְשֹׁעַ יוֹתֵר, וְלַעֲשׂוֹת לְהַכְעִיס מַמָּשׁ, וְלִשְׁנֹאת אֶת הַתּוֹרָה וּדְרָכֶיהָ.
לוּ הָיוּ מוֹבִילִים עַצְמָם לְפִתְרוֹן בְּעָיָה זוֹ עִם הַמּוֹרֶה דֶּרֶךְ שֶׁהוּא הָאֱמוּנָה, פְּנֵי הַדְּבָרִים הָיוּ נִרְאִים אַחֶרֶת, וּכְמוֹ שֶׁכָּאמוּר הָאֲרַכְתִּי בָּזֶה בַּקּוּנְטְרֵס "אֶת עַמָּלֵנוּ".
וְלָכֵן, הוֹרִים שֶׁבֶּאֱמֶת הִשְׁתַּדְּלוּ כְּפִי יְכָלְתָּם לְמַעַן חִנּוּךְ בְּנֵיהֶם, וַדַּאי יֵשׁ לָהֶם סִבָּה לְהִצְטַעֵר, אֲבָל לֹא לְהַרְגִּישׁ רִגְשֵׁי אַשְׁמָה שֶׁהֵם בְּעִקָּר עוֹכְרִים וּפוֹצְעִים אֶת מַצַּב רוּחוֹ שֶׁל אָדָם, וּלְהָבִין שֶׁזּוֹ גְּזֵרָה נוֹרָאָה, שֶׁהִיא נִגְזָרָה מִן הַשָּׁמַיִם, שֶׁאֵינָהּ תְּלוּיָה בָּהֶם.
וְגַם הוֹרִים שֶׁלֹּא כָּל כָּךְ הִשְׁתַּדְּלוּ מִסְפִּיק וּמִרְגִּישִׁים רִגְשֵׁי אַשְׁמָה, צְרִיכִים לִזָּהֵר לְבַל לִפֹּל לְעַצְבוּת וּלְמָרָה שְׁחֹרָה וּלְעַצְבָּנוּת, שֶׁלֹּא יוֹעִיל לָהֶם, וְלַעֲשׂוֹת בִּמְקוֹם זֶה מַה שֶּׁכֵּן יוֹעִיל, וְהוּא מַעֲתָּה לְהִשְׁתַּדֵּל בִּתְפִלָּה, בְּסַבְלָנוּת בְּקֹרוּב הַבֵּן וְהַבַּת בְּדַרְכֵי נֹעַם, כִּי הַמַּתָּח וְהָעַצְבָּנוּת רַק יַרְחִיק וְיַאֲבֵד כָּל סִכּוּי מֵאוֹתוֹ בֵּן אוֹ בַּת לַחְזֹר לְמַסְלֹּת אֲבִיהֶם. וְרַק הַסַּבְלָנוּת וְהַשִּׂמְחָה, וּבְפָרָט הַקֹּרוּב וְהָאַהֲבָה הֵם עֲדַיִן נוֹתְרוּ לַסִּכּוּי לְהָשִׁיב לֵב בָּנִים עַל אָבוֹת.
וּבְפָרָט כְּאָמוּר שֶׁבְּעִקַּר הַסִּבָּה לְכָךְ הִיא הַגְּזֵרָה לְצָרוּף נְשָׁמוֹת אֵלּוּ שֶׁיִּתְרַכְּזוּ בְּדוֹרֵנוּ.
וְעוֹד, הֲלֹא אִם עַל עֲבֵרוֹת הַקָּשׁוֹת בְּיוֹתֵר שֶׁחוֹטֵא אָדָם אָסוּר לִהְיוֹת בְּעַצְבוּת וְלִפֹּל לְמָרָה שְׁחֹרָה, וְכָל חוֹבָתוֹ לְהִשְׁתַּדֵּל מֵעַתָּה לְתַקֵּן וְלַעֲשׂוֹת אֶת אֲשֶׁר בִּיכָלְתּוֹ-כְּמוֹ כֵן תַּחְשֹׁב עֲבֵרָה זוֹ שֶׁל מֻחְדָּל בְּחִנּוּךְ הַיְלָדִים עֲבֵרָה כְּכָל הָעֲבֵרוֹת שֶׁתַּקָּנָתָהּ הוּא רַק בְּהִשְׁתַּדְּלוּת לְתַקֵּן מִכָּאן וּלְהַבָּא כְּכָל הָאֶפְשָׁר, וְלֹא לִפֹּל לְעַצְבוּת וּמָרָה שְׁחֹרָה, דָּבָר אֲשֶׁר לֹא יוֹעִיל וְלֹא יַצִּיל.
אֶפְשָׁר לְסַפֵּר אֶת הַבָּתִּים שֶׁזָּכוּ שֶׁיִּהְיוּ כָּל בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם הוֹלְכִים יָשָׁר וְלֹא סוֹטִים מִדֶּרֶךְ הַתּוֹרָה. לְדֹאֲבוֹנֵנוּ, כִּמְעַט אֵין בַּיִת אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת, שֶׁלֹּא סָטָה מִדֶּרֶךְ ה'. זוֹ קְלָלַת הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן, וְעָלֵינוּ הַהוֹרִים לְהַחֲזִיק מַעֲמָד, לִשְׁמֹר עַצְמֵנוּ וּלְמַלֹּאת חוֹבוֹתֵינוּ בְּעוֹלָמֵנוּ, וְלֹא

לָתֵת לִקְלָלָה זוֹ לְהָמִית חֶרְבָּן גַּם עָלֵינוּ. וּבִפְרָט שֶׁיֵּשׁ לָנוּ עוֹד בָּנִים וּבָנוֹת לְגַדְּלָם. וּכְמוֹ כֵן לֹא אָבַד הַסִּכּוּי לְהַחְזִיר אֶת בָּנֵינוּ הָאוֹבְדִים, וְזֹאת רַק אִם לֹא נִתְיָאֵשׁ וְנַפְגִּין אֶת אָזְלַת יָדֵינוּ, אֶלָּא אַדְרַבָּה, נְצַפֶּה לְרַחֲמֵי שָׁמַיִם מִתּוֹךְ תִּקְוָה, אֲשֶׁר לֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח.

וְעָלֵינוּ לְהַעֲבִיר עַל מִדּוֹתֵינוּ, וּלְהִזָּהֵר לְבַלְּתִּי הָבִיא אֶת בָּנֵינוּ לְמִכְשׁוֹל אִסּוּר הֶחְמוּר שֶׁל זִלְזוּל בִּכְבוֹד אָב וְאֵם, אֶלָּא שֶׁהַדָּבָר תָּלוּי בְּאֵיזֶה שָׂלָב שֶׁל הִתְדַּרְדְּרוּת נִמְצָא הַבֵּן, וּפֵרַטְנוּ בְּקוּנְטְרֵסֵנוּ "אֶת עַמְּלֵנוּ" הַדְּרָכָה וְעֵצוֹת הֵיאַךְ לִנְהֹג עִם הַבֵּן בְּתוֹפָעָה זוֹ שֶׁל "הַנְּשִׁירָה" בְּכָל אָפְנֵי הַשִּׁלְּבִים בּוֹ הוּא נָתוּן.

וּלְעֵידּוּד נֶפֶשׁ יְהִיוּ לָנוּ דִּבְרֵי הָאוֹר הַחַיִּים הַקָּדוֹשׁ (במדבר כה, א), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: חֲכְמֵי הַקַּבָּלָה גִּלּוּ לָנוּ, שֶׁלֹּא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח מִכָּל נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְכֻלָּן לְבַסּוֹף יִזְכּוּ לַמָּקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאוּ, וַהֲגַם שֶׁיָּרֵיעַ אִישׁ יִשְׂרָאֵל, אַף יַצְרִיחַ נַפְשׁוֹ, [כְּלוֹמַר, הֲגַם אִם הִגִּיעַ אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי לַדְּיוֹטָא הַתַּחְתּוֹנָה בַּעֲוונוֹתָיו], סוֹף כָּל סוֹף יַחְזֹר לְשָׁרְשׁוֹ.

מַעֲשֶׂה בְּכֹהֵן אֶחָד שֶׁהָיוּ לוֹ עֲשָׂרָה בָּנִים-שִׁשָּׁה בָּנִים וְאַרְבַּע בָּנוֹת, וְהָיָה בְּכָל יוֹם מְשַׁטֵּחַ וּמְלַחֵךְ עָפָר בִּתְפִלָּתוֹ שֶׁלֹּא יֵצֵא שׁוּם פְּסוּל מִזַּרְעוֹ, וְלֹא הָיוּ יָמִים רַבִּים עַד שֶׁבָּא עֶזְרָא הַסּוֹפֵר וְהֶעֱלָה אֶת יִשְׂרָאֵל מִבָּבֶל, וְזָכָה אוֹתוֹ כֹּהֵן לִרְאוֹת כַּמָּה דּוֹרוֹת מִזַּרְעוֹ מְשָׁרְתִים בְּכְהֻנָּה גְּדוֹלָה. (תנא דבי אליהו פרק יח)

לט. כיצד להתיחס לנסיון מום או כעור פנים

כְּלָל גָּדוֹל יְהֵא בְּיָדְךָ-חֻשְׁשִׁבוּת הָאָדָם לֹא נִקְבַּעַת לְפִי מַה שֶּׁבְּנֵי הָאָדָם מַחְשִׁיבִים, אֶלָּא לְפִי מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מַחְשִׁיבוֹ.

אָנוּ נִמְצָאִים בְּעֶלְמָא דִּשְׁקָרָא. וְכֵן בְּעוֹלָמֵנוּ-עוֹלַם הַשֶּׁקֶר-אָדָם גִּבֹּהַּ קוֹמָה, יְפֵה תֹּאַר וּמַרְאֶה, הוּא הַמְאֻשָּׁר וְהֶחָשׁוּב, וּמִשְׁתַּיֵּךְ לַשִּׁכְבָה הָעֶלְיוֹנָה בַּצִּבּוּר.

אוּלָם כְּבָר רָאִינוּ אֵצֶל שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא, כְּשֶׁבָּא לְהַמְלִיךְ אֶת אֶחָד מִבְּנֵי יִשַׁי, וְנָתַן עֵינוֹ בֶּאֱלִיאָב, אֲחִי דָּוִד, וְסָבַר שְׁמוּאֵל שֶׁוַּדַּאי עָלָיו נִתְכַּוֵּן הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְהַמְלִיכוֹ, וּמִיָּד אָמַר לוֹ ה' בִּנְבוּאָה (שמואל א' ט"ז, ז') "אַל-תַּבֵּט אֶל-מַרְאֵהוּ וְאֶל-גְּבֹהַּ קוֹמָתוֹ, כִּי מְאַסְתִּיהוּ, כִּי לֹא אֲשֶׁר יִרְאֶה הָאָדָם, כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לָעֵינַיִם, וַה' יִרְאֶה לַלֵּבָב".

וְהוּא סוֹד גָּדוֹל, שֶׁאִם יִתְהַלֵּךְ עִמּוֹ הָאָדָם, לֹא תִּמְצָא הַעַצְבוּת אֲצָלוֹ אֶת מְקוֹמָהּ, שֶׁהֲרֵי מִדַּרְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְמִי יֵשׁ לְאָדָם לַעֲשׂוֹת חֶשְׁבּוֹן אִם לֹא לְחָכָם הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר אוֹ לַגִּבּוֹר אוֹ לֶעָשִׁיר הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, אוֹ לְכָל מִי שֶׁיּוֹתֵר בַּעַל יְכֹלֶת, הֲלֹא לֹא לְאֶחָד שֶׁכָּזֶה כָּל הָעֵינַיִם נְשׂוּאוֹת.

וּמִי יוֹתֵר גָּדוֹל וּמוֹעִיל לָאָדָם יוֹתֵר מִבּוֹרְאוֹ? וְאִם כֵּן, כָּל הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁלְּךָ יִהְיֶה עַד כַּמָּה אֲנִי חָשׁוּב וְנוֹשֵׂא חֵן בְּעֵינָיו, וְלֹא עַד כַּמָּה אֲנִי חָשׁוּב בְּעֵינֵי בְּנֵי אָדָם קְרוּצֵי חֹמֶר, מְעוּטֵי יְכֹלֶת, שֶׁאֵין עוֹמְדִים לוֹ לָאָדָם בִּשְׁעַת צָרָתוֹ, מַחֲלָתוֹ וְעָנְיוֹ.

שִׂים עֵינֶיךָ מַהוּ הַמּוֹדֵד אֶת מִדַּת חֶשְׁבּוֹנְךָ וּנְשִׂיאוּת חִנְּךָ בְּעֵינֵי ה', ה' הֲלֹא לֹא מַבִּיט עַל מַרְאֶה מְכֹעָר אוֹ יָפֶה, שָׂלֵם אוֹ בַּעַל מוּם, אֶלּוּ אֵינָם הַהַבָּטוֹת שֶׁל ה' יִתְבָּרַךְ שְׁלִפְיהֶן הוּא מַחְשִׁיב אֶת הָאָדָם אוֹ מַשְׁפִּילוֹ. הַבָּטָתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל לִבּוֹ הַטָּהוֹר וְכִשְׁרוֹן מַעֲשָׂיו שֶׁל הָאָדָם, שְׁלֵמוּת וְיִפְיִ נִשְׁמָתוֹ, וְלֹא עַל שְׁלֵמוּת וְיִפְיִ גּוּפוֹ מַבִּיט ה', וְלֹא עַל פִּיהֶן נִקְבַּעַת מַהוּת הָאָדָם, כְּךָ שֶׁמַּצָּבְךָ דָּוְקָא מְאַפְשֵׁר לְךָ לְצַמְצֵם אֶת יְחוּד מַעֲשֶׂיךָ לִנְשִׂיאַת חֵן בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם בְּלִבְּד לְלֹא פְּנִיּוֹת, וְכַמָּה בְּנֻקֶל לְךָ לְהִתְיַחֵד עִם קוֹנְךָ אַחַר שֶׁאֵינְךָ מִשְׁתַּוֶּה עִם הַשֶּׁקֶר שֶׁבָּעוֹלָם, וְהַדֶּלֶת שֶׁל עוֹלַם הַשֶּׁקֶר נְעוּלָה בְּפָנֶיךָ וּלְעֻמָּתָהּ דֶּלֶת עוֹלַם הָאֱמֶת פְּתוּחָה לְפָנֶיךָ.

וְעוֹד תִּתְבּוֹנֵן כַּמָּה נִצָּל אַתָּה מִגַּאֲוָה וְגַסוּת רוּחַ בָּהּ נוֹפֵל הַנָּאֶה וְהֶחָסֹן, כַּמָּה יִצְרוֹ הָרָע שֶׁל זֶה הַנָּאֶה חָזָק וְתַקִּיף עָלָיו בְּגַאֲוָה וּבְתַאֲוָה וּכְמוֹ שֶׁאוֹמֵר רַשִׁ"י (תענית ז' ע"ב) "אִי אֶפְשָׁר לַנָּאֶה לְהַשְׁפִּיל דַּעְתּוֹ", וְאַתָּה זוֹכֶה לַמַּתָּנָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר-לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה, לִהְיוֹת תָּמִיד רָצוּי לִפְנֵי ה'. וּמַה גַּם שֶׁשֶּׁקֶר הַחֵן וְהֶבֶל הַיֹּפִי, מַעֲשֶׂיךָ יְקָרְבוּךָ וּמַעֲשֶׂיךָ יְרַחֲקוּךָ, מַעֲשֵׂי הָאָדָם הֵמָּה הַקּוֹבְעִים אִם יִתְרַחֲקוּ הַבְּרִיּוֹת מִמֶּנּוּ אוֹ יִתְקָרְבוּ אֵלָיו וְלֹא יָפְיוֹ שֶׁל אָדָם.

בִּהְיוֹתִי שָׁבוּר וְרָצוּץ כָּל הַיָּמִים-וְלֹא זָכִיתִי לְשׁוּם עֹנֶג מִתַּעֲנוּגֵי הַחַיִּים, נוֹסַף לְכְאֵבֵי הַגּוּף וּשְׁבִירָתוֹ כָּל הַיָּמִים-הָעֹנֶג הַיְחִידִי הוּא לִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנִי, וְאֵין לִי צַעַר יוֹתֵר גָּמוּר מִכְּשֶׁלּוֹן בְּעָוֹן. (אגרות "חזון איש" ח"א קנג)

מ. חזוק האמונה למתנסה בקשיי פרנסה או מהתמוטטות עסק

נִסָּיוֹן הָעֹשֶׁר קָשֶׁה מִנִּסָּיוֹן הָעֹנִי, אוֹמְרִים חַז"ל. הַמַּעֲלָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר הַמְקֻרֶבֶת אֶת הָאָדָם לְבוֹרְאוֹ הֲלֹא הִיא לֵב נִשְׁבָּר, וְכַנֶּאֱמָר: "קָרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי-לֵב". וְכַמָּה רָחוֹק הֶעָשִׁיר וּבַעַל עֹסֶק מִשִּׁבְרוֹן לֵב. וּלְעֻמָּתוֹ כַּמָּה קָרוֹב הֶעָנִי, אוֹ הַיּוֹרֵד מִנְּכָסָיו לְלֵב נִשְׁבָּר. כָּל עַזּוּתוֹ וְגַאֲוָתוֹ נִדְעֶכֶת, וְנַעֲשֶׂה אָהוּב לַה'.

כַּמּוּבָן, כָּל זֶה אִם יוֹדֵעַ לְנַצֵּל אֶת מַשְׁבְּרוֹ לְטוֹבָה, וְלֹא לִבְעֹט בְּיִסּוּרָיו.

וּבִפְרָט כְּמוֹ כֵן יֵשׁ כָּאן כַּפָּרַת עֲוֹונוֹת הַתְּלוּיָה בַּיִּסּוּרִים בָּאֹפֶן הַנַּעֲלֶה בְּיוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי אוֹמְרִים חַז"ל (שמ"ר, לא, יא) כָּל הַיִּסּוּרִים בְּכַף מֹאזְנַיִם אַחַת, וְהָעֹנִי בְּכַף שְׁנִיָּה, מַכְרִיעַ אֶת כֻּלָּם. אִם כֵּן, בָּזֶה מְזֻדְּכֵךְ וּמִתְנַקֶּה מֵעֲוֹונוֹתָיו. זְמַנּוֹ יוֹתֵר מְאֻפְשָׁר לוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, לַעֲסֹק בַּמִּצְווֹת, וּלְמַלֵּא חוֹבָתוֹ בְּעוֹלְמוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הֶעָשִׁיר וְהַמַּרְבֶּה בָּעֲסָקִים, אוֹבֵד הוּא אַחַר מָמוֹנוֹ.

וּלְגַבֵּי שִׁפְלוּתוֹ בְּעֵינֵי בְּנֵי אָדָם, בְּעִקְבוֹת עָנְיוֹ אוֹ יְרִידָתוֹ מִנְּכָסָיו, יִתְבּוֹנֵן בַּמֶּה שֶׁכָּתַבְתִּי בְּקֶטַע קוֹדֵם, שֶׁלֹּא מַה שֶּׁבְּנֵי אָדָם מַחְשִׁיבִים, כֵּן הִיא מִדַּת חֲשִׁיבוּת אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְאִם בְּנֵי אָדָם מַחְשִׁיבִים אֶת הָעָשִׁיר וּמְבַזִּים אֶת הֶעָנִי, אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא זֶהוּ בְּדִיּוּק לְהֶפֶךְ.

וְאַף אָדָם שֶׁנָּהֵג יָפֶה בְּצִדְקוּת וַחֲסִידוּת בִּזְמַן עָשְׁרוֹ, אַל יִצְטַעֵר כְּשֶׁנִּטַּל מִמֶּנּוּ עָשְׁרוֹ, וְהוּא עַל פִּי מַה שֶּׁאָמַר ה"חֹפֵץ חַיִּים", שֶׁכְּשֶׁטּוֹרְנְט מִשְׁתַּלֵּם בְּמִקְצוֹעַ מְסָיָם, עוֹבֵר לִלְמֹד עוֹד מִקְצוֹעַ, וְאִם הִשְׁתַּלְּמָתְ אַתָּה וְעָמַדְתָּ בְּנִסְיוֹנוֹת הָעֲשִׁירוּת, רוֹצֶה הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְהַשְׁלִימְךָ בַּעֲמִידָה בְּנִסְיוֹן הָעֹנִי, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶא מֻשְׁלָם בְּכָל סוּגֵי הַנִּסְיוֹנוֹת, וְהַכֹּל תָּלוּי בְּגִלְגּוּלָיו וּבְתִקּוּנֵי נַפְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם. וְהַחַי בֶּאֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן, וְיוֹדֵעַ שֶׁה' מַנְהִיגוֹ וְאֵין שׁוּם טֶבַע וּמִקְרֶה בָּעוֹלָם, אֵין מְאֻשָּׁר כָּמוֹהוּ. וּרְאֵה עוֹד בְּסִפְרֵנוּ "נֶחְמַת יִשְׂרָאֵל" עמ' סא, בְּעִנְיַן מַעֲלַת הֶעָנִיוּת.

וּבִפְרָט בְּסוֹף הַיָּמִים, מוּבָא עַל כָּךְ בְּתִקּוּנֵי זֹהַר שֶׁעֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּסוֹף הַיָּמִים, וְהַקָּבָ"ה יָמִיר לָהֶם אֶת עֹנֶשׁ הַמִּיתָה הַמַּגִּיעַ לָהֶם מֵחֲמַת עֲוֹונוֹתֵיהֶם בְּעֹנֶשׁ הָעֹנִי וּבְכָךְ יִנָּצְלוּ מִמָּוֶת וּמִיסּוּרֵי גּוּף וָנֶפֶשׁ אֲחֵרִים. וְהֶאֱרַכְתִּי בָּזֶה בְּפֶרֶק מְיֻחָד לְנוֹשֵׂא זֶה בְּסִפְרִי הַנִּקְרָא "עִקְבָתָא דִּמְשִׁיחָא".

פַּעַם הֶאֱרִיךְ הָרַב שִׂמְחָה זִיסְל, הַסַּבָּא מִקֶּלֶם, בִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וּבֵינְתַיִם בָּא אֶחָד שֶׁהָיָה צָרִיךְ לוֹ. הָאִישׁ חִכָּה עַד בֹּשׁ וְהָלַךְ לוֹ, וְאַחֲרֵי שֶׁסִּיֵּם הָרַב שִׂמְחָה זִיסְל תְּפִלָּתוֹ סִפְּרוּ לוֹ עַל הָאִישׁ. עָנָה בִּמְנוּחָה וְאָמַר: אִם הוּא צָרִיךְ לִי-הֲלֹא יָבוֹא בַּחֲזָרָה, וְאִם נֹאמַר שֶׁלְּטוֹבָתִי הוּא בָּא, אָז גַּם אֵיֶנֶּנִּי מִצְטַעֵר. כִּי מִמַּה נַּפְשָׁךְ: אִם הוּא טוֹבָה זוֹ אֲמִתִּית הִיא וְנִגְזְרָה עָלַי, הֲרֵי הִיא לֹא תִּמָּנַע מִמֶּנִּי בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, וְהַהוּא שֶׁהָלַךְ וְלֹא הָיְתָה לוֹ סַבְלָנוּת לְחַכּוֹת, סִימָן שֶׁאֵין זֶה לְטוֹבָתִי הָאֲמִתִּית. (מגדולי המוסר דנוברדוק)

מא. חזוק האמונה והשמחה לאמהות המתמוטטות מנטל גדול הילדים הקטנים

כְּלָל פָּשׁוּט וּמֻסְכָּם: דָּבָר יָקָר-עוֹלֶה בְּיֹקֶר.

וּמַה יֵּשׁ יוֹתֵר יָקָר לָאָדָם מִלְּראוֹת הָאִשָּׁה הַגְּדוֹל בְּיוֹתֵר בְּחַיָּיו שֶׁאֵין כְּמוֹהוּ-וְהוּא בֵּן וּבַת הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ ה', מְחֻנָּכִים בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ כְּלַפֵּי הוֹרֵיהֶם וּכְלַפֵּי כָּל אָדָם? מַה יֵּשׁ יוֹתֵר אֹשֶׁר לָאָדָם, כְּשֶׁפּוֹגֵשׁ אוֹתוֹ חֲבֵרוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: אַשְׁרֶיךָ, אֵיזֶה בֵּן יֵשׁ לְךָ, מַתְמִיד, יְרֵא שָׁמַיִם, אַשְׁרֵי יוֹלַדְתּוֹ! הֵיֵּשׁ עֶרֶךְ הַשָּׁוֶה לָזֶה?!

עוֹמְדִים אַתֶּם לְגַדֵּל דּוֹר הַמַּמְשִׁיךְ אֶת תִּפְאֶרֶת עַם יִשְׂרָאֵל. אָמְנָם נָכוֹן, לֹא תָּמִיד הַתּוֹצָאוֹת הֵן כְּמוֹ הַתִּקְווֹת, אוּלָם כָּעֵת, כְּשֶׁהַבָּנִים קְטַנִּים, וַדַּאי זוֹהִי תִּקְוָותְכֶם. וְאָדָם מַשְׁקִיעַ בְּעֵסֶק,

אֲפִלּוּ שֶׁאֵינוֹ בָּטוּחַ בְּוַדַּאי בְּתוֹצָאוֹתָיו, אֶלָּא מַשְׁקִיעַ, וְשָׁוֶה לוֹ לְהַשְׁקִיעַ, עַל הַקָּווּי וְהַסְּכוּי שֶׁבְּעֶזְרַת ה' יִתְּכַן וְיַגִּיעַ.

וְעוֹד, מַה לָּנוּ לַחְשֹׁב עַל סוֹף עֲתִידוֹ שֶׁל אוֹתוֹ יֶלֶד? נִרְאֶה יוֹם יוֹם אֶת הָרֶוַח הַיּוֹמִי; אוֹתוֹ בֵּן הוֹלֵךְ לְתַלְמוּד תּוֹרָה לִלְמֹד, וַהֲלֹא אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם אֶלָּא עַל הֶבֶל פִּיהֶם שֶׁל תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן. לֹא מִשְׁתַּלֵּם לְהַשְׁקִיעַ אֶת הַהַשְׁקָעָה הַיּוֹמִית בִּלְבַד עֲבוּר הַתּוֹצָאָה הַיּוֹמִית בִּלְבַד? כָּל יוֹם שֶׁהַבֵּן הוֹלֵךְ לְתַלְמוּד תּוֹרָה וְקוֹרֵא א' ב' ג', בּוֹנֶה עוֹלָמוֹת, וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ.

לוּ הָיִית, אַתְּ הָאִמָּא, צְרִיכָה לְהָכִין סֶנְדְוִיץ' לְאִישֵׁהּ אַדְמוֹ"ר גָּדוֹל אוֹ לְאִישֵׁהּ צַדִּיק בַּעַל מוֹפֵת, יוֹם יוֹם, בְּאֵיזוֹ שִׂמְחָה הָיִית עוֹשֶׂה זֹאת? וְלֹא הָיִית נוֹתֶנֶת זְכוּת זוֹ לְאַף אֶחָד בְּכָל מָחִיר. וְלָמָּה קָשֶׁה לָךְ לְהָכִין אֶת הַבֵּן, וּלְשָׁלְחוֹ בְּשִׂמְחָה, בְּתַפִּים וּמְחוֹלוֹת לְתַלְמוּד הַתּוֹרָה? הֲרֵי בְּהֶבֶל פִּיו פּוֹעֵל הוּא יוֹתֵר מֵרַב פָּפָּא וְאַבַּיֵי, כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא, שֶׁהֶבֶל פִּיהֶם שֶׁל תִּינוֹקוֹת חָשׁוּב יוֹתֵר מִתּוֹרָתוֹ שֶׁל רַב פָּפָּא וְאַבַּיֵי. לְרַב פָּפָּא וְאַבַּיֵי לֹא הָיִית מוּכָנָה לְהַשְׁקִיעַ עֲבוּר תּוֹרָתָם?! עַכְשָׁו הֲלֹא אַתְּ מְקַבֶּלֶת תּוֹצָאוֹת לֹא פָּחוֹת טוֹבוֹת...

וְעוֹד תִּתְבּוֹנְנִי אַתְּ, הָאֵם, כַּמָּה מְקַנְּאִים בָּךְ אוֹתָם שֶׁאֵין לָהֶם יְלָדִים וְלֹא זָכוּ לְהִפָּקֵד? כַּמָּה מוּכָנִים הֵם לְקַבֵּל פִּי כַּמָּה וְכַמָּה מִסִּבְלֵךְ עֲבוּר שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם בֵּן אוֹ בַּת! וְאַתְּ, שֶׁזְּכִית בְּפִקָּדוֹן נִפְלָא, יָקָר וְזֶה, קָשֶׁה לָךְ לְגַדְּלוֹ?! וּבִפְרָט אִם בַּעֲלֵךְ בֶּן תּוֹרָה, אַשְׁרַיִךְ יוֹתֵר וְיוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי בְּגִדּוּל הַבָּנִים לְתַלְמוּד תּוֹרָה אַתְּ מְאַפְשֶׁרֶת לוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה בְּהַשְׁקֵט וְשַׁלְוָה, וְחֵלֶק כְּחֵלֶק לְךְ בְּתוֹרָתוֹ.

וְיָדוּעַ מַה שֶּׁאוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא (ברכות י"ז ע"א) נָשִׁים בַּמֶּה יִזְכּוּ לְתִחִיַּת הַמֵּתִים, הֲרֵי אֵינָן עוֹסְקוֹת בַּתּוֹרָה? וּמְתָרֶצֶת הַגְּמָרָא, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֵלֶק בְּתוֹרַת בְּנֵיהֶם וּבַעֲלֵיהֶן. אִם כֵּן, אַתְּ כָּאן בּוֹנָה לְךְ אֶת זְכוּת קִימָתֵךְ לְתְחִיַּת הַמֵּתִים. הַיֵּשׁ אוֹצָר יָקָר מִזֶּה?!

וְעוֹד, כָּל הַצְּלַת הָאָדָם בְּחַיָּיו וּלְאַחַר מוֹתוֹ, הֵם בָּנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ ה', וּלְאַחַר 120 שָׁנָה שֶׁלְּךְ, תִּצְטָרְכִי אֶת עֶזְרָתָם, שֶׁיַּצִּילוּךְ מִכָּל מַרְעִין בִּישִׁין, וְכַמָּה יִשְׁתַּלֵּם לְךְ כָּל הַשְׁקָעָתֵךְ.

וּבְהֶקְשֵׁר לָזֶה יֶשְׁנוֹ סִפּוּר נִפְלָא מֵאִמּוֹ שֶׁל ר' אֵלְיָהוּ לָאפִיאַן, שֶׁהָיְתָה אֵם לַעֲשָׂרָה יְלָדִים, וְהָיְתָה שָׁם בְּחוּץ לָאָרֶץ תְּקוּפָה קָשָׁה בְּכַלְכָּלַת הַבַּיִת. וְרַבִּים הוֹצִיאוּ בְּנֵיהֶם מֵהַיְשִׁיבוֹת שֶׁיַּעַזְרוּ לְהוֹרֵיהֶם בַּפַּרְנָסָה, וּפָנוּ לְאִמָּא שֶׁל ר' אֵלְיָהוּ וְאָמְרוּ לָהּ: יֵשׁ לָךְ עֲשָׂרָה בָּנִים, תּוֹצִיאִי אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם מֵהֶם לַעֲבוֹדָה, וְיָקֵלּוּ מֵעָלַיִכֶם קְצָת עֹל הַפַּרְנָסָה. וְהַשִּׁיבָה: עַכְשָׁו אֵיךְ שֶׁהוּא אֲנִי יְכוֹלָה לְהִסְתַּדֵּר, וְאֵינִי צְרִיכָה אֶת עֶזְרָתָם שֶׁל בָּנַי, אֶת עֶזְרָתָם אֲנִי אֶצְטָרֵךְ

לְאַחַר 120 שָׁנָה שֶׁיְּצִילוּנִי מִגֵּיהִנּוֹם, וּלְאָז אֲנִי שׁוֹמֶרֶת אֶת אֶפְשָׁרוּת עֶזְרָתָם, וְזֹאת רַק עַל יְדֵי שֶׁיְּגַדְּלוּ לְתוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם.

וְחַיָּבִים לְחַזֵּק אֶת הָאֱמוּנָה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, שֶׁכָּל יֶלֶד וְיֶלֶד וְאֹפֶן גִּדּוּלוֹ נִגְזַר מִלְּמַעְלָה וְזֶהוּ הָאֹפֶן שֶׁצְּרִיכִים הוֹרִים אֵלּוּ דַּוְקָא לְגַדֵּל יְלָדִים אֵלּוּ דַּוְקָא, וְהִיא טוֹבָתָם הָאֲמִתִּית, כִּי הַהַשְׁגָּחָה הַפְּרָטִית קוֹבַעַת מַדּוּעַ יֶלֶד זֶה יִפֹּל לְהוֹרִים כָּאֵלֶּה דַּוְקָא, וְהֵיאַךְ יִהְיֶה גִּדּוּלוֹ בָּנָקל וּבְקִשְׁי, וְהַכֹּל בְּמִשְׁפַּט צֶדֶק שֶׁל גְּזֵרַת שָׁמַיִם, מִשְׁפַּט הַצַּוַּדִּיק לַיֶּלֶד וּלְהוֹרָיו גַּם יַחַד-"מִשְׁפְּטֵי ה' אֱמֶת צָדְקוּ יַחְדָּו".

* כְּשֶׁהַבֵּן מִתְפַּלֵּל וּמְקַדֵּשׁ ה' בָּרַבִּים, פּוֹדֶה אָבִיו וְאִמּוֹ מִגֵּיהִנּוֹם. (רמ"א יו"ד סימן שעו)

* "וְחִיּוּ אֶת בְּנֵיהֶם וְשָׁבוּ" (זכריה י, ט)-שֶׁשָּׁבוּ הָאָבוֹת מִלֵּירֵד לַגֵּיהִנּוֹם בִּזְכוּת בְּנֵיהֶם שֶׁחָיוּ. (נשמת חיים)

* וּכְשֶׁהַבֵּן מִתְפַּלֵּל וּמְקַדֵּשׁ בָּרַבִּים, פּוֹדֶה אָבִיו וְאִמּוֹ מִן הַגֵּיהִנּוֹם. (כל בו)

מב. חזוק האמונה והשמחה לאיש שנפלה בחלקו אשה רעה, או להפך

הַגְּמָרָא בִּיבָמוֹת (ס"ג) אוֹמֶרֶת: "הִנְנִי מֵבִיא רָעָה אֲשֶׁר לֹא יוּכְלוּ לָצֵאת מִמֶּנָּה" (ירמיה יא)-זוֹ אִשָּׁה רָעָה וּכְתָבָתָהּ מְרֻבָּה.

וּמַה יֵּשׁ יוֹתֵר לְנַחֵם אָדָם זֶה מֵאֲשֶׁר דִּבְרֵי הַגְּמָרָא (עירובין מ"א ע"ב) שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה פְּנֵי גֵּיהִנּם. אוּלָם בְּכָל זֹאת עָלָיו לָדַעַת, שֶׁזְּכוּת זוֹ-כְּשֶׁהִיא רָעָה אֵלָיו מִטִּבְעָהּ וּמֵאָפְיָהּ הַקָּשֶׁה וְהַנָּרוּעַ, אֲבָל אִם הוּא הַמְגָרֶה אֶת הָרִיב בַּבַּיִת וְגוֹרֵם לָהּ לִכְעֹס עָלָיו וּלְקַלְלוֹ וּלְבַזּוֹתוֹ, אֵין זֶה בִּכְלָל. כֵּן כָּתַב בְּסֵפֶר "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים".

וְלָכֵן יִשְׁתַּדֵּל הוּא בְּכָל יְכָלְתּוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת הַמֻּטָּל עָלָיו וּלְהִתְבּוֹנֵן יוֹם יוֹם בְּהִתְבּוֹנְנוּת סִפְרֵי מוּסָר, כִּי אִם לֹא יְחַזֵּק עַצְמוֹ, מִי יְחַזְּקֶהוּ בְּנִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וּמָרִים אֵלּוּ? אֲבָל אִם יֵשֵׁב עִם עַצְמוֹ יוֹם יוֹם וְיִקְרָא בְּסִפְרֵי מוּסָר מַהֵי מַעֲלַת הַיִּסּוּרִים, מַהֵי מַעֲלַת הַשְׁתִּיקָה בְּשָׁעָה שֶׁמְּבַזִּים אוֹתוֹ, הֲרֵי בָּזֶה מֵכִין תַּבְלִין לַיֵּצֶר הָרָע, הֵם דִּבְרֵי חָזַ"ל וְתוֹכַחְתָּם, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ הַחַיִּד"א.

וְכֵן לְהֶפֶךְ-אִשָּׁה שֶׁנִּפַּל בְּגוֹרָלָהּ אִישׁ רַע, עָלֶיהָ גַּם נֶאֱמַר שֶׁלֹּא תִּרְאֶה פְּנֵי גֵּיהִנּם, וּצְרִיכָה הִיא לְהִשְׁתַּדֵּל בְּסַבָּלָנוּת מְרֻבָּה לְסָבְלוֹ וּלְכַבְּדוֹ, וְיִזְכּוּ לְמַה שֶׁנֶּאֱמַר: "בִּרְצוֹת ה' דַּרְכֵי-אִישׁ גַּם-אוֹיְבָיו יַשְׁלִים אִתּוֹ". וּמִי הֵם אוֹיְבָיו? "אוֹיְבֵי אִישׁ אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ".

וְיֵדְעוּ שֶׁהַכֹּל מֵעֲוֹונוֹתֵיהֶם, וְזֶהוּ תִּקּוּנָם בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וּבִרְצוֹת ה' מַעֲשֵׂיהֶם עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, יִתְהַפְּכוּ הַלְּבָבוֹת לְאַהֲבָה וְשָׁלוֹם.

כִּי הַכֹּל מֻשְׁגָּח בְּפְרָטִיּוּת, כַּמָּה יִסְבֹּל הָאָדָם מֵאִשְׁתּוֹ אוֹ הָאִשָּׁה מִבַּעְלָהּ, כַּמָּה בִּזְיוֹנוֹת, כַּמָּה מְרִיבוֹת, וּכְשֶׁלּוֹקֵחַ זֹאת בֶּאֱמוּנָה וּבִשְׁתִיקָה בָּא הוּא בָּזֶה עַל תַּכְלִית בְּרִיאָתוֹ לְעוֹלָם.

וְגַם אִם תַּחְשֹׁב: לוּ הָיִתָה לִי אִשָּׁה טוֹבָה, הָיִיתִי צַדִּיק יוֹתֵר וְכַיּוֹצֵא-בָּזֶה מַחְשָׁבָת טָעוּת, כִּי מִי אָמַר לְךָ שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא רוֹצֶה אֶת עֲבוֹדָתְךָ הַנִּרְאֵית לְךָ? אוּלַי, וְכָךְ, מִסְתָּמָא, חָפֵץ הוּא יוֹתֵר בַּעֲבוֹדָתְךָ זוֹ, וְדַוְקָא כָּךְ, בְּתַקֵּף נִסְיוֹנוֹתֶיךָ.

כָּל שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא חָפֵץ בּוֹ, מְדַכְּאוֹ בְּיִסּוּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נג, י): "וַה' חָפֵץ דַּכְּאוֹ". (ברכות ה)

מג. חזוק האמונה לאדם שהנו "קרבן" לבקרת ולבזיונות תכופים וליחס עוין בחברה

רֵאשִׁית עָלֶיךָ לְהִתְחַזֵּק מְאֹד, וְלֹא לִפֹּל בְּמַחְשַׁבְתְּךָ, שֶׁאִם בְּנֵי אָדָם אֵינָם מַחְשִׁיבִים אוֹתְךָ הֲרֵי שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינְךָ שָׁוֶה כְּלוּם. זוֹ טָעוּת!

יַחֲסֵי צִבּוּר לְפִי כְּלָלֵיהֶם, כְּלָל וּכְלָל אֵינָם כְּלָלֵי הַתּוֹרָה. מַה שֶּׁנֶּחְשָׁב לְפִי כְּלָלֵי הַתּוֹרָה, זֶהוּ מַמָּשׁ לְהֶפֶךְ מִמַּה שֶּׁנֶּחְשָׁב לְפִי כְּלָלֵי בְּנֵי אָדָם בְּעוֹלָם הַשֶּׁקֶר.

וְאִם הִנְּךָ רוֹאֶה שֶׁאַתָּה מִשְׁתַּדֵּל לִהְיוֹת תּוֹאֵם עַצְמְךָ לְחִיּוּבֵי הַתּוֹרָה וְסָר לְמִשְׁמַעְתָּם, הֲרֵי שֶׁאֵין חָשׁוּב כְּמוֹתְךָ לְפִי כְּלָלֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם כְּלָלֵי ה' יִתְבָּרֵךְ, שֶׁעוֹבֵד, כִּבְיָכוֹל, לְפִי כְּלָלֵי תּוֹרָתוֹ. וְאִם כֵּן, מַה לְּךָ לִפֹּל מִכָּךְ שֶׁלִּבְנֵי אָדָם יֵשׁ כְּלָלִים נֶגֶד הַתּוֹרָה?

וְהִרְחַבְנוּ נוֹשֵׂא זֶה לְעֵיל בְּפֶרֶק זֶה (אות לט) בַּסּוֹבְלִים בְּכַעוּר גּוּפָם וּפְנֵיהֶם.

וּבִפְרָט מַעֲלַת הַבִּזְיוֹנוֹת, מִי יָכִיל מַעֲלָתָם, וְהִנֵּה לְךָ קֶטַע מִמַּעֲלַת הַבִּזְיוֹנוֹת:

מוּבָא בְּסֵפֶר "קוֹל בּוֹכִים" עַל הַפָּסוּק (איכה ג, ל) "יִתֵּן לְמַכֵּהוּ לֶחִי יִשְׂבַּע בְּחֶרְפָּה" [וְדָבָר זֶה יָצָא מִפִּרְשׁ גַּם מִפִּי הָאֲרִ"י ז"ל, וּמוּבָא דְּבָרָיו בְּכַמָּה סִפְרֵי יְרֵאִים], וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וּכְמוֹ שֶׁהָיָה מַרְגְּלָא בְּפוּמֵיהּ דְּמוֹרִי זלה"ה [הוּא הרמ"ק], שֶׁהָיָה אוֹמֵר שֶׁבְּכָל הַתְּשׁוּבוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, הַמַּעֲלָה שֶׁבְּכֻלָּם לְמָרָק הַחַטָּאוֹת וְהַזְּדוֹנוֹת וְהַפְּשָׁעִים, הִיא סְבִילַת הָעֶלְבּוֹנוֹת וְהַחֲרוּפִים וְהַגִּדּוּפִים, וְהִיא מְעֻלָּה יוֹתֵר מִכָּל מַלְקִיוֹת וְסִגּוּפֵי תַּעֲנִיּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי אִם יְסַגֵּף עַצְמוֹ לְבַד, יֵחָלֵשׁ וְיִבָּטֵל מִדִּבְרֵי תּוֹרָה לְמָאן דְּלָא אֶפְשָׁר לֵיהּ, וְנִקְרָא חוֹטֵא, וְכֵן בְּמַלְקִיוֹת וְכַיּוֹצֵא. אָמְנָם, בְּמִדָּה זוֹ שֶׁל סְבִילַת עֶלְבּוֹנוֹת, תֹּאכַל וְתִשְׂתֶּה וְתִתְעַבֵּד, וְהָעֲוֹונוֹת מִתְכַּפְּרִים. וּמִבֵּינָתְךָ חֲדַל, כִּי הַגַּע עַצְמְךָ-שֶׁיֹּאמְרוּ לְךָ: תִּרְצֶה שֶׁיָּבוֹא לְךָ הֶפְסֵד מָמוֹן, נְפִילַת בָּתִּים? תָּשִׁיב: לֹא. וְאִם יֹאמְרוּ לְךָ: תִּרְצֶה לְקַבֵּל עָלֶיךָ מִיתַת בָּנִים? תָּשִׁיב: חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא אַתָּה ה' תִּשְׁמְרֵם. וְאִם יֹאמְרוּ לְךָ: תִּרְצֶה שֶׁיַּכְּךָ ה' בַּשַּׁחֶפֶת וּבַקַּדַּחַת בְּקִרְירֵי וַחֲמִימֵי-מַיִד יָרוּץ לִבְּךָ, וְתָשִׁיב: רַחֲמָנָא לְצַלָּן. וְכֵן אִם יֹאמְרוּ לְךָ עַל הַמִּיתָה וְעַל גֵּיהִנֹּם וְעַל הַגַּלְגּוּלִים הָרָעִים-עַל הַכֹּל תָּשִׁיב: חַס וְחָלִילָה. אִם כֵּן, תֹּאמַר לִי: בְּחַיֶּיךָ, הַחַטָּאוֹת וְהַפְּשָׁעִים שֶׁחָטָאת וְשָׁעִוִיתָ וְשֶׁפָּשַׁעְתָּ וּפָגַמְתָּ בַּמַּעֲלוֹת הָרָמוֹת, בַּעֲשָׂיָ"ה וִיצִירָ"ה וּבְרִיאָ"ה וַאֲצִילוּ"ת, כְּפִי מַחְצַב נִשְׁמָתְךָ, מִיּוֹם הֱיוֹתְךָ עַל הָאֲדָמָה-בַּמֶּה יְכֻפַּר? וְהַזְּקֵן הַכְּסִיל בְּכָל יוֹם

רוֹדֵף אַחֲרֶיךָ עַד הַחָרְמָה, כִּי אֵין לוֹ מְלָאכָה אַחֶרֶת, וּמַעוֹלָם לֹא נִצְחַנִי אֶלָּא בַּעַל מְלָאכָה אַחַת קָרִינָא בֵּיהּ, וְהַסְּאָה הוֹלֶכֶת וּמִתְמַלֵּאת, וְתַרְדֵּמַת ה' הֻפְלָה וְלֹא תֵּעוֹר מִשְׁנָתְךָ.
וְאִם גָּבְרוּ חַטֹּאתֶיךָ לִטְעֹם בִּיאוֹת אֲסוּרוֹת, לַיְלָה וְיוֹם לֹא יִשְׁבְּתוּ מַחְשְׁבוֹתֶיךָ, וּמִכָּל עֲבֵרָה נַעֲשָׂה קָטֶגוֹר, וְעוֹלוֹת אֲגֻדּוֹת מוֹטָה וּמְקַטְרְגִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: עוֹלֶה וּמַשְׁטִין, עוֹלֶה וּמְקַטְרֵג. וְהַדַּיָּן הַקָּדוֹשׁ וְהַיָּשָׁר, אָזְנָיו קַשׁוּבוֹת לְקוֹל קִטְרוּגֵיהֶם, וְלֹא יִתְּנוּ דֳּמִי לָהֶם, עַד שֶׁיָּבוֹא מֶלְךְ הַכּוּשִׁי [מַלְאַךְ הַמָּוֶת], וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ. וְאָמַר אִישׁ הַדָּמִים: הַמֶּלְךְ דִּבֵּר עֲלֵי אַלֵי הֶהָרָה, וְגוּפְךָ רְדֵה הַשְׁכְּבָה אֶת עֲרָלִים. מַאי אִיכָּא לְמֵימַר, מַה תְּשִׁיב עַל תּוֹכַחְתּוֹ?-לְכָן, זֹאת הָעֵצָה הַיְעוּצָה מֵאֵת ה' צְבָאוֹת-יָצְאָה לֵאמֹר (איכה ג, ל) "יִתֵּן לְמַכֵּהוּ לֶחִי יִשְׂבַּע בְּחֶרְפָּה", כִּמְדֻבָּר, וּבָזֶה לֹא יְנִיחֲךָ ה' לְעוֹלָם, וְזֶהוּ "כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם ה'", (שם לא).
וְכֵן מוּבָא בְּ"שַׁעֲרֵי קְדֻשָּׁה" לְרַבֵּנוּ חַיִּים וִיטָאל (ח"א שער ו): וְאִם עֵינֵי שֵׂכֶל לְךָ, הָיָה לְךָ לְחַפֵּשׂ מִי שֶׁיְּצַעֲרֶךָ, כִּי חַיִּים אַתָּה מְבַקֵּשׁ לְךָ.
בְּ"תֹּמֶר דְּבוֹרָה" (ספ"ב) כָּתַב: הַהֹלֵךְ הַשְּׁלִישִׁי מֵהַדֶּרֶךְ לְהִתְרַפֵּא מֵחֹלִי הַנַּאֲוָה-שֶׁיִּחְשֹׁב עַל עֲוֹנוֹתָיו תָּמִיד, וְיִרְצֶה בְּטָהֳרָה וְתוֹכַחַת וְיִסּוּרִים, וְיֹאמַר: מַה הֵם הַיִּסּוּרִים הַיּוֹתֵר טוֹבִים שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁלֹּא יַטְרִידוּנִי מֵעֲבוֹדַת ה'-אֵין חָבִיב בְּכֻלָּם מֵאֵלּוּ שֶׁיְּחָרְפוּהוּ וְיבַזּוּהוּ וְיגַדְּפוּהוּ, שֶׁהֲרֵי לֹא יְמָנְעוּ כֹּחוֹ וְאוֹנוֹ בָּחֳלָאִים, וְלֹא יִמְנְעוּ אֲכִילָתוֹ וּמַלְבּוּשׁוֹ, וְלֹא יֵעָנֵשׁ, חַס וְחָלִילָה, בְּחַיָּיו וְחַיֵּי בָּנָיו בְּמִיתָה. אִם כֵּן, יַחְפֹּץ מַמָּשׁ בָּהֶם, וְיֹאמַר: מַה לִּי לְהִתְעַנּוֹת וּלְהִסְתַּגֵּף בְּשַׂקִּים וּמַלְקִיוֹת הַמַּחְלִישִׁים כֹּחִי מֵעֲבוֹדַת ה', יוֹתֵר טוֹב אֶסְתַּגֵּף בְּבִזָּיוֹן בְּנֵי אָדָם וְחֶרְפָּתָם לִי, וְלֹא יָסוּר כֹּחִי וְלֹא יֵחָלֵשׁ. וּבָזֶה, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ הָעֲלְבּוֹנוֹת עָלָיו, יִשְׂמַח בָּהֶם, וְאַדְרַבָּה, יַחְפֹּץ בָּהֶם.
עוֹלָם הַזֶּה הוּא הֶפֶךְ עוֹלָם הַבָּא. שִׁפְלוּת הָעוֹלָם הַזֶּה תִּגְרֹם לָהֶם [לְיִשְׂרָאֵל] גְּדֻלָּה לֶעָתִיד לָבוֹא, בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ וּבִתְחִיַּת הַמֵּתִים-גַּם לְגוּפָם, וּבָעוֹלָם הַבָּא-לְנַפְשָׁם. (מנורת המאור אות שב)
וְדַע עוֹד שֶׁבְּזִיּוֹנוֹת זֶהוּ לְאוֹ דַּוְקָא בְּזִיּוֹנוֹת וְחֶרּוּפִים שֶׁדִּמּוּ שֶׁל אָדָם נִשְׁפָּךְ בָּהֶם. כָּל מִלָּה שֶׁל פְּגִיעָה וַאֲפִלּוּ קְטַנָּה, יֵשׁ בָּהּ כַּפָּרָה גְּדוֹלָה, וְלִפְעָמִים יִמָּצֵא שֶׁאוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵרוֹ מִלָּה אַחַת אוֹ הֶעָרָה אַחַת שֶׁלֹּא בַּמָּקוֹם וּבָזֶה מַשְׁפִּילוֹ וּמַעֲלִיבוֹ, וּבְכָךְ מְבִיאוֹ לִידֵי כַּעַס גָּדוֹל וְצַעַר גָּדוֹל, בָּזֶה נִהְיֶה לָאָדָם כַּפָּרָה גְּדוֹלָה מִמִּלָּה קְטַנָּה, וְכַמָּה הַשְׁקָעָה זוֹ טוֹבָה הִיא הַמְּפִיקָה רְוָחִים לְאֵין שִׁעוּר, שֶׁהֲרֵי בְּכָךְ אֵין נִדְרָשׁ מֵהָאָדָם אֶלָּא לִשְׁתֹּק בִּלְבַד, וּלְהַאֲמִין שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם שִׁלְּחוּהוּ עָלַי לוֹמַר לִי מִלָּה זוֹ. וּכְמַאֲמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ כְּשֶׁקִּלְלוֹ שִׁמְעִי בֶּן גֵּרָא: "הַנִּחוּ לוֹ וִיקַלֵּל כִּי ה' אָמַר לוֹ". וּמַה זָּכָה בְּכָךְ? אוֹמֵר הַחִיָּד"א (בספר מתוק מדבש אות

ט') לִהְיוֹת רֶגֶל רְבִיעִי שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה. הִנֵּה לְךָ לִרְאוֹת שֶׁבִּשְׁבִיל שְׁתִיקָה קְטַנָּה זוֹכֶה לְמַעֲלָה גְּדוֹלָה לְאֵין שִׁעוּר-לִהְיוֹת בְּצַוָּתָא מֶרְכָּבָה לַשְּׁכִינָה עִם הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים.

בִּזְיוֹנוֹת רַבִּים לְאֵין שִׁעוּר סָבַל בְּחַיָּיו רַבִּי יְחֶזְקֵאל לְוִינְשְׁטֵיְן זצ"ל, מַשְׁפִּיעַ רוּחָנִי דִּישִׁיבַת מִיר וּפּוֹנִיבֶז', וְתָמִיד הִשְׁתַּדֵּל לְהִתְעַלּוֹת. מַעֲשֶׂה וְנִכְנַס אֵלָיו פַּעַם תַּלְמִידוֹ וּמְצָאוֹ שָׂרוּי בְּשִׂמְחָה יְתֵרָה. הִרְהִיב הַתַּלְמִיד וְשָׁאַל אֶת רַבּוֹ: לְשִׂמְחָה מַה זּוֹ עוֹשָׂה? הֶשִׁיבוֹ רַבִּי יְחֶזְקֵאל: אָדָם אֶחָד בְּזָה אוֹתִי בִּזָּיוֹן גָּדוֹל מְאֹד, וַה' עֲזָרַנִי וְלֹא הֵשַׁבְתִּי לוֹ מְאוּמָה, עַל כֵּן אָגִיל וְאֶשְׂמַח מְאֹד! (חוברת מעלת התפילה י"ד)

מד. התבוננות כללית על היסורים

מַעֲלוֹת הַיִּסּוּרִים רַבִּים הֵמָּה, אוּלָם בִּכְלָלוּת יֵשׁ לוֹמַר עֲלֵיהֶם, אֲשֶׁר הֵם "הַצָּלַת נְפָשׁוֹת", וְנִמְנֶה כַּמָּה מִמַּעֲלוֹתֵיהֶם וּמִתּוֹצָאוֹתֵיהֶן הַמְבֹרָכוֹת שֶׁל הַיִּסּוּרִים.

הַבֵּט!

כַּמָּה גָּרְמוּ לְךָ הַיִּסּוּרִים לְהִתְקָרֵב אֶל ה';

כַּמָּה גָּרְמוּ לְךָ הַיִּסּוּרִים קֶשֶׁר עִם הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, אַתָּה אֵלָיו וְהוּא אֵלֶיךָ;

כַּמָּה-בִּגְלַל הַיִּסּוּרִים-הִנְךָ מֻכְרָח לְהָרִים עֵינֶיךָ לְהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא פְּעָמִים רַבּוֹת הַיִּסּוּרִים כָּל כָּךְ תּוֹקְפָנִיִּים, עַד שֶׁאִם אַתָּה מְעַט תַּסִּיחַ דַּעְתְּךָ מֵהַבִּטָּחוֹן וְהָאֱמוּנָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, מִיָּד תַּרְגִּישׁ שֶׁהִנְּךָ נוֹפֵל, וְלֹא מַחְזִיק מַעֲמָד רֶגַע. וְאִם כֵּן, זְכִיתָ לְמַצָּב שֶׁבּוֹ אַתָּה צָרִיךְ לְהַתְמִיד אֶת הַתִּקְוָה וְהַתְּלוּת שֶׁלְּךָ בָּרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לַיְלָה וְיוֹם.

כַּמָּה הִתְעַלֵּיתָ בְּתִקּוּן מִדּוֹתֶיךָ עַל יְדֵי הַיִּסּוּרִים;

לְמַדְתָּ לִהְיוֹת סַבְלָן. לָמַדְתָּ לִהְיוֹת עָנָו-לֵב נִשְׁבָּר;

לָמַדְתָּ לְהָרְגִישׁ כְּאֵב הַזּוּלַת, אַחַר שֶׁהִרְגַּשְׁתָּ זֹאת עָלֶיךָ. לָמַדְתָּ לְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת;

לָמַדְתָּ לְהַהֲבִיל אֶת עִנְיָנֵי הַחֹמֶר, וּלְהִתְבּוֹנֵן יוֹתֵר עַל תַּכְלִיתְךָ;

לָמַדְתָּ לִהְיוֹת לְמוּד סֵבֶל, וְיוֹדֵעַ לְהִתְמוֹדֵד וְלַעֲבֹד אֶת ה' בְּכָל מַצָּב;

לָמַדְתָּ לְהָבִין שֶׁאֵין הָאָדָם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בִּיכָלְתּוֹ כְּלוּם, וְאֵין כְּלָל כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי, אֶלָּא הַכֹּל בְּגָזֵרַת אֵל עֶלְיוֹן.

וּבְיוֹתֵר, אִם, חַס וְשָׁלוֹם, הַמְדֻבָּר בְּמַחֲלָה כָּל שֶׁהִיא נוֹרָאָה שֶׁתְּקָפָה אוֹתְךָ בְּאֹפֶן שֶׁנִּדְרַשְׁתָּ לְנַס-כַּמָּה לָמַדְתָּ אַתָּה וְלִמַּדְתָּ אֲחֵרִים שֶׁצָּרִיךְ רַק לְהִתְפַּלֵּל לַה' וַחֲשׁוּבָה הַתְּפִלָּה, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ רז"ל: לָמָּה הָאֱמָהוֹת הָיוּ עֲקָרוֹת?-כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ. הֲרֵי שֶׁחָשׁוּב לַה' לְיַסֵּר בֶּן אָדָם רַק כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו, וְאֵין הַחַיִּים בְּיַד הָאָדָם, וְזָכִיתָ שֶׁעַל יָדְךָ מִתְעוֹרְרִים אֲנָשִׁים לְתְשׁוּבָה וּלְפַחַד מֵה'.

וּכְמוֹ שֶׁרָאִיתִי סִפּוּר עַל הַגָּאוֹן ר' יוֹנָה יוֹסֵף אֶרְנְטְרוֹי זצ"ל שֶׁחָלָה בַּמַּחֲלָה הַנּוֹרָאָה וְהַיְדוּעָה וְהָיָה צוֹרֵחַ מִכְּאֵבָיו, וְהָיוּ בְּנֵי בֵּיתוֹ רוֹצִים לִסְגֹּר הַחַלּוֹן שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ צַעֲקוֹתָיו. אָמַר לָהֶם: תִּפְתְּחוּ הַחַלּוֹנוֹת, אַדְרַבָּה, שֶׁיִּשְׁמְעוּ בְּנֵי אָדָם כְּאֵבַי וְצַעֲקוֹתַי, וְיִרְאוּ שֶׁהָעוֹלָם בּוֹגֵד, וְיוֹם אֶחָד צָרִיךְ הָאָדָם לַעֲלוֹת לְבוֹרְאוֹ וְלָתֵת דִּין וְחֶשְׁבּוֹן, וְיָשׁוּבוּ מַהֵר בִּתְשׁוּבָה וְלֹא יַמְתִּינוּ, פֶּן יְאֻחַר.

וְכֵן עָלֶיךָ לָדַעַת, יִסּוּרִים לֹא תָּמִיד בָּאִים עַל אָדָם רַע, הַרְבֵּה פְּעָמִים בָּאִים עַל אָדָם טוֹב, לְתוֹעֶלְתּוֹ, וּלְגַלּוֹת לוֹ אֶת פְּנִימִיּוּתוֹ הָאֲמִתִּית, כִּי אֵינֶנָּה מִתְגַּלָּה רַק בְּשָׁעוֹת קָשׁוֹת, וְרַק אָז יוֹדֵעַ הָאָדָם כֵּיצַד לְהַשְׁלִים אֶת חֶסְרוֹנוֹ.

וּבְיוֹתֵר, אִם זָכִיתָ שֶׁעַל יְדֵי יִסּוּרִין לָמַדְתָּ כֵּיצַד לְהַדְרִיךְ אֲחֵרִים הַסּוֹבְלִים גַּם הֵם מִיִּסּוּרִים, וְלִהְיוֹת אַתָּה "הַקָּרְבָּן" שֶׁל "אֵין חָכָם אֶלָּא כְּבַעַל הַנִּסָּיוֹן", וּמִתּוֹךְ הַרְפַּתְקָאוֹתֶיךָ הָרַבּוֹת הִנְּךָ מְלֻמָּד מִלְחָמָה, הַיּוֹדֵעַ "לְלַמֵּד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל קֶשֶׁת" כֵּיצַד יִתְמוֹדְדוּ גַּם הֵם בְּיִסּוּרֵיהֶם, וְהִנְּךָ מְזַכֶּה הָרַבִּים שֶׁאֵין כְּדֶגְמָתְךָ. שֶׁהֲרֵי אֵין יוֹתֵר חָשׁוּב לִפְנֵי ה' כַּמְשַׁמֵּחַ וּמְחַזֵּק לִבּוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה כַּמְּסֻפָּר בַּגְּמָרָא (תענית כב.) שֶׁאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא גִּלָּה לְר' בְּרוֹקָא שֶׁיֶּשְׁנָם בְּאוֹתוֹ שׁוּק שֶׁעָבְרוּ בּוֹ רַק שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם בְּנֵי עוֹלָם הַבָּא, וְהֶרְאָה לוֹ אוֹתָם. הָלַךְ רַבִּי בְּרוֹקָא וְשָׁאַלָם מַה מַּעֲשֵׂיהֶם. הֵשִׁיבוּ לוֹ שֶׁהֵם בַּדְחָנִים, שְׂמֵחִים וּמְשַׂמְּחִים בְּנֵי אָדָם עֲצוּבִים.

וְאֵין חִלִּי קָשֶׁה כְּחִלִּי הָעַצְבוּת וְדִכָּאוֹן הַנֶּפֶשׁ, וּכְמוֹ כֵן אֵין לְךָ מִצְוָה גְּדוֹלָה כְּהַמְרַפֵּא חוֹלֵי נֶפֶשׁוֹת אֵלּוּ וּמְעוֹדְדָם. וּמֻבְטָח הוּא לִהְיוֹת בֶּן עוֹלָם הַבָּא, וְזֹאת יָכוֹל לַעֲשׂוֹת רַק אִישׁ אֲשֶׁר כָּמוֹךָ שֶׁסָּבַל וְנֶחְלַץ מִסְּבָלוֹ, לְלַמֵּד לְשַׂמֵּחַ וּלְחַזֵּק אֲחֵרִים הַסּוֹבְלִים וּלְעוֹדְדָם עֲדֵי יֵצְאוּ מִצָּרָתָם.

הַגָּאוֹן ר' שְׁמוּאֵל רוֹזוֹבְסְקִי זצ"ל הָיָה אוֹמֵר: עִקַּר וְקֹשִׁי הַנִּסָּיוֹן לְהִתְגַּבֵּר עַל הַיִּסּוּרִים הוּא רַק בִּתְחִלַּת הֶעָבוֹדָה שֶׁצְּרִיכִים לְהִתְגַּבֵּר עַל הָעִקָּץ שֶׁל הַיִּסּוּרִים, וְאִלּוּ לְאַחַר מִכֵּן, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עוֹזֵר וְעוֹבְרִים אֶת הַשֶּׁלֶב הַקָּשֶׁה, הַהֶמְשֵׁךְ כְּבָר נָקֵל הַרְבֵּה יוֹתֵר בְּסִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא, וּכְעֵין מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲזַ"ל כָּל הַהַתְחָלוֹת קָשׁוֹת, וְסוֹף הַיְשׁוּעָה לָבוֹא בְּסִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא.

מה. משבר המצוי אצל בני התורה שאינם מסתפקים בהצלחתם בכתלי בית המדרש

אוֹתָהּ מִדָּה אֶמְלָלָה הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל בְּדִבְרֵי הַ"מִּסְלַת יְשָׁרִים" יְכוֹלָה לְהִמָּצֵא אֲפִלּוּ בֵּין כָּתְלֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, חַס וְשָׁלוֹם. נַטֶּה אָזְנֵינוּ לִדְבְרֵי אֶחָד מִגְּדוֹלֵי דּוֹרֵנוּ:

פַּעַם אַחַת נִכְנַס בָּחוּר אֵצֶל הַגָּאוֹן ר' יַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל קַנְיֶיבְסְקִי זצ"ל. אוֹתוֹ בָּחוּר לֹא רָאָה סִימָן יָפֶה בְּלִמּוּדוֹ וְשָׂקַע בְּעַצְבוּת, וּבָא לְבַקֵּשׁ מֵהַגָּאוֹן הַנַּ"ל עֵצָה וְתוּשִׁיָּה. עָנָה לוֹ הַגָּאוֹן: אַתָּה יוֹדֵעַ לָמָּה יֵשׁ בַּחוּרִים שֶׁפִּתְאוֹם מַאֲבְּדִים אֶת הַחֵשֶׁק בַּלִּמּוּד, וְנִכְנָסִים לְמַשְׁבֵּר?-יֵשׁ לָזֶה סִבָּה אַחַת: מִפְּנֵי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁלּוֹמְדִים, חוֹשְׁבִים עַל הַכָּבוֹד, כִּי הַתַּלְמִיד רוֹצֶה שֶׁרֹאשׁ הַיְשִׁיבָה יַחְזִיק מִמֶּנּוּ, וְשֶׁיְּכַבֵּד אוֹתוֹ, וְכוֹאֵב לוֹ שֶׁחֲבֵרוֹ יוֹדֵעַ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, וְשֶׁחֲבֵרָיו שׁוֹאֲלִים שְׁאֵלוֹת טוֹבוֹת בַּשִּׁעוּר וְהוּא אֵינֶנּוּ שׁוֹאֵל, וְכָל זֶה גּוֹרֵם לוֹ צַעַר, וְהַקִּנְאָה אוֹכֶלְתּוֹ.

אֲבָל דַּע לְךָ, שֶׁהָאֱמֶת הִיא שֶׁלּוֹמְדִים תּוֹרָה רַק בִּשְׁבִיל דָּבָר אֶחָד וְיָחִיד: שֶׁאַחֲרֵי מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּאִים לְעוֹלָם הָאֱמֶת, עוֹלָם הַנֶּצַח, וְשָׁם לֹא תּוֹפֶס שׁוּם חֶשְׁבּוּת, שׁוּם עִנְיָן שֶׁבָּעוֹלָם, לֹא רְכוּשׁ וְלֹא נְכָסִים, וְלֹא שׁוּם דָּבָר, רַק דָּבָר אֶחָד וְיָחִיד: תּוֹרָה. וְשָׁם, כָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן הוּא רַק בַּתּוֹרָה, וְשָׁם יִבְחֲנוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל יְדֵיעוֹתָיו בַּתּוֹרָה, וְיֹאמְרוּ לוֹ: עָמֹד וַעֲרֹךְ מִקְרָא שֶׁקָּרִיתָ וּמִשְׁנָה שֶׁשָּׁנִיתָ, וְכָל הַתּוֹרָה שֶׁבָּן אָדָם לוֹמֵד כָּל יְמֵי חַיָּיו, צָרִיךְ לִהְיוֹת רַק לְתַכְלִית זֶה: שֶׁלֹּא יֵבוֹשׁ וְלֹא יִכָּלֵם לְעוֹלָם וָעֶד-בְּעוֹלַם הָאֱמֶת הַנִּצְחִי.

וְכַאֲשֶׁר לוֹמֵד לַתַּכְלִית הַזּוֹ בִּלְבַד-אָז לֹא אִכְפַּת לוֹ שׁוּם עִנְיְנֵי כָּבוֹד, וְשׁוּם קִנְאָה לֹא תַּעֲלֶה עַל לִבּוֹ, וְלֹא יְהֵא אִכְפַּת לוֹ אִם מַחְזִיקִים מִמֶּנּוּ כָּאן, וְאִם מְכַבְּדִים אוֹתוֹ כָּאן, שׁוּם דָּבָר לֹא אִכְפַּת לוֹ, כִּי כָּל מַחְשְׁבוֹתָיו נְתוּנִים רַק לְהוֹסִיף עוֹד וְעוֹד תּוֹרָה לְעוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ תּוֹרָה, וְאָז אֵין לוֹ מַשְׂבְּרִים וְתָמִיד הוּא בְּשִׂמְחָה... (תמצית לשון פניני רבנו הקהלות יעקב, עמ' ט).

הַגָּאוֹן ר' יַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל קַנְיֶיבְסְקִי זצ"ל גִּלָּה, שֶׁגַּם הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה יְכוֹלָה לִהְיוֹת נִתְפֶּסֶת כְּקֶרְדֹּם לַחְפֹּר בּוֹ וּלְהַשִּׂיג עֶלְיוֹנוּת חִיצוֹנִית, חַס וְשָׁלוֹם. וְכַאֲשֶׁר נִדְמֶה לְאָדָם שֶׁהוּא לֹא הִצְלִיחַ לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ "הֶשֵּׂג", הוּא שׁוֹקֵעַ בְּעַצְבוּת.

הָרַב קַנְיֶיבְסְקִי זצ"ל מוֹסִיף עוֹד נְקֻדָּה בַּיְסוֹד הַנַּ"ל בְּסִפְרוֹ "חַיֵּי עוֹלָם" (פרקים י"א וי"ב). נַעֲתִיק מִעַט מִדְּבָרָיו הַמְּאִירִים: רַבִּים מֵהַתַּלְמִידִים חוֹשְׁבִים, שֶׁעִקַּר הַהַצְלָחָה בַּלִּמּוּד הִיא כְּשֶׁיָּכֹל לְחַדֵּשׁ חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה. אִם לְהַמְצִיא קֻשְׁיָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אוֹ לְתָרֵץ אֵיזוֹ קֻשְׁיָה שֶׁהָאַחֲרוֹנִים זצ"ל נִשְׁאֲרוּ בְּצָרִיךְ עִיּוּן. וּכְשֶׁאֵין זֶה עוֹלֶה בְּיָדוֹ, חוֹשֵׁב עַצְמוֹ לִבְלְתִּי מַצְלִיחַ, וְלִבּוֹ עָלָיו כּוֹאֵב. [וְכָל זֶה בָּא בַּעֲבוּר שֶׁהַחֶבְרָה רוֹחֶשֶׁת כָּבוֹד בְּעִקַּר לְמִי שֶׁיּוֹתֵר חָרִיף וְיוֹתֵר מְפֻלְפָּל, וְיָכוֹל לְחַדֵּשׁ חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה.] וּבֶאֱמֶת זוֹ טָעוּת-כִּי לְחַדֵּשׁ חִדּוּשׁ אוֹ סְבָרָא יְשָׁרָה, אֵינוֹ אֶלָּא סָעִיף אֶחָד מִכְּשָׁרוֹן הַלִּמּוּד, וְעִקַּר הַצְלָחָה בַּתּוֹרָה הִיא הֲבָנַת הַסּוּגְיָה הֵיטֵב, לְכָל פְּרָטֶיהָ וּטְעָמֶיהָ. זֶה נִקְרָא תַּלְמִיד חָכָם מֻפְלָג וְרָאוּי לַעֲלוֹת לְגָאוֹן וּלְתִפְאֶרֶת. וְכָתַב בְּסֵפֶר שְׁאִילְתוֹת (בשם מרן הגר"ח מוואלאזין) חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה נִקְרָא-כָּל מַה שֶּׁלּוֹמֵד יוֹתֵר וּמִתְבָּרְרִים הַדְּבָרִים וּמִתְחַוְּרִים אֲצָלוֹ, וּכְשֶׁחוֹזֵר יוֹתֵר, נִתְבָּאֲרוּ טְעָמִים וּפֵרוּשִׁים, וְזֶה אֲצָלוֹ חִדּוּשִׁים.

הַגָּאוֹן ר' שְׁלֹמֹה וולְבֶּה מַאֲרִיךְ עוֹד בַּיְסוֹד הַנַּ"ל (מבואר במכתב בספר עלי שור ח"א עמ' לז):
מַה מְאֹד אֲנִי מַרְגִּישׁ אִתְּךָ אֶת צַעֲרָךְ עַל הַלִּמּוּד שֶׁ'אֵינוֹ הוֹלֵךְ'... בְּבוֹאֲךָ לְיִשִׁיבָה אוּלַי הָיוּ לְךָ דְּמְיוֹנוֹת מֻפְרָזִים עַל עַצְמְךָ וְכִשְׁרוֹנוֹתֶיךָ. אֲבָל יוֹם יוֹם רָאִיתָ יוֹתֵר וְיוֹתֵר שֶׁכִּשְׁרוֹנוֹת שֶׁל אֲחֵרִים-מִגְרָעוֹת אֶצְלְךָ... וּבְיוֹם אֶחָד נִתְמַלְּאָה הַסְּאָה. הִנֵּךְ חָשׁ בְּעַצְמְךָ כִּי אֵין לְךָ כְּלוּם, לֹא כִּשְׁרוֹן וְלֹא הַצְלָחָה וְלֹא תִּקְוָה, רַק אֲפִיסַת כֹּחַ, עֲצָבוּת, צַעַר. הַרְגָּשָׁה זוֹ נִקְרֵאת-קִנְאָה. וּתְהֵא זֹאת נֶחָמָתְךָ, יְדִידִי, כִּי כָּל צָעִיר סוֹבֵל מִקִּנְאָה...
הַמַּכִּיר אֶת עַצְמוֹ וְיוֹדֵעַ תְּכוּנוֹתָיו, וְיוֹדֵעַ כִּי מַה שֶּׁחָנָנוֹ הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ-מַתָּנָה גְּדוֹלָה הִיא, וְאִם רַק יְנַצֵּל אֶת כֹּחוֹתָיו, יַגִּיעַ לְכָל מַעֲלָה חֲמוּדָה, וְיַשִּׂיג בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מַה שֶּׁבּוֹרֵא עוֹלָם רָצָה שֶׁהוּא יַשִּׂיג, וּבְאֹפֶן שֶׁהַבּוֹרֵא עוֹלָם רָצָה שֶׁיַּשִּׂיגֵהוּ-אָדָם זֶה אֵינוֹ סוֹבֵל עוֹד מִקִּנְאָה. אֲבָל הַצָּעִיר, אֲשֶׁר טֶרֶם מַכִּיר אֶת עַצְמוֹ וּתְכוּנוֹתָיו הַכָּרָה מְפֻכַּחַת וּבְרוּרָה-הִנּוֹ מַבִּיט עַל עַצְמוֹ בְּעֵינַיִם לֹא לוֹ. הוּא מוֹדֵד אֶת עַצְמוֹ בְּקִנֵּה הַמִּדָּה שֶׁל חֲבֵרוֹ, מַה שֶּׁהוּא רוֹאֶה אֵצֶל חֲבֵרָיו-זֶהוּ בְּעֵינָיו הַטּוֹב, וְהוּא רוֹצֶה לִהְיוֹת כְּמוֹתָם. לָכֵן, הַמַּגָּע עִם הַחֲבֵרִים מַעֲמִיד אוֹתוֹ תָּמִיד עַל גְּבוּלוֹת שִׂכְלוֹ וְכִשְׁרוֹנוֹ, וְהוּא רוֹאֶה עַצְמוֹ לֹא מִתּוֹךְ עַצְמוֹ, אֶלָּא מֵהַגְּבוּלוֹת, וְשָׁם הוּא רוֹאֶה אֵצֶל עַצְמוֹ יוֹתֵר אֶת הַשְּׁלִילָה. זוֹהִי בְּחִינָה שֶׁל "רְקַב עֲצָמוֹת-קִנְאָה", הַנִּגּוּעַ בְּקִנְאָה הוּא מַזְנִיחַ אֶת הַטּוֹב וְהַחִיּוּבִי אֲשֶׁר חָנָנוֹ ה' עַד כְּדֵי "רְקַב עֲצָמוֹת", וְרַק מַעֲלוֹתֵיהֶם שֶׁל אֲחֵרִים, חֲבֵרָיו וּסְבִיבָתוֹ, הֵן מַעֲלוֹת בְּעֵינָיו...
הֵן הַקְּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה, נָתַן לְךָ כָּל הַכֹּחוֹת הַדְּרוּשִׁים כְּדֵי שֶׁתִּתְקַבֵּל חֶלְקְךָ בַּתּוֹרָה. תּוּכַל לְבָרֵךְ בְּשִׂמְחָה רַבָּה בְּכָל בֹּקֶר: "בָּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה לִי צָרְכִּי", גַּם בְּנַשְׁמִיּוּת וְגַם בְּרוּחָנִיּוּת. כָּל מָה שֶׁצָּרִיךְ לִי בִּכְדֵי לְמַלֹּאת תַּפְקִידִי בָּעוֹלָם, כָּל הַדְּרוּשׁ לִי לִזְכּוֹת לְחֶלְקִי בַּתּוֹרָה-הַכֹּל הוּא יִתְבָּרַךְ נָתַן לִי!
וּכְדֵי לְחַדֵּד עִנְיָן חָשׁוּב זֶה נוֹסִיף עוֹד כַּמָּה פְּרָטִים לְמַחְשָׁבָה.
אָנוּ רוֹאִים בִּגְדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ מֻפְלָאִים וַעֲצוּמִים בְּתוֹרָה וַחֲסִידוּת, וְעִם כָּל זֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהַמְקֻבָּלִים שֶׁהִתְעַסְּקוּ וְהִתְעַצְּמוּ בְּתוֹרַת הַקַּבָּלָה הָיוּ גְּדוֹלִים בַּפְּשָׁט כְּמוֹ גְּדוֹלֵי הַהוֹרָאָה וְהַפְּסָק, וּכְמוֹ כֵן גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹרַת הַנִּגְלֶה לֹא הִשִּׂיגוּ בַּקַּבָּלָה כְּחַכְמֵי הַקַּבָּלָה, וּכְמוֹ כֵן הָיוּ שֶׁהִתְעַצְּמוּ בְּתַחוּם הַהֲלָכָה וְלֹא בְּפִלְפּוּל, וְהָיוּ שֶׁבְּפִלְפּוּל יוֹתֵר מִבַּהֲלָכָה, וּכְמוֹ כֵן הָיוּ שֶׁהִתְעַצְּמוּ בַּחֲסִידוּת בְּיוֹתֵר-וַאֲחֵרִים בְּתוֹרַת הַמּוּסָר בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ כֵן חֶלְקָם בְּעִיּוּן-וְחֶלְקָם בִּבְקִיאוּת, וְזֹאת רַק מִכָּךְ שֶׁרָאוּ אֶת מִכְשׁוּרָם וּתְכוּנוֹת נַפְשָׁם שֶׁחָנַן אוֹתָם הַבּוֹרֵא, וְהֵבִינוּ שֶׁזֶּהוּ הַיַּעַד הַמְבֻקָּשׁ מֵהֶם וְהִשְׁקִיעוּ בּוֹ אֶת כֹּחוֹתֵיהֶם.
אָדָם לוֹמֵד יָפֶה עִיּוּן וּמִשְׁתַּדֵּל לְהַעֲמִיק בְּלִמּוּדוֹ-מָה עוֹשֶׂה יֵצֶר הָרָע לְבַלְבְּלוֹ? בָּא וְאוֹמֵר לוֹ: חֲבָל, חֲבָל שֶׁאַתָּה מַשְׁקִיעַ כָּל כָּךְ בְּעִיּוּן, רְאֵה אֶת חֲבֵרֶיךָ שֶׁעוֹסְקִים בִּבְקִיאוּת דַּף אַחַר דַּף

בַּגְּמָרָא, סִימָן אַחַר סִימָן בְּשֶׁלְחָן-עָרוּךְ, וְכַיּוֹצֵא. וּכְשֶׁלּוֹמֵד בְּקִיאוּת בְּמֶרֶץ וְהִתְלַהֲבוּת בָּא יִצְרוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: חֲבָל, חֲבָל שֶׁאַתָּה מַשְׁקִיעַ בִּבְקִיאוּת, רְאֵה אֶת חֲבֵרֶיךָ הַמְעַיְּנִים וּמִתְעַמְּקִים בַּלִּמּוּד. וְכָךְ הָאָדָם נוֹפֵל מִכָּל חִשְׁקוֹ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה. וּכְמוֹ כֵן בְּקַלּוּת, חַס וְחָלִילָה, יָכוֹל לְהִכָּשֵׁל בְּקִנְאָה וְשִׂנְאָה מִתּוֹךְ צָרוּת עַיִן.

וּכְמוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁשָּׁמַעְתִּי פַּעַם מֵאֶחָד מַשְׁגִּיחֵי הַיְשִׁיבוֹת שֶׁבָּא אֵלָיו פַּעַם אַחַד הַבַּחוּרִים הַטּוֹבִים בְּעִיּוּן שֶׁבִּישִׁיבָתוֹ, וְאָמַר לוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִנְאָה בְּחָבֵר אַחֵר הַמֻּצְלָח מְאֹד בִּבְקִיאוּת. וְהִנֵּה יוֹם קוֹדֶם בָּא אוֹתוֹ הַבָּקִי לְמַשְׁגִּיחַ וְהִתְלוֹנֵן שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִנְאָה בְּאוֹתוֹ הַמְעַיֵּן שֶׁבָּא הַיּוֹם וּמִתְלוֹנֵן עַל עֵיוּנוֹ...

זֶהוּ עֻבּוּדָתוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר-לְגָזֹל אֶת הָאֱמוּנָה מֵהָאָדָם, כִּי הַמַּאֲמִין יוֹדֵעַ שֶׁתִּכּוּנוֹתָיו וְחִשְׁקוֹ בַּמֶּה שֶׁלִּבּוֹ חָפֵץ זֶהוּ בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְעָלָיו לְנַצֵּל אֶת הַכֹּחוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ בְּדָוְקָא וְלֹא לַחְמֹד וּלְהִתְאַוּוֹת כַּאֲשֶׁר לְרַעֲהוּ.

לְסִיּוּם-הִתְבָּאֵר לָנוּ כִּי מִדַּת הַכָּבוֹד הִיא אֲשֶׁר הָפְכָה אֶת הָרְדִיפָה אַחַר הַיְדִיעָה וְהַחָכְמָה לְשֵׁם הַהַצְלָחָה הַמְדֻמָּה וְהַתַּחֲרוּת הַחֶבְרָתִית, וְכֵן הוּא בְּכָל תְּחוּמֵי הַחַיִּים-הַכָּבוֹד הוּא אֱלִיל הָאֱנוֹשׁוּת. לוּ הָיוּ בְּנֵי אָדָם בּוֹחֲנִים אֶת הַצְלָחָתָם בִּקְנֵה מִדָּה שֶׁל אֱמֶת, כִּי אָז קַל הָיָה לָהֶם יוֹתֵר לְהֶחְלֵץ מֵהַשְׁפָּעַת הָעוֹלָם הָרוֹעֵשׁ וְהָרוֹגֵשׁ, וְהָיוּ מַרְפִּים מֵאוֹתָהּ תַּחֲרוּת אֵין סוֹפִית, וְהָיוּ מַשִּׂיגִים אֶת הָאֹשֶׁר הָאֲמִתִּי אֲשֶׁר הָאֱנוֹשׁוּת בּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ בִּמְרוּצָתָהּ. וְכָתַב הָרַב רוּחַ חַיִּים (אבות ו, ו): יָכוֹל אָדָם לְהַסְפִּיק בְּלִמּוּדָיו בְּשָׁעָה אַחַת שֶׁל שִׂמְחָה יוֹתֵר מֵהַרְבֵּה שָׁעוֹת שֶׁל עֲצָבוּת (וראה עוד מענין זה בפרק זה אות לו).

וְכָאֲמוּר לְעֵיל בְּשֵׁם הַחוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת (שער הביטחון פ"ד), שֶׁבִּרוּחָנִיּוּת, אַף שֶׁהַמַּטָּל עַל הָאָדָם הַהִשְׁתַּדְּלוּת שֶׁהֲרֵי הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם, אוּלָם הַתּוֹצָאוֹת הַמַּצְלִיחוֹת זֶהוּ בְּגֶזֶרַת ה', וּלְכָךְ טוֹעֶה הָאָדָם הַמִּצְטַעֵר וּמִתְאַנֵּחַ עַל מַה שֶּׁלֹּא נִתְבַּקֵּשׁ שֶׁהַמָּה הַתּוֹצָאוֹת הַמַּצְלִיחוֹת, עַל הָאָדָם לְהִצְטַעֵר וּלְהִתְאַנֵּחַ עַל מַה שֶּׁמֻּטָּל עָלָיו שֶׁהוּא הַהִשְׁתַּדְּלוּת וְתוּ לֹא. בִּירוּשָׁלַיִם הָיְתָה מִתְגּוֹרֶרֶת אַלְמָנָה צַדְּקָנִית מְסֹרָבֶלֶת בִּיסוּרִים וּרְתוּקָה לְמִטָּתָהּ שֶׁהָיְתָה זְקוּקָה לְטִפּוּל מְיֻחָד. הַמהרי"ל דִּיסְקִין זצ"ל הָיָה נוֹהֵג בְּכָל עֶרֶב חַג לַעֲבֹר דִּרְכָּהּ וּלְבָרְכָהּ בִּבְרִכַּת הֶחָג. פַּעַם אַחַת, כַּאֲשֶׁר בָּא מהרי"ל לְבֵיתָהּ, וְהִנֵּה לְהַפְתָּעָתוֹ הָאַלְמָנָה מְבַקֶּשֶׁת מִמֶּנּוּ שֶׁיְּבָרֵךְ אוֹתָהּ בַּאֲרִיכוּת יָמִים... הַמהרי"ל תָּמַהּ וְאָמַר: לְשֵׁם מַה זְקוּקָה זְקֵנָה בַּעֲלַת יִסּוּרִים לַאֲרִיכוּת יָמִים, בִּזְמַן שֶׁכָּל גּוּפָהּ מְסֹרָבָל בְּיִסּוּרִים וַאֲפִלּוּ לְהִתְפַּלֵּל וּלְבָרֵךְ אֵינֶנָּה יְכוֹלָה [מַחֲמַת נְקִיּוֹן הַגּוּף]...? הָאַלְמָנָה עָנְתָה, שֶׁפַּעַם בְּשָׁבוּעַ, כַּאֲשֶׁר בָּאָה הָאָחוֹת וְרוֹחֶצֶת אוֹתָהּ, וּמֵיָּד לְאַחַר מִכֵּן הֲרֵי הִיא מַצְלִיחָה לַחְטֹף אֵיזֶה בְּרָכָה בִּנְקִיּוּת, אִם כֵּן, כְּדַאי לָהּ לִחְיוֹת בִּשְׁבִיל בְּרָכָה אַחַת בְּשָׁבוּעַ אֲשֶׁר אֵין עֶרֶךְ לְמַתָּן שְׂכָרָהּ. ("לשכנו תדרשו")

מו. איזהו מאמין? היודע את רצון ה' ממנו זה עתה!

לֹא פַּעַם קוֹרֶה לָאָדָם שֶׁהוּא מַחְלִיט: אֲנִי עַכְשָׁו רוֹצֶה לִישֹׁן כַּמָּה שָׁעוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לִי כֹּחַ לִלְמֹד אַחַר כָּךְ תּוֹרָה! וְהִנֵּה נִכְנָס הוּא לְמִטָּתוֹ לִישֹׁן, נִרְדָּם, וּלְאַחַר זְמַן קָצָר אִשְׁתּוֹ אוֹ אֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ הִרְעִישׁ וְהִפְרִיעַ אֶת מְנוּחָתוֹ. מָצוּי וְטַבְעִי מְאֹד שֶׁדָּבָר זֶה יִגְרֹם לְקֻצֶף וּלְעַצְבָּנוּת, וּבִפְרָט כְּשֶׁמַּחְשַׁבְתּוֹ לִכְאוֹרָה צוֹדֶקֶת: אֵיךְ לֹא חָשׁוּ לְבַטְלֵנִי מִתּוֹרָה?

וּכְמוֹ כֵן, אָדָם מְבַקֵּשׁ מִבְּנֵי בֵּיתוֹ לְהָכִין לוֹ הָאֹכֶל בַּזְּמַן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִגָּרֵם לוֹ בִּטּוּל זְמַן אוֹ בִּטּוּל תּוֹרָה, וְלֹא עָשׂוּ כִּרְצוֹנוֹ, דָּבָר הַגּוֹרֵם לִכְעֹס.

אוֹ כְּמוֹ כֵן מָצוּי מְאֹד שֶׁיִּכְעַס הָאָדָם כַּאֲשֶׁר בָּא הוּא לָנוּחַ וְאָז דַּוְקָא הַשָּׁכֵן הֶחְלִיט לְקַדֵּחַ בַּקִּיר בְּקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל, אוֹ הַשְּׁכֵנִים מִלְּמַעְלָה מַפְרִיעִים בְּיוֹתֵר, אוֹ יַלְדֵי הַשָּׁכוּנָה מְשַׂחֲקִים מוּל חַלּוֹנוֹת בֵּיתוֹ וְכַיּוֹצֵא, וּבְכָךְ הֻפְרְעָה מְנוּחַת הָאָדָם, וּבִפְרָט כְּאָמוּר שֶׁבִּשֶׁל כָּךְ נִטְרָד הוּא מִלִּמּוּד תּוֹרָה וּמִתְּפִלָּה כָּרָאוּי.

יְסוֹד גָּדוֹל עָלֵינוּ לָדַעַת:

לֹא מַה שֶּׁאָנוּ מְבִינִים וְרוֹצִים לַעֲשׂוֹת נָחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ, הוּא מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא רוֹצֶה לְקַבֵּל אֶת הַנַּחַת מֵאִתָּנוּ. הַרְבֵּה פְּעָמִים הַנַּחַת שֶׁהוּא רוֹצֶה לְקַבֵּל מֵאִתָּנוּ הוּא לֹא מַה שֶּׁאָנוּ רוֹצִים לָתֵת לוֹ, אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא מְבַקֵּשׁ מֵאִתָּנוּ, וּמַה לָּנוּ לַעֲשׂוֹת אִם לֹא לְכַבֵּד אֶת רְצוֹנוֹ?

הֲלֹא תָּבִין, שֶׁרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ מִמְּךָ זֶה עַתָּה שֶׁתִּתְמוֹדֵד עִם נִסָּיוֹן הַכַּעַס שֶׁלְּךָ, עַל כָּךְ שֶׁעוֹרְרוּךָ מִשְּׁנָתְךָ, אוֹ עַל שֶׁלֹּא הֵכִינוּ מַאֲכָלְךָ בִּזְמַנּוֹ, וְזֶה רְצוֹנוֹ שֶׁל הַבּוֹרֵא מִמְּךָ, וְחָשׁוּב לוֹ יוֹתֵר אִפּוּק כַּעַסְךָ מִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁאֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ יוֹתֵר מֵאֵת אֲשֶׁר הָיִיתָ מַשִּׂיג בְּלִמּוּדְךָ אַחַר שָׁנָה אוֹ אַחַר אֲכִילָה זוֹ.

וְהַדָּבָר הוּא פָּשׁוּט, שֶׁהֲרֵי אֵין שׁוּם הִגָּיוֹן שֶׁיִּחְפֹּץ ה' שֶׁעַתָּה תַּכְעִיסֶנּוּ בְּכַעַסְךָ עַל מְנָת שֶׁתִּצְטַיֵּן לוֹ לְאַחַר מִכֵּן בְּלִמּוּדְךָ, פָּשׁוּט הוּא שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁתִּתְגַּבֵּר עַתָּה עַל הַנִּסָּיוֹן הָעוֹמֵד בְּפָנֶיךָ.

אֵין אָנוּ יְכוֹלִים לְהַחְלִיט לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מַה לִּדְרֹשׁ מֵאִתָּנוּ, אֵין בִּרְשׁוּתֵנוּ לָתֵת לוֹ מַה שֶּׁאָנוּ רוֹצִים כְּשֶׁהוּא רוֹצֶה אַחֶרֶת.

נָכוֹן, יֵשׁ כְּלָלֵי הַתּוֹרָה מַהוּ רְצוֹן ה' מֵאִתָּנוּ, וְאָנוּ צְרִיכִים לְהִשְׁתַּדֵּל בָּהֶם. אֲבָל אִם אָנוּ רוֹאִים שֶׁקּוֹרֶה לָנוּ, שֶׁלֹּא לִרְצוֹנֵנוּ, דָּבָר לֹא צָפוּי, סִימָן שֶׁכָּעֵת זֶה רְצוֹנוֹ מֵאִתָּנוּ.

וְכַמָּה נַחַת רוּחַ יַעֲשֶׂה אָדָם לְבוֹרְאוֹ כְּשֶׁיִּחְשֹׁב: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, רָצִיתִי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנֶיךָ בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה לְאַחַר הַשֵּׁנָה וּלְאַחַר הָאֲכִילָה, וְעַכְשָׁו שֶׁאֲנִי רוֹאֶה שֶׁרְצוֹנְךָ וְהַנַּחַת שֶׁלְּךָ שֶׁיַּפְרִיעוּ לִי מֵהַשֵּׁנָה, אוֹ שֶׁלֹּא יָכִינוּ אֶת הָאֹכֶל בַּזְּמַן, וּבְכָל זֹאת שֶׁלֹּא אֶכְעַס, אַדְרַבָּה וְאַדְרַבָּה, אֶעֱשֶׂה רְצוֹנְךָ כִּרְצוֹנְךָ וְלֹא כִּרְצוֹנִי".

זֶהוּ דֶּרֶךְ אֱמִתִּית שֶׁיְּכוֹלָה לִמְנֹעַ אָדָם מֵהַרְבֵּה כַּעַס וּמְרִיבוֹת, וְהוּא כְּלָל "בְּטוּל הָרָצוֹן" הַנֶּאֱמָר בְּ"אָבוֹת"-"בַּטֵּל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ", לְבַטֵּל רְצוֹנֵנוּ בַּמְּקֹרִים שֶׁקּוֹרִים לָנוּ, וְלִרְאוֹת שֶׁכֻּלָּם בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וּלְתַאֵם עֲבוּדָתֵנוּ אֵלָיו, כְּפִי רְצוֹנוֹ הַמִּתְגַּלֶּה אֵלֵינוּ בַּמִּקְרֶה הַמַּפְתִּיעַ אוֹתָנוּ, שֶׁאֵינוֹ כְּלָל לְפִי תָּכְנִיּוֹתֵינוּ, אֲבָל הוּא לְפִי תָּכְנִיתוֹ יִתְבָּרַךְ, כָּךְ שֶׁאַל לָנוּ לִכְעֹס וּלְהִתְמָרֵד עִם הַמְּנִיעוֹת הַחוֹסְמִים בְּפָנֵינוּ אַף אֶת עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהֶאֱרַכְתִּי בָּזֶה לְעֵיל בְּפֶרֶק זֶה בְּאוֹת לוֹ, בְּהֶסְבֵּר וּבְסִפּוּרִים נִפְלָאִים.

הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים עוֹזֵר זצ"ל, כַּאֲשֶׁר בִּתּוֹ הַיְחִידָה הָיְתָה בִּימֵי נְעוּרֶיהָ וְהָיְתָה חוֹלָה אֲנוּשָׁה וְנוֹטָה לָמוּת, שִׁעָה שֶׁשִּׁעוֹתֶיהָ הָיוּ סְפוּרוֹת, נִתְיַשֵּׁב לִכְתֹּב תְּשׁוּבָה מְסֻבֶּכֶת בַּהֲלָכָה לִשְׁאֵלָה שֶׁעָמְדָה עַל הַפֶּרֶק בְּקֶהִלָּה אַחַת, וְנִמּוּקוֹ עִמּוֹ: מֵאַחַר שֶׁרָאָה שֶׁקִּצָּהּ קָרֵב, וְאָז לֹא יוּכַל לַעֲנוֹת עַל הַשְּׁאֵלָה לְמֶשֶׁךְ כָּל יְמֵי הַשִּׁבְעָה, לָכֵן הִזְדָּרֵז לִכְתֹּב בַּשָּׁעוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת כְּדֵי שֶׁבְּנֵי אוֹתָהּ קְהִלָּה לֹא יִצְטָרְכוּ לְהַמְתִּין שָׁבוּעַ יָמִים. ("לשכנו תדרשו")

מז. חזוק באמונה למתנסים באבוד יקיריהם

רַבִּים מֵהַמְאַבְּדִים יַקִּירֵיהֶם נִשְׁאָרִים לִפְעָמִים שָׁנִים בְּמַצָּב רוּחַ קוֹדֵר וְנִשְׁקָעִים בְּמָרָה שְׁחוֹרָה, וּפְעָמִים רַבּוֹת פּוֹגֵעַ הַדָּבָר עַד חֹסֶר תִּפְקוּד לַצְּרָכִים הַמִּינִימָלִיִּים.

בֶּאֱמֶת קָשֶׁה מְאֹד לָרֶדֶת לְעֹמֶק כְּאֵבָם שֶׁל הַהוֹרִים הַשַּׁכּוּלִים אוֹ שֶׁל בְּנֵי הַזּוּג הַמְאַבְּדִים אֶת בֶּן זוּגָם, אוּלָם עָלֵיהֶם לְהִתְבּוֹנֵן בָּרָוחִים הָרַבִּים הַנִּגְרָמִים לָהֶם כְּתוֹצָאָה מִכָּךְ.

רֵאשִׁית יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בְּדִבְרֵי הַגְּמָרָא (ברכות ה' ע"ב) הַמְסַפֶּרֶת עַל רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁשִּׁכֵּל עֲשָׂרָה בָּנִים, וּכְשֶׁנִּפְטַר לוֹ בְּנוֹ הָאַחֲרוֹן, קָבְרוֹ, וְהִשְׁאִיר עֶצֶם קְטַנָּה מִמֶּנּוּ בְּכִיסוֹ. וּכְשֶׁהָיָה הוֹלֵךְ תָּמִיד לְנַחֵם אֲבֵלִים, הָיָה אוֹמֵר: זֶהוּ עֶצֶם מִבְּנֵי הָעֲשִׂירִי, וְלָכֵן תִּתְנַחֲמוּ גַּם אַתֶּם מִצַּרְתְּכֶם. כְּמוֹ כֵן יֵשׁ לָנוּ לוֹמַר, רַק אוֹתָם שַׁכּוּלִים יְכוֹלִים לְנַחֵם שַׁכּוּלִים אֲחֵרִים, וְאִם יַד ה' פְּגָעָה בָּכֶם, הֲרֵי שֶׁיֵּשׁ בָּכֶם אֶת הַכֹּחַ וְהַהִזְדַּמְנוּת לִהְיוֹת מִגִּבּוֹרָיו, מְנֻאֲמָנָיו וּמְקֻבָּלֵי גְּזֵרוֹתָיו, וּלְשַׁמֵּשׁ דֻּגְמָה שֶׁל אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן מֻשְׁלָם בַּה', וְאִם בָּכֶם בָּחַר ה' לְיַסְּרָכֶם הֲרֵי שֶׁאַתֶּם רְאוּיִים לְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ וּמְחֻזָּקִים דֵּי הַצָּרֵךְ לָכֶךְ. וַעֲלֵיכֶם לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה וּבְשִׂמְחָה, וּלְהַרְאוֹת לַה' יִתְבָּרַךְ וְלָעוֹלָם כֻּלּוֹ אֶת חֹזֶק אֱמוּנַתְכֶם בַּה', וּמִכֶּם יִלְמְדוּ אוֹתָם חַסְרֵי כֹּחַ וַחֲלוּשֵׁי הַלֵּב, וְהָיָה זֶה שְׂכָרְכֶם, מִלְבַד הַשָּׂכָר הַפָּשׁוּט עַל יִסּוּרִים אֵלּוּ שֶׁמּוֹעִילִים לְעַצְמְכֶם, לִהְיוֹת נְקִיִּים לִפְנֵי ה' וַאֲהוּבִים לְפָנָיו.

וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ, כְּשֶׁנִּחַם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְאַהֲרֹן עַל מוֹת בָּנָיו, וּתְגוּבַת אַהֲרֹן הָיְתָה: "וַיִּדֹּם אַהֲרֹן", שֶׁקִּבֵּל דִּין שָׁמַיִם בִּשְׁתִיקָה. וְאוֹמֵר הַמִּדְרָשׁ: בִּזְכוּת וַיִּדֹּם אַהֲרֹן, שֶׁלֹּא הִרְהֵר עַל ה' יִתְבָּרַךְ, זָכָה שֶׁנִּתְיַחֵד עִמּוֹ ה' בְּדִבּוּרוֹ עִמּוֹ פָּרָשַׁת שְׁתוּיֵי יַיִן (רש"י ויקרא י', ג'). וְוַדַּאי כְּמוֹ כֵן גָּדוֹל שְׂכָרָם שֶׁל הַמְקֻבָּלִים בְּדוּמְיָה וּבֶאֱמוּנָה. וּבָזֹאת יִבָּחֲנוּ אִם אָכֵן קִבְּלוּ אֶת יִסּוּרֵיהֶם

בְּשִׂמְחָה-כַּאֲשֶׁר חוֹזְרִים לְמַהֲלַךְ חַיִּים רָגִיל, וּמַעֲתָּה מִתְקַשְּׁרִים עִם הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בְּיֶתֶר שְׂאֵת וּדְבוּקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ יוֹתֵר, הֲרֵי שֶׁהַיְסוּרִים עָשׂוּ אֶת תַּכְלִית רְצוֹן גּוֹזְרָם, וּבִפְרָט כְּשֶׁהָיָה אָסוֹנָם בְּאֹפֶן שֶׁהֵשִׁיבוּ נֶפֶשׁ בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם בְּטָהֳרָה לְלֹא חֵטְא, וְיֵחָשְׁבוּ בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֵלּוּ לָהֶם לֶעָתִיד לָבוֹא בְּתוֹסֶפֶת הַמֵּתִים כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי הרמ"ק וְהִנֵּה לְךָ דְּבָרָיו. כָּתַב בְּסֵפֶר "שִׁעוּר קוֹמָה" לְרַבֵּנוּ הרמ"ק ז"ל (בהשגחה ז'): בַּגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת (פרק קמא) אָמְרוּ: אִם הָיוּ לוֹ בָּנִים וּמֵתוּ-הִנֵּה הֵם יְסוּרִין שֶׁל אַהֲבָה, וְאִם לֹא הָיוּ לוֹ בָּנִים כְּלָל-הִנֵּה הֵם יְסוּרִין שֶׁאֵינָם שֶׁל אַהֲבָה. וְהָעִנְיָן, שֶׁיֵּשׁ יְסוּרִין שֶׁהֵם עַל עָוֹן, וּפְעָמִים בָּאִים בְּאַהֲבַת ה' וּבְחֶמְלָתוֹ עַל הָאִישׁ הַהוּא שֶׁנִּתְחַיֵּב הוּא עַצְמוֹ מִיתָה, וּמִתְכַּפֵּר לוֹ בְּמִיתַת בָּנָיו, וְלָכֵן יִתֵּן לוֹ בָּנִים וְיָמוּתוּ בְּיָד פִּשְׁעוֹ וְיִכָּפְרוּ עֲוֹנוֹתָיו, וַהֲרֵי אֵלּוּ הֵם נִשְׁמוֹת גַּם הֵם מִצַּדָּם שֶׁהָיוּ רְאוּיוֹת לְהִסְתַּלֵּק אֶל הַזְּמַן הַנּוֹעָד הַהוּא לְסִבַּת הַגִּלְגּוּל, וְנָזַר חָכְמָתוֹ עַל הַנִּשְׁמָה הַהִיא שֶׁתָּבוֹא-כְּבֵן-לָאִישׁ הַהוּא. וְהָאִישׁ הַהוּא-אִם חַיָּב מִיתָה כַּמָּה פְּעָמִים, יִתֵּן לוֹ הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בָּנִים אֵלּוּ, וּבְמִיתַת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם יְקַבֵּל צַעַר מַר כַּמָּוֶת וְיִכָּפֵר עָלָיו כְּאִלּוּ קִבֵּל אֶת הַמָּוֶת, וְהֵם-מִזְבַּח כַּפָּרָה. וְהַיְנוּ יְסוּרִין שֶׁל אַהֲבָה עַל כַּמָּה דְּרָכִים: הָא'-שֶׁפּוֹרֵעַ חוֹבוֹ וּמְתַכֵּפֵּר. הַב'-חֲזָרָה בְּטָהֳרַת אוֹתָם הַנְּשָׁמוֹת, כְּשֶׁחוֹזְרִים בְּטָהֳרָה לַשָּׁמַיִם בְּלִי עָוֹן. הַג'-לְתוֹסֶפֶת הַמֵּתִים יָקוּמוּ וְיֵחָשְׁבוּ לְבָנָיו. הַד'-שֶׁזּוֹכֶה בְּחִנּוּכָם בְּמִצְוֹת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁמְּתִיסֵּר בַּמָּה שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים, שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה בְּשׁוּם אֶחָד מֵאֵלּוּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּמוּבָא זֹאת גַּם בְּסֵפֶר "אֵילִימָה" (עין כל תמר ה' פרק לא).

עַל הַצַּדִּיק רַבִּי נַחוּם מֵהוֹרָאדְנָא זצ"ל מְסֻפָּר (בספר "תולדות מנחם" עמ' קד) כִּי פְּגָעָה בּוֹ מַדַּת הַדִּין פְּעָמִים רַבּוֹת, כִּי מֵתוּ בָּנָיו יוֹצְאֵי חֲלָצָיו עַל פָּנָיו, וַיִּצְטַעֵר הַצַּדִּיק מְאֹד. אַף אִם חַיָּה נְפָשׁוֹת רַבּוֹת בִּתְפִלָּתוֹ-נֶפֶשׁ בָּנָיו לֹא חָיָה. וַתִּתְאוֹנֵן עָלָיו אִשְׁתּוֹ הָרַאשׁוֹנָה בְּמַר נֶפֶשׁ-וַיִּדֹּם הַצַּדִּיק וַיִּקְבַּל בְּאַהֲבָה וְלֹא עָנָה דָּבָר. אַךְ אַחֲרֵי אֲשֶׁר עָבְרוּ יְמֵי הָאֵבֶל, דִּבֵּר עַל לִבָּהּ דְּבָרִים טוֹבִים, דִּבְרֵי נִחוּמִים, וַיֹּאמֶר: הֲטוֹב אֲנִי מֵאַהֲרֹן קְדוֹשׁ ה' אֲשֶׁר מֵתוּ בָּנָיו הַצַּדִּיקִים נָדָב וַאֲבִיהוּא בְּחַיָּיו, אוֹ הֲטוֹב אֲנִי מֵרַבִּי יוֹחָנָן שֶׁמֵּתוּ עָלָיו עֲשָׂרָה בָּנִים?! הֲלֹא קְרָאת בַּ"צְאֶינָה וּרְאֶינָה" מַאֲמַר חז"ל "דִּין גַּרְמָא דַּעֲשִׂירָאָה בִּיר", בִּקְרוֹבֵי ה' יְקֻדַּשׁ שְׁמוֹ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ, וְזֹאת הִיא לָנוּ לְכַפָּרַת עָוֹן, כִּי רַבּוֹת חָטָאנוּ לְפָנָיו. מִלְּבַד זֹאת, נִגְלוּ לַהּ' כָּל תַּעֲלוּמוֹת עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, וְלוּ יָדַע כִּי מִיּוֹצְאֵי חַלְצֵיהֶם פְּרִי צַדִּיק פֶּרַח שׁוֹשָׁן וְעַנְפֵי הֲדַס, אָז לֹא בָּא הַכּוֹרֶת עֲלֵימוֹ, אַךְ גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי כִּסֵּא כְּבוֹדוֹ כִּי לֹא יֵצֵא צַדִּיק וְקָדוֹשׁ מִמְּעֵיהֶם. בָּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁלְּקָחָם הַשָּׁמַיְמָה וַיִּקְטְפֵם בְּעוֹדָם בְּאִבָּם, וְעָלֵינוּ לְקַבֵּל בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן אֶת מוֹסַר ה' וּלְהוֹדוֹת לִשְׁמוֹ כִּי בָּנֵינוּ יוֹרְשֵׁי גַּן עֵדֶן הֵם (ב"ק לח), וְתִשְׂבַּע בְּצַחְצָחוֹת נַפְשָׁם בֵּין צַדִּיקֵי עוֹלָם וְנִשְׁמָתָם תִּתְעַנֵּג עַל נֹעַם ה'. יְהִי שְׁמוֹ הַגָּדוֹל מְבֹרָךְ.

כַּאֲשֶׁר מֵת עַל הַצַּדִּיק בְּנוֹ הַשִּׁבְעָה עָשָׂר, רַחְמָנָא לִצְלַן, בָּאוּ רַבִּים לְנַחֲמוֹ. וְכֹה הָיָה דְּבָרוֹ: כִּי הָאִישׁ הַמַּאֲמִין וְהֶחָרֵד עָלָיו לְקַבֵּל בְּאַהֲבָה אֶת כָּל הַיִּסּוּרִים וְהַצָּרוֹת הַבָּאִים עָלָיו, וְעוֹד הוּא צָרִיךְ לִשְׂמֹחַ עֲלֵיהֶם, כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' יוֹכִיחַ, וְזֶהוּ סִימָן טוֹב לוֹ. בְּכָל זֹאת עָלָיו לְבַקֵּשׁ אֶת ה', כִּי לַיָּמִים הַבָּאִים לֹא יָבִיא עָלָיו ה' עוֹד צָרוֹת וְיִסּוּרִין, אוּלַי, חַס וְחָלִילָה, יֵחָלֵשׁ כֹּחַ בִּטְחוֹנוֹ. וְאָמַר, לְמָשָׁל, אִם יִתְרַחֵב מִסְחָרוֹ שֶׁל אִישׁ, אָז יִרְוֶה נַחַת. בְּכָל זֹאת, הָאִישׁ הַמֵּבִין יִשְׁמַר מְזֶה, כִּי לִפְעָמִים מֵרֹב הִתְרַחֲבוּת וְהִתְפַּתְּחוּת מִסְחָרוֹ יוּכַל לָבוֹא בְּמִצּוּקַת כֶּסֶף וְלַעֲשׂוֹת שְׁמִיטָה לְנוֹשָׁיו. וּבְדֶרֶךְ זוֹ בֵּאֵר אֶת דִּבְרֵי בֶּן יִשַׁי (תהלים כה, טז): "צָרוֹת לְבָבִי הִרְחִיבוּ"-הַצָּרוֹת נָתְנוּ הַרְחָבָה לְלִבִּי, כִּי זֶהוּ סִימָן טוֹב לִי, בְּכָל זֹאת אֶתְחַנֵּן לְפָנֶיךָ כִּי לֶעָתִיד "מְמִצּוּקוֹתַי הוֹצִיאֵנִי"-תִּשְׁמְרֵנִי לְבַל אָבוֹא, חָלִילָה, לִידֵי מְצוּקָה.

הָאָדָם אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא לְקַיֵּם אֶת מַה שֶּׁצִּוְּתָה עָלָיו הַתּוֹרָה, וּבַמִּקָּרֶה דְּנַן חוֹבַת הָאָב הִיא לַעֲסֹק בְּפִרְיָה וְרִבְיָה-לְהַנְשֵׂא וּלְהוֹלִיד בָּנִים. וּבֵין אִם הַבָּנִים חַיִּים וּבֵין אִם לָאו-יְקַבֵּל אֶת שְׂכָרוֹ, וְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה מַה שֶּׁהוּא חָפֵץ לְטוֹבַת הָאָדָם. וּדְעוּ, כִּי גַּם אִם הָלַךְ הַבֵּן לְעוֹלָמוֹ, הוּא לֹא נֶאֱבַד מִן הָעוֹלָם. כְּשֵׁם שֶׁאִם הַבֵּן עָקַר מְקוֹם מְגוּרָיו לְעִיר רְחוֹקָה עֲדַיִן לֹא נִגְרַע מְאוּמָה מִהֱיוֹת בְּנוֹ-אַף כָּאן, וְסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר שֶׁהַהוֹרִים יִתְקָרְבוּ אֶל בָּנָם וְיִהְיוּ עִמּוֹ בְּעוֹלָם הַנֶּצַח שָׁנִים אֵין סְפֹר.

זֹאת וְעוֹד, יִתְּכֵן שֶׁאִלּוּ הָיָה הַנִּפְטָר נִשְׁאָר בָּעוֹלָם, הָיָה סוֹבֵל מִצַּעַר וּמִמַּחֲלוֹת שׁוֹנוֹת, וְאֶפְשָׁר שֶׁהָיָה סוֹטֶה, חַס וְחָלִילָה, מִדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, וְאָז הָיוּ הַהוֹרִים מַעֲדִיפִים אֶת הֵעָדְרָם מִן הָעוֹלָם עַל פְּנֵי מְצִיאוּתָם הָעֲגוּמָה. עַתָּה בָּטוּחַ הַבֵּן מִכָּל נֶזֶק וּפְגַע, וּבְמוֹתוֹ יָצְאוּ לִקְרָאתוֹ לְהָגֵן עָלָיו מִכָּל צַר וּמַסְטִין כְּדֵי לְהַכְנִיסוֹ לְגַן עֵדֶן.

כְּיָוֹן שֶׁכָּךְ-מַדּוּעַ לְהַרְבּוֹת בִּבְכִי יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁקִּבְּעוּ חֲזַ"ל (מועד קטן כז) "שִׁלְשָׁה לִבְכִי, שִׁבְעָה לְהֶסְפֵּד, שְׁלֹשִׁים לְתִסְפֹּרֶת", וְלַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי חֲזַ"ל וּלְהֵעָנֵשׁ עַל כָּךְ? וְאֵין כָּל תּוֹעֶלֶת בְּרִבּוּי הַבְּכִי, כִּי אֶת אֲשֶׁר נַעֲשָׂה אֵין לְהָשִׁיב, וְאֵין לָאָדָם לַעֲשׂוֹת אֶלָּא אֶת צִוּוּי ה', כִּי לְשֵׁם כָּךְ בִּלְבַד בָּאנוּ לָעוֹלָם, וַה' הַטּוֹב עוֹשֶׂה אֶת מַה שֶּׁהוּא חָפֵץ בְּעוֹלָמוֹ. (מובא ב"לקח טוב")

לְאַחַר הַ"שִׁבְעָה" מִפְטִירָתוֹ שֶׁל ר' אַבְרָהָם זצ"ל, בְּנוֹ הָעִלּוּי שֶׁל הֶ"חָפֵץ חַיִּים", כְּשֶׁהֶ"חָפֵץ חַיִּים" הִסְתַּגֵּר בְּחַדְרוֹ, שְׁמָעוּהוּ אוֹמֵר: שָׁטָן, שָׁטָן! רְצוֹנְךָ לְהַפְרִיעַ לִי בְּאֶמְצַע עֲבוֹדָתִי בְּחִבּוּר הַ"מִּשְׁנָה בְּרוּרָה"-לֹא אֶשְׁמַע לְךָ! הֲרֵינִי מַמְשִׁיךְ בַּעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ!

כַּאֲשֶׁר חָזַר בַּעַל הַ"דִּבְרֵי חַיִּים" מִצַּאנְז זצ"ל מֵהַלְוָיַת בְּנוֹ אָרְיֵה לֵייבְּשׁ"ל [שֶׁנִּפְטַר בְּגִיל שֶׁבַע שָׁנִים וְהַלְוָיָתוֹ הָיְתָה בְּשָׁעַת בֹּקֶר מֻקְדֶּמֶת לִפְנֵי תְּפִלַּת שַׁחֲרִית], אָמַר אֶת הַדְּבָרִים דְּלַהַלָּן: הוֹלֵךְ אָדָם לְתֻמּוֹ לְדַרְכּוֹ וּלְפֶתַע הוּא חָשׁ בְּמַכָּה חֲזָקָה בְּגַבּוֹ. הוּא פּוֹנֶה אָחוֹרָה כְּדֵי לִרְאוֹת מֵיהוּ הַמַּכֶּה. הוּא נוֹכֵחַ לָדַעַת כִּי יְדִיד נַפְשׁוֹ הוּא אֲשֶׁר נָתַן לוֹ אֶת הַמַּכָּה כְּאוֹת אַהֲבָה

וְחִבָּה. אֵין סָפֵק שֶׁגַּם אִם מִתְחִלָּה סָבוּר הָיָה לִכְעֹס עַל הַמַּכָּה-עַתָּה יְקַבֵּל זֹאת בְּאַהֲבָה, וְאַדְרַבָּה, יִשְׂמַח עַל גִּלּוּי הַחִבָּה שֶׁל יְדִידוֹ-אוֹהֲבוֹ. אַף אֲנִי-הוֹסִיף בַּעַל הַ"דִּבְרֵי חַיִּים", וְאָמַר-קִבַּלְתִּי הַיּוֹם מַכָּה אֱיָמָה. כַּאֲשֶׁר הִתְבּוֹנַנְתִּי מִמִּי קִבַּלְתִּי מַכָּה זוֹ, אָמַרְתִּי לְעַצְמִי: הֲרֵי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ הִכַּנִי, הַבּוֹרֵא שֶׁאֲנִי כָּל כָּךְ אוֹהֲבוֹ. אִם כֵּן, בְּוַדַּאי אֲקַבֵּל זֹאת בְּאַהֲבָה וְשִׂמְחָה.

בְּסַיְמוֹ דְּבָרִים אֵלֶּה פָּתַח מִיָּד בַּעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית וְהִכְרִיז בְּקוֹל: "הוֹדוּ לַה' קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילוֹתָיו, שִׁירוּ לוֹ זַמְּרוּ לוֹ.." (מובא ב"לקח טוב")

מח. דרך האמונה למתנסים בכך שלא זכו להפקד

אוֹמְרִים חֲז"ל: מִפְּנֵי מָה הָיוּ הָאִמָּהוֹת עֲקָרוֹת?-מִפְּנֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים.

כְּדַאי לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְצַעֵר אֶת הָאִמָּהוֹת, לְלֹא שׁוּם עָווֹן וְעָוֶל בְּכַפָּם, פָּשׁוּט רַק כְּדֵי שֶׁנַּחַ לוֹ וּמִתְאַוֶּה הוּא כִּבְיָכוֹל לִתְפִלָּתָן, שֶׁכַּמּוּבָן, בְּסַךְ הַכֹּל הַתְּפִלָּה הִיא לְתוֹעֶלֶת הַמִּתְפַּלֵּל.

אִם כֵּן, אֵין לָנוּ שׁוּם יַחֲסִיּוּת בַּעֲרָכִים, מַה שֶּׁוֶה יוֹתֵר מִמַּה; לָנוּ נִרְאֶה שֶׁוַּדַּאי מַה יּוֹתֵר טוֹב מֵאֲשֶׁר יֵשׁ לָאָדָם בָּנִים וּבָנוֹת סָבִיב לְשֻׁלְחָנוֹ, וְאִלּוּ הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אוֹמֵר: לִי יוֹתֵר חָשׁוּב שֶׁתֵּשֵׁב כָּךְ בְּבֵיתְךָ לְלֹא נֶפֶשׁ חַיָּה, וְרַק בִּשְׁבִיל שֶׁתְּרִים אֶת עֵינֶיךָ אֵלַי, וְצַעַר זֶה וְעָגְמַת נֶפֶשׁ זוֹ תִּגְרֹם לְךָ לִהְיוֹת קָשׁוּר עִם ה' בְּלֵב נִשְׁבָּר, וּמִתּוֹךְ אֱמוּנָה וְקַבָּלַת הַיִּסּוּרִים בְּשִׂמְחָה, וְזֶהוּ הָעֹנֶג הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁיֵּשׁ לַה' יִתְבָּרַךְ מִמְּךָ.

וְכֵן יִתְבּוֹנָנוּ זוֹג זֶה כַּמָּה מִתְאַפְּשֵׁר לָהֶם בְּכָךְ לְהַרְבּוֹת מַעֲשֵׂי חֶסֶד וּצְדָקָה, מַה שֶּׁאֵין מִזְדַּמֵּן לְמְטֻפָּלִים.

וְכֵן יֵשׁ לָהֶם לְהִתְבּוֹנֵן בְּדִבְרֵי הַ"חוֹבַת הַלְּבָבוֹת" שֶׁאוֹמֵר, שֶׁתָּמִיד צָרִיךְ לִרְאוֹת אֶת הַצַּד הַטּוֹב שֶׁבַּיִּסּוּרִים.

וְלָכֵן, יִתְבּוֹנָנוּ כַּמָּה סוֹבְלִים אוֹתָם שֶׁאָמְנָם זָכוּ לְהִפָּקֵד, כַּמָּה דְּאָגוֹת, עָגְמַת נֶפֶשׁ, עֲצָבִים, מְתָחִים לְאֵין סוֹף מִבְּרִיאוּתָם וּשְׁמִירָתָם, עֲמַל פַּרְנָסָה יָמִים וְלֵילוֹת, לְגַדְּלָם, לְכַלְכְּלָם, לְהַלְבִּישָׁם, וּלְהַמְצִיא לָהֶם כָּל צָרְכֵיהֶם, וּבְיוֹתֵר לְבַסּוֹף לְהַשִּׂיאָם אִשָּׁה. וּבְקִצּוּר, עַד סוֹף יָמָיו שֶׁל אָדָם מָלֵא הוּא מִדְּאָגוֹת מִבָּנָיו וּבְנוֹתָיו.

וְסִפּוּר נוֹרָא רָאִיתִי בְּ"תּוֹלְדוֹת הֶחָפֵץ חַיִּים": עוֹד לִפְנֵי שִׁשִּׁים שָׁנָה בָּאוּ זוֹג לִפְנֵי מָרָן הֶ"חָפֵץ חַיִּים", וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁלֹּא זָכוּ לְהִפָּקֵד.

עָנָה לָהֶם: מִי אָמַר שֶׁבְּדוֹר שֶׁכָּזֶה כְּדַאי בִּכְלָל לְהָבִיא יְלָדִים לָעוֹלָם? דּוֹר שֶׁחִנּוּךְ הַיְלָדִים בְּסַכָּנָה, גִּדּוּלָם קָשֶׁה, בֵּן קָם בְּאָבִיו, בַּת בְּאִמָּהּ, וְכוּ', דּוֹר שֶׁהַצְּלָחַת חִנּוּךְ הַיְלָדִים כָּרוּךְ

בַּהֲמוֹן מְסִירוּת נֶפֶשׁ. וְאִם כֵּן, מִי אָמַר שֶׁנּוּכַל לְבַצַּע חוֹבָתֵנוּ כָּרָאוּי בְּחִנּוּךְ בָּנֵינוּ, וְלֹא נִתְבַּע עַל מֶחְדָּלֵינוּ. וְאִם כֵּן, בְּסַךְ הַכֹּל אוּלַי יוֹתֵר טוֹב כָּךְ לְלֹא יְלָדִים...

זֹאת אָמַר ה"חָפֵץ חַיִּים" אָז-וּמַה נֹּאמַר הַיּוֹם?!

לֵךְ וּשְׁאַל בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, וּרְאֵה כַּמָּה הוֹרִים רַבִּים אוֹמְרִים עַל יַלְדֵיהֶם שֶׁלֹּא הִצְלִיחוּ וְסָרוּ מִדַּרְכֵךְ הַטּוֹבָה: וְהַלְוַאי וְלֹא הָיִיתִי מְבִיאוֹ לָעוֹלָם. אֶפְשָׁר לִסְפֹּר אֶת אוֹתָם בָּתִּים שֶׁזָּכוּ שֶׁכָּל בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ ה'. אָנוּ בְּדוֹר שֶׁהַחִנּוּךְ קָשֶׁה וּמְאַכְזֵב מְאֹד.

וְלָכֵן, לְעוֹלָם יִשְׂמַח הָאָדָם בְּמַצָּבוֹ. וּכְמוֹ שֶׁהֵבִיא ה"חוֹבַת הַלְּבָבוֹת" (בסוף שער הביטחון) בְּשֵׁם הֶחָכָם שֶׁאָמַר: "מֵעוֹלָם לֹא קָמְתִּי מִמִּטָּתִי וְרָצִיתִי מַצָּב אַחֵר מִמַּה שֶׁהָיִיתִי שָׂרוּי בּוֹ". בְּיוֹם הַיְאַרְצַיְט הַמְקֻבָּל שֶׁל רָחֵל אִמֵּנוּ, בְּי"א מַרְחֶשְׁוָן בַּלַּיְלָה, בָּא רַבִּי חַיִּים שְׁמוּאֵלֶביץ וְהִתְפַּלֵּל עַל קִבְרָהּ שֶׁל רָחֵל אִמֵּנוּ, וְהִנֵּה נִשְׁמַע בְּאָזְנָיו מֵהַצַּד הַשֵּׁנִי קוֹלָהּ שֶׁל אִשָּׁה חֲשׁוּכַת בָּנִים אוֹמֶרֶת וּמִתְחַנֶּנֶת: "אִמָּא רָחֵל! הֲרֵי אַתְּ בְּעַצְמֵךְ הִרְגַּשְׁתְּ אֶת הַטַּעַם הַמַּר הַזֶּה בְּלִי בָּנִים, רַחֲמָנָא לִצְלַן. אִם כֵּן, אָנָא, אִמָּא, הַמְלִיצִי טוֹב בַּעֲדִי שֶׁאֶפְקֹד בְּזֶרַע שֶׁל קַיְמָא..." מִיָּד כְּשֶׁשָּׁמַע רַבִּי חַיִּים תְּפִלָּה זוֹ, הִתְרַגֵּשׁ מְאֹד וְאָמַר: "בְּטוּחַנִי שֶׁתְּפִלָּה זוֹ נִתְקַבְּלָה בַּמְּרוֹמִים, וּבַשָּׁנָה הַבָּאָה אֲנִי רוֹצֶה לְשַׁמֵּשׁ סַנְדָּק בִּבְרִית זוֹ". הוּא בִּקֵּשׁ לְבָרֵר מִי הִיא אוֹתָהּ אִשָּׁה, וְכָךְ הָיָה-לַשָּׁנָה הַבָּאָה שִׁמֵּשׁ כְּסַנְדָּק אֵצֶל אִשָּׁה זוֹ. (ספר הזיכרון)

מט. דרך האמונה למתנסים בגדול ילדים פגועים

"וְשַׁבְתִּי אֲנִי וָאֶרְאֶה... וְהִנֵּה דִּמְעַת הָעֲשׁוּקִים וְאֵין לָהֶם מְנַחֵם" (קהלת ד, א). אוֹמֵר ר' יְהוּדָה בַּמִּדְרָשׁ: אֵלּוּ הַקְּטַנִּים הַנִּגְנָזִים בְּחַיֵּיהֶן בַּעֲוֹן אֲבוֹתָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֶעָתִיד לָבוֹא הֵם עוֹמְדִים בְּצַד חֲבוּרָה שֶׁל צַדִּיקִים.

בְּפַשְׁטוּת מִתְכַּוֵּן הַמִּדְרָשׁ לָאֲבוֹת הַמְשַׁכְּלִים אֶת בְּנֵיהֶם הַפְּעוּטִים, אֲבָל לְשׁוֹן "הַנִּגְנָזִים בְּחַיֵּיהֶם", אוֹמֵר הגר"ש וֹאזְנֶר שליט"א, רוֹמֵז לִילָדִים אֻמְלָלִים הַפְּגוּעִים בַּגּוּף אוֹ בַּנֶּפֶשׁ שֶׁלֹּא זָכוּ לָבוֹא בְּחֶבְרַת בְּנֵי אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵם נִגְנָזִים בְּבָתֵּיהֶם וּמִתְנַוְּנִים וְהוֹלְכִים, וְחַיֵּיהֶם אֵינָם חַיִּים.

וְאָכֵן, נוֹרָאִים הֵם חַיֵּיהֶם שֶׁל אוֹתָם עֲשׁוּקִים, הַנִּדְכָּאִים וְהַנֶּאֱנָחִים, הַמַּזִּילִים דְּמָעוֹת וְאֵין לָהֶם מְנַחֵם! מִי יָכוֹל לְנַחֵם נְשָׁמוֹת אֵלּוּ הַזּוֹעֲקוֹת מִמַּאֲסַר כֹּלְאָם מִגּוּפָם הַמֻּגְבָּל: מַה נִּשְׁתַּנְּתָה נִשְׁמָתִי שֶׁכָּךְ בָּאתִי לָעוֹלָם פָּגוּם בַּגּוּף אוֹ בַּנֶּפֶשׁ?! "וְאֵין לָהֶם מְנַחֵם"- אֵין אָדָם בָּעוֹלָם שֶׁיָּכוֹל לַהֲשִׁיבָם דְּבָר בַּמַּבָּט הַמֻּגְבָּל וְהַמְצֻמְצָם שֶׁל בָּשָׂר וָדָם. רַק הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, רִבּוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים, אָדוֹן כָּל הַנְּשָׁמוֹת, יוֹדֵעַ עַל מַה וְלָמָּה.

וּלְפִי גֹּדֶל אֻמְלְלוּתָם-כֵּן גָּדוֹל שְׂכָרָם שֶׁל אוֹתָם שֶׁנִּזְדַּמְּנָה מִצְוָה לְיָדָם וּבִיכְלָתָם לְהַעֲנִיק לְאוֹתָם עֲשׁוּקִים קֶרְטוֹב שֶׁל נֶחָמָה. אוֹתָם רְחוּמֵי לֵב הַמּוּכָנִים לְנַחֵם נְשָׁמוֹת טוֹבוֹת

וּמְיֻסָּרוֹת אֵלּוּ, אוֹתָם הַמּוּכָנִים לָתֵת לָהֶם מִסְגֶּרֶת לַחַיִּים, לְטַפְּחָם וּלְשַׁקְּמָם, לְקַדְּמָם וּלְחַשְּׁלָם, וּבְכָךְ לְנַגֵּב דְּמָעוֹת אֲשֶׁר אֵין לָהֶם מְנַחֵם-הֲרֵי אֵין עֵרֶךְ לִשְׂכָרָם!

דּוֹמֶה כִּי הוֹרֵיהֶם וּבְנֵי מִשְׁפַּחַת "הַקְּטַנִּים הַנִּגְנָזִים בְּחַיֵּיהֶם" וְכָל הַמִּתְעַסְּקִים בְּטִפּוּחָם וְשִׁקּוּמָם יוּכְלוּ לִשְׁאֹב תִּקְוָה וְעִידּוּד וּלְקַבֵּל פִּצּוּי עַל עָגְמַת נַפְשָׁם בְּהֶמְשֵׁךְ דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ-"וְלֶעָתִיד לָבוֹא הֵם עוֹמְדִים בַּחֲבוּרָה שֶׁל צַדִּיקִים". (מתוך ילקוט "לקח טוב")

הַגָּאוֹן ר' יִצְחָק זִילְבֶּרְשְׁטֵין שליט"א מֵביא תְּשׁוּבָה עַל שְׁאֵלַת אֵם לְיֶלֶד נָכֶה מַדּוּעַ אֵרַע לָהּ כָּךְ.

מָצָאנוּ בְּ"יַלְקוּט שִׁמְעוֹנִי" (סדר "כי תשא" רמז שצח): מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה חַיָּב לוֹ אֶחָד מֵאָה מָנֶה. שְׁלַח אֵלָיו שָׁלִיחַ וְכוּ' הָיָה מֻצָּר. מֶה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ? עָמַד בַּלַּיְלָה וְנָטַל כִּיס וּבְתוֹכוֹ מֵאָה מָנֶה וּזְרָקוֹ דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן, וְאַחַר כָּךְ שָׁלַח אֵלָיו אַחֵר וְכוּ'. בָּא וּפָרַע לוֹ. נִמְצָא זֶה פּוֹרֵעַ חוֹבוֹ-וְהַמֶּלֶךְ נוֹטֵל אֶת שֶׁלּוֹ. כָּךְ הַבְּרִיּוֹת-עָשָׂה אָדָם עֲבֵרָה שֶׁחַיָּב עָלָיו מִיתָה, וְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מַמְתִּין לוֹ עַד שֶׁיִּשָּׂא אִשָּׁה, וְהוּא מוֹלִיד בֵּן רִאשׁוֹן, וְשֵׁנִי, הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא חוֹזֵר וְנוֹטְלוֹ מִמֶּנּוּ. נִמְצָא זֶה פּוֹרֵעַ חוֹבוֹ-וְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא נוֹטֵל אֶת שֶׁלּוֹ, וְהַגּוּף בְּמָקוֹמוֹ. עַד כָּאן.

וְכָתַב בְּפֵרוּשׁ "עֵץ יוֹסֵף", הוּבָא בְּסִדּוּר "אוֹצַר הַתְּפִלּוֹת" (דף צט) עַל הַפָּרָק "רַנְּנוּ צַדִּיקִים" (תהלים לג), שֶׁזּוֹהִי הַכַּוָּנָה בַּפָּסוּק "אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, חֶסֶד ה' מָלְאָה הָאָרֶץ": הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַשְׁפִּיעַ לָאָדָם טוֹבוֹת וּבְרָכוֹת מִצַּד הָרַחֲמִים וְהַחֲסָדִים, אַךְ בַּחֲשַׁאי, מִפְּנֵי הַדִּין. אַחַר כָּךְ, כַּאֲשֶׁר יִתְגַּבֵּר הַדִּין, שׁוֹלֵחַ הַמְקַטְרֵג וְנוֹטֵל מֵאִתּוֹ הַחוֹב הַזֶּה. וְזֶהוּ "אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט"-רוֹצֶה לוֹמַר, מִתְּחִלָּה צְדָקָה, וְאַחַר כָּךְ מִשְׁפָּט.

הוֹרִים אֲשֶׁר נוֹלַד לָהֶם, רַחְמָנָא לִצְלַן, יֶלֶד בַּעַל מוּם, יֵקַל סִבְלָם בְּהַכִּירָם כִּי יֶלֶד זֶה טוֹבָה הוּא לַמִּשְׁפָּחָה כֻּלָּהּ, וּשְׂכָרָם רַב עַל הֲבִיאָם לְעוֹלָם הַזֶּה יֶלֶד שֶׁמְּתַקֵּן פֹּה תִּקּוּנוֹ. וּכְבָר תָּמַהּ בְּהַגָּהוֹת הסמ"ק, מַשּׁוּם מַה מְחַלְּלִים שַׁבָּת עַל יֶלֶד שֶׁרֹּאשׁוֹ מְרֻצָּץ שֶׁוַּדַּאי יָמוּת, הֲרֵי יָדוּעַ הַכְּלָל שֶׁל "חִלֵּל עָלָיו שַׁבָּת אַחַת כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמֹר שַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה", וְהֵיכָן הַשַּׁבָּתוֹת הָרַבּוֹת שֶׁל זֶה שֶׁרֹּאשׁוֹ מְרֻצָּץ? וְתֵרֶץ הַגָּהוֹת הסמ"ק בְּשֵׁם ר' אֱלִיָּהוּ בַּעַל שֵׁם, שֶׁכַּיָּדוּעַ כָּל מִשְׁפָּחָה וְעִיר נְדוֹנוֹת לְפִי הָרֹב, וְאִם רַבָּם צַדִּיקִים-נִדּוֹנִים כֻּלָּם לְחַיִּים. וְאִם כֵּן, בַּעֲבוּר יֶלֶד אוֹ חוֹלֶה זֶה שֶׁרֹּאשׁוֹ מְרֻצָּץ יִזְכּוּ כֻּלָּם לְחַיִּים, מֵאַחַר וְהוּא צַדִּיק גָּמוּר. נִמְצָא שֶׁפְּעָמִים רַבּוֹת נוֹתֵן הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא חַיִּים אַף לְאֵלּוּ שֶׁאֵינָם זַכָּאִים לְכָךְ בִּזְכוּת חוֹלֶה אוֹ יֶלֶד בַּעַל מוּם הַנִּמְצָא בְּמִשְׁפַּחְתָּם כְּשֶׁמְּטַפְּלִים בּוֹ בְּמְסִירוּת.

וְאִיּוֹב הָיָה מְנֻחָם כָּל בַּעֲלֵי כִּשָּׁלוֹן. כְּשֶׁהָיָה סוּמָא בָּא אֶצְלוֹ, הָיָה מְנַחֲמוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: אִם הָיִיתָ בּוֹנֶה בַּיִת, לֹא הָיִיתָ רוֹצֶה לִפְתֹּחַ לוֹ חַלּוֹנוֹת? כָּךְ עָתִיד הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְהִשְׁתַּבֵּחַ

בְּךָ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לה, ה): "אָז תִּפָּקַחְנָה עֵינֵי עִוְרִים" (ילקוט איוב ד). כְּלוֹמַר, אִיּוֹב הָיָה מְנַחֵם אֶת בַּעֲלֵי הַמּוּמִים וְהָיָה אוֹמֵר לָהֶם: הֲרֵי כָּל בַּנַּאי חָפֵץ לִפְתֹּחַ חַלּוֹן לְבֵיתוֹ, וּבַוַּדַּאי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא רָצָה לִפְתֹּחַ גַּם לְךָ עֵינַיִם, וּמַה שֶּׁלֹּא עָשָׂה כֵּן הוּא לְטוֹבָתְךָ, כְּדֵי שֶׁתִּתְקַן מַה שֶּׁקִּלְקַלְתָּ בֶּעָבָר, וְאִם תַּצְדִּיק עָלֶיךָ אֶת הַדִּין וְתַכִּיר בְּכָךְ שֶׁלְּטוֹבָתְךָ אַתָּה סוֹמֵא, יִשְׁתַּבַּח בְּךָ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

לַגָּאוֹן מִוִּילְנָא נִפְטְרָה בַּת לִפְנֵי חֻפָּתָהּ. לְאַחַר כַּמָּה יָמִים בָּאָה אֵלָיו אִמּוֹ בַּחֲלוֹם וְאָמְרָה לוֹ: אִם הָיִיתָ יוֹדֵעַ מַה שָּׁזָכִיתָ עַל יְדֵי שֶׁקִּבַּלְתָּ אֶת הַדִּין, הָיִיתָ רוֹקֵד בְּלִוְיָתָהּ יוֹתֵר מֵחֻפָּתָהּ. הַמִּדְרָשׁ אוֹמֵר: אַרְבַּע תְּשׁוּקוֹת הֵן: אֵין תְּשׁוּקָתָהּ שֶׁל אִשָּׁה אֶלָּא לְאִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג, טז) "וְאֶל אִישֵׁךְ תְּשׁוּקָתֵךְ"; אֵין תְּשׁוּקָתוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרַע אֶלָּא עַל קַיִן וַחֲבֵרָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ד, ז): "וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ"; וְאֵין תְּשׁוּקָתָן שֶׁל גְּשָׁמִים אֶלָּא עַל הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סה, י): "פָּקַדְתָּ הָאָרֶץ וַתְּשֹׁקְקֶהָ"; וְאֵין תְּשׁוּקָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֶלָּא עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שיר השירים ז, יא): "וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ" (ב"ר כ.).

הַגְּרַ"א מוֹסִיף תְּשׁוּקָה נוֹסֶפֶת: כַּאֲשֶׁר אָדָם נִלְקָח לְבֵית עוֹלָמוֹ וְרוֹאֶה כַּמָּה אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת בָּעוֹלָם הַבָּא בְּאֶמְצָעוּת זֶה הָעוֹלָם, נִכְנֶסֶת בּוֹ תְּשׁוּקָה לָרֶדֶת שׁוּב, וְהוּא מוּכָן לִסְבֹּל כָּל הַיִּסּוּרִים שֶׁבָּעוֹלָם בִּכְדֵי שֶׁיּוּכַל לִזְכּוֹת לָזֶה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל: דָּבָר אַחֵר "דּוֹם לַה' וְהִתְחוֹלֵל לוֹ" (תהלים לז, ז)-צַפֵּה לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, דִּכְתִיב (איכה ג, כו): "טוֹב וְיָחִיל וְדוּמָם וְגוֹ'", וְאוֹמֵר (תהלים מב, יב): "הוֹחִילִי לֵאלֹקִים"-אִם הֵבִיא עָלֶיךָ יִסּוּרִין, אַל תְּהִי מְבַעֵט בָּהֶן, אֶלָּא הֱוֵי מְקַבְּלָן כְּחוֹלְלִים [מַלְשׁוֹן חָלִיל].

סִפֵּר הַגָּאוֹן ר' יִצְחָק זִילְבֶּרְשְׁטֵין שליט"א: בִּשְׁכֵנוּתוֹ שֶׁל הַמַּהַרַ"ל מִפְּרָג הָיָה גָּר יֶלֶד חֵרֵשׁ-אִלֵּם בֶּן שְׁמוֹנֶה אֲשֶׁר לֹא יָדַע וְלֹא הֵבִין מְאוּמָה. פַּעַם אַחַת הִגִּיעָה לִפְנֵי הַמַּהַרַ"ל שְׁאֵלָה קָשָׁה בְּיוֹתֵר עַל כַּשְׁרוּתוֹ שֶׁל עוֹף. בִּקֵּשׁ הַמַּהַרַ"ל לִקְרֹא לְאוֹתוֹ יֶלֶד וְשָׁטַח בְּפָנָיו אֶת הַשְּׁאֵלָה. מִשֶּׁסִּיֵּם הַמַּהַרַ"ל אֶת דְּבָרָיו, פָּתַח הָאִלֵּם אֶת פִּיו, וּלְהַפְתָּעַת הַכֹּל פָּסַק אֶת הֲהֶלָכָה וּמֵת.

פְּשָׁרוֹ שֶׁל דָּבָר, אָמַר אַחַר כָּךְ הַמַּהַרַ"ל, כִּי בְּיֶלֶד זֶה נִתְגַּלְגְּלָה נִשְׁמָתוֹ שֶׁל גָּדוֹל פִּלּוֹנִי אֲשֶׁר חַי בַּתְּקוּפָה שֶׁלִּפְנֵיהֶם. גָּדוֹל זֶה הִקְפִּיד תָּמִיד שֶׁלֹּא לִפְסֹק שְׁאֵלוֹת בַּהֲלָכָה מִבְּלִי לְעַיֵּן הֵיטֵב בַּדָּבָר. רַק פַּעַם אַחַת אֵרַע שֶׁבָּאָה לְפָנָיו שְׁאֵלָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּשָׁעָה מְאֻחֶרֶת, וְאָז פָּסַק הָרַב מִבְּלִי לְעַיֵּן כְּדַרְכּוֹ. כַּאֲשֶׁר נִפְטַר וּבָא בִּפְנֵי בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה, נִמְצָא שֶׁמִּקָּרֶה יָחִיד זֶה הִוָּה פְּגָם בִּשְׁלֵמוּתוֹ. אִי לְכָךְ בִּקֵּשׁ הָרַב לָרֶדֶת לָעוֹלָם הַזֶּה עַד שֶׁתִּזְדַּמֵּן לוֹ שׁוּב אוֹתָהּ הַשְּׁאֵלָה. בַּקָּשָׁה נוֹסֶפֶת הָיְתָה לוֹ, וְהִיא-שֶׁיֵּרֵד בָּאֹפֶן שֶׁלֹּא יוּכַל לַחְטֹא. שְׁתֵּי בַּקָּשׁוֹתָיו נִתְקַבְּלוּ: הוּא יָרַד חֵרֵשׁ-אִלֵּם עַד שֶׁנִּשְׁאַל אֶת הַשְּׁאֵלָה, וְאָז שָׁבָה נִשְׁמָתוֹ לְצוּר מַחְצַבְתָּהּ.

הוֹסִיף הגר"י זילְבֶּרְשְׁטֵין שליט"א וְצַיֵּן, שֶׁכָּל הַיְלָדִים הַפְּגוּעִים הִנָּם גִּלְגּוּל שֶׁל נִשְׁמוֹת צַדִּיקִים גְּדוֹלִים בְּמֵיָחֵד אֲשֶׁר נִתְּנָה לָהֶם הָאֶפְשָׁרוּת לָרֶדֶת וּלְתַקֵּן. ("לקח טוב")

שְׁכֵנָה שֶׁל אֵם שֶׁנּוֹלַד לָהּ תִּינוֹק עִם תִּסְמֹנֶת דָאוּן, הֵצִיקָה לָהּ וְאָמְרָה: "עַכְשָׁו רוֹאִים אֶת פַּרְצוּפֵךְ הָאֱמִתִּי. בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשָּׁנִים הֶעֱמַדְתְּ בְּפָנֵינוּ פְּנֵי צַדֶּקֶת. עַכְשָׁו שֶׁנּוֹלַד לָךְ יֶלֶד כָּזֶה, הֶרְאוּ לָנוּ מִשָּׁמַיִם מִי אַתְּ בֶּאֱמֶת..."

בְּמְצוּקָתָהּ פָּנְתָה הָאֵם אֶל הַמַּשְׁגִּיחַ הַגָּאוֹן ר' יְחֶזְקֵאל לְוִינְשְׁטֵיְן זצ"ל, וְהִסִּיחָה אֶת מַר לִבָּהּ לְפָנָיו. בְּשָׁמְעוֹ אֶת סִפּוּרָהּ, אָמַר לָהּ הַמַּשְׁגִּיחַ: אִלּוּ יָדַעַתְּ כַּמָּה טוֹב לָךְ שֶׁנּוֹלַד לָךְ יֶלֶד כָּזֶה, הָיִית יוֹצֵאת לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר וְרוֹקֶדֶת מֵרֹב שִׂמְחָה...

הוֹרִים שֶׁנּוֹלְדָה לָהֶם בַּת עִם תִּסְמֹנֶת דָאוּן, פָּנוּ אֶל הַגָּאוֹן ר' יִצְחָק זִילְבֶּרְשְׁטֵין שליט"א בַּשְּׁאֵלָה מָה עֲלֵיהֶם לְתַקֵּן בְּמַעֲשֵׂיהֶם, הוֹאִיל וּבְרוּר לָהֶם, שֶׁאִם נוֹלְדָה לָהֶם בַּת כָּזוֹ, בְּוַדַּאי יֵשׁ עֲלֵיהֶם תְּבִיעָה מִשָּׁמַיִם. הֵשִׁיב לָהֶם הָרַב: "לְתַקֵּן?! הֲרֵי זוֹ זְכוּת לְקַבֵּל יֶלֶד כָּזֶה, מַה יֵּשׁ אֵפוֹא לְתַקֵּן?"

נ. דרך האמונה למתנסים בהפלת נפלים

כָּתַב בְּסֵפֶר "שִׁעוּר קוֹמָה" לְרַבֵּנוּ הרמ"ק זי"ל (אות נד, ההשגחה הה'): יֵשׁ כַּמָּה מִינֵי מִיתָה-הָרִאשׁוֹנִים הֵם הַנִּפְלִים מִמְּעֵי אִמָּן, וְהֵם אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת שֶׁנִּתְחַיְּבוּ גַּם כָּרֵת וְגַם מִיתַת בֵּית דִּין וְנִכְרְתוּ פַּעַם אַחַת, וְעַדַיִן יֵשׁ לָהֶם לְטְעֹם טַעַם מִיתָה-יִתְגַּלְגְּלוּ בְּעֻבָּרִים וְיָמוּתוּ. וְכֵיוָן שֶׁנִּתְחַיְּבוּ טַעַם מִיתָה, הֲרֵי זֶה טַעַם מִיתָה אֲלֵיהֶם, וְגַם אִמָּן נִתְחַיְּבָה בְּאוֹתוֹ צַעַר, גַּם אֲבִיהֶם שֶׁהוֹלִידָם נִתְחַיֵּב בְּיִסּוּרִין אֵלּוּ, וְנִמְצְאוּ "מִשְׁפְּטֵי ה' אֱמֶת צָדְקוּ יַחְדָּו" (תהלים יט, י).

"מַה יִּתְאוֹנֵן אָדָם חַי גֶּבֶר עַל חֲטָאָיו" (איכה ג, לט), פֵּרֵשׁ רש"י בַּגְּמָרָא בְּקִדּוּשִׁין (פ:): אוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, מַה יֵּשׁ לוֹ לָאָדָם לְהִתְרַעֵם עָלַי עַל הַקּוֹרוֹת אוֹתוֹ אַחֲרֵי כָּל הַחֶסֶד שֶׁעָשִׂיתִי עִמּוֹ, שֶׁהִשְׁאַרְתִּיו בַּחַיִּים וְלֹא הֵבֵאתִי עָלָיו מִיתָה-"גֶּבֶר עַל חֲטָאָיו"?!-וְכִי גָּבַר עַל חֲטָאָיו שֶׁלֹּא חָטָא לִי וּבְצִדְקָתוֹ הוּא חַי?! עַד כָּאן. וְזֶהוּ שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם לַחְשֹׁב, שֶׁהַיִּסּוּרִים הַפּוֹקְדִים אוֹתוֹ בְּמָמוֹן וְכוּ' הֲרֵי הֵם כֹּפֶר נֶפֶשׁ עָלָיו לְהַשְׁאִירוֹ בַּחַיִּים, כִּי חָפֵץ בּוֹ ה' שֶׁיִּחְיֶה.

נא. דרך האמונה למתנסים בצער "השכחה"

מִי שֶׁהוּא בַּשֶּׁבַע שַׂכְחָן, שֶׁזֶּה גּוֹרֵם לוֹ צַעַר הַרְבֵּה, שֶׁזֶּה נִמְשָׁךְ מִכֹּחַ שִׂכְחָה אֲשֶׁר שֹׂר הַשִּׂכְחָה מְמֻנֶּה עַל זֶה לְהַשְׁכִּיחַ מִבְּנֵי אָדָם לְמוּדוֹ וְכֵן מַה שֶּׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת, וְזֶה הַצַּעַר שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ-עַל יְדֵי זֶה מִתְכַּפְּרִים עֲוֹנוֹתָיו. לָכֵן, עַכְשָׁו, בַּדּוֹר הַזֶּה שֶׁנִּתְרַבּוּ הַקְּלִפּוֹת, לָכֵן נִתְרַבְּתָה הַשִּׂכְחָה [כִּי בְּאֵם הָאָדָם מְזַכֵּךְ נַפְשׁוֹ, הוֹלֵךְ מִמֶּנּוּ הַשִּׂכְחָה, כַּיָּדוּעַ פֵּרוּשׁ הַצַּדִּיקִים "אֵין

שִׂכְחָה לְפָנַי כִּסֵּא כְּבוֹדֶךָ"-כִּי גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה שֶׁמַּגַּעַת עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד, וּמִי שֶׁעוֹסֵק בִּתְשׁוּבָה כָּל כָּךְ עַד שֶׁמַּגִּיעָה עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד, אָז אֵין לוֹ עוֹד שׁוּם שִׂכְחָה].

וְלָכֵן, מִי שֶׁהוּא בַּטֶּבַע שִׂכְחָן, לֹא יִתְלֶה זֹאת בְּמִקְרֶה אוֹ בְּחֻלְשַׁת הַטֶּבַע אוֹ בְּחֻלְשַׁת הָעוֹרְקִים וְהָעֲצַבִּים כְּדֶרֶךְ הָעוֹלָם, הֲגַם כִּי בֶּאֱמֶת אֵלּוּ דְּבָרִים גּוֹרְמִים הַשִּׂכְחָה, כַּאֲשֶׁר יָעִיד הַחוֹשׁ, אֲבָל עִם כָּל זֶה יֵדַע וְיַשְׂכִּיל, כִּי בְּשָׁעָה שֶׁנִּגְזַר עָלָיו הַצַּעַר אוֹ הַחֻלְשָׁה, חַס וְחָלִילָה, שֶׁבְּסִבַּת זֶה נִתְגַּלְגֵּל וְנִתְהַוֶּה לוֹ שִׂכְחָה, וְאִם נֶחְלְשׁוּ, חַס וְחָלִילָה, כְּלֵי הַזִּכָּרוֹן, מִמֵּילָא הוֹסֵר חוֹשׁ וְכֹחַ הַזִּכָּרוֹן, שֶׁהוּא אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה [וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַרְבָּעָה] חוּשִׁים וְכֹחוֹת שֶׁבִּכְלֵי הַמֹּחַ, וְאָז בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִגְזַר בַּשָּׁמַיִם כַּמָּה פְּעָמִים בַּיּוֹם יִשְׁכִּיחַ אוֹתוֹ, כִּי כָּל יוֹם מִמְּסִפַּר יָמָיו הוּא עִנְיַן בִּפְנֵי עַצְמוֹ מַמָּשׁ. וְאִם הָאָדָם מֻשָּׂם זֶה הָאֱמוּנָה בְּנַפְשׁוֹ וְאוֹמֵר בְּכָל פַּעַם שֶׁהוּא בְּהַשְׁגָּחָה עֶלְיוֹנָה לְמָרֵק עֲוֹונוֹתָיו, אָז לְאַחַר אֲרִיכוּת יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו נִמְתָּקִים מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה עֲנָשִׁין בְּלִי שִׁעוּר, כִּי בְּכָל פַּעַם שֶׁאֵרַע לוֹ צַעַר מֵהַשִּׂכְחָה, מוֹדֶה לַה' עַל זֶה וּמְבַקֵּשׁ כַּפָּרָה עַל עֲוֹונוֹתָיו, אָז מִצְטָרֵף בְּהֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל.

וְכֵן אִם הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ וְטָעָה וְהָלַךְ לְמָקוֹם אַחֵר, וַאֲפִלּוּ בָּעִיר-שֶׁטָּעָה מֵרְחוֹב לִרְחוֹב אוֹ שֶׁטָּעָה מִבַּיִת לְבַיִת-יַאֲמִין בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית.

מַעֲשֶׂה הָיָה אֵצֶל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זיע"א שֶׁטָּעָה פַּעַם אַחַת וְרָצָה לִכָּנֵס לְאֵיזֶה חֶדֶר וְנִכְנַס לַמִּרְתֵּף וְצִוָּה לִבְדֹּק הַמְּזוּזוֹת, וְשָׁאַל אוֹתוֹ אִישׁ אֶחָד: וְכִי בְּאֵם טוֹעִים מֵחֶדֶר לַמִּרְתֵּף צָרִיךְ לִבְדֹּק מְזוּזוֹת? וְהֵשִׁיב לוֹ, כִּי אֵין שׁוּם מִקְרִיּוּת בָּעוֹלָם, וְאִם כָּךְ סִבְּבוּ בַּשָּׁמַיִם שֶׁטָּעִיתִי לַמִּרְתֵּף, מִסְתָּמָא צָרִיךְ לִבְדֹּק הַמְּזוּזוֹת. כִּי זֶה הָיָה דַּרְכּוֹ שֶׁל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זיע"א-שֶׁכָּל דְּרָכָיו הָיוּ בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה. (שומר אמונים ח"א עמ' קלג)

נב. "ערום ראה רעה ונסתר"

עַל הָאָדָם לִהְיוֹת חָכָם בְּעִנְיְנֵי רוּחָנִיּוּת לֹא פָּחוֹת מֵהַסּוֹחֵר בְּעִנְיְנֵי מִסְחָרוֹ. כָּל סוֹחֵר פָּשׁוּט מַעֲדִיף לְהַשְׁקִיעַ מְעַט, וְכִבְיָכוֹל לְהַפְסִיד מְעַט עַל מְנָת לְהַרְוִיחַ הַרְבֵּה, כִּי עָדִיף לְהַפְסִיד מְעַט כָּעֵת מֵאֲשֶׁר לְהַפְסִיד הַרְבֵּה לְאַחַר זְמַן.

כֵּן הוּא בְּעִנְיַן הַיִּסּוּרִים-עָרוּם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר. פֵּרוּשׁוֹ-כְּשֶׁרוֹאֶה רָעָה, נִמְלָט עַל 'נַפְשׁוֹ' וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, וְלֹא אוֹמֵר מִקְרֶה, חַס וְחָלִילָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְקַבֵּל 'תּוֹכֵחַת' אֲחֶרֶת, וְלָרֹב-יוֹתֵר חֲרִיפָה.

וּמַעֲשֶׂה נִפְלָא לָזֶה מְסֻפָּר עַל הַגָּאוֹן ר' אִיסֶר זַלְמָן מֶלְצָר זצ"ל (מובא בספר "עת מלחמה").

הַמַּעֲשֶׂה הָיָה עִם הַגָּאוֹן ר' דָּוִד אוֹיֶרבַּךְ ז"ל שֶׁזָּכָה לְשַׁמֵּשׁ לְהַגָּאוֹן ר' אִיסֶר זַלְמָן זצ"ל, וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה: הַגָּאוֹן ר' אִיסֶר זַלְמָן הָיָה הוֹלֵךְ מֵהַיְשִׁיבָה לְבֵיתוֹ בְּלִוּוּי שֶׁל הַגָּאוֹן ר' דָּוִד אוֹיֶרבַּךְ, הַנִּזְכָּר לְעֵיל, וּכְשֶׁהִגִּיעַ לְבֵיתוֹ מֵהַיְשִׁיבָה, דַּרְכָּהּ שֶׁל הָרַבָּנִית הָיָה לְהָכִין

לְר' אִיסֶר זַלְמָן כּוֹס חֶלֶב עַל גַּבֵּי הַפִּתְילִיָּה, וְהָיָה זֶה מַמָּשׁ צוֹרֶךְ גָּמוּר לִבְרִיאוּתוֹ, וְאָמְרָה לוֹ שֶׁיַּשְׁגִּיחַ וְיָשִׂים לֵב שֶׁבְּעוֹד מִסְפַּר דַּקּוֹת יוֹרִיד לְכְלִי הַבִּשּׁוּל מֵעַל גַּבֵּי הָאֵשׁ. וּמוּבָן, דְּהַגָּאוֹן ר' אִיסֶר זַלְמָן, בְּהִיוֹתוֹ רֹאשׁוֹ וְרֵבּוֹ שָׁקוּעַ בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, שָׂכַח מֵהֶחָלֶב, וּמֵרֹב בִּשּׁוּל גָּלַשׁ הֶחָלֶב מֵהַסִּיר וְנִשְׁפַּךְ כֻּלּוֹ, וּמִיָּד נִזְכַּר ר' אִיסֶר זַלְמָן דְּשָׂכַח לְכַבּוֹת הָאֵשׁ. וְהַגָּאוֹן עָמַד רוֹעֵד כֻּלּוֹ מִפַּחַד, וְאָמַר לְר' דָּוִד: מַה זֶּה עָשָׂה לִי כֵּן הָאֱלֹקִים? מָה עָבְרָה עָבַרְתִּי הַיּוֹם דְּמַהַשָּׁמַיִם מַעֲנִישִׁים אוֹתִי מִיָּד עַל הַמָּקוֹם? וְהִתְחִיל לְחַפֵּשׂ וּלְחַשֵּׁב בְּדַרְכָיו, עַד אֲשֶׁר נִזְכַּר דְּאוּלַי בְּשָׂל כֵּן הַדָּבָר. כִּי הָיָה יְהוּדִי תֵּימָנִי יוֹשֵׁב בְּפָתַח הַיְצִיאָה מִישִׁיבַת "עֵץ חַיִּים", וְכָל יוֹם הָיָה הָרַב עוֹבֵר וְנוֹתֵן לוֹ פְּרוּטָה, וְכַנִּרְאֶה-חָשַׁב לְעַצְמוֹ-הַיּוֹם לֹא שַׂמְתִּי לִבִּי לְאוֹתוֹ יְהוּדִי וְעָבַרְתִּי מִבְּלִי לָתֵת לוֹ הַפְּרוּטָה. וְשֹׁעֵר לְעַצְמוֹ, דְּהַשּׁוּל דְּהֶחָלֶב שֶׁנִּשְׁפַּךְ הָיָה בִּשְׁוִי הַפְּרוּטָה שֶׁלֹּא נָתַן, וְלָכֵן נֶעֱנַשׁ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. וּמִיָּד צִוָּה לְר' דָּוִד, הַנִּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁיָּרוּץ וְיִתֵּן לְהַיְהוּדִי אֶת הַפְּרוּטָה שֶׁלֹּא נָתַן. וּכְשֶׁחָזַר ר' דָּוִד וְסִפֵּר לְר' אִיסֶר זַלְמָן שֶׁפָּגַשׁ הַיְהוּדִי וְנָתַן לוֹ הַפְּרוּטָה, מִיָּד נִרְגַּע הַגָּאוֹן זצ"ל וְהָיָה שָׁקֵט בְּעַצְמוֹ. עַד כָּאן הַמַּעֲשֶׂה.

הָבָה וְנִתְבּוֹנֵן בְּמַעֲשֶׂה זֶה וְנִלְמַד לְעַצְמֵנוּ אֵיךְ אָדָם גָּדוֹל נִגָּשׁ לְמַצָּב בַּחַיִּים, דְּלֹא קַיָּם אֶצְלוֹ שׁוּם חֶשְׁבּוֹן אַחֵר מֵאֲשֶׁר חֶשְׁבּוֹן דְּשָׂכָר וְעֹנֶשׁ, וְאִם נִגְרַם לוֹ נֶזֶק, אֲפִלּוּ פְּעוּט כִּשְׁוִי פְּרוּטָה, אֵינוֹ מְיַחֵסוֹ לַמִּקְרֶה, אֶלָּא תּוֹבֵעַ לְעַצְמוֹ וּמִיָּד מְתַקֵּן הַקִּלְקוּל.

וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מַה דְּנַעֲשָׂה בְּהַשְׁבָטִים בְּפָרָשַׁת מִקֵּץ (בראשית מב, ט), דְּהֶעֱלִילוּ עֲלֵיהֶם דְּמְרַגְּלִים אַתֶּם, עֶרְוַת הָאָרֶץ בָּאתֶם לִרְאוֹת. וְהַתְּגוּבָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלָּהֶם הָיְתָה-לֹא כֵּיצַד נִפְטָרִים מֵהֶעֲלִילָה שֶׁל הַגּוֹי, וְלֹא כֵּיצַד מִתְחַמְּקִים וּבוֹרְחִים מֵהַסַּכָּנָה, דְּיָדוּעַ הֲרֵי דְּהָיוּ גִּבּוֹרִים גְּדוֹלִים וְהָיוּ מְסֻגָּלִים לְכָךְ, כִּדְאִיתָא בְּפָרָשַׁת וַיִּגַּשׁ, אֶלָּא מִיָּד אָמְרוּ (שם כא): "אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ". וּבְמַצָּב כָּזֶה אֵין שׁוּם עֵצָה לִבְרֹחַ, דְּאַף בְּמַצָּב דִּבְרִיחָה אֵין הֵם גּוֹרְמִים לְהוֹרִיד הָאָשָׁם מֵעֲלֵיהֶם. וְכָעֵת הָיָה כָּל הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁלָּהֶם כֵּיצַד לְתַקֵּן אֶת מַעֲשֵׂיהֶם וְאֵיזוֹ הִתְיַחֲסוּת אֶל מַלְכוּת שָׁמַיִם חַיָּבִים הֵם לְקַבֵּל עַל עַצְמָם בִּכְדֵי לְתַקֵּן הַחֵטְא. וְעָלֵינוּ לִלְמֹד מֵהֶם כֵּיצַד אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים רָאוּ לְהִתְיַחֵס עַל כָּל מַעֲשֶׂה וְעַל כָּל מִקְרֶה, וְכֵיצַד הִיא גִּישַׁת הַחַיִּים לְמַצָּב בּוֹ נִתְבָּעִים מִשָּׁמַיִם עַל דָּבָר פְּלוֹנִי, וּמִיָּד לַחְשֹׁב עַל מָה אָנוּ נִתְבָּעִים. עַד כָּאן. פַּעַם תִּקַּח אֶת הַסַּבָּא מִקֶּלֶם כְּאֵב רַגְלַיִם קָשֶׁה, וְהָיָה מִצְטַעֵר וְהוֹלֵךְ וּמְעַיֵּן לָמָּה בָּאתוֹ הַצָּרָה הַזֹּאת, וּלְבַסּוֹף פִּשְׁפֵּשׁ וּמָצָא שֶׁקִּצֵּר פַּעַם בַּהֲלִיכָתוֹ הָאִטִּית לְהִכָּנֵס לַסֻּכָּה וְלֹא הָלַךְ בְּזְרִיזוּת. (המאורות הגדולים)

נג. למתנסים בסבל בלבול מחשבות טורדות ומציקות

נֶאֱמַר בַּפָּסוּק (דברים לז, יז-יח): "וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא עַל כִּי אֵין אֱלֹקַי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה".

וְכֵיְדוּעַ אִמְרַת הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב: פּוֹחֵד אֲנִי מִקְּלָלָה זוֹ שֶׁנֶּאֱמְרָה לַדּוֹר שֶׁל אַחֲרִית הַיָּמִים שֶׁיִּלְקוּ בְּחֹשֶׁךְ שֶׁל הַסְתָּרָה כְּפוּלָה, וְכַנֶּאֱמָר: "וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר"-הַסְתָּרָה כְּפוּלָה.

וּמְבָאֵר דְּבָרָיו הַ"שׁוֹמֵר אֱמוּנִים": יֶשְׁנוֹ הֶסְתֵּר פָּנִים שֶׁמַּסְתִּיר ה' פָּנָיו מֵהַשְׁגָּחָתוֹ מֵהַכְּלָל אוֹ מֵהַפְּרָט, וּמִמֵּילָא נִלְקִים אָנוּ בְּצָרוֹת וְיִסּוּרִים, אֶלָּא כַּאֲשֶׁר יוֹדְעִים מִי מָנָּח מֵאָחוֹרֵי הַמַּכּוֹת הַלָּלוּ-שֶׁהֲלֹא הִיא הַיָּד הָרַחֲמָנִית שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא-עָדַיִן אָנוּ בְּתוֹךְ הַסְתָּרָה אַחַת בִּלְבַד שֶׁהִיא הַמְהַוָּה אֶת עֶצֶם הַיִּסּוּרִים. אוּלָם כְּשֶׁנֶּחְשָׂךְ אוֹר הָאֱמוּנָה וּמִתְעַלֵּם וְנִסְתָּר מֵאִתָּנוּ מִי מָנָּח מֵאָחוֹרֵי מַכּוֹתֵינוּ וְסִבְלֵנוּ וְרוֹאִים אָנוּ אֶת יִסּוּרֵינוּ כְּמִקֶּרֶה וְטֶבַע הָעוֹלָם, זֶהוּ הַלְּקִיּוּי הַקָּשֶׁה בְּיוֹתֵר שֶׁנִּקְרָא: הַסְתֵּר אַסְתִּיר-הַסְתָּרָה כְּפוּלָה. אִם כֵּן, הַסְתָּרָה אַחַת הִיא הַמְהַוָּה אֶת עֶצֶם הַמַּכָּה, וְהַסְתָּרָה שְׁנִיָּה-מִי מָנָּח מֵאָחֳרֵי הַמַּכָּה.

אָדָם שָׂקַם עַל חֲבֵרוֹ וּדְקָרוֹ בְּמַחַט עַד זוֹב דָּם רַב מִמֶּנּוּ, בְּוַדַּאי שֶׁיְּקוּם הַמַּכֶּה בְּזַעַם וּבְחֵמָה לְהָשִׁיב לוֹ מָנָה כְּנִגְמוּלוֹ, אוּלָם אָדָם הַהוֹלֵךְ לְרוֹפֵא וּמִתְאוֹנֵן עַל מַחֲלָתוֹ, וְהַצַּעַת הָרוֹפֵא אֵינָהּ אַחֶרֶת מֵאֲשֶׁר לְהַזְרִיקוֹ זְרִיקָה בְּמַחַט גְּדוֹלָה וְכוֹאֶבֶת-מַהִי תְּגוּבָתוֹ שֶׁל הַחוֹלֶה לְאוֹתוֹ רוֹפֵא?

"תּוֹדָה לְךָ, אֲדוֹנִי הָרוֹפֵא, עַל זְרִיקָתְךָ! כַּמָּה אֲנִי צָרִיךְ לְשַׁלֵּם? צָרִיךְ לָבוֹא שֵׁנִית לִזְרִיקָה אוֹ דַּי בִּזְרִיקָה אַחַת?"

הַמַּכֶּה הָרִאשׁוֹן לָקָה לְלֹא תַּכְלִית אוֹ תּוֹעֶלֶת, אוּלָם הָאַחֲרוֹן כְּמוֹ כֵן לָקָה, אֲבָל בְּמוּדָעוּת בְּרוּרָה שֶׁזֶּהוּ לְתוֹעַלְתּוֹ, לִרְפוּאָתוֹ. הַמַּכָּה הָיְתָה מִיָּדוֹ הָרַחֲמָנִית שֶׁל הָרוֹפֵא. וּכְמוֹ כֵן לְעִנְיַן נוֹשְׂאֵנוּ-סֵבֶל יְרִידַּת מַחְשָׁבוֹת טוֹרְדוֹת-אָמְנָם אֵין בְּיָדְךָ לַעֲצֹר אֶת הַהֶסְתֵּר פָּנִים הָרִאשׁוֹן וְלִמְנֹעַ אֶת בִּיאַת יִסּוּרֶיךָ מֵעָלֶיךָ, אוּלָם בְּיָדְךָ הַדָּבָר שֶׁלֹּא לִלְקוֹת בַּהֶסְתֵּר הַכָּפוּל, שֶׁהִיא רְאִיַּת פְּנֵי הַדְּבָרִים כְּמִקֶּרֶה וְטֶבַע הָעוֹלָם, אֶלָּא בְּיָדְךָ לְהִתְבּוֹנֵן, שֶׁמֵּאֲחֵרֵי יִסּוּרִים וְסֵבֶל הַמַּחְשָׁבוֹת הַשּׁוֹטְפוֹת בְּרַצּוֹא וָשׁוֹב לְלֹא מָנוֹחַ יָדוֹ הָרַחֲמָנִית שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא שֶׁבַּחַר בְּחָכְמָתוֹ הַגְּדוֹלָה דַּוְקָא בְּיִסּוּרִים כָּאֵלֶּה לְיִסּוּרְךָ, כִּי הֲבָנָתוֹ הַגְּדוֹלָה וְהַנִּשְׂגָּבָה רָאֲתָה לְנָכוֹן שֶׁבְּכָךְ הוּא כְּבוּשׁ נִשְׁמָתְךָ בְּדַוְקָא. וְלָכֵן, לְמַעֲשֶׂה:

כְּשֶׁנִּתְקָף הִנְּךָ בְּהַתְקָפַת שֶׁטֶף מַחְשָׁבוֹת דְּמְיוֹנִיּוֹת, פְּחָדִים, חֲרָדוֹת, שְׂכַב לְךָ עַל מִטָּתְךָ אוֹ שֵׁב בְּנִיחוּתָא וּבְרֹגַע בְּמָקוֹם שָׁקֵט, וְתִתְרַכֵּז בְּמַחְשָׁבָה כָּזוֹ: 'יוֹדְעָנִי, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁמַּחְשָׁבוֹת אֵלּוּ הַמִּשְׁתּוֹלְלִים וּמִתְרוֹצְצִים בְּקִרְבִּי הִנָּם שְׁלוּחֶיךָ, וְאַתָּה הָרַחְמָן מָנָּח מֵאֲחֲרֵיהֶם, וְאֵין כָּאן שׁוּם מִקְרִיּוּת וְטִבְעִיּוּת כְּלָל, כִּי אֵין שׁוּם כֹּחַ מִלְבַדְּךָ בָּעוֹלָם כְּלָל, וְאַתָּה הוּא הַשַּׁלִּיט עַל הַכֹּל.' וְתִשְׁתַּדֵּל לְהַעֲמִיק בְּמַחְשָׁבָה זוֹ כְּכָל הָאֶפְשָׁר-בְּמַחְשָׁבָה בִּלְבַד, אַף מִבְּלִי לְהוֹצִיא בַּפֶּה שׁוּם הֶגֶה, כְּבָר בְּכָךְ תֵּחָלֵץ בְּצוּרָה מְהִירָה-לְפָחוֹת זְמַנִּית-מֵהַתְקָפָתְךָ.

מְקוֹר הַדְּבָרִים הוּא בְּדִבְרֵי הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב, שֶׁקִּבָּלָה מִמֶּנּוּ מְסוּרָה בְּיַד תַּלְמִידָיו, כְּשֶׁנִּתְקַף אָדָם בְּצָרָה וְאֵין הוּא יָכוֹל לְהַחֲלִיט מִמֶּנָּה, אָזַי אֲפִלּוּ אִם לֹא יִתְפַּלֵּל וְלֹא יוֹצִיא הֶגֶה מִפִּיו אֶלָּא יִתְרַכֵּז בַּמַּחְשָׁבָה בִּלְבַד בְּמַחְשֶׁבֶת "אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ"-תֵּכֶף יִפָּרְדוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן מִמֶּנּוּ. וְכֵן מוּבָא בְּסֵפֶר "תּוֹלְדוֹת אָדָם" פָּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ: אִיתָא בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים וּבְשֵׁם הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב ז"ל, כִּי בְּעֵת שֶׁחַס וְחָלִילָה הַדִּין שׁוֹרֶה עַל הָאָדָם-לֹא יִתְפַּלֵּל עַל בְּטוּל הַדִּינִים כִּי אִם בַּמַּחְשָׁבָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכַל לְקַטְרֵג הַמְקַטְרֵג, חַס וְחָלִילָה.

וְכֵן מוּבָא בְּסֵפֶר "מִדְרַשׁ פִּינְחָס" (אות קנז): שָׁמַעְתִּי מִשְּׁמוֹ שֶׁל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זַ"ל, כְּשֶׁבָּא עַל הָאָדָם, חַס וְחָלִילָה, אֵיזוֹ צָרָה וְצַר לוֹ מֵאַד-אֵין לוֹ תַּקָּנָה רַק שֶׁיִּבְטַח בְּחֶסֶד עֶלְיוֹן בַּל יָמוֹט, וְאָז לֹא יַעֲשֶׂה שׁוּם דָּבָר וְשׁוּם רְפוּאָה כְּלָל-רַק לִבְטֹחַ, וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא וְלֹא יֵלֵךְ לַמְקֻוֶּה וְכַדּוֹמֶה-רַק לִבְטֹחַ כַּנַּזְכָּר לְעֵיל. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּמֵעִיד הָרַב "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" עַל עַצְמוֹ (מאמר השגחה פרטית פרק ד): וַאֲנִי הַשָּׁפֵל הַכּוֹתֵב גַּם בְּעַצְמִי, בָּחַנְתִּי זֹאת כַּמָּה פְּעָמִים, וְהָיָה לְפֶלֶא זֹאת הָעֵצָה מֵהַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זי"ע, וְהוּא עִנְיַן הַפֶּלֶא וָפֶלֶא לְמִי שֶׁיְּזַכֵּהוּ ה' לְהִתְחַזֵּק בְּעֵת כָּזֹאת בְּבִטָּחוֹן. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּכְמוֹ כֵן מוּבָא בְּסֵפֶר "פּוֹרֶת יוֹסֵף" (פרשת מקץ): שָׁמַעְתִּי מִמּוֹרִי זלה"ה הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זי"ע, כִּי בִּידִיעַת הָאָדָם שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מָלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְכָל תְּנוּעָה וּמַחְשָׁבָה הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אָז בִּידִיעָה זוֹ יִתְפָּרְדוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּכְמוֹ כֵן מְבֹאָרִים הַדְּבָרִים וּבְרוּרִים בְּ"נֶפֶשׁ הַחַיִּים" (שער ג פי"ב): וּבֶאֱמֶת הוּא עִנְיָן גָּדוֹל וְסִגֻּלָה נִפְלָאָה לְהָסִיר וּלְבַטֵּל מֵעָלָיו כָּל דִּינִין וּרְצוֹנוֹת אֲחֵרִים שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִשְׁלֹט בּוֹ וְלֹא יַעֲשׂוּ בּוֹ שׁוּם רֹשֶׁם כְּלָל-כְּשֶׁאָדָם קוֹבֵעַ בְּלִבּוֹ לֶאֱמֹר, הֲלֹא ה' הוּא הָאֱלֹקִים הָאֱמֶתִי, וְאֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ יִתְבָּרַךְ שׁוּם כֹּחַ בָּעוֹלָם וְכָל הָעוֹלְמוֹת כְּלָל, וְהַכֹּל מָלֵא רַק אַחְדוּתוֹ הַפָּשׁוּט יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וּמְבַטֵּל בְּלִבּוֹ בְּטוּל גָּמוּר וְאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ כְּלָל עַל שׁוּם כֹּחַ וְרָצוֹן בָּעוֹלָם, וּמְשַׁעְבֵּד וּמְדַבֵּק טֹהַר מַחְשַׁבְתּוֹ רַק לְאָדוֹן יְחִיד בָּרוּךְ הוּא-כֵּן יַסְפִּיק הוּא יִתְבָּרַךְ בְּיָדוֹ שֶׁמִּמֵּילָא יִתְבַּטְּלוּ מֵעָלָיו כָּל הַכֹּחוֹת וְהָרְצוֹנוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִפְעֹל לוֹ שׁוּם דָּבָר כְּלָל. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וַאֲנִי, כּוֹתֵב שׁוּרוֹת אֵלּוּ, דִּבַּרְתִּי עִם כַּמָּה שֶׁקִּבְּלוּ מִכָּךְ וּמָסַרְתִּי לָהֶם זוֹ הָעֵצָה, וְהוֹדוּ לִי מְאֹד עַל גֹּדֶל הַצְלָחָתָהּ הַפְלֵא וָפֶלֶא.

וּמְבֹאָרִים הַדְּבָרִים יָפֶה וְנִפְלָא גַּם בִּדְבָרָיו שֶׁל ר' צָדוֹק הַכֹּהֵן מִלּוּבְּלִין (מחשבות חרוץ ז ע"ב): שֶׁעַל יְדֵי הָאֱמוּנָה מִתְבַּטְּלִין הַדִּמְיוֹנוֹת שָׁוְא.

וּמֵבִיא זֹאת הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק וְהַמְקֻבָּל רַבִּי יַעֲקֹב מֵאִיר שֶׁכְּטֶר שליט"א בְּסִפְרוֹ "וְנִכְתַּב בַּסֵּפֶר": כִּי הָאֱמוּנָה הִיא לְמַעְלָה מִן הַשֵּׂכֶל, וְאִלּוּ הַדִּמְיוֹנוֹת שָׁוְא וְהַפְּחָדִים הֵמָּה לְמַטָּה

מִן הַשֵּׂכֶל. וְאִם כֵּן, הַשֵּׂכֶל אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲנוֹת כְּסִילִים כְּאִוַּלְתָּם, כִּי הַדְּמְיוֹנוֹת וְהַפְּחָדִים הֵמָּה לְמַטָּה מִמֶּנּוּ. וְאִם כֵּן, מָה הָעֵצָה? לְהַפְעִיל אֶת הַכֹּחַ שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַשֵּׂכֶל, וְהִיא הָאֱמוּנָה. כִּי שֵׂכֶל כָּאן לֹא יַעֲזֹר, וְרַק עַל יְדֵי כֵּן יוּכַל לְהִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ כָּל דְּמְיוֹנוֹת הַשָּׁוְא וְהַהֶבֶל הַמַּפְחִידִים וּמַבְעִיתִים אֶת הָאָדָם, כֵּיוָן שֶׁהֵמָּה מַחְשָׁבוֹת לְמַטָּה מִן הַשֵּׂכֶל, וְהוּא בָּא עֲלֵיהֶם לֹא בְּדֶרֶךְ הַשֵּׂכֶל אֶלָּא בְּדֶרֶךְ שֶׁלְּמַעְלָה מִן הַשֵּׂכֶל, וְהִיא הָאֱמוּנָה הַפְּשׁוּטָה שֶׁאֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ וְהוּא יִתְבָּרַךְ מֵנִּיחַ בְּתוֹךְ אוֹתָן מַחְשָׁבוֹת וּמִתְדַּבֵּק בּוֹ, וְאָז יִתְפָּרְדוּ מִמֶּנּוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן.

נד. "אולת אדם תסלף דרכו"

בְּמָשָׁל מְאַלֵּף מְלַמְּדֵנוּ ה"חָפֵץ חַיִּים" לְמַה דּוֹמָה הַכְּסִיל, שֶׁאֵין רוֹאֶה אֶלָּא אֶת שְׁעָתוֹ בִּלְבַד וְאֵינוֹ רוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד. לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאוֹתוֹ כַּפְרִי שֶׁהָיָה מוֹכֵר לְבֶן עִיר שַׂקֵּי חִטִּים לָרֹב, וּלְצָרְכָּךְ יְדִיעַת מִנְיַן שַׂקֵּי הַחִטִּים קָבְעוּ בֵּינֵיהֶם, שֶׁעַל כָּל שַׂק שֶׁמַּכְנִיס הַכַּפְרִי לַמַּחְסָן הָעִירוֹנִי-יָטִיל הָעִירוֹנִי פְּרוּטָה נְחֹשֶׁת לַקֻּפָּרָה, וּלְבַסּוֹף יִמְנוּ אֶת הַפְּרוּטוֹת, וּכְמִנְיַן הַפְּרוּטוֹת כֵּן מִנְיַן הַשַּׂקִּים, וּכְפִי זֶה יְשַׁלֵּם הָעִירוֹנִי עַל כָּל שַׂק וְשַׂק, וְכֵן הִתְחִילוּ. וְהִנֵּה יֵצֵר הַכַּפְרִי הֶסִיטוֹ, בְּהָיוֹת הָעִירוֹנִי טָרוּד בַּפַּחוֹרָה, לִגְנֹב מִדֵּי פַּעַם מֵהַפְּרוּטוֹת שֶׁבַּקֻּפָּרָה וּלְהַכְנִיס לְכִיסוֹ. בְּוַדַּאי טִפְּשׁוּת גְּדוֹלָה זוֹ, שֶׁהֲרֵי לְבַסּוֹף, כְּשֶׁיִּמְנוּ אֶת הַפְּרוּטוֹת שֶׁאֵין לָהֶם עֵרֶךְ, שֶׁהֵם רַק בְּתוֹרַת סִימָן לְמִנְיַן הַשַּׂקִּים-יֶחְסְרוּ פְּרוּטוֹת, וְיִקַּבֵּל מְעַט יוֹתֵר עֲבוּר סְחוֹרָתוֹ בַּשַּׂקִּים.

לְכָךְ דּוֹמֶה הָאָדָם שֶׁרוֹאֶה כָּךְ אֶת שְׁעָתוֹ הָרִגְעִית וְלֹא מְחַשֵּׁב עָתִיד, וְכִלְשׁוֹן רַבֵּנוּ יוֹנָה, שֶׁהַכְּסִיל דּוֹמֶה לְמִי שֶׁאָמְרוּ לוֹ: אֱכֹל וּשְׁתֵה-וּלְמָחָר יַגְרֵס הַשּׁוֹפֵט בְּחָצֵץ שִׁנֶּיךָ, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בַּפָּסוּק (ישעיה כב, יג): "אָכוֹל וְשָׁתוֹ כִּי מָחָר נָמוּת", וְלָכֵן אָמְרוּ: אֱיזֶהוּ חָכָם? הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד.

"תַּאֲמִינוּ לִי, אַחַי, כִּי אִם לֹא זוֹ הַיְדִיעָה שֶׁבְּכָל תְּנוּעָה אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם וְהַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל כָּל פְּרָטוּת וְעַל כָּל תְּנוּעָה, כְּבָר יָמִים רַבִּים הָיִיתִי אוֹבֵד מִן הָעוֹלָם, אֲשֶׁר עָבְרוּ עָלַי מִן הַדַּחַק וְעֹנִי וְטִלְטוּל וְצַעַר וְגָלוּת וְחֻרוּפִין, וְאַחֲרוֹן הִכְבִּיד חֲלִישׁוּת הַדַּעַת, וַה' עֶזְרָתִי לִי שֶׁאֵינִי מַרְגִּישׁ בָּזֶה, כִּי יָדַעְתִּי שֶׁבְּכָל תְּנוּעָה אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּכְשֶׁאָדָם מַאֲמִין בֶּאֱמֶת שֶׁאֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְתִּי ה' יִתְבָּרַךְ, אָז כְּאִלּוּ וְכוּ' נִמְתָּקִין וּמְאִירִין בְּמַדְרֵגוֹת הַחֶסֶד ה' בֶּאֱמוּנָה, וְאֵין צָרִיךְ לֹא לִזְעָקָה וְלֹא לִתְפִלָּה, אֶלָּא עַל יְדֵי בִּטָּחוֹן וֶאֱמוּנָה מִיָּד הֵם חֶסֶד ה' וְאֵין מֻרְגָּשׁ שׁוּם צַעַר וְיִסּוּרִין". (הרב מקאמרנא, ספר "זוהר חי" פרשת וארא)

כַּלָּה שֶׁעֵינֶיהָ יָפוֹת אֵינָהּ צְרִיכָה בְּדִיקָה (תענית כג.). כַּלָּה-כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, אֲהוּבָה, אֲחוֹתִי, רַעְיָתִי, יוֹנָתִי! כְּשֶׁבַּת-עַיִן, נְקֻדַּת יַהֲדוּת, אֱמוּנָה בִּידִיעָה בְּרוּרָה וּבְעֵינַיִם יָפוֹת שֶׁאֵין שׁוּם

מְצִיאוּת דָּבָר קָטָן וְגָדוֹל בִּלְתִּי לַה' יִתְבָּרַךְ-אָז אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה, וְאֵין מִדַּת הַדִּין בּוֹרֶקֶת אַחֲרָיו, כִּי בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה כּוֹרֶת כָּל הָרָע, וּמַעֲלֶה הַקְּדֻשָּׁה עַד עַתִּיק יוֹמָא. (זוהר חי, שמות יח)

נה. הפחד והחרדה-יצר הרע ולא חלי

יְדוּעָה אִמְרַת רַבִּי אַהֲרֹן הַגָּדוֹל מִקָּרְלִין זיע"א: אֵין מִצְוָה מְפֹרֶשֶׁת בַּתּוֹרָה לְהִיוֹת בְּשִׂמְחָה, וְאֵין עֲבֵרָה מְפֹרֶשֶׁת בַּתּוֹרָה לְמִי שֶׁשָּׁרוּי בְּעַצְבוּת, אוּלָם לַמְּדֻרָגוֹת שֶׁהַשִּׂמְחָה יְכוֹלָה לְהָבִיא אֶת הָאָדָם, שׁוּם מִצְוָה לֹא יְכוֹלָה לַהֲבִיאוֹ. וּלְטִמְטוּם הַלֵּב וְצִמְצוּם הַמֹּחַ שֶׁהָעַצְבוּת יְכוֹלָה לְהָבִיא אֶת הָאָדָם, שׁוּם עֲבֵרָה לֹא יְכוֹלָה לַהֲבִיאוֹ.

הָעַצְבוּת הַתּוֹקֶפֶת אֶת הָאָדָם, וּכְמוֹ כֵן הַפַּחַד, יֵשׁ לִרְאוֹתָם לֹא כְּחֹלִי, אֶלָּא כְּפִתּוּי הַיֵּצֶר לְהַפִּיל אֶת הָאָדָם, וְזֶה לֹא אַחֵר מֵאָדָם שֶׁיִּצְרוֹ תּוֹקְפוֹ לִגְזֹל אוֹ לִכְעֹס אוֹ לְדַבֵּר לָשׁוֹן הָרָע, כִּי כְּמוֹ כֵן יֵשׁ סוּג יֵצֶר הָרָע הַתּוֹקֵף אֶת הָאָדָם לְהִתְעַצֵּב וּלְדַמְיֵן לְעַצְמוֹ דִּמְיוֹנוֹת וְלֹא לָלֶכֶת בְּתָמִימוּת וּבֶאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה.

אֶלָּא שֶׁבְּרוּר הוּא שֶׁאֵין הָאָדָם נִתְבָּע לְסַלֵּק פְּחָדָיו וְחֶרְדּוֹתָיו בְּקֶצֶב מָהִיר כָּל כָּךְ כְּמוֹ לְסַלֵּק אֶת יִצְרוֹ הַמַּפְתֶּהוּ לִגְזֹל אוֹ לִכְעֹס, אוּלָם בְּעִקָּרוֹן כְּמוֹ שֶׁאָתָּה מֵבִין, שֶׁכְּשֶׁהַיֵּצֶר מְסִיתְךָ לַעֲבֹר עַל אֵיזוֹ שֶׁהִיא עֲבֵרָה, הַפִּתָּרוֹן הוּא לְחַפֵּשׂ דְּרָכִים עַל פִּי דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה וַעֲצוֹת חַז"ל לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ, וְהַכֹּל בְּיִשּׁוּב הַדַּעַת וּבְמְתִינוּת, כְּמוֹ כֵן עַל יֵצֶר הַמֵּטִיל עָלֶיךָ מַחְשָׁבוֹת פַּחַד וַחֲרָדָה יֵשׁ לְטַפֵּל בּוֹ בְּדֶרֶךְ עֲצוֹת מֵהַתּוֹרָה וּמִדִּבְרֵי חַז"ל בְּמְתִינוּת וּבְיִעוּץ עִם חָכָם בְּיִשְׂרָאֵל.

אַל יִפֹּל לְבַבְכֶם מִבְּגִידַת הַזְּמַן, שֶׁאֵין הַזְּמַן שׁוֹלֵט עַל הַמִּתְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּבִטָּחוֹן חָזָק וֶאֱמוּנָה יְתֵרָה בְּשִׂמְחַת הַלֵּב. (יסוד העבודה מכתב נב)

נו. אל תפל בעיני עצמך

אוֹמֵר הָיָה הָרַבִּי מִקּוֹצְק זצ"ל: אַל תֹּאמַר לְכִשֶּׁאֶפְנֶה אֶשְׁנֶה שֶׁמָּא לֹא תִּפָּנֶה-אַל תֹּאמַר: לְכִשֶּׁאֶתְפַּנֶּה מִכָּל טִרְדוֹתַי וּבִלְבּוּלֵי הַמֵּטְרִידִים, אָז אֶשְׁנֶה וְאֶעֱסֹק בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת, שֶׁמָּא לֹא תִּפָּנֶה-שֶׁמָּא לְעוֹלָם לֹא תִּפָּנֶה, וְרוֹצֶה הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא שֶׁתַּעֲבֹדֵהוּ דַּוְקָא מִכָּךְ שֶׁהִנְּךָ טָרוּד וּמְבֻלְבָּל, כִּי חֲשׁוּבָה לוֹ עֲבוֹדָתְךָ מִתּוֹךְ טִרְדָּה וְטֵרוּף הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵעֲבוֹדָתְךָ מִתּוֹךְ נַחַת וְשַׁלְוָה.

וְרָאִיתִי בְּסֵפֶר "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" שֶׁמֵּבִיא בְּשֵׁם "הַתַּנְיָא", שֶׁבְּדוֹרוֹת שֶׁל עִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא תִּהְיֶה נִבְחֶרֶת סוּג עֲבוֹדַת ה' מִתּוֹךְ עֲנִיּוּת וְטֵרוּף הַדַּעַת בְּדַוְקָא, וְאֵצֶל הַרְבֵּה אֲנָשִׁים תִּהְיֶה עֲבוֹדָה זוֹ דַּוְקָא תִּקּוּן נַפְשָׁם יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר יַעַבְדוּ אֶת בּוֹרְאָם מִתּוֹךְ נַחַת וְשַׁלְוָה. וְאָמְנָם שֶׁבְּכָךְ מִתְמַעֶטֶת עֲבוֹדָתָם לְכְאוֹרָה, וְנִדְמֶה לָהֶם שֶׁאָלוּ הָיָה לָהֶם יִשּׁוּב הַדַּעַת הָיוּ עוֹבְדִים

אֶת ה' בְּיוֹתֵר, אוּלָם זוֹ טָעוּת! כִּי אִם לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ גָּלוּי וְיָדוּעַ שֶׁכָּךְ טוֹב יוֹתֵר עֲבוּר תִּקּוּן נַפְשֶׁךָ לְעָבְדוֹ בְּמַעַט אֵיכוּת וְהַרְבֵּה סֵבֶל יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַרְבֵּה אֵיכוּת וּמְעַט סֵבֶל-הִכָּנַע לִרְצוֹנוֹ וְעָבְדֵהוּ כִּרְצוֹנוֹ וּבַטֵּל רְצוֹנְךָ לִרְצוֹנוֹ.

וְהַגָּלֻיּוֹת יוֹכִיחוּ, שֶׁהִנֵּה אַף שֶׁבְּעִקְבוֹת הַגָּלֻיּוֹת מָעֲדוּ יִשְׂרָאֵל וְיָרְדוּ מֵהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹות, וּכְמוֹ שֶׁבְּגָלוּת מִצְרַיִם מָצִינוּ שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדָה-זָרָה, וּבְגָלוּת בָּבֶל נָשְׂאוּ נָשִׁים נָכְרִיּוֹת, וּבְגָלוּתֵנוּ זוֹ הָאֲרֻכָּה יָרַדְנוּ עֶשֶׂר מַעֲלוֹת אֲחוֹרַנִּית, וְעִם כָּל זֶה מַאֲמִינִים אָנוּ שֶׁהַגָּלוּת מְכַפֶּרֶת וּמְתַקֶּנֶת וְנִסְתָּרִים דַּרְכֵי ה', כֵּן הוּא בַּגָּלוּת הַפְּרָטִית שֶׁל כָּל אָדָם וְאָדָם בַּאֲשֶׁר הוּא, יַאֲמִין שֶׁבִּיסוּרָיו מְתַקֵּן הוּא יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּשִׁלְוָתוֹ, אַחַר שֶׁכָּךְ בָּחַר לוֹ ה'.

כְּתֻבְנוּ זֹאת, כִּי פְּעָמִים רַבּוֹת הַסּוֹבְלִים מִטִּרְדַּת הַמַּחְשָׁבוֹת, בְּכָךְ אֵינָם פְּנוּיִים לִתְפִלָּה וְלַעֲבוֹדַת הַלֵּב, וְלֹא דַּי בְּכָךְ-אֶלָּא גַּם חוֹשְׁבִים בְּסִבְלָם כִּי ה' עֻזָּבָם וְאֵינוֹ חָפֵץ בָּהֶם וּדְחוּיִים הֵמָּה מֵאֲצָלוֹ, וְנֶחְשָׁבִים בְּעֵינֵי עַצְמָם כִּכְלִי נִשְׁבָּר שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם תּוֹעֶלֶת, וּמִמֵּילָא מִתְרַשְּׁלִים גַּם מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ בִּיכָלְתָּם לַעֲשׂוֹת וְנוֹפְלִים לְיֵאוּשׁ נוֹרָא. זוֹ טָעוּת! וּכְפִי שֶׁהֶבֵאנוּ מִדִּבְרֵי קָדוֹשׁ עֶלְיוֹן, שֶׁפְּעָמִים רְצוֹן ה' אֲפִלּוּ בַּעֲבוּדָה בְּאֵיכוּת קְטַנָּה וּמִתּוֹךְ סֵבֶל רַב יוֹתֵר מֵעֲבוֹדָה בְּאֵיכוּת מְרֻבָּה וּמִתּוֹךְ נַחַת וּמַרְגּוֹעַ.

וְיוֹתֵר נָכוֹן, שֶׁעָלֶיךָ-הַסּוֹבֵל מִטִּרְדַּת הַמַּחְשָׁבוֹת וְחֹסֶר מַרְגּוֹעַ-לַחְשֹׁב מַחְשָׁבָה זוֹ: 'לוּ הָיִיתִי בְּשִׁלְוָה וּמַרְגּוֹעַ, וְכִי הָיִיתִי מְנַצֵּל זֹאת לַעֲבוֹדַת ה' כָּרָאוּי? הֲלֹא יוֹדֵעַ אֲנִי, כְּשֶׁהָיִיתִי בְּמַצְבֵי רְגִיעָה וְשַׁלְוָה, הֲכִי נִצַּלְתִּי זְמַן זֶה כָּרָאוּי לְתוֹרָה וּלְתִפְלָה? הֲלֹא לְדַאֲבוֹן לֵב בִּזְבַזְתִּי זְמַנֵּי הַשַּׁלְוָה וְהָרֹגַע לִשְׂטוּתֵי וְהַבְלֵי עוֹלָם, לִשְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ, וְאִם כֵּן, מָה אֲנִי כִּי אֶתְאוֹנֵן שֶׁה' עֲזָבַנִי וְאֵינוֹ חָפֵץ בִּי וּמַרְחִיקֵנִי מֵאַהֲבָתוֹ וְיִרְאָתוֹ בְּכָךְ שֶׁלִּבִּי אֵינוֹ עִמִּי?' וּלְכָךְ חָשַׁב, אַדְרַבָּה, בְּכָךְ שֶׁדָּוְקָא חָפֵץ ה' בְּךָ-מְדַכְּאֲךָ בְּיִסּוּרִים, כְּדֵי שֶׁמִּתּוֹךְ שִׁבְרוֹן הַלֵּב תָּנוּס אֵלָיו וְתִתְקָרֵב אֵלָיו-מַה שֶּׁאֵינְךָ מְסֻגָּל לַעֲשׂוֹת לוֹ יִהְיוּ הַשַּׁלְוָה וְהָרֹגַע אֲצָלְךָ.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב (ירמיה ב, ל): "לַשָּׁוְא הִכֵּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם מוּסָר לֹא לָקָחוּ". אָמַר הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא: אֲנִי הִתְכַּוַּנְתִּי בַּמַּכּוֹת שֶׁנָּתַתִּי לְקָרְבָם אֵלַי, וְאִלּוּ הֵם-לֹא לָקָחוּ מִזֶּה אֶת הַמּוּסָר הַנָּכוֹן, וְאִם כֵּן, הַמַּכּוֹת הָיוּ לַשָּׁוְא. וַהֲרֵי שֶׁבְּכָךְ הָאָדָם סוֹבֵל בְּחִנָּם-גַּם הוּא מַכֶּה וּמְיַסֵּר, וְגַם אֵינוֹ מֵפִיק אֶת הַתּוֹעֶלֶת שֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בְּיִסּוּרִים אֵלּוּ. אוּלָם הֶחָכָם מֵבִין שֶׁהַיִּסּוּרִים הֵמָּה תָּמִיד לְתוֹעֶלֶת וּלְקֵרֵב בִּלְבַד, וְאַף שֶׁנִּרְאִים הַיִּסּוּרִים כְּמַרְחִיקִים וְדוֹחִים אֶת הָאָדָם מִקּוֹנוֹ, כִּי הָאֱמֶת אֵינָהּ כָּךְ, אֶלָּא שֶׁזּוֹ תְּקוּפַת מַעֲבָר לִזְכוּךְ וּלְתִקּוּן, וְהָעֲבֵדָה-שֶׁאֵלּוּ שֶׁזָּכוּ וְהֶעֱבִירוּ תְּקוּפָה זוֹ בֶּאֱמוּנָה וּתְמִימוּת-בְּדוּק וּמְנֻסֶּה מֵרַבִּים שֶׁסָּבְלוּ בְּכָךְ-הִגִּיעוּ לְמַדְרֵגוֹת נִפְלָאוֹת וְזָכוּ לְהַצִּיל אֶת עַצְמָם וְגַם רַבִּים אֲחֵרִים אִתָּם, כִּי אֵין חִנּוּךְ יוֹתֵר טוֹב מֵהַהֶאְלְצוּת לְהִתְמוֹדְדוּת עִם הַסֵּבֶל וְהַנִּסְיוֹנוֹת. וְכִי מָתַי יֶשְׁנָהּ הִזְדַּמְנוּת לָאָדָם

לְנַצֵּל כֹּחוֹתָיו? הֲלֹא רַק כַּאֲשֶׁר הוּא זָקוּק לְהִתְמוֹדֵד עִם סִבְלוֹ, אַחֶרֶת כֹּחוֹתָיו וִיכָלְתּוֹ מְבֻזְבָּזִים וְאֵינָם מְנֻצָּלִים כְּלָל, וּבְכָךְ שֶׁזָּכָה וְנִצֵּל כֹּחוֹתָיו, יֵשׁ בְּיָדוֹ לִהְיוֹת מוֹרֶה דֶּרֶךְ גַּם לַאֲחֵרִים שֶׁאֵינָם מַאֲמִינִים בְּכֹחָם וִיכָלְתָּם לְהוֹכִיחַ לָהֶם שֶׁהַדָּבָר אֶפְשָׁרִי.

"עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יָשָׁר וְהֵמָּה בִּקְשׁוּ חִשְׁבֹּנוֹת רַבִּים"-אוֹמֵר רַבִּי רְפָאֵל שִׁמְשׁוֹן הִירְשׁ זצ"ל, "חִשְׁבֹּנוֹת רַבִּים" הֵמָּה אוֹיְבֵי הַשִּׂמְחָה שֶׁרָכְשׁוּ בְּנֵי הָאָדָם לְעַצְמָם עַל יְדֵי חֶשְׁבּוֹנוֹת רַבִּים. הַחַיִּים הֵמָּה פְּשׁוּטִים וְיִשָּׁרִים לְאִישׁ הַפְּשׁוּט וְהַיָּשָׁר, אֶלָּא שֶׁבְּנֵי הָאָדָם הֵמָּה הַמְסֻבָּכִים אֶת עַצְמָם בִּנְטוֹתָם מֵהַיְשָׁרוּת שֶׁל הַחַיִּים, וּלְזֹאת בַּקְּשָׁתֵנוּ בַּיָּמִים הַנּוֹרָאִים: "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ! כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר יְשָׁרִים וּתְמִימִים!"

הַחַיִּים הֵמָּה פְּשׁוּטִים וְיִשָּׁרִים לְאִישׁ הַפְּשׁוּט וְהַיָּשָׁר, אֶלָּא שֶׁבְּנֵי הָאָדָם הֵמָּה הַמְסֻבָּכִים אֶת עַצְמָם בִּנְטוֹתָם מֵהַיְשָׁרוּת שֶׁל הַחַיִּים, וּלְזֹאת בַּקְּשָׁתֵנוּ בַּיָּמִים הַנּוֹרָאִים: "אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ! כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר יְשָׁרִים וּתְמִימִים!"

נז. שמחה אמתית לעמת שמחה מדמה

מִי יְפָאֵר וּמִי יְתָאֵר גֹּדֶל מַעֲלוֹתֶיהָ שֶׁל ה"שִׂמְחָה" כַּמָּה טוֹבָה הִיא לַגּוּף וְלַנֶּפֶשׁ יַחְדָּו. קָשֶׁה לִקְנוֹתָהּ כִּכְלֵי זָהָב, וְנוֹחַ לְאַבְּדָהּ כִּכְלֵי זְכוּכִית. אֱמֶת, שֶׁלֹּא כָּל אֶחָד יָכוֹל לִקְנוֹת מִדָּה מֻפְלָאָה זוֹ, אוּלָם עָלֵינוּ-לְכָל הַפָּחוֹת-לִבְרֹחַ מֵאוֹיְבֶיהָ שֶׁל הַשִּׂמְחָה.

הַפָּסוּק אוֹמֵר (תהלים צז, יא): "אוֹר זָרוּעַ לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה".

וְיבֹאַר עַל פִּי מַה שֶּׁהִסְבִּיר הָרַב רְפָאֵל שִׁמְשׁוֹן הִירְשׁ זצ"ל: "עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יָשָׁר וְהֵמָּה בִּקְשׁוּ חִשְׁבֹּנוֹת רַבִּים" (קהלת ז, כט)-'חִשְׁבֹּנוֹת רַבִּים' הֵמָּה אוֹיְבֵי הַשִּׂמְחָה שֶׁיִּרְשׁוּ בְּנֵי הָאָדָם לְעַצְמָם עַל יְדֵי חֶשְׁבּוֹנוֹת רַבִּים.

רַבִּים הֵמָּה אוֹיְבֵי הַשִּׂמְחָה, מֵהֶם הַחֶשְׁבּוֹנוֹת הָרַבִּים שֶׁבִּקְּשׁוּ בְּנֵי הָאָדָם וְלֹא הִצִּיבוּ לָהֶם אֶת דֶּרֶךְ הָאֱמוּנָה וְהַתְּמִימוּת בַּה', אֶלָּא בִּקְּשׁוּ לְשִׂית עֵצוֹת בְּנַפְשָׁם וְלִפְתֹּר בְּעָיוֹתֵיהֶם בְּדֶרֶךְ סְבוֹת מִקְרָיוֹת וְטִבְעִיּוֹת בִּלְבַד, וּמֵה' רָחַק לִבָּם.

וּכְמוֹ שֶׁשָּׁמַעְתִּי פַּעַם מֵהַצַּדִּיק רַבִּי יְשַׁעְיָה אַרְיֵה קַלְיָן זצ"ל, מִזִּקְנֵי הַדּוֹר הַקּוֹדֵם, פֵּרוּשׁ עַל פָּסוּק "עַד אָנָה ה' תִּשְׁכָּחֵנִי נֶצַח, עַד אָנָה תַּסְתִּיר אֶת פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי, עַד אָנָה אָשִׁית עֵצוֹת בְּנַפְשִׁי", שֶׁאוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יוֹדֵעַ אֲנִי 'עַד אָנָה תִּשְׁכָּחֵנִי נֶצַח', וְיוֹדֵעַ אֲנִי גַּם 'אָנָה תַּסְתִּיר אֶת פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי', וְהוּא-'עַד אָנָה אָשִׁית עֵצוֹת בְּנַפְשִׁי'. דְּהַיְנוּ, כָּל זְמַן שֶׁאָשִׁית עֵצוֹת בְּנַפְשִׁי וַאֲחַפֵּשׂ דְּרָכִים מִסְּבוֹת הַזְּמַן בְּעֵצוֹת שׁוֹנוֹת. אָבָל כְּשֶׁאַחְלִיט שֶׁאֵין לִי שׁוּם עֵצָה אֶלָּא רַק לִזְעֹק אֵלֶיךָ וּלְהָבִין שֶׁרַק אַתָּה יָכוֹל לַעֲזֹר לִי-אָז יָדַעְתִּי כִּי יָשׁוּב חָרוֹן אַפְּךָ מִמֶּנִּי וּכְבָר לֹא תִּשְׁכָּחֵנִי וְלֹא תַּסְתִּיר פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי. וְהוּא מִדָּרְכּוֹ מִדָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא-מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, כְּשֶׁאָדָם שׂוֹכֵחַ מֵהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, הֲרֵי שֶׁהוּא בְּמַצָּב

'עַד אָנָה ה' תִּשְׁכָּחֵנִי נֶצַח', וְכֵן כְּשֶׁהוּא מַסְתִּיר פָּנָיו מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּמְחַפֵּשׂ עֵצוֹת, הֲרֵי הוּא בְּמַצָּב 'עַד אָנָה תַּסְתִּיר אֶת פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי', אֲבָל כְּשֶׁמְּסַלֵּק אֶת הָעֵצוֹת מִנַּפְשׁוֹ-סָר מִמֶּנּוּ הַיָּגוֹן וְהָאֲנָחָה.

עַד כָּאן דִּבַּרְנוּ בְּאָדָם שֶׁמְּחַפֵּשׂ אֶת דַּרְכֵי רְפוּאָתוֹ בְּסִבּוֹת טִבְעִיּוֹת וְהוֹלֵךְ וּמְבַקֵּשׁ עֵצוֹת לְהֶחְלֵץ מִמַּצָּבוֹ וּמִן ה' יָסוּר לִבּוֹ.

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁטּוֹעֶה הוּא הָאָדָם וְהוֹלֵךְ מִפֶּה אֶל הַפַּחַת בְּבַקְּשׁוֹ אֶת רְפוּאַת נַפְשׁוֹ-הַשִּׂמְחָה-בְּשִׂדּוֹת זָרִים, שִׂמְחָה שֶׁל הוֹלְלוּת, שִׂמְחָה שֶׁל עֲרָיוֹת, וְחוֹשֵׁב שֶׁבְּכָךְ יָבִיא מָזוֹר וּתְרוּפָה לְנַפְשׁוֹ הַכּוֹאֶבֶת.

מוּבָא בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁרֹב מַכְאוֹבֵי הַנֶּפֶשׁ-הַדְּכָאוֹנוֹת, הַפְּחָדִים וְחֹסֶר יִשּׁוּב הַדַּעַת, נוֹבְעִים מִפְּגַם הַקְּדֻשָּׁה, כְּגוֹן: הִסְתַּכְּלוּת עַל נָשִׁים, תַּעֲרֹבֶת אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ, שִׂיחָה עִם נָשִׁים, וּכְמוֹ כֵן חֹסֶר צְנִיעוּת לְאִשָּׁה הַנִּכְשֶׁלֶת וּמַכְשִׁילָה אֶת הָרַבִּים, הֵן הַנָּה הָיוּ לִבְנֵי וְלִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל לְפוּקָה וּלְמִכְשׁוֹל לִטֹּל אֶת שַׁלְוַת נַפְשָׁם וּמַרְגּוֹעָם.

וּמוּבָא בַּגְּמָרָא (סנהדרין ע"ה פ"א), מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁחָלָה בְּאַהֲבַת אִשָּׁה אַחַת, וְאָמְרוּ הָרוֹפְאִים, שֶׁרְפוּאָתוֹ שֶׁיְּדַבֵּר עִמָּהּ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: יָמוּת, וְאַל יְדַבֵּר עִמָּהּ וַאֲפִלּוּ מֵאֲחוֹרֵי הַגָּדֵר.

יָדְעוּ חֲכָמִים כִּי הַדִּבּוּר עִם הָאִשָּׁה הוּא הָאוֹיֵב הַגָּדוֹל לַנֶּפֶשׁ, וְגַם אִם לְמַרְאִית עַיִן יָבִיא לָאָדָם רְפוּאָה לְנַפְשׁוֹ הַחוֹלָה-סוֹפוֹ שֶׁיֶּחֱלֶה בְּמַחֲלַת נֶפֶשׁ קָשָׁה מִמֶּנָּה עַד כְּדֵי שֶׁכְּדַאי לוֹ שֶׁיָּמוּת, כִּי עָתִיד הוּא לִסְבֹּל בָּעֲוֹנוֹ זֶה יִסּוּרֵי גּוּף וְנֶפֶשׁ קָשִׁים מִסִּבְלוֹ שֶׁל עַכְשָׁו.

אֲנָשִׁים הוֹלְכִים לִפְסִיכִיאָטְרִים לְהֵרָגַע וּלְהִתְרַפֵּא מִדִּכְאוֹן נַפְשָׁם, וּפְעָמִים תְּשׁוּבָתָם אֲלֵיהֶם לֵילֵךְ לִמְקוֹמוֹת בִּלּוּי, לְהִסְתַּכֵּל בִּסְרָטִים וּבְמַרְאוֹת אֲסוּרוֹת. אוֹי וַאֲבוֹי! הֵיאַךְ אֶפְשָׁר לְהִתְרַפְּאוֹת מֵהַמַּחֲלָה בְּהַלְעָטַת חַיְדַקֵּי הַמַּחֲלָה בְּעַצְמָם? הֲלֹא אֵלּוּ גּוֹרְמֵי חֳלָיֵי הַנֶּפֶשׁ הַחַדִּים בְּיוֹתֵר, הַפּוֹגְעִים יְשִׁירוֹת בְּנַפְשׁוֹ וּמֹחוֹ שֶׁל הָאָדָם לְטַמְטְמוֹ וְלִטֹּל מִמֶּנּוּ אֶת בִּינָתוֹ וְיִשּׁוּב דַּעְתּוֹ.

לָכֵן, הָרוֹצֶה לִזְכּוֹת לִשְׂמְחָה, יִזָּהֵר וְיִשָּׁמֵר מֵחִקּוּיֵי הַשִּׂמְחָה, וְיֵדַע לְהַבְדִּיל בֵּין שִׂמְחָה אֲמִתִּית לְבֵין שִׂמְחָה מְדֻמָּה, שֶׁסּוֹפָהּ תּוּגָה, תַּאֲנִיָּה וַאֲנִיָּה. כָּל מִצְוָה, כָּל חֶסֶד, כָּל הִתְעַסְּקוּת בַּתּוֹרָה, הֵם הֵם בְּכֹחָם לְהָבִיא אֶת הַשִּׂמְחָה הָאֲמִתִּית לָאָדָם. חִזּוּק בָּאֱמוּנָה, זְהִירוּת מֵחֵטְא, תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, תְּפִלָּה מְקֹרוֹת לֵב בִּשְׁפִיכַת הַנֶּפֶשׁ לַה', הֵמָּה הָעֵצוֹת הַיְּעוּצוֹת, מִפִּי ה' יָצְאוּ עַל יְדֵי עֲבָדָיו הַנֶּאֱמָנִים, וְכַנֶּאֱמָר: "פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב, מִצְוַת ה' בָּרָה מְאִירַת עֵינַיִם", "אוֹר זָרוּעַ לַצַּדִּיק, וּלְיִשְׁרֵי לֵב-שִׂמְחָה".

וְהַנֵּה, כָּל מִי שֶׁיִּתְצָאֵהוּ מִקְרֶה בִּלְתִּי טוֹב מִפִּגְעֵי הַזְּמַן, הַשֵּׁם יַצִּילֵנוּ, וְהוּא מִשְׁלֵמֵי הַדַּעַת, בְּוַדַּאי לֹא תִּתְמָצֵאֵהוּ הָרָעָה, כִּי אִם בְּעֵת הַשִּׁכְחָה וְהֶפְסֵק הַדְּבֵקוּת, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּדָוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה. וּלְפִי עֶרֶךְ הַשִּׁכְחָה וּפְחִיתוּת וַאֲרִיכוּת זְמַנָּהּ, חַס וְחָלִילָה, תִּהְיֶה עֶרֶךְ מִקְרֶה הַהִיא, הָרַחֲמָן יַצִּילֵנוּ. ("פרי הארץ" מכתב ל)

נח. להעביר היראה החיצונית לשרשה

יְדוּעִים דְּבָרָיו שֶׁל מָרָן הֶ"חָפֵץ חַיִּים" עַל מַאֲמַר חַז"ל לְדוֹר עִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא-"פְּנֵי הַדּוֹר כִּפְנֵי הַכֶּלֶב".

הִמְשִׁילוֹ חַז"ל אֶת דּוֹר הַמְסַיֵּם לַכֶּלֶב, מַדּוּעַ? מִדַּרְכּוֹ הַכֶּלֶב, כְּשֶׁזּוֹרְקִים עָלָיו מַקֵּל אוֹ אֶבֶן, מִתְנַפֵּל הוּא עַל הָאֶבֶן אוֹ עַל הַמַּקֵּל בְּכַעַס וּבְחֵמָה גְּדוֹלָה, וְאֵינוֹ מִתְבּוֹנֵן מֵיהוּ הַמַּשְׁלִיךְ אֶת הָאֶבֶן אוֹ אֶת הַמַּקֵּל, אֶלָּא רְאִיָּתוֹ קְצָרָה בְּיוֹתֵר וּמְיַחֵס אֶת כְּאֵבוֹ וּמַכָּתוֹ לַמַּקֵּל אוֹ לָאֶבֶן וְאֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת מֵעֵבֶר לָזֶה.

כְּמוֹ כֵן דּוֹרֵנוּ-אוֹמֵר הֶ"חָפֵץ חַיִּים"-יְהֵא דּוֹר שֶׁיִּשְׁלֹט בּוֹ הֶסְתֵּר פָּנִים נוֹרָא, וּמִתּוֹךְ כָּךְ הָאָדָם יְיַחֵס אֶת מַצָּבוֹ לַמִּקְרֶה וּלְטֶבַע הָעוֹלָם וְלֹא יוּכַל לִרְאוֹת מֵעֵבֶר לָזֶה.

בְּהֶתְאֵם לִדְבָרָיו נִרְאֶה בְּהֶחְלֵט לְקַשֵּׁר אֶת עִנְיָנֵנוּ: "סֵבֶל הַמַּחְשָׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת", חֶרְדוֹת שָׁוְא וְדִמְיוֹנוֹת, שֶׁכֻּלָּם נוֹבְעִים מֵרְאִיָּה קְצָרָה חַסְרַת טָוַח, מֵהִתְבּוֹנְנוּת פְּשׁוּטָה. וְכִי מִמִּי יֵשׁ לִירָא אִם לֹא מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר מַצְהִיר כְּבָיְכוֹל עַל עַצְמוֹ: "אֲנִי אֲמִית וַאֲחַיֶּה מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל". הַכֹּל "אֲנִי"-אוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא. וְאִם כֵּן, עַד שֶׁאַתָּה מְפַחֵד מֵחֹלִי זֶה אוֹ אַחֵר אוֹ דּוֹאֵג מִמַּשֶּׂהוּ אוֹ עָצֵב וּמוֹאֵס בְּחַיֶּיךָ מִסִּבּוֹת שׂוֹנוֹת, גֵּשׁ יָשָׁר לְמָקוֹר הַיִּרְאָה וְשָׁרְשָׁהּ, שֶׁהִיא יִרְאַת ה', וְאֶת תִּכּוּנַת הַיִּרְאָה שֶׁבְּקִרְבְּךָ אַל תְּבַזְבֵּז אוֹתָהּ עַל יִרְאוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, אֶלָּא תַּעֲלֶה אוֹתָהּ לְשָׁרְשָׁהּ, אֶל בַּעַל הַמַּכָּה וּבַעַל הַמַּכְאוֹב, שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְתִירָא אוֹתוֹ, וְלֹא תִּירָא מִבְּרוּאָיו וְלֹא תִּדְאַג מִמַּעֲשֵׂה יָדָיו, אֶלָּא מִמֶּנּוּ יְשִׁירוֹת.

וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב עֵצָה לְאָדָם שֶׁפִּתְאוֹם רוֹאֶה אִשָּׁה נָאָה וְיִצְרוֹ מְקַשְׁקֵשׁ בְּקִרְבּוֹ, הֲלֹא יִתְבּוֹנֵן: הֲלֹא הַיֹּפִי הַזֶּה מִנַּיִן הוּא? רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, מִנִּיצוֹץ קָדוֹשׁ שֶׁעָטוּף בִּבְרִיאָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, שֶׁהֲרֵי לוּ יִנָּטֵל נִיצוֹץ קְדֻשָּׁה זֶה-תֵּכֶף יִהְיֶה גּוּף זֶה כְּפֶגֶר בְּעָלְמָא. וְאִם כֵּן, עַד שֶׁאֲנִי מִתְאַוֶּה לַכִּסּוּי וְהָעֲטִיפָה, אֶתְאַוֶּה לְשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהִיא הַקְּדֻשָּׁה שֶׁמְּחַיָּה כָּל נִבְרָא וְיצוּר.

כְּמוֹ כֵן לְעִנְיָנֵנוּ-עַד שֶׁאֲנִי יָרֵא וְדוֹאֵג מֵהַכִּסּוּי וְהָעֲטִיפָה שֶׁל סִבּוֹת וּמִקְרֵי הָעוֹלָם, אִירָא וְאֶתְכּוֹפֵף לְשָׁרְשׁ הַמְּחַיֶּה אֶת הַכֹּל שֶׁהוּא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וּמוּבָא בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהַמַּגְבִּיר יִרְאָתוֹ בְּיִרְאַת הַשֵּׁם דַּוְקָא וְאֶת דַּאֲגָתוֹ דּוֹאֵג רַק מִלַּעֲבֹר עַל מִצְווֹתָיו, וּכְמוֹ שֶׁאוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה: "כִּי עֲוֹנִי אַגִּיד אֶדְאַג מֵחַטָּאתִי"-זוֹהִי סְגֻלָּה נִפְלָאָה לְהַעֲבִיר אֶת הַיִּרְאוֹת וְהַפְּחָדִים מֵעִנְיְנֵי הָעוֹלָם לְגַמְרֵי וְלַהֲפֹךְ לִבְרִיָּה חֲדָשָׁה מַמָּשׁ.

מוּבָא בְּסֵפֶר "מִדְרַשׁ פִּינְחָס" (אות קנז): שָׁמַעְתִּי מִשְּׁמוֹ שֶׁל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זַ"ל, כְּשֶׁבָּא עַל הָאָדָם, חַס וְחָלִילָה, אֵיזוֹ צָרָה וְצַר לוֹ מְאֹד, אֵין לוֹ תַּקָּנָה-רַק שֶׁיִּבְטַח בְּחֶסֶד עֶלְיוֹן בַּל יְמוֹט, וְאָז לֹא יַעֲשֶׂה שׁוּם דָּבָר וְשׁוּם רְפוּאָה כְּלָל-רַק לִבְטֹחַ, וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא וְלֹא יֵלֵךְ לַמְּקֻוֶּה וְכַדּוֹמֶה-רַק לִבְטֹחַ.

נט. התמודדות נכונה בתכיפות העליות והירידות

שְׁאֵלַת כָּל הַשְּׁאֵלוֹת שֶׁל כָּל עוֹבֵד ה': נִסִּיתִי לֹא בִּמְעַט לְהִתְגַּבֵּר, וְכֵן נִצַּחְתִּי אֶת יִצְרִי פְּעָמִים מִסְפָּר, אוּלָם לֹא בִּמְעַט נִצָּחַנִי יִצְרִי, וְכָךְ סוֹבֵב הַדָּבָר וְחוֹזֵר חָלִילָה עַד כְּדֵי יֵאוּשׁ מֵרְצוֹן לְהֶמְשֵׁכִיּוּת הַמִּלְחָמָה.

עַל כָּךְ יֵשׁ לְהָשִׁיב תְּשׁוּבָה אֲמִתִּית, שֶׁאוּלַי נִרְאֵית מְחֻדֶּשֶׁת:

הַמְבֻקָּשׁ מֵהָאָדָם הוּא כְּלָל לֹא לְנַצֵּחַ-אֶלָּא לְהִלָּחֵם. לְנַצָּחוֹנוֹת דְּרוּשָׁה סִיְעָתָא דִּשְׁמַיָּא מְיֻחֶדֶת הַנִּתֶּנֶת לְבַסּוֹף, כְּשֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם מַחְלִיטִים, אֲבָל כְּדֵי שֶׁיַּחְלִיטוּ מִן הַשָּׁמַיִם לִתֵּן לְךָ אֶת מַתְּנַת הַנִּצָּחוֹן, דּוֹרְשִׁים מִמְּךָ אֶת מַאֲמַץ הַלְּחִימָה. גַּלּוּי וְיִדּוּעַ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ שֶׁהַמְּעִידוֹת תִּהְיֶינָה תְּכוּפוֹת, וּבִפְרָט בַּנְּסִיּוֹנוֹת שֶׁל עַכְשָׁו. וְאִם כֵּן, נִתְבּוֹנֵן, הַאִם הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא דּוֹרֵשׁ מֵאִתָּנוּ כָּל פַּעַם לְנַצֵּחַ?! הֲרֵי זֶה בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי! וְכִי יִתָּכֵן שֶׁיּוּכַל מִישֶׁהוּ לוֹמַר עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹּא נִכְשַׁל מֵעוֹלָם?! יָכוֹל מִישֶׁהוּ לוֹמַר שֶׁלֹּא עָבְרוּ עָלָיו יְרִידוֹת וּנְפִילוֹת רַבּוֹת וְלוּ יְהֵא זֶה גַּם אָדָם גָּדוֹל?! הֲלֹא עַל זֶה כְּבָר הִתְאוֹנֵן הַגָּאוֹן ר' יִצְחָק הוּטְנֶר, בַּעַל הַ"פַּחַד יִצְחָק", בְּאָמְרוֹ: כּוֹתְבִים עַל גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל הָגוּתָם, מַעֲלוֹתֵיהֶם, מַדְרֵגוֹתֵיהֶם, מוֹפְתֵיהֶם, אֲבָל מַדּוּעַ מִתְעַלְּמִים מִלִּכְתֹּב אֶת דֶּרֶךְ עֲלִיָּתָם שֶׁהָיְתָה צְרוּפָה קְשָׁיִים וְנִסְיוֹנוֹת לָרֹב, הֲלֹא זֶה עִקַּר הַלִּמּוּד שֶׁיֵּשׁ לִלְמֹד מִתּוֹלְדוֹת ה"חֵפֶץ חַיִּים", הַ"בֶּן אִישׁ חַי", הַ"חֲזוֹן אִישׁ", וְכֵן כָּל גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל.

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה אָנוּ, בִּירִידַת הַדּוֹרוֹת, תְּשׁוּשֵׁי הַכֹּחַ, מְחֻסְּרֵי יְצִיבוּת, וּמְאֵידָךְ נוֹסַף עָלֵינוּ רִבּוּי הַנִּסְיוֹנוֹת לְאֵין שִׁעוּר בְּכַמּוּת וּבְאֵיכוּת, הָכִיצַד יִתָּכֵן שֶׁנִּדְרֵשׁ מֵאִתָּנוּ תָּמִיד לְנַצֵּחַ מִבְּלִי לְמְעֹד? הֲרֵי זֶה שֶׁקֶר גָּדוֹל לוֹמַר כָּךְ! וְחַיָּבִים אָנוּ לוֹמַר, שֶׁהַמְּבֻקָּשׁ מֵאִתָּנוּ-לְהִלָּחֵם וּלְהַתְחִיל כָּל פַּעַם מֵחָדָשׁ בִּגְדָרִים וּבְעֻצּוֹת מְחֻדָּשׁוֹת, וְגַם אִם נִפַּלְנוּ כַּמָּה פְּעָמִים בְּאוֹתוֹ יוֹם וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה-לְהַתְחִיל כָּל פַּעַם מֵחָדָשׁ, וּבָזֶה אָנוּ עוֹשִׂים אֶת הַמֻּטָּל

עָלֵינוּ. פָּשׁוּט לֹא לִנְטֹשׁ אֶת מַעֲרֶכֶת הַמִּלְחָמָה. עִם הַפְּצִיעוֹת, עִם הַכְּאֵבִים, לַחְבֹּשׁ אוֹתָם חֲבִישָׁה זְמַנִּית, וּכְחַיָּל נֶאֱמָן לָקוּם בִּשְׁאֵרִית הַכֹּחַ לְהַתְחָלָה חֲדָשָׁה.

אָכֵן, בְּוַדַּאי אֵין הַקָּבָ"ה וַתְרָן חָלִילָה, וְעַל כָּל מְעִידָה וּמְעִידָה חַיָּב הָאָדָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְאֵין וְתוּר חָלִילָה, אוּלָם בִּלְתִּי נִמְנָע הוּא מַהֲלָךְ זֶה שֶׁל הָעֲלִיּוֹת וְהַיְרִידוֹת, וּלְכָךְ הַיֵּאוּשׁ הַצּוֹמֵחַ מִמַּהֲלַךְ טִלְטוּל זֶה שֶׁמְּטַלְטֵל הָאָדָם בַּעֲלִיּוֹת וִירִידוֹת הוּא שֹׁרֶשׁ שֶׁמְּשַׁקֵּר הַיֵּצֶר בָּאָדָם. אָכֵן הָאָדָם אִשֵּׁם בִּנְפִילוֹתָיו וּכְמוֹ שֶׁיִּבאַר לְהַלָּן, וְעַל כֵּן חַיָּב לָשׁוּב עַל מְעִידוֹתָיו, אוּלָם בְּאַשְׁמָתוֹ נִצְרָךְ הוּא שֶׁיַּעֲבֹר עָלָיו גַּלִּים אֵלֶּה, וּבְמַהֲלַךְ שֶׁכָּזֶה דַּוְקָא יָשׁוּב וְיָבוֹא עַל תִּקּוּנוֹ.

הֲיֵשׁ הִצְטַיְּנוּת גְּדוֹלָה מִזּוֹ בִּפְרָט בְּיָמֵינוּ?! הֲיֵשׁ שֶׁעֲשׂוּעִים גְּדוֹלִים לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵאֲשֶׁר לְרְאוֹת תְּשׁוּשֵׁי כֹּחַ, חַסְרֵי עֵצָה, דַּוְר יָתוֹם הַמִּתְמוֹדֵד בְּמַעַט יְדִיעָתוֹ, בִּמְעַט כֹּחוֹ, עַל מַה שֶּׁכֵּן כְּבָר אֶפְשָׁר לְהִתְמוֹדֵד?!

וּבָרוּר הוּא, שֶׁאִם אַתָּה אָכֵן עוֹשֶׂה אֶת הַמֻּטָּל עָלֶיךָ, וְהוּא לְהַתְחִיל כָּל פַּעַם מֵחָדָשׁ, הֲרֵי שֶׁאָהוּב אַתָּה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, כִּי מָה אִכְפַּת לְךָ מֵהַיְרִידוֹת וְהַמְּעִידוֹת שֶׁעָבַרְתָּ, הֲלֹא בֵּין כֹּה הֵמָּה בִּלְתִּי נִמְנָעוֹת, וְכֵן דֶּרֶךְ הַגְּדִילָה-מִנְּפִילוֹת וְקִימוֹת. אֶת כָּל הַנְּפִילוֹת אֶפְשָׁר בַּסּוֹף לְתַקֵּן. חֲרָטָה עַל הֶעָבָר, תְּשׁוּבָה וּוִדּוּי מְתַקְּנִים הַכֹּל. הָעִקָּר שֶׁלֹּא לִנְטֹשׁ אֶת כְּלֵי הַמַּעֲרָכָה וּלְהָרִים יָדַיִם כְּשֶׁבּוּי וְנִכְנָע לָאוֹיֵב.

עוֹד הָיָה אוֹמֵר ר' יִצְחָק הוּטְנֶר זצ"ל: "שֶׁבַע יִפֹּל צַדִּיק וְקָם"-אֲנָשִׁים חוֹשְׁבִים שֶׁכָּאן בָּא הַכָּתוּב לְהַשְׁמִיעֵנוּ מַעֲלַת הַצַּדִּיק בָּזֶה שֶׁנּוֹפֵל וְקָם, וְלֹא מְבִינִים שֶׁכָּאן בָּא לוֹמַר לָנוּ מַהוּת דֶּרֶךְ גְּדִילַת הַצַּדִּיק, שֶׁהִיא רַק דֶּרֶךְ שֶׁבַע יִפֹּל וְקָם, שֶׁדֶּרֶךְ הַנְּפִילוֹת וְהַקִּימוֹת צוֹמֵחַ צַדִּיק, וְזֶהוּ הַתְּנַאי לִצְמִיחַת הַצַּדִּיק.

אִם כֵּן, מַה בְּכָךְ שֶׁהִתְחַלְתָּ כַּמָּה פְּעָמִים וְלֹא הִצְלַחְתָּ? תִּמְנֶה אֶת הַהַצְלָחוֹת-לֹא אֶת הַכִּשְׁלוֹנוֹת. שִׂים לֵב עַל מָה שֶּׁכֵּן הִצְלַחְתָּ לְקוּם וּלְנַצֵּחַ.

וְשָׁמַעְתִּי מֵאֶחָד גְּדוֹלֵי הַמַּשְׁגִּיחִים כָּאן בִּירוּשָׁלַיִם סִפּוּר נִפְלָא עַל כָּךְ: אֶחָד בָּא לְסָטַיְפְלֶר זצוק"ל וְאָמַר לוֹ: רַבֵּנוּ, אֲנִי נִכְשָׁל הַרְבֵּה. שְׁאָלָהוּ הָרַב: הַאִם גַּם אַתָּה מְנַצֵּחַ? עָנָהוּ אוֹתוֹ אֶחָד: אֲבָל אֲנִי נִכְשָׁל הַרְבֵּה. שְׁאָלָהוּ שׁוּב הָרַב: אֲבָל לִפְעָמִים אַתָּה כֵּן מְנַצֵּחַ? עָנָה לוֹ שׁוּב: רַבִּי, אוּלָם הַכִּשְׁלוֹנוֹת רַבִּים הֵמָּה. שְׁאָלָהוּ שׁוּב הָרַב: בְּכָל זֹאת, תַּעֲנֶה לִי אִם לִפְעָמִים אַתָּה כֵּן מְנַצֵּחַ. אוֹ אָז הֵבִין הַתַּלְמִיד כְּבָר אֶת שְׁאֵלַת הָרַב, וְעָנָהוּ: אֱמֶת, לִפְעָמִים לִפְעָמִים אֲנִי מְנַצֵּחַ. אָמַר לוֹ הַסְּטַיְפְלֶר: וּבְכֵן, לֵךְ בְּכֹחֲךָ זֶה, לֵךְ בְּנִצְחוֹנוֹתֶיךָ אֵלּוּ הַמּוּעָטִים, עֲלֵיהֶם תְּשִׂים לִבְּךָ, מֵהֶם תִּשְׁאַב כֹּחַ וְעִידּוּד וְתַמְשִׁיךְ הָלְאָה.

כְּלָל גָּדוֹל בְּיָדֵינוּ: אֵין הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בָּא בִּטְרוּנְיָא עִם בְּרִיּוֹתָיו בַּמֶּה שֶׁהוּא מֵעַל כֹּחוֹתֵיהֶם, וְאִם הַדְּבָרִים אֲמוּרִים לְגַבֵּי הַתְּבִיעָה עַל הַהִשְׁתַּדְּלִיּוֹת שֶׁחַיָּב אָדָם לִמְצֹא גְּדָרִים וּסְיָגִים כְּדֵי לְהִמָּלֵט מֵהָרַע-שֶׁאֵינוֹ נִתְבָּע מֵעַל כֹּחוֹתָיו, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בָּא בִּטְרוּנְיָא-לְהַשְׁלִיךְ-חָלִילָה מֵעַל פָּנָיו אָדָם שֶׁעָשָׂה אֶת הִשְׁתַּדְּלִיּוֹתָיו וּלְבַסּוֹף נִכְשַׁל.

וְרָאִיתִי בְּמִכְתָּב מֵהַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ הַסְּטַיְפְּלֶר זצוק"ל, ואכת"י, שֶׁעֻצָּם הַהִתְגַּבְּרוּת וְהַקִּימָה מֵהַנְּפִילָה הוּא הַתִּקּוּן הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר וְהוּא גּוּפָא הַנִּצָּחוֹן.

וְנִרְאֶה עַד כַּמָּה שֶׁזֶּה אֱמֶת בְּהַקְדִּים דִּבְרֵיו הַמְּפֻרְסָמִים שֶׁל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זצוק"ל, שֶׁהַיֵּצֶר הַמְפַתֶּה לָעֲבֵרָה אֵין כַּוָּנָתוֹ לְהִסְתַּפֵּק בָּעֲבֵרָה עַצְמָהּ, אֶלָּא בָּעַצְבוּת וַחֲלִישׁוּת הָרוּחַ שֶׁתִּצְמַח לְאַחַר מִכֵּן.

הָבָה וְנִתְבּוֹנֵן לְמִי נָכוֹן לִקְרֹא "סוֹחֵר מֻצְלָח". מִי שֶׁעוֹבֵד קָשֶׁה וְגַם מַרְוִיחַ הַרְבֵּה-הֲרֵי סוֹף-סוֹף עוֹבֵד הַרְבֵּה; עוֹבֵד הַרְבֵּה וּמַרְוִיחַ מְעַט-בְּוַדַּאי סוֹחֵר לֹא יָצְלַח הוּא. אֶלָּא מַהוּ סוֹחֵר מֻצְלָח? מִי שֶׁעוֹבֵד קְצָת וּמַרְוִיחַ הַרְבֵּה.

וְזֶה חֶשְׁבּוֹן פָּשׁוּט שֶׁל אוֹתוֹ סוֹחֵר-יֵצֶר הָרָע. אוֹמֵר הַיֵּצֶר: מַה יֵּצֵא לִי מֵהָעֲבֵרָה שֶׁיְּעַבֵּר הָאָדָם, מָה אַפְסִיד בָּזֶה כָּל כָּךְ? הֲלֹא סוֹף-סוֹף יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְאוּלַי גַּם יַהֲפֹךְ לוֹ לִזְכוּת, נִמְצָא שֶׁאֲנִי עוֹבֵד קָשֶׁה וּמַרְוִיחַ קְצָת וְאוּלַי גַּם מַפְסִיד, לָכֵן מַטָּרָתוֹ כְּסוֹחֵר מֻצְלָח לְהַחְטִיא בְּחֵטְא אֶחָד, וְלִגְרֹם לַחֲלִישׁוּת דַּעַת מְבִיכָה וּמְסַבֶּכֶת כְּתוֹצָאָה מֵאוֹתוֹ חֵטְא, וְכָאן תִּהְיֶא מַפֶּלֶת הָאָדָם בְּרֹאוֹתוֹ כִּי הִשְׁתַּדְּלוּתִי, לְמַדְתִּי מוּסָר, הִתְפַּלַּלְתִּי, צַמְתִּי, זָעַקְתִּי, נָתַתִּי צְדָקָה, עָשִׂיתִי כָּל מִינֵי סְגֻלּוֹת, וּבְכָל זֹאת נִכְשַׁלְתִּי בְּחֵטְא שֶׁלֹּא צִפִּיתִי לוֹ, הֲיֵשׁ תִּקְוָה לְאֶחָד כָּמוֹנִי?! אֵיזוֹ הִשְׁתַּדְּלוּת יָכוֹל אֲנִי לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר מִמַּה שֶׁעָשִׂיתִי וּבְכָל זֹאת נִכְשַׁלְתִּי. עָשִׂיתִי אֶת הַמַּקְסִימוּם. אִם כֵּן, אֵין טַעַם הֲגִיוֹנִי לַחְזֹר שׁוּב עַל אוֹתָהּ הִשְׁתַּדְּלוּת כְּשֶׁהִיא נִבְחֶנֶת כְּכוֹשֶׁלֶת.

וּמִנַּי אָז מַחְלִיט הוּא לְהַגִּיעַ לִפְשָׁרָה עִם יִצְרוֹ בְּאָמְרוֹ: כַּנִּרְאֶה שֶׁמִּדָּה זוֹ אוֹ תַּאֲוָה זוֹ הִיא מֵעַל כֹּחוֹתַי, וְהַדֶּרֶךְ הִיא לְהִתְפַּשֵּׁר, וְזֶה הֲרֵי אָסוֹן לַחְשֹׁב כֵּן.

וּבְעֻצָּם זוֹ מְגַמַּת הַיֵּצֶר, לָבֹא עִם הָאָדָם לִפְשָׁרָה, וּבְכָךְ יְמִיתֶנּוּ לְגַמְרֵי, כִּי תַּכְלִיתוֹ לְהָמִית! וּכְנֶאֱמַר: "צוֹפֶה רָשָׁע לַצַּדִּיק וּמְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ". וּבְכָךְ הוּא דֶּרֶךְ נִצְחוֹנוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר לָשֶׁבֶת עִם הָאָדָם לִפְשָׁרָה וּבְכָךְ לְהַפִּילוֹ לְגַמְרֵי.

וְדַע וְהַסְכֵּת! שֶׁזֶּהוּ בֶּאֱמֶת כַּוָּנַת הַתְּשׁוּבָה בַּקַּבָּלָה עַל הָעֲתִיד שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיְּקַבֵּל הָאָדָם עָלָיו שֶׁלֹּא יָשׁוּב לְחֵטְא זֶה, וְהוּא שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו שֶׁיִּלָּחֵם תָּמִיד וּלְעוֹלָם לֹא יִתְפַּשֵּׁר. וּבְהֶכְרֵחַ הוּא כָּךְ, שֶׁהֲרֵי מִי יַעֲרֹב לִבּוֹ לָבֹא וּלְהַבְטִיחַ שֶׁלֹּא יֶחְטָא יוֹתֵר, וַהֲלֹא אָמְרוּ חֲזַ"ל: אַל תַּאֲמִין

בְּעַצְמְךָ עַד יוֹם מוֹתְךָ, וְעוֹד אָמְרוּ: "הֵן בְּקָדוֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין". וְאִם כֵּן אִם הַקָּבָ"ה לֹא מַאֲמִין בְּקְדוֹשָׁיו, אֵיךְ יָבוֹא אָדָם וְיַבְטִיחַ שֶׁלֹּא יֶחְטָא יוֹתֵר, אֶלָּא כָּאָמוּר, בְּוַדַּאי יִתְּכֵן שֶׁיֶּחֱטָא הָאָדָם וְיִפֹּל שׁוּב, אוּלַם קַבָּלָתוֹ צְרִיכָה שֶׁתְּהֵא שֶׁלֹּא יָשׁוּב לְעוֹלָם לִפְשָׁרָה, אֶלָּא יַחְלִיט שֶׁהוּא נִלְחָם עִם יִצְרוֹ גַּם אִם יִפֹּל מֵאָה פְּעָמִים, לְעוֹלָם לֹא יַכְרִיז עַל כְּנִיעָה, ח"ו, אֶלָּא יִתְגַּבֵּר בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ, (והארכנו בזה בספרנו "בים דרך" פרשת "שופטים" א').

וּבֶאֱמֶת, כַּמָּה כֹּחַ דָּרוּשׁ לְאוֹתוֹ עוֹבֵד וּמִשְׁתַּדֵּל לַחְזוֹר לְמַצָּבוֹ הַקּוֹדֵם, כַּמָּה נֶאֱמָנוּת דָּרוּשָׁה מֵאוֹתוֹ אָדָם לְבוֹרְאוֹ לִהְיוֹת שׁוּב נִכְנָע וּמִשְׁתַּדֵּל מֵחָדָשׁ. וּלְאֶחָד כָּזֶה יֵשׁ לְהָשִׁיב:

אֵין שׁוּם הִתְגַּבְּרוּת שֶׁהוֹלֶכֶת לְחִנָּם. כָּל הִשְׁתַּדְּלוּת וּמַאֲמָץ פּוֹעֲלִים פְּעֻלָּתָם קְדִימָה. וְלָכֵן טָעוּת לְךָ לְהָבִין שֶׁמַּעֲתָּה מְבַקְּשִׁים מִמְּךָ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁעָשִׂיתָ קֹדֶם. זֶה אֵינוֹ בְּהֶכְרֵחַ כְּלָל. הַדָּרוּשׁ מִמְּךָ הוּא פְּשׁוּט לַחְזוֹר עַל אוֹתוֹ מַאֲמָץ וְהִשְׁתַּדְּלוּת שֶׁעָשִׂיתָ בֶּעָבָר וְלֹא לִפֹּל וְלַחְדֵּל מִמֶּנּוּ, וְזֶהוּ הַנִּצָּחוֹן!

וּבְהִתְבּוֹנְנוּת יוֹתֵר מַעֲמִיקָה-לְכָל אָדָם יֵשׁ בְּחִירָה, וְנִסְיוֹנוֹתָיו בְּרָמַת הַכָּרַת בְּחִירָתוֹ, שֶׁהֲרֵי הָאָדָם הַחֲרֵדִי הַמְדַקְדֵּק בְּמִצְווֹת אֵין יִצְרוֹ תּוֹקְפוֹ לָקוּם וּלְחַלֵּל שַׁבָּת אוֹ לִגְנֹב וְלִשְׁדֹּד, וְזֶה מְשׁוּם שֶׁהִתְעַלָּה כְּבָר מֵעַל נְקֻדַּת הַבְּחִירָה שֶׁלּוֹ בְּנוֹשֵׂא מְסֻיָּם זֶה. וְאָכֵן, לֹא בְּכָל מַה שֶּׁאָנוּ נִגּוּעִים אָנוּ מִתְנַסִּים, אוּלָם בְּכָל מַה שֶּׁאָנוּ מִתְנַסִּים וְיִצְרֵנוּ תּוֹקְפֵנוּ-בּוֹ וַדַּאי אָנוּ נִגּוּעִים. אִם כֵּן, בְּכָל מַה שֶּׁיִּצְרֵנוּ תּוֹקֵף אוֹתָנוּ, וְלִפְעָמִים גַּם מְנַצֵּחַ אוֹתָנוּ, אִיתּוּת הוּא לָנוּ שֶׁעֲדַיִן לֹא הֻשְׁלַמְנוּ בּוֹ, וּבִפְרָט בְּיִצְרָא דַּעֲרָיוֹת דְּשַׁיְּךָ הוּא גַּם בִּבְדוֹלִים, כְּמוּבָא בַּגְּמָרָא בְּכַמָּה סְפוּרִים מְפֻרְסָמִים. וְרַק לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא נִסְתָּרוֹת עַד כַּמָּה לִבְחֹן אֶת הָאָדָם וּמָתַי לְהַרְפּוֹת מֵמֶּנּוּ אֶת הַנִּסְיוֹנוֹת. וּמֵאַחַר שֶׁעֻצַּם הֱיוֹת הַנִּסָּיוֹן תּוֹקֵף אֶת יֵצֶר הָאָדָם, בְּהֶכְרֵחַ שֶׁעֲדַיִן לֹא מֻשְׁלָם הוּא בְּנְקֻדָּה זוֹ שֶׁהוּא מֻתְקָף בָּהּ, וְרַק יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת מַחְלִיט עַד כַּמָּה יַמְשִׁיכוּ יְמֵי הַנִּסָּיוֹן בַּעֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, וְעַד אָז הַמֵּטֶל עַל הָאָדָם לָקוּם כָּל פַּעַם מִמַּעִידָתוֹ וְלִגְדֹּר גְּדָרִים וּלְהִשְׁתַּדֵּל יוֹתֵר.

וְאַדְרַבָּה, עִקַּר חֻלְשׁוּת הַדַּעַת צְרִיכָה לִהְיוֹת מֵהִתְרַשְּׁלוּת בְּהִשְׁתַּדְּלוּת, וְלֹא מֵהַכְשָׁלוֹן. הַכְשָׁלוֹן רַק מוֹרֶה שֶׁהָיָה חֹסֶר הִשְׁתַּדְּלוּת. בְּנֵי אָדָם נִשְׁבָּרִים מֵהַכְשָׁלוֹן, אוּלָם אֵינָם מִתְעוֹרְרִים לְהַשְׁבֵּר מֵחֲדָלָם בְּהִשְׁתַּדְּלוּת, וּמִסְתַּפְּקִים בַּעֲבוֹדָתָם אֵיכְשֶׁהוּ, וְדַוְקָא הַדְּאָגָה בַּמַּצָּב שֶׁל הַהִשְׁתַּדְּלוּת טָרֶם הַכְּשָׁלוֹן הִיא דְּאָגָה חִיּוּבִית לְתִבְעַ מַעֲצָמוֹ שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּדֵּל מַסְפִּיק, הֱיוֹת וְאֵין בְּדְאָגָה זוֹ לִשְׁבֹּר אֶת הָאָדָם, כֵּיוָן שֶׁאָז אֵינוֹ בְּמַצָּב נְפִילָה, אוּלָם תֵּכֶף לְאַחַר נְפִילָה, אֲזַי הַדְּאָגָה וְהַעַצְבוּת שְׁלִילִיּוֹת הֵם, כֵּיוָן שֶׁבִּנְפִילָה זוֹ קִבַּלְתָּ רַק תְּמוּנַת מַצָּבְךָ עַל הִשְׁתַּדְּלוּתְךָ, וְעִקַּר הַתְּבִיעָה עַל מֶחְדַּל הַהִשְׁתַּדְּלוּת וְלֹא עַל עֶצֶם הַנְּפִילָה, וְכִמְבֹאָר בַּגְּמָרָא (נדרים לב): "דִּבְעִדְּנָא דְּיֵצֶר הָרָע לֵית דְּמִדְכַּר לֵיהּ לְיֵצֶר הַטּוֹב כְּלָל".

אִם כֵּן, לֹא בְּהֶכְרֵחַ שֶׁמְּבַקְּשִׁים מִמְּךָ לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר מִכֹּחֲךָ, אֶלָּא פָּשׁוּט לְהִסְתַּבְלֵן בְּעוֹד כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁל נְפִילוֹת וְקִימוֹת, וְלִנְקֹט בְּכָל פַּעַם בִּגְבוּרָה וְעֹז בִּגְדָרִים וּסְיָגִים בָּאֲפָנִים שׁוֹנִים. וְאִם כֵּן, אַתָּה רַק צוֹעֵד קָדִימָה בְּכָל קִימָה נוֹסֶפֶת לְאַחַר נְפִילָה, וְעָצֵם זֶה שֶׁאַתָּה מְגַלֶּה נֶאֱמָנוּת לְבוֹרְאֲךָ-שֶׁאֵינְךָ חָדֵל מִלַּחְזֹר אֵלָיו פַּעַם נוֹסֶפֶת, זֶה עַצְמוֹ מַרְאֶה עַל שֶׁהִנְּךָ בֹּשׁ מִמֶּנּוּ מִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

וְכָאן נִבְחֶנֶת הָאֱמוּנָה וְהַנֶּאֱמָנוּת שֶׁל הָאָדָם הַאִם יַמְשִׁיךְ בִּנְפִילָתוֹ אוֹ שֶׁבְּכָל זֹאת יַעֲשֶׂה אֶת אֲשֶׁר בְּיָכְלְתּוֹ לָקוּם שׁוּב עַל אַף חֲלִישׁוּת הַדַּעַת הַנּוֹרָאָה שֶׁנּוֹצְרָה בְּקִרְבּוֹ וְכֻלּוֹ מִתְסָבֵּךְ מֵעַצְמוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמוֹ, וּבְכָל זֹאת בִּשְׁאֵרִית דַּעְתּוֹ וְכֹחוֹ שָׁב לְבוֹרְאוֹ.

וְזֶהוּ בְּעֶצֶם נַחַת הָרוּחַ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מֵהַצַּדִּיק-שֶׁבַע יִפֹּל צַדִּיק וְקָם. הַצַּדִּיק מְשַׁעֲשֵׁעַ אֶת הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בְּהַפְגָּנַת נֶאֱמָנוּת לְבוֹרְאוֹ בְּכָךְ שֶׁאַף שֶׁנָּפַל וְנֶחְבַּט שׁוּב בַּקַּרְקַע וְכֹחַ הָרָע מְדַמְיֵן לוֹ: הִנֵּה אַתָּה שַׁיָּךְ לִי, אֵינְךָ שַׁיָּךְ לְכֹחַ הַקְּדֻשָּׁה וְאֵין לְךָ עֵסֶק עִמָּהֶם וְלֹא לָהֶם עֵסֶק עִמָּךְ, מְאֻכְזָבִים הֵמָּה מִמְּךָ וְאֵינָם מְצַפִּים כְּבָר מִמְּךָ לִכְלוּם, וּבְכָל זֹאת גּוֹעֵר הוּא בְּכֹחַ מְפַתֶּה זֶה וְאֵינוֹ מְקַבֵּל דְּבָרָיו בְּשׁוּם אֹפֶן, וּבְלֵב שָׁבוּר וְנִדְכֶּה עַל מְעִידָתוֹ קָם שֵׁנִית וּמַפְגִּין נֶאֱמָנוּת לְבוֹרְאוֹ וּמַתְחִיל מֵחָדָשׁ-כְּבָר בָּזֶה יֵשׁ לְכַפֵּר לוֹ עַל נְפִילָתוֹ וּלְקַבְּלוֹ בְּהַתְחָלָה חֲדָשָׁה וְחוֹזֵר חָלִילָה.

וּמִכָּאן נָבוֹא לְהַעֲמִיק, שֶׁכַּמָּה שֶׁהַנְּפִילָה הָיְתָה חֲזָקָה יוֹתֵר וּתְלוּלָה יוֹתֵר, וְהַקֹּשִׁי, אִם כֵּן, לָקוּם מִמֶּנָּה מְסֻבָּךְ יוֹתֵר-כֵּן הַשַּׁעֲשׁוּעַ שֶׁגּוֹרֵם הַקָּם מִמֶּנָּה הוּא נִשְׂגָּב וּמְעֻלֶּה יוֹתֵר.

וּבָזֶה נָבִין מַאֲמַר חֲזַ"ל (עבודה זרה ז' ע"ב): "לֹא הָיָה רָאוּי דָּוִד הַמֶּלֶךְ לְאוֹתוֹ חֵטְא, אֶלָּא לְהוֹרוֹת תְּשׁוּבָה לַיָּחִיד". דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה קָם מִירִידָה תְּלוּלָה שֶׁאֵין לְשַׁעֲרָהּ. דָּוִד הַמֶּלֶךְ-מֶלֶךְ, רֹאשׁ הַסַּנְהֶדְרִין, עֵינֵי יִשְׂרָאֵל אֵלָיו תְּלוּיוֹת, סֵמֶל הַקְּדֻשָּׁה וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, סֵמֶל הַצִּדְקוּת וְהַגְּבוּרָה נוֹפֵל בְּאֵשֶׁת אִישׁ. אֶפְשָׁר לְהָבִין זֹאת?! בְּאֵיזֶה פָּנִים יֵרָאֶה לְעַמּוֹ?! בְּאֵיזֶה פָּנִים יִתְיַצֵּב בִּפְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין?! כַּמָּה מַחְשָׁבוֹת יֵאוּשׁ וַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת הָיָה בָּהֶם כְּדֵי לְהַצְדִּיק נְפִילָה לְלֹא קִימָה, וּבְפֶרְט שֶׁלֹּא חָסְרוּ לוֹ שׂוֹנְאִים שֶׁדָּאֲגוּ לְפַרְסֵם קְלוֹנוֹ בָּרַבִּים וְלִשְׁמֹחַ בְּמַפַּלְתּוֹ בְּאָמְרָם אֲלֻקִּים עֲזָבוֹ, רִדְפוּ וְתִפְשׂוּהוּ כִּי אֵין מַצִּיל. מִכָּל כִּוּוּן נִסּוּ לְיַאֲשׁוֹ וּבְכָל זֹאת הֶחְזִיק בִּתְשׁוּבָה נוֹרָאָה, כַּמּוּבָא בַּחֲזַ"ל: שִׁבְעָה חֲדָשִׁים נִצְטָרַע דָּוִד, נִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, עָנָה נַפְשׁוֹ בַּצּוֹם, וְהָיָה טוֹבֵל פִּתּוֹ בְּדִמְעוֹתָיו.

וַחֲזַ"ל, בְּרֹאותָם עֶצֶם פְּלִיאָה זוֹ, הֶחְלִיטוּ שֶׁבְּעֶצֶם לֹא הָיָה דָּוִד רָאוּי לְאוֹתוֹ חֵטְא, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ פְּשׁוּטֵי עַם יִרְאֵי ה' עוֹמְדִים בְּנִסְיוֹנוֹת קָשִׁים, וְאִם כֵּן, דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה לֹא יָכוֹל הָיָה לַעֲמֹד בְּכָךְ? וּמְתָרְצִים חֲזַ"ל: "לְהוֹרוֹת תְּשׁוּבָה לַיָּחִיד!"

הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, בְּחַסְדּוֹ וּבְטוּבוֹ עִם עַם יִשְׂרָאֵל לְבַל יִפְלוּ בְּיֵאוּשׁ וּבַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת, לָקַח צַדִּיק נִשְׁגָּב שֶׁלֹּא רָאוּי לְחֵטְא, הִכְשִׁילוֹ, וְכָל זֶה לְהַרְאוֹת אוֹת וּמוֹפֵת גְּבוּרַת הַתְּשׁוּבָה לְכָל יָחִיד וְיָחִיד עַד כַּמָּה עָלָיו לִהְיוֹת מְעוֹדָד וְיִצִיב לָשׁוּב גַּם כַּאֲשֶׁר נוֹפֵל בְּחֵטְא שֶׁכָּזֶה.

הִלְכָךְ, אַל תִּדְרֹשׁ מֵעַצְמְךָ לַעֲלוֹת הַשָּׁמַיְמָה אַחַר שֶׁרָאִיתָ שֶׁכָּל הִשְׁתַּדְּלֻיּוֹתֶיךָ עָלוּ כִּבְיָכוֹל בַּתֹּהוּ וְשׁוּב נָפַלְתָּ, אֶלָּא תִּמְנֶה וְתִסְפֹּר אֶת הַנִּצָּחוֹנוֹת וְלֹא אֶת הַכִּשָּׁלוֹנוֹת, וְתַאֲמִין שֶׁהַנְּפִילוֹת אֵינָם לַ"מִּשְׁתַּדֵּל" אֶלָּא לְשַׁמֵּשׁ כְּמַטָּרַת אִיתּוּתִים לְמַצָּבוֹ וּמַעֲמָדוֹ זֶה עַתָּה עַל מְנַת לְזָרְזוֹ לִגְדֹר גְּדָרִים וּסְיָגִים נוֹסָפִים, כָּךְ שֶׁאִם יִקַּח לֶקַח חִיּוּבִי זֶה מֵהַנְּפִילָה, יַעֲזֹר לוֹ הַדָּבָר לְהִתְחַזֵּק, אוּלָם אִם מַבָּטוֹ עַל הַנְּפִילָה יִתְפָּרֵשׁ כְּאִיתּוּת לִדְחִיָּה, חָלִילָה שֶׁיָּבוֹא מִכָּךְ לְיֵאוּשׁ וַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת וַאֲסוֹנוֹ יְהֵא הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵעֶצֶם הַנְּפִילָה.

וְהִנֵּה נִסָּיוֹן זֶה שֶׁל חֲלִישׁוּת הַדַּעַת מִתְכִּיפוּת הַיְרִידוֹת וְהָעֲלִיּוֹת, זוֹ עֲבוֹדָה כְּשֶׁלְעַצְמָהּ שֶׁבָּחַר בָּהּ הַבּוֹרֵא לְדוֹרֵנוּ יוֹתֵר מִכָּל הַדּוֹרוֹת, גָּוֶן עֲבוֹדָה שֶׁכָּזוֹ לִהְיוֹת אֵיתָן גַּם כְּשֶׁחֲשֵׁים תְּחוּשָׁה שֶׁל מֵאוּס וּדְחִיָּה מִן הַשָּׁמַיִם זֶהוּ גָּוֶן עֲבוֹדָה שֶׁלֹּא נִתְנַסּוּ בָּהּ כָּל כָּךְ בְּדוֹרוֹת עָבְרוּ כִּי לֹא הָיָה מַגִּיעַ לָהֶם לְהִתְנַסּוֹת בָּזֶה, בְּדוֹרֵנוּ הִתְרַכְּזוּ נְשָׁמוֹת מְיֻחָדוֹת-דּוֹר עִקְבוֹת מְשִׁיחָא, שֶׁעִקַּר תִּקּוּנָם יְהֵא בְּגָוֶן עֲבוֹדָה זוֹ לִהְיוֹת אֵיתָנִים וְיַצִּיבִים גַּם בְּמַשְׁבְּרֵי חֲלִישׁוּת הַדַּעַת, וְלַעֲבֹד אֶת ה' גַּם לְלֹא "הֲרְגָּשִׁים", וּלְלֹא הִתְפַּעֲלוּת וְהִתְלַהֲבוּת, וּלְכָךְ נִקְרָא דּוֹרֵנוּ דּוֹר "הָעֲקֵבִים" שֶׁזֶּהוּ תַּפְקִיד הָעָקֵב, לְלֹא שֵׂכֶל, וּלְלֹא שׂוּם חוּשׁ מֵחוּשֵׁי הָאָדָם-לֵילֵךְ עַל בֹּץ אֲבָנִים וְחָצָץ מִבְּלִי אֹמֶר וּדְבָרִים, תַּפְקִידֵנוּ עַתָּה לַעֲבֹד אֶת ה' מִתּוֹךְ נִסְיוֹנוֹת קָשִׁים שֶׁל הֲלִיכָה עַל בֹּץ וְחָצָץ שֶׁל פִּתּוּיִים וְגֵרוּיִים לְמִינֵיהֶם שֶׁלֹּא הָיוּ מֵעוֹלָם, וְלִדְרֹךְ עֲלֵיהֶם בִּגְבוּרָה וְאַף שֶׁאֵין לָנוּ שׂוּם חוּשׁ וְטַעַם בַּעֲבוֹדָתֵנוּ. וְגָוֶן זֶה שֶׁל עֲבוֹדָה הַטָּל עָלֵינוּ דּוֹר הָעֲקֵבִים, וְאַף שֶׁנִּפְצַע בְּמַהֲלַךְ הֲלִיכָה זוֹ, עָלֵינוּ לְהַמְשִׁיךְ וּלְהַמְשִׁיךְ וְלֹא לָתֵת לַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת לְהִשְׁתַּלֵּט עָלֵינוּ.

וְאַף שֶׁאֵין מִצְוֹתֵינוּ וּמַעֲשֵׂינוּ מַגִּיעִים בְּאֵיכוּתָם וּבְכַמּוּתָם לְמַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל גְּדוֹלֵי הַדּוֹרוֹת שֶׁעָבְרוּ, אוּלָם עָלֵינוּ לְהִתְעוֹדֵד וְלָדַעַת, אָכֵן, מִצְוֹתֵיהֶם שֶׁל הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים הָיוּ כְּאֵשׁ שֶׁל אֲבוּקָה, וְאִלּוּ שֶׁלָּנוּ כְּשֶׁל נֵרוֹנִים קְטַנִּים, אוּלָם הֵמָּה הֵבִיאוּ מִצְוֹת כַּאֲבוּקָה בַּיּוֹם, וְאִלּוּ אָנוּ מְבִיאִים מִצְוֹת כְּנֵרוֹנִים אוּלָם בַּלַּיְלָה. וְנֵרוֹן בַּלַּיְלָה לֹא נוֹפֶלֶת חֲשִׁיבוּתוֹ מֵאֲבוּקָה בַּיּוֹם.

לְרֹב נִסְיוֹנוֹתֵינוּ וּקְשָׁיֵינוּ יֻשְׁנָהּ חֲשִׁיבוּת גְּדוֹלָה לְכָל הִתְגַּבְּרוּת וּמִצְוָה הַנַּעֲשֵׂית הַיּוֹם פִּי כַּמָּה מֵהֶעָבָר. וְהֵמָּה דִּבְרֵי הָאֲרִ"י לְמהרח"ו (כמובא בספר "שבחי מהרח"ו) שֶׁאָמַר לוֹ הָאֲרִ"י עַל דּוֹרוֹ שֶׁל אָז שֶׁהָיוּ צַדִּיקִים וּמְקֻבָּלִים, שֶׁכָּל מַעֲשֶׂה שֶׁלָּהֶם שָׁקוּל כְּהַרְבֵּה שֶׁל דּוֹרוֹת קוֹדְמִים לְרֹב רִבּוּי הַטֻּמְאָה, וּמַה נַּעֲנֶה בְּדוֹרֵנוּ אָנוּ...

שָׁמַעְתִּי מִמּוֹרִי [הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב], כִּי אָדָם הַשָּׁלֵם אִם יִזְדַּמֵּן לוֹ אֵיזֶה בִּטּוּל תּוֹרָה וּתְפִלָּה, יֵשׁ לוֹ לְהָבִין שֶׁגַּם זֶה הוּא בְּיָדוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁדּוֹחֶה אוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּתְקָרֵב יוֹתֵר, בְּסוֹד "שְׁמֹאלוֹ תַּחַת רֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי וְכוּ'" (שיר השירים ח, ג), וְ"דְּבָרַי פִּי חָכָם חֵן". וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהלים טז, ח): "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד". ("תולדות יעקב יוסף", וישב).

"שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד"-דְּהַיְנוּ, גַּם כְּשֶׁה' כִּבְיָכוֹל "לְנֶגְדִּי" וְדוֹחֶה אוֹתִי תָּמִיד, עִם כָּל זֶה "שִׁוִּיתִי ה'"-לַדַּעַת שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ לְטוֹבָתִי.

ס. גם על אמונה יש להתפלל

בְּסֵפֶר "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" מְסַפֵּר עַל אֶחָד מִגְּדוֹלֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹר שֶׁהֵאִיר אֶת הָעוֹלָם בְּצִדְקוּתוֹ וּבְקִדֻּשָּׁתוֹ, וּבְתוֹחֶלֶת עֲבוֹדָתוֹ נֶאֱחָזוּ בּוֹ בְּלִבּוּלֵי אֱמוּנָה, רַחְמָנָא לִצְלַן, וְהַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זי"ע צָפָה זֹאת בְּרוּחַ קָדְשׁוֹ, וּבָיְדָעוֹ אֶת כֹּחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה נַעֲלָה הוּא יָכוֹל לְהַגִּיעַ, נָסַע בְּמֶיְחָד לְמָקוֹמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק, וְנִגַּשׁ אֵלָיו וְאָמַר לוֹ: "גַּם עַל זֶה עָלֶיךָ לְהִתְפַּלֵּל לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ...", הַיְנוּ, שֶׁגַּם עַל עֶצֶם הָאֱמוּנָה צְרִיכִים לְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁנִּזְכֶּה לֶאֱמוּנָה טְהוֹרָה, לְבִטָּחוֹן חָזָק וְאֵיתָן בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְאוֹתוֹ צַדִּיק אָמַר שֶׁהַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הִצִּיל אֶת נַפְשׁוֹ עַל יְדֵי זֶה. עַד כָּאן.

כִּי יֵשׁ הַטּוֹעִים וְחוֹשְׁבִים שֶׁמִּי שֶׁחָזָק בֶּאֱמוּנָה-מִתְפַּלֵּל, אוּלָם אֵין מְבִינִים שֶׁגַּם מִי שֶׁחַלָּשׁ בֶּאֱמוּנָה חַיָּב לְהִתְפַּלֵּל שֶׁתִּתְחַזֵּק אֱמוּנָתוֹ, וּבִפְרָט בְּיָמֵינוּ שֶׁהָאֶפְשָׁרוּת הַיְחִידָה לְקִיּוּמֵנוּ וּלְבִלְתִּי נִמְעַד וְנִתְמוֹטֵט הִיא רַק הָאֱמוּנָה, וּכְמוֹ שֶׁהֶאֱרַכְנוּ בִּתְחִלַּת הַסֵּפֶר, כַּמָּה יָפָה הִיא הַצָּעָקָה יוֹם יוֹם לַה', שֶׁיִּסַּע בְּלִבֵּנוּ אֱמוּנָתוֹ, וּנְהֵא חֲזָקִים בֶּאֱמוּנָתֵנוּ כְּיִתֵּד בַּל יִמּוֹט, וּבְהִתְבּוֹנְנוּת מַעֲמִיקָה בְּרִבּוֹתֵינוּ גְּדוֹלֵי הַדּוֹרוֹת הָכֵיצַד הָיְתָה הָאֱמוּנָה וְהַבִּטָּחוֹן תְּקוּעָה בְּלִבָּם, וְהַתְּמִימוּת בַּה' הָיְתָה נְתִיבָתָם בְּכָל אֹרוּעֵי חַיֵּיהֶם, וְעַל אַף הֱיוֹתָם בַּעֲלֵי חָכְמָה וּתְבוּנָה עַד כִּי שַׂעֲרַת רֹאשָׁם עָבָה הִיא מִמַּתְנֵינוּ בְּחָכְמָה וּבְפִלְפּוּל, עִם כָּל זֶה הִתְמִימוּ עִצָּמָם עִם ה' כִּבְהֵמָה וּכְבַעַר, וְזָכוּ לַחָכְמָה הָאֲמִתִּית וְלַיְדִיעָה הָאֲמִתִּית שֶׁהִיא דָּוְקָא לְדַעַת שֶׁאֵין הָאָדָם יוֹדֵעַ מְאוּמָה מֵהַנְהָגַת ה', וּכְשֶׁנִּתְבּוֹנֵן בָּזֶה נַחְמֹד וּנְצַפֶּה שֶׁתִּקְבַּע גַּם בְּלִבּוֹתֵינוּ מִדָּה זוֹ שֶׁל הָאֱמוּנָה וְהַתְּמִימוּת בַּה', וְעַל מִדָּה זוֹ נִזְעָק וְנִתְפַּלֵּל לַה' יוֹם יוֹם שֶׁיִּסַּע אוֹתָהּ בְּקִרְבֵּנוּ וּבְקֶרֶב זַרְעֵנוּ וְזֶרַע זַרְעֵנוּ עַד עוֹלָם.

כְּשֶׁשָּׁהָה הַגָּאוֹן רַבִּי יְחֶזְקֵאל אַבְרָמְסְקִי זצ"ל בְּגָלוּת סִיבִּיר, הוּא הִגִּיעַ כְּשֶׁרַק בְּגָדִים קַלִּים מְכַסִּים אֶת גּוּפוֹ. נוֹסָף לְכָךְ, הָיָה עָלָיו לָרוּץ יָחֵף עַל הַשֶּׁלֶג בְּכָל בֹּקֶר, וְכָל זֹאת, כְּשֶׁהַטֶּמְפֶּרָטוּרָה הִגִּיעָה לְאַרְבָּעִים מַעֲלוֹת מִתַּחַת לְאֶפֶס. אֲנָשִׁים רַבִּים קָפְאוּ מִקֹּר וּמֵתוּ.

נָשָׂא הָרַב עֵינָיו לַשָּׁמַיִם וְאָמַר: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אָמְנָם 'צִנִּים וּפַחִים בְּיַד אָדָם', כִּי בְּיָדוֹ שֶׁל אָדָם לְהִשָּׁמֵר מֵהֶם, אֲבָל בְּמַצְבֵי הַיּוֹם בָּטֵל טַעַם זֶה, כִּי הָרְשָׁעִים הַלָּלוּ אֵינָם מְנִיחִים לִי לְחַמֵּם אֶת גּוּפִי. נִמְצָא, שֶׁחוֹבַת הַשְּׁמִירָה חוֹזֶרֶת אֵלַיִךְ... אִם כֵּן, אֲנִי מִתְחַנֵּן: 'שָׁמְרֵנִי קֵל כִּי חָסִיתִי בָּךְ'".

וּרְאֵה זֶה פֶּלֶא, הָרַב, שֶׁבְּיַלְדוּתוֹ הָיְתָה אִמּוֹ עוֹטֶפֶת אֶת גּוּפוֹ בְּצֶמֶר גֶּפֶן מֵחֲמַת חֻלְשָׁתוֹ, וְהָיָה מִצְטַנֵּן מִכָּל רוּחַ מְצוּיָה, לֹא חָלָה שָׁם אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת!

פרק ב - מבחנים לאמתות הבטחון

א. עבדות מחיי היום יום למבחן האמונה

אֲנָשִׁים רַבִּים רוֹאִים שֶׁאֵינָם דּוֹאֲגִים וּמְפַחֲדִים וְתוֹלִים זֹאת בְּבִטְחוֹנָם בַּה' בְּעוֹד שֶׁלְּמַעֲשֶׂה זֶהוּ בִּטְחוֹנָם הָעַצְמִי. יֵשׁ אֲפָנִים שׁוֹנִים בָּהֶם יָכוֹל הָאָדָם לִבְחֹן אֶת עַצְמוֹ הַאִם בֶּאֱמֶת בּוֹטֵחַ הוּא בַּה', וְנָבִיא כַּמָּה מֵהֶם, וּמַה תּוֹעֶלֶת שֶׁמֻּבְיָא הַבִּטָּחוֹן לַעֲבוֹדַת ה' מִסֵּפֶר "חוֹבַת הַלְּבָבוֹת" שַׁעַר הַבִּטָּחוֹן, וּמִמַּה שֶׁנִּמְצָא בִּשְׁאָר הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים.

מִבְחָן א: מוּבָא בְּחוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת (שער הביטחון פ"א): "שֶׁיִּשׁ לְבַעַל הַבִּטָּחוֹן מְנוּחַת הַנֶּפֶשׁ מֵהַדְּאָגוֹת הַמְאַפְשְׁרוֹת לוֹ לְהִתְמַסֵּר לַעֲבוֹדַת ה'". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. בָּזֹאת יִבְחַן הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ הַאִם שָׂרוּי הוּא בְּשַׁלְוָה וּבְרִגְיעָה בִּלְעֲדֵי הַסִּבּוֹת כְּמוֹ עִמָּהֶן, וְיִבְחַן אֶת פַּחְדּוֹ וְדַאֲגָתוֹ כַּאֲשֶׁר רוֹפֵא, חַס וְחָלִילָה, נוֹאַשׁ מִבְּרִיאוּתוֹ, אוֹ, חַס וְחָלִילָה, כַּאֲשֶׁר מְקוֹר פַּרְנָסָתוֹ נִסְתַּם, כִּי הֲלֹא הַבִּטָּחוֹן מְחַיֵּב לִהְיוֹת בְּאוֹתוֹ מַצָּב שֶׁל שַׁלְוָה עִם הַסִּבּוֹת וּבִלְעֲדֵיהֶן.

מִבְחָן ב: "שֶׁאֵין הוּא תָּלוּי בִּבְנֵי אָדָם, וְהוּא לֹא מְצַפֶּה לְעֶזְרָתָם וְלֹא מִשְׁתַּדֵּל לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֵיהֶם, וְהוּא לֹא מַחְנִיף לָהֶם וְלֹא מַסְכִּים עִמָּהֶם בִּדְבָרִים הַנּוֹגְדִים לַעֲבוֹדַת ה' וְלֹא מְפַחֵד מֵהֶם וְלֹא מְהַסֵּס מִלְּהוֹכִיחָם".

מִבְחָן ג: הַאִם מִסְתַּפֵּק הוּא בְּמָמוֹנוֹ אוֹ שׁוֹאֵף לְהַגְבִּיר אֶת הוֹנוֹ וְלֹא שָׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ. הַבּוֹטֵחַ הָאֲמִתִּי יוֹדֵעַ שֶׁדַּי לוֹ בְּהִשְׁתַּדְּלוּת מוּעֶטֶת כְּדֵי שֶׁתִּשְׁרֶה הַבְּרָכָה בְּעֶזְרַת ה'. לְעֻמַּת זֹאת הַמִּשְׁתַּדֵּל בְּכָל כֹּחוֹ מוֹכִיחַ שֶׁאֱמוּנָתוֹ תְּלוּיָה בַּסִּבּוֹת, וְחוֹשֵׁשׁ שֶׁבִּלְעֲדֵיהֶן תִּמְעַט פַּרְנָסָתוֹ. כֵּן הָיָה הָרַב הַצַּדִּיק אֱלִיָּהוּ לָאפִיַאן זצ"ל אוֹמֵר, שֶׁהַהִסְתַּפְּקוּת וְהַבִּטָּחוֹן שְׁלוּבוֹת זוֹ בָּזוֹ. כֵּן כָּתַב בַּשֶּׁלְ"ה בְּשַׁעַר הָאוֹתִיּוֹת אוֹת ס' סְפוּק.

מִבְחָן ד: הַכַּעַס. כַּאֲשֶׁר נַעֲשָׂה דָּבָר שֶׁלֹּא לִרְצוֹנוֹ, יִבְחַן אִם כּוֹעֵס הוּא. אִם בִּטְחוֹנוֹ בַּה' חָזָק, מַאֲמִין שֶׁגַּם בְּהֶעְדֵּר הַסִּבָּה לֹא יֵעָדֵר כָּל צָרְכּוֹ, וְכָךְ לֹא יַגִּיעַ לִידֵי כַּעַס. עַל כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "כָּל הַכּוֹעֵס כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה", מִשּׁוּם שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה הִיא שְׁלִילַת הָאֱמוּנָה שֶׁהַכֹּל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ. זוֹהִי בְּדִיּוּק דַּרְכּוֹ שֶׁל הַכּוֹעֵס-הֱיוֹת שֶׁמַּאֲמִין הוּא בַּמְקֻרֶה, כּוֹעֵס בְּהֶעְדְּרוֹ,

כַּמּוּבָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (צ, י) שֶׁהִקְפִּיד הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה כְּשֶׁאָמַר לְבָנָיו "לָמָּה הֲרֵעֹתֶם לִי לְהַגִּיד לָאִישׁ הַעוֹד לָכֶם אָח" (בראשית מג, ו), וּכְאִלּוּ תָּלָה אֶת צָרָתוֹ בְּסִבַּת בָּנָיו שֶׁהֵם גָּרְמוּ לִירִידַת בִּנְיָמִין לְמִצְרַיִם, וְהָיָה לוֹ לְהַאֲמִין שֶׁכָּךְ גָּזַר ה'.

מִבְחָן ה: הַקִּנְאָה וְצָרוּת הָעַיִן. יִרְאֶה בְּעַצְמוֹ הַאִם צַר לוֹ בְּשָׁמְעוֹ בְּשׂוֹרָה טוֹבָה כְּעֹשֶׁר וְכַדּוֹמֶה הַנִּשְׁפָּע לַחֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁמִּשְׁתַּתֵּף הוּא בְּשִׂמְחָתוֹ, וּכְמוֹ כֵן כְּשֶׁחַס וְחָלִילָה שׁוֹמֵעַ דִּבַּר צָרָה עַל חֲבֵרוֹ בֶּן אֱמוּנוּתוֹ אוֹ הַמִּתְחָרֶה עִמּוֹ-הַאִם שָׂמֵחַ הוּא אוֹ עָצֵב, בָּזֹאת נִכֶּרֶת אֱמִתּוּת בִּטְחוֹנוֹ. הַבּוֹטֵחַ יוֹדֵעַ שֶׁאֵין אָדָם נוֹגֵעַ בְּמוּכָן לַחֲבֵרוֹ כְּמִלֹּא נִימָה, וּמַה שֶּׁמַּגִּיעַ לוֹ אַף אָדָם לֹא יוּכַל לְקַחַת מִמֶּנּוּ, וְדָבָר שֶׁלֹּא מַגִּיעַ לוֹ-שׁוּם הִשְׁתַּדְּלוּת שֶׁבָּעוֹלָם לֹא תַּעֲזֹר לוֹ לְהַשִּׂיגוֹ. עַל כֵּן צָרִיךְ לִשְׂמֹחַ בְּכָל מַעֲשֵׂי ה' וְהַנְהָגָתוֹ בְּעוֹלָמוֹ. יְתֵרָה מִזּוֹ, הַקִּנְאָה הִיא מַמָּשׁ כְּכְפִירָה, שֶׁמֵּרְאֶה בָּזֹאת שֶׁדַּעְתּוֹ אֵינָהּ נוֹחָה מֵהַנְהָגַת הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וּלְפִי דַּעְתּוֹ הָיְתָה צְרִיכָה לִהְיוֹת הַהַנְהָגָה בְּאֹפֶן שׁוֹנֶה.

מִבְחָן ו: הַגַּאֲוָה. גַּם עַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "כָּל הַמִּתְגָּאֶה כְּאִלּוּ כּוֹפֵר בָּעִקָּר וְעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה", וּמֵאוֹתוֹ הַטַּעַם כְּדִלְעֵיל, כִּי מַעֲשֵׂהוּ כְּמַעֲשֵׂה הָעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה-שֶׁמַּאֲמִין בְּעַצְמוֹ וּבְכֹחוֹ, "כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה", וְעַל כֵּן מִתְגָּאֶה. לוּ הָיָה מֵשִׂים בִּטְחוֹנוֹ בַּה', הָיָה יוֹדֵעַ וּמֵבִין שֶׁאֵין לָאָדָם לְיַחֵס לְכֹחוֹ וּלְעַצְמִיּוּתוֹ שׁוּם פְּעֻלָּה וְהַצְלָחָה, וְהַגַּאֲוָה וְהַגְּדֻלָּה-לְחֵי הָעוֹלָמִים.

מִבְחָן ז: בְּטוּל תּוֹרָה וּתְפִלָּה. הַבּוֹטֵחַ בַּה' לֹא יְבַטֵּל אֶת קְבִיעוּת תּוֹרָתוֹ וּזְמַן תְּפִלָּתוֹ בִּשְׁבִיל עֶסֶק מַשָּׂא וּמַתָּן, כִּי יַאֲמִין שֶׁאֵין בִּיכֹלֶת שׁוּם מְנִיעַת מַשָּׂא וּמַתָּן לְהַפְסִיד חֶלְקוֹ שֶׁנִּקְצַב לוֹ מִשָּׁמַיִם, וּבִפְרָט כְּשֶׁנִּמְנָע הוּא מִמַּשָּׂא וּמַתָּן עֲבוּר תּוֹרָה וּתְפִלָּה, בְּוַדַּאי יִשְׁלַח לוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר כֶּפֶל כִּפְלַיִם.

מִבְחָן ח: הוֹצָאוֹת שַׁבָּת, הוֹצָאוֹת בָּנָיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה, לִצְדָקָה וְכוּ'-הַבּוֹטֵחַ בַּה' לֹא יִמְנַע מֵהוֹצָאוֹת אֵלּוּ בֶּאֱמוּנָתוֹ שֶׁהַכֹּל נִקְצַב מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִלְּבַד הוֹצָאוֹת אֵלּוּ.

מִבְחָן ט: עוֹד מִסִּימָנֵי הַבּוֹטֵחַ-שֶׁנּוֹתֵן הוֹדָאָה עַל כָּל שֶׁפַע וְטוֹבָה שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶן, וּכְשֶׁלֹּא נוֹתֵן הוֹדָאָה, מַרְאֶה שֶׁמִּיַּחֵס הַשֶּׁפַע לְכֹחוֹ, כֵּן מוּבָא בְּסֵפֶר "קַב הַיָּשָׁר". וְדָבָר זֶה הַשֵּׂכֶל מְחַיְּבוֹ, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁמְּקַבֵּל מֵחֲבֵרוֹ מַתָּנָה בְּעֶרֶךְ פְּרוּטוֹת אוֹ עַל כָּל טוֹבָה וְחֶסֶד שֶׁעוֹשֶׂה לוֹ חֲבֵרוֹ-תֵּכֶף נוֹתֵן לוֹ הוֹדָאוֹת וּבְרָכוֹת, וְאִלּוּ כְּשֶׁמְּזַדַּמֵּן לוֹ רֶוַח שֶׁבָּא לוֹ מִמַּשָּׂא וּמַתָּן וְכַדּוֹמֶה, אֲפִלּוּ רֶוַח גָּדוֹל-אֵין נוֹתֵן תּוֹדָה לַה' יִתְבָּרַךְ, בָּזֶה מַרְאֶה שֶׁמִּיַּחֵס זֹאת לְעֹצֶם יָדוֹ.

מִבְחָן י: הַמַּאֲמִין בֶּאֱמֶת בּוֹחֵל וְסוֹלֵד מִמְּעוֹנָנִים, מְכַשְּׁפִים, מְנַלֵּי עֲתִידוֹת לְמִינֵיהֶם, וְאַף מִתְרַחֵק מְאֹד מֵחֲכְמֵי כַּף הַיָּד וְחָכְמַת הַפַּרְצוּף הַמְזַיְּפִים הַרְבֵּים שֶׁיֵּשׁ בְּיָמֵינוּ. מִלְּבַד הָאִסּוּר הֶחָמוּר הַכָּרוּךְ בַּהֲלִיכָה אֵצֶל שֶׁכָּאֵלּוּ, עוֹד מַכְחִישׁ אָצְלוֹ אֶת הֱאֱמוּנָה הַתְּמִימָה,

וְכַנֶּאֱמָר (דברים יח, יג): "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ", שֶׁהַזְהַרְנוּ בָּזֶה לֹא לַחְקֹר אַחַר הָעֲתִידוֹת. הַמַּאֲמִין הָאֱמִתִּי פּוֹנֶה בְּכָל הִצְטָרְכִיּוֹתָיו בִּתְפִלָּה וּבְתַחֲנוּנִים יָשָׁר לַכְּתֹבֶת, וְכַנֶּאֱמָר (תהלים קמה, יח): "קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו", וְאֵינוֹ נִבְהָל וְלֹא מִתְפַּחֵד מִשּׁוּם כְּשָׁפִים וּקְשָׁרִים, בִּהְיוֹתוֹ יוֹדֵעַ כִּי גַּם הֵמָּה כְּפוּפִים לִגְזֵרַת אֵ-ל עֶלְיוֹן עַל מִי וְעַד כַּמָּה יִשְׁלְטוּ בָּאָדָם, וְעוֹד דַּע כִּי בְּכֹחַ אֱמוּנַת "אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ" יֵשׁ לְשַׁבֵּר אֶת כָּל הַקְּשָׁרִים וְהַכְּשָׁפִים שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִשְׁלֹט עָלָיו, וְגַם אִם כְּבָר שָׁלְטוּ עָלָיו-שֶׁיֵּרְדוּ מִמֶּנּוּ וְהָיוּ כְּלֹא הָיוּ. (ומבואר עניין זה באריכות בספר "נפש החיים" שער ג' פרק יב)

מִבְחָן יא: הַמַּאֲמִין בַּפַּרְנָסָה שֶׁהִיא מֵאֵת ה' לֹא יִמָּנַע מִלִּמְסֹר בָּנָיו לְתַלְמוּדֵי תּוֹרָה וְלִישִׁיבוֹת קְדוֹשׁוֹת דַּוְקָא, הַמַּאֲמִין לֹא יִדְאַג כְּלָל לַעֲתִיד פַּרְנָסָתָם וּבִפְרָט כְּשֶׁהוּא עַל חֶשְׁבּוֹן סַכָּנַת קִפּוּחַ נִשְׁמָתָם-לְמָסְרָם חָלִילָה לְחִנּוּךְ בִּלְתִּי טָהוֹר, וּכְמוֹ כֵן הַמַּאֲמִין לֹא יִמָּנַע מִתֵּת אֶת בְּתּוֹ לְחָתָן תַּלְמִיד חָכָם וִירֵא שָׁמַיִם הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה יוֹם וְלַיְלָה, וְלֹא יִדְאַג וִירַחֵם עַל עֲתִידָהּ שֶׁל בְּתּוֹ, כִּי יַאֲמִין בַּמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֵּשׁ לָחֶם.

ב. מבחני אמונה עצמיים

הֲכִיצַד תְּגוּבָתִי בְּמַצָּב שֶׁל אִי שְׁבִיעוּת רָצוֹן בְּמִקְרִים כְּגוֹן:

1. בְּדִיּוּק כְּשֶׁהִגַּעְתִּי הַבַּנְק נִסְגַּר... הַמַּכֹּלֶת נִסְגְּרָה... אוֹ הָאוֹטוֹבּוּס נָסַע...
2. לְאַחַר הַמְתָּנָה מוֹרֶטֶת עֲצַבִּים בַּתּוֹר, הִתְבָּרֵר שֶׁשָּׁכַחְתִּי מִסְמָךְ אוֹ חֶסְרָה חֲתִימָה וְעָלַי לְהִגָּרֵר שֵׁנִית לַמָּקוֹם הַבִּלְתִּי נִסְבָּל אֶצְלִי...
3. הַיּוֹם אֵין אֲרוּחַת צָהֳרַיִם-לֶאֱכֹל רַק מַמָּה שֶׁיֵּשׁ!...
4. אֵין לְהַיּוֹם בֶּגֶד מְכֻבָּס אוֹ מְגֹהָץ-לִלְבֹּשׁ רַק מַמָּה שֶׁיֵּשׁ!...
5. הַמִּשְׁקָפַיִם נָפְלוּ וְנִשְׁבְּרוּ... קְעָרָה יְקָרָה נָפְלָה וְנִשְׁבְּרָה... הַמְכוֹנַת כְּבִיסָה אוֹ הַמְקָרֵר נִתְקַלְקְלוּ...
6. הֶחָבֵר, הָאִשָּׁה, הַבֵּן אוֹ הַבַּת עָשׂוּ טָעוּת בְּדִבּוּר אוֹ בְּמַעֲשֶׂה בְּכַוָּנָה אוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה וְגָרְמוּ לִי הֶפְסֵד אוֹ בּוּשָׁה...
7. הֶחָבֵר, הָאִשָּׁה, הַבֵּן אוֹ הַבַּת מְסָרְבִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹנִי, אוֹ כְּשֶׁבִּקַּשְׁתִּי לֹא נִתְבַּצְּעָה עַל יָדָם לַמְרוֹת הַבְטָחָתָם לַעֲשׂוֹתָהּ.
8. זְמַנִּי לָחוּץ בְּיוֹתֵר וּבְדִיּוּק אָז נֶאֱבַד לִי הָאַרְנָק, הַתְּעוּדַת זְהוּי, מִסְמָךְ כָּל שֶׁהוּא, הַמַּפְתְּחוֹת, אוֹ אָז... הָאוֹטוֹ לֹא מַתְנִיעַ...!
9. נָפְלָה טָעוּת וּשְׁגִיאָה בְּמִלְאכָה, בְּסַפְּרוּת, צִיּוּר, חִבּוּר, אוֹ שְׁאָר מְלָאכָה הַמַּצְרִיכָה טֹרַח רַב אוֹ מָעַט.
10. קִבַּלְתִּי פִּטּוּרִין מֵהַכּוֹלֵל, מֵהָעֲבוֹדָה.

11. וַתֹּמֶר עַל יְדֵי הַמּוֹכֵר שֶׁלָּקַח מִמֶּנִּי יוֹתֵר, וְכֵן כֵּיצַד אֲנִי מַגִּיב כַּאֲשֶׁר "בְּטִפְּשׁוּתִי" שִׁלַּמְתִּי יוֹתֵר, וְלוּ הָיִיתִי פּוֹקֵחַ עֵינַיִם אוֹ מְבָרֵר הָיִיתִי יָכוֹל לְהַשִּׂיג בְּפָחוֹת. וְכֵן כַּאֲשֶׁר שָׂגִיתִי בִּלְשׁוֹנִי וְגָרַמְתִּי בְּכָךְ הֶפְסֵד לְעַצְמִי, כֵּיצַד תְּגוּבָתִי, הֲמַאֲשִׁים אֲנִי אֶת עַצְמִי אוֹ מִתְבַּטֵּל לַגּוֹזֵר?!

12. נִגְרָמָה לִי עָגְמַת נֶפֶשׁ מִבַּעַל מְלָאכָה שֶׁאֵינוֹ מְבַצֵּעַ מְלַאכְתּוֹ בַּזְּמַן הַנִּקְבָּע אוֹ כְּפִי שֶׁנִּקְבַּע.

13. הָכֵיצַד וְאֵיךְ מִדַּת הָרְגִיעָה וְהַשַּׁלְוָה אֶצְלִי בְּמַצָּב שֶׁל חֹלִי, כְּשֶׁהִיא מִתּוֹךְ תִּקְוָה לִרְפוּאַת הָרוֹפֵא, בְּיַחַס לַתִּקְוָה לִרְפוּאָה מֵרְפוּאַת הָרוֹפֵא כָּל בָּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת.

14. כְּמוֹ כֵן עַד כַּמָּה מַגִּיעַ הַפַּעַר בֵּין הַצַּעַר וְהַדְּאָגָה שֶׁבִּתְקוּפַת הַבַּטָּלָה אוֹ הֶפְסֵד, בְּיַחַס לְרַגַּע וְהַשַּׁלְוָה שֶׁבִּתְקוּפַת שִׂגְשׂוּג.

15. עַד כַּמָּה הַהַשְׁקָעָה בְּעִדַּן צָרָה בִּדְרָכִים טְבָעִיִּים לְעֻמַּת הַהַשְׁקָעָה בִּדְרָכִים רוּחָנִיִּים, כְּגוֹן הַשְׁקָעַת צְדָקָה גְּמַ"ח תְּרוּמָה לִישִׁיבוֹת, לְעֻמַּת הַהַשְׁקָעָה בְּרוֹפְאִים אוֹ בְּשָׂרִים וּנְגִידִים.

16. הֲבוֹשׁ אֲנִי מִפְּנֵי הַמַּלְעִיגִים מִלְּבַשׁ בְּגָדֵי הַמָּסָרְתִּיִּים, אוֹ מִלַּעֲשׂוֹת מִצְוֹות ה' בְּפָנֵיהֶם, אוֹ מִלְּהַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם בְּשִׂיחָתִי אִתָּם וְאַף שֶׁזּוֹ אֵינָנָּה שְׂפָתָם, וְאַף שֶׁעָלוּל נֶסַח דִּבּוּר אוֹ לְבוּשׁ שֶׁכֻּוָּנָה לִדְחוֹת אֶת תּוֹעֲלְתִּי מֵהֶם...

17. הֲכֵיצַד חָשׁ אֲנִי אֶת אֱמוּנַת "אֵין אָדָם נוֹגֵעַ בַּמּוּכָן לַחֲבֵרוֹ וַאֲפִלּוּ כְּמִלְא נִימָה". כֵּיצַד טוֹב הָעַיִן שֶׁלִּי בְּמִקְרֵי שִׂגְשׂוּג אֵצֶל הֶחָבֵר, כַּחֲתָנָה, הֻלֶּדֶת בֵּן, קְנִיַּת מְכוֹנִית, קְנִיַּת דִּירָה, וְכַדּוֹמֶה.

18. כֵּיצַד תְּגוּבָתִי בְּחִפּוּשׂ שִׁדּוּךְ כַּאֲשֶׁר הַצַּד הַשֵּׁנִי שׁוֹלֵל אֶת הַהַצָּעָה, וּבִפְרָט כְּשֶׁבְּעֵינַי הָיְה רָצוֹן וּמְשִׂיכָה לְאוֹתוֹ זִוּוּג, אוֹ כְּמוֹ כֵן בִּשְׁלִילַת הַתְּשׁוּבָה לַעֲבוֹדָה אוֹ לִישִׁיבָה אוֹ לְכוֹלֶל, אוֹ לִקְנִיַּת דִּירָה מְכוֹנִית וְכַדּוֹמֶה.

19. הִשְׁתַּמְּשׁוּת בְּאָפְנֵי הַהִשְׁתַּדְּלוּת לְעֻמַּת הַבִּטָּחוֹן, הַאִם הִנָּם לְאַחַר עִיּוּן וְהִתְיַעֲצוּת אִם אֵין בָּהֶם הַפְרָזָה וּסְתִירָה לְמִדַּת הַבִּטָּחוֹן.

20. כֵּיצַד מַצַּב עֶמְדָּתִי וְיִשּׁוּב דַּעְתִּי כְּשֶׁהִנְנִי נִקְלָע לְדְאָגָה מִפְּנֵי עֶצֶם הַחַיִּים, דְּאָגָה מֵחֹלִי, דַּאֲגַת הַפַּרְנָסָה, דַּאֲגַת חִתּוּן הַיְלָדִים וּבְרִיאוּתָם, דַּאֲגַת מִשְׁפָּט, דַּאֲגַת מִסִּים אוֹ הֶפְסֵד, וּכְמוֹ כֵן עַד כַּמָּה הִשְׁתַּדְּלוּתִי בָּהֶם לְעֻמַּת הַבִּטָּחוֹן בַּה'.

21. עַד כַּמָּה הַרְגָּשָׁתִי צַעַר וּכְאֵב עַל הַשְׁפָּלַת וְחִלּוּל כְּבוֹד שָׁמַיִם, לְעֻמַּת הַרְגָּשָׁתִי בְּהַשְׁפָּלַת וְחִלּוּל כְּבוֹדִי.

22. הָרֹגַע וְהַשַּׁלְוָה מֵאוֹיְבֵינוּ הַסּוֹבְבִים אוֹתָנוּ, מֵהֵיכָן נוֹבֵעַ אֶצְלִי? מִידִיעָה בְּכֹחַ צָבָא הַהֶגָנָה הָעוֹמֵד עַל הַמִּשְׁמָר אוֹ מִידִיעָה בְּכֹחַ הָרוֹעֶה הַשּׁוֹמֵר.

23. הֶמְזְדַּהֶה אֲנִי עִם הַפַּרְשָׁנִים לְצַיֵּת לְדִבְרֵי הַכְּפִירָה וְהַמִּינוּת שֶׁלָּהֶם, אוֹ שֶׁהִנְנִי מַרְגִּישׁ סְלִידָה בִּשְׁמִיעַת דִּבְרֵיהֶם [שֶׁהֲרֵי זֶה פָּשׁוּט, כְּשֶׁפַּרְשָׁן כּוֹפֵר בַּה' מַסְבִּיר אֶת אֵרוּעֵי הָעוֹלָם עַל פִּי דַּעְתּוֹ הַמּוּבָלֶת וּמְדֻרֶכֶת בִּכְפִירָה, הֲרֵי הוּא כְּאוֹמֵר "אֵין אֱלֹקִים"! וְכָל הַמְצִיאוּת הַקַּיֶּמֶת הִיא מִפְּנֵי סִבָּה זוֹ אוֹ זוֹ חַס וְחָלִילָה, הַמְסַגֵּל אֲנִי לִשְׁמֹעַ דְּבָרָיו אוֹ שֶׁזֶּה מַפְרִיעַ לִי, וְעַל כֵּן מְנַתֵּק אֲנִי מִיָּד אֶת הָרַדְיוֹ].

24. הֲיוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁאֱמוּנָה הִנָּהּ שַׂיֶּכֶת גַּם בְּעִנְיְנֵי רוּחָנִיּוּת, לְהִסְתַּפֵּק וּלְהַאֲמִין שֶׁבְּהֶתְאֵם לַכֵּלִים וְהָאֶפְשָׁרִיּוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לִי צָרִיךְ אֲנִי אִתָּם לַעֲבֹד אֶת ה', וְלֹא לְהִסְתַּכֵּל עַל חֲבֵרַי שֶׁהִנָּם מֻצְלָחִים יוֹתֵר, וּכְמוֹ כֵן לֹא לְהִסְתַּכֵּל עַל כִּי הַכֵּלִים וְהָאֶפְשָׁרִיּוֹת שֶׁלָּהֶם יוֹתֵר מְבֹרָכִים מִשֶּׁלִּי?!

25. כְּשֶׁנּוֹשַׂעְתִּי עַל יְדֵי בָּשָׂר וָדָם, רוֹפֵא, עוֹרֵךְ דִּין, מְנַהֵל עֲבוֹדָה, שַׂר, מַהִי מִדַּת הַעֲרָכָתִי וְהוֹדָאָתִי לַבּוֹרֵא כְּלַפֵּי מִדַּת הַהוֹדָאָה וְהַהַעֲרָכָה לָאֱמָצָעִים הַנַּ"ל.

26. כְּמוֹ כֵן כְּשֶׁרָוַח לִי מֵרַעֲבוֹנִי עַל יְדֵי הָאֲכִילָה וְהַשְׁתִיָּה, וְכֵן כְּשֶׁרָוַח לִי מִכְּאֵבַי עַל יְדֵי הַתְּרוּפָה, מַהִי מִדַּת הִתְיַחֲסוּתִי לַבּוֹרֵא כְּלַפֵּי הִתְיַחֲסוּתִי לַגּוֹרֵם, וְאֶת זֶה נָתַן לְבָחוֹן בְּאֵיכוּת כַּוָּנַת בִּרְכוֹתַי.

27. כֵּיצַד הִנְנִי מְקַבֵּל אֶת אַכְזָבָתִי מֵחִנּוּךְ הַיְלָדִים, שֶׁגַּם בָּזֶה יֵשׁ לִרְאוֹת הַשְׁגָּחָה אַחַר שֶׁהִשְׁתַּדַּלְתִּי לַעֲשׂוֹת אֶת אֲשֶׁר בִּיכָלְתִּי, וְעִם כָּל זֶה נֶחְלְתִּי אַכְזָבָה.

28. כֵּיצַד הִנְנִי מְקַבֵּל אֶת אַכְזָבָתִי מִבַּת זוּגִי, כְּשֶׁהַמְדֻבָּר בְּאִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ תּוֹאֶמֶת לִי אוֹ כְּשֶׁאֵינָהּ נוֹהֶגֶת כִּרְצוֹנִי.

29. כֵּיצַד הִנְנִי מְקַבֵּל אֶת אַכְזָבָתִי כְּשֶׁאֲנִי דְּחוּי וְלֹא רָצוּי אוֹ נָטוּל חֵן בְּעֵינֵי הַסּוֹבְבִים אוֹתִי.

30. כֵּיצַד הִנְנִי מִתְיַחֵס לְיַחַס עוֹיֵן אוֹ כְּשֶׁאֲנִי נָתוּן לְיַחַס הַמַּפְלֶה אוֹתִי לְרָעָה בָּעֲבוֹדָה, אוֹ בַּיְשִׁיבָה וְכַדּוֹמֶה.

31. מַה מַּצְבִי בֶּאֱמוּנַת "הַכֹּל קָצוּב מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה חוּץ מֵהוֹצָאוֹת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, וְהוֹצָאוֹת בָּנָיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה", וְכֵיצַד אֲנִי נוֹהֵג כַּאֲשֶׁר נִצְרָךְ מוֹרֶה פְּרָטִי לְסִיּוּעַ בְּלִמּוּדֵי הַבֵּן.

32. מַהִי אֱמוּנָתִי בְּהַבְטָחַת "עַשֵּׂר בַּשְׁבִיל שֶׁתִּתְעַשֵּׁר", אוֹ בְּדִבְרֵי חֲזַ"ל "לְעוֹלָם אֵין אָדָם מַעֲנִי מֵהַצְדָּקָה".

33. בְּאֵיזוֹ הִתְרַגְּשׁוּת וּבְאֵיזוֹ צִפִּיָּה חָשׁ אֲנִי בֶּאֱמוּנַת הַתּוֹעֶלֶת מִפְּנִיָּתִי לַה' בִּתְפִלָּה וּבְתַחֲנוּנִים, בְּיַחַס לִתְחוּשַׁת אֱמוּנַת הַתּוֹעֶלֶת מִפְּנִיָּתִי לְבָשָׂר וָדָם.

34. הַאִם מִתְפַּתֶּה אֲנִי לְסַדֵּר סִדּוּרֵי עִנְיָנַי עַל חֶשְׁבּוֹן לִמּוּד אוֹ תְּפִלָּה קְבוּעָה בַּצִּבּוּר, אוֹ הַאִם פּוֹגֵעַ אֲנִי בְּאֵיזוֹשֶׁהִי מִצְוָה עַל מְנָת לְהַשִּׂיג אֶת הִצְטָרְכוּתִי.
35. הַאִם מַחְנִיף אֲנִי לְמְשַׁלֵּם מַשְׂכֻּרְתִּי וּמִכָּךְ נִמְנָע אֲנִי מִלְּהוֹכִיחוֹ אוֹ מִלְּהַעִיר לוֹ. אוֹ שֶׁמִּירְאָה פֶּן יִפְגַּע בִּי מְכַסֶּה אֲנִי עַל רִשְׁעוּתוֹ וְעַוְלוֹתָיו.
36. הַאִם מִתְרוֹנֵן וְרָם לִבִּי בְּהַצְלָחָתִי בְּעֹשֶׁר וּבְחָכְמָה כְּלַפֵּי חֲבֵרַי הַמַּבִּיטִים בִּי בְּיַחַס שֶׁל כָּבוֹד אוֹ שֶׁל הַכְנָעָה.
37. עַד כַּמָּה אֲנִי מַרְגִּישׁ עַצְמִי תָּלוּי בַּבּוֹרֵא לְעֻמַּת הַבִּטָּחוֹן הָעַצְמִי שֶׁיֵּשׁ לִי בְּעִנְיְנֵי הַיּוֹם יוֹם, בַּפְּרָטִים הַשְּׁגְרָתִיִּים שֶׁלִּכְאוֹרָה אֵינִי זְקוּק לְעֶזְרַת אַף אֶחָד כְּדֵי לַעֲשׂוֹתָם, כְּגוֹן לֶלֶכֶת, לָקוּם, לִשְׁבֶת, לֶאֱכֹל, לְהִתְלַבֵּשׁ וְכֵיוֹצֵא הַמְבֹאָרִים לָנוּ בִּבְרָכוֹת הַשַּׁחַר.
38. הֲסוֹמֵךְ אֲנִי עַל הֶתֵּרִים לְשַׁקֵּר אוֹ לְהַעֲלִים סְעִיפִים כְּדֵי לִזְכּוֹת בִּמְלָגוֹת אוֹ בְּזַכָּאִיּוֹת שׁוֹנוֹת, שֶׁלְּמַעֲשֶׂה עַל אַף הַהֶתֵּרִים סוֹתֶרֶת הַנְּהָגָה זוֹ אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁאֶת הַמַּגִּיעַ לִי אֲקַבֵּל בְּהֶתֵּר מֻחְלָט, וְאֵין לְהַקְדּוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא צֹרֶךְ בְּהִשְׁתַּדְּלוּת הַתְּכָכִים שֶׁלִּי, וּבִפְרָט כַּאֲשֶׁר קַיָּם בָּהֶם חֲשַׁשׁ חִלּוּל ה'.
39. הֵיאַךְ מִתְנַהֵג אֲנִי כְּשֶׁבִּשְׁעַת הַשָּׁנָה מִתְעוֹרְרִים מַפְרִיעִים לְמִינֵיהֶם, אִם זֶה הַשָּׁכֵן שֶׁלְּמַעְלָה שֶׁהֶחְלִיט לִגְרֹר שֻׁלְחָן וְכִסְאוֹת, אִם זֶה הַיְלָדִים שֶׁל הַשָּׁכֵן שֶׁהֶחְלִיטוּ לְשַׂחֵק וְלִדְפֹּק לְמַעְלָה מֵעַל הָרֹאשׁ, אִם זֶה בַּעַל מְלָאכָה בְּסָמוּךְ שֶׁהֶחְלִיט לְקַדֵּחַ וּלְהַרְעִישׁ דַּוְקָא בִּשְׁעַת מְנוּחָתִי, אִם זֶה טֶלֶפוֹן שֶׁעוֹנִים לוֹ אַנְשֵׁי הַבַּיִת בְּקוֹל מִבְּלִי לָשִׂים לֵב לְהַפְרָעַת הַשֵּׁנָה.
40. בְּדִיּוּק כְּשֶׁאֲנִי מְמַהֵר נִזְדַּמֵּן לִי טַרְדָן, הַמַּטְרִיד בִּשְׁאֵלוֹת וּבִפְרָט כְּשֶׁאֵינָן דְּחוּפוֹת, וּמְעַכֵּב אוֹתִי כְּשֶׁאֲנִי אָץ לְדַרְכִּי, לְלִמּוּדַי, לַעֲסָקַי, וְכֵיוֹצֵא, הֵיאַךְ אֲנִי מִתְיַחֵס לָזֶה, הַאִם רוֹאֶה אֲנִי שֶׁנִּשְׁלַח זֶה עָלַי מִן הַשָּׁמַיִם וְנוֹהֵג בְּאִפּוּק וּבְכָבוֹד הַבְּרִיּוֹת, אוֹ כּוֹעֵס וְזוֹעֵף.
41. הַשָּׁכֵן תִּפַּס לִי אֶת מְקוֹם הַחֲנָיָה... הִנִּיחַ פְּרִיטָיו בַּמַּחְסָן שֶׁלִּי... הַשָּׁכֵן הֶחְנָה אֶת הָאוֹטוֹ לְיַד חַלּוֹנוֹת הַבַּיִת... הַשָּׁכֵן בּוֹנֶה וּמוֹסִיף חֶדֶר וּמַסְתִּיר לִי בְּכָךְ אֶת הַשֶּׁמֶשׁ...
אֵלּוּ דְּבָרִים הַמַּקְצִיפִים בְּיוֹתֵר, וַעֲלֵיהֶם נִצְרֶכֶת מִדַּת הָאֱמוּנָה בְּמַמַּדִּים גְּדוֹלִים כְּדֵי לִרְאוֹת שֶׁכָּךְ רָצָה ה' וְהַכֹּל לְטוֹבָה.
42. בָּאתִי בַּשָּׁנִים, וְהִנֵּה אֲנִי נָטֶל עַל בָּנַי וּבְנוֹתַי שֶׁגִּדַּלְתִּי וְרוֹמַמְתִּי... כָּל אֶחָד מִשְׁתַּמֵּט מִלַּעֲזֹר, מִלְּהַסִּיעַ, מִלְּאָרְחַ, וַאֲנִי כְּאֵינִי נִסְבָּל בְּעֵינֵיהֶם... בָּאתִי בַּשָּׁנִים וְהֶחֱלִיִּים כְּבֵדִים וְקָשִׁים מִלְּסָבְלָם... בָּאתִי בַּשָּׁנִים וְקָשֶׁה עָלַי לְקַיֵּם מִצְווֹת כִּתְפִלָּה, שִׁעוּרֵי תּוֹרָה וְכֵיוֹצֵא...,
נִסְיוֹן הַזִּקְנָה הוּא קָשֶׁה לִמְאֹד, וְאִם לֹא יְמַלֵּא הָאָדָם מַצְבְּרִים גְּדוֹלִים שֶׁל אֱמוּנָה בְּמֶשֶׁךְ שָׁנוֹת חַיָּיו מַה יִּהְיֶה עִמּוֹ בִּימֵי הַזִּקְנָה?!

43. הִשְׁתַּדַּלְתִּי בִּדְבַר מִצְוָה וְלֹא הִצְלַחְתִּי לְהוֹצִיאוֹ לַפֹּעַל... עָמַלְתִּי עַל סֵגְיָא וְלֹא נִתְבַּהֲרָה לִי כְּלָל... נִסִּיתִי לָקוּם בְּהַשְׁכָּמָה וְהִשְׁתַּדַּלְתִּי וְלֹא עָלָה בְּיָדִי... גַּם עַל דִּבְרֵי מִצְוָה אָסוּר לְכַעֵס, וּלְכָךְ כְּשֶׁמִּתְבַּטֶּלֶת לָאָדָם מִצְוָה מֵחֲמַת שֶׁעִכְּבוּהוּ בְּנֵי הַבַּיִת, אוֹ בִּגְלַל נְסִיעָה מְשֻׁבֶּשֶׁת וּמְפֻקֶּקֶת וְכַיּוֹצֵא אָסוּר לְכַעֵס בְּשׁוּם אֹפֶן.

44. הַבָּנִים לֹא עָלָה גִּדּוּלָם וְחִנּוּכָם יָפֶה כְּמוֹ שֶׁרָצִיתִי... הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת אַף סָטוּ מִדֶּרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹות... גַּם עַל כְּגוֹן דָּא אֵין לְכַעֵס, מֻטָּל עָלֵינוּ הַהִשְׁתַּדְּלוּת בִּלְבַד, מַה שֶּׁמֵּעֵבֶר לְכָךְ עָלֵינוּ לְהָנִיחַ לֶאֱמוּנַת הַהַשְׁגָּחָה, וּלְהָבִין שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא הוּא הַיּוֹדֵעַ שֶׁכָּךְ נִצְרְךָ שֶׁבָּנִים אֵלּוּ יֵרְדוּ וְיִצְטָרְכוּ לַעֲלוֹת מִמְּקוֹם יְרִידָתָם. וּכְבָר הֶאֱרַכְנוּ בָּזֶה בְּקוּנְטְרֵס יְחוּדִי בְּנוֹשֵׂא זֶה הַנִּקְרָא "אֶת עֲמָלֵנוּ...".

פרק ג - אמת מלכנו ואפס זולתו

טָעוּת לַחֲשֹׁב שֶׁמַּה שֶּׁקּוֹרֶה לְאָדָם נָזָק אוֹ תּוֹעֶלֶת מִבֶּן אָדָם אַחֵר זֶהוּ מִפְּנֵי הַבְּחִירָה שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם, חָלִילָה, כִּי הָאֱמֶת הִיא שֶׁגַּם מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה לְאָדָם עַל יְדֵי בְּנֵי אָדָם אֲחֵרִים אַף שֶׁהֵנָּם בַּעֲלֵי בְּחִירָה זֶהוּ בְּהַשְׁגָּחָה, וְאִם תֹּאמַר וַהֲלֹא יֵשׁ לְאָדָם בְּחִירָה לְהַזִּיק אוֹ לְהוֹעִיל וּמַה תָּלוּי זֶה בַּהַשְׁגָּחָה?

הַתְּשׁוּבָה לְכָךְ הִיא אָדָם שֶׁנִּגְזַר עָלָיו שֶׁיִּגָּנֵב מָמוֹנוֹ, אֲזַי מְגַלְגְּלִים לוֹ אָדָם שֶׁבִּבְחִירָתוֹ הָרָעָה חָפֵץ לִהְיוֹת גַּנָּב, וְיִגְנֹב לְאוֹתוֹ שֶׁנִּגְזַר עָלָיו אֶת כַּסְפּוֹ. אָדָם שֶׁנִּגְזַר עָלָיו בִּזָּיוֹנוֹת, יְזַמִּין לוֹ ה' אָדָם שֶׁבִּבְחִירָתוֹ הָרָעָה חָפֵץ לְבַזּוֹת אֶת הַבְּרִיּוֹת וִיבַיֵּשׁ לְאוֹתוֹ אָדָם שֶׁנִּגְזַר עָלָיו, כָּךְ שֶׁגַּם הַגְּזֵרָה אֱמֶת וְגַם הַבְּחִירָה אֱמֶת.

וּלְהַלָּן כַּמָּה הוֹכָחוֹת מֵהַפְּסוּקִים וּמִדִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ לְגַבֵּי זֶה, שֶׁצִּטַּטְתִּי מֵהַסֵּפֶר "שַׁעֲרֵי אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן" חֵלֶק א' לְהָרַב אַבְרָהָם נִשְׂרִי שְׁלִיט"א.

"גָּדֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילְיָה אֲשֶׁר-עֵינֶיךָ פְקֻחוֹת עַל-כָּל-דַּרְכֵי בְּנֵי אָדָם לָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו" (ירמיהו לב, יט), פָּסוּק זֶה וְעוֹד פְּסוּקִים רַבִּים כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מְבָאָרִים לָנוּ שֶׁכָּל הַנַּעֲשֶׂה עִם הָאָדָם הוּא בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, אֶלָּא שֶׁרְצוֹן ה' מִתְלַבֵּשׁ בַּגְּוָרְמִים וּבַסִּבּוֹת, כְּדֵי לְהָבִיא עַל הָאָדָם אֶת אֲשֶׁר נִגְזַר עָלָיו בֵּין רַע בֵּין טוֹב. וּלְהַלָּן נְבָאֵר שֶׁגַּם הַנַּעֲשֶׂה לָאָדָם מִבַּעַל בְּחִירָה, דְּהַיְנוּ עַל יְדֵי אָדָם אַחֵר לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב זֶהוּ גַּם בְּהַשְׁגָּחָה.

פְּעָמִים שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ רְצוֹן ה' – לְהָרַע לוֹ אוֹ לְהֵיטִיב לוֹ – בְּאִשְׁתּוֹ, בְּמַעֲבִידוֹ, בְּבָנָיו, בִּשְׁכֵנוֹ, בַּחֲבֵרוֹ וְכַיּוֹצֵא, וּמַטָּרַת הָאָדָם וְתַכְלִיתוֹ בָּעוֹלָם הוּא לְהַכִּיר בָּאֱמֶת הָאַחַת וְהַיְחִידָה שֶׁהִיא "אֱמֶת מַלְכֵּנוּ וְאֶפֶס זוּלָתוֹ", דְּהַיְנוּ שֶׁאֶפֶס מַמָּשׁ זוּלַת ה', וְכָל הַנַּעֲשֶׂה הוּא בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית וְעַד הַפְּרָטֵי פְּרָטִים, וַאֲפִלּוּ חֲלוֹמוֹתָיו שֶׁל אָדָם – חֲלוֹם רַע אוֹ חֲלוֹם טוֹב שֶׁיַּחֲלֹם הָאָדָם,

וְזֶהוּ גַּם בְּהַשְׁגָּחָה, וְכַמּוּבָא בִּגְמָרָא בְּרָכוֹת נה ע"א, אָמַר רבב"ח אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: "וְהָאֱלֹקִים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו" – זֶהוּ חֲלוֹם רַע.

גַּם אִם אָדָם נִבְהָל מִמַּשֶּׁהוּ וְזֶהוּ בְּהַשְׁגָּחָה, וּכְמוֹ שֶׁמְּסַפֵּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה ("תורת כהנים – בחקותי – כו, מד) פַּעַם אַחַת הָיִינוּ יוֹשְׁבִים בֵּין הָאֵילָנוֹת, וְנָשְׁבָה הָרוּחַ וְהִטִּיחוּ הֶעָלִים זֶה בָּזֶה בְּקוֹל רַעַשׁ, עָמַדְנוּ וּבָרַחְנוּ, וְאָמַרְנוּ: אוֹי כִּי שָׁמָא פָּגְעוּ בָּנוּ הַפָּרָשִׁים (שׁוֹדְדִים), וּלְאַחַר שֶׁבָּרַחְנוּ מִשָּׁם, פָּנִינוּ לַאֲחוֹרֵינוּ וְרָאִינוּ שֶׁאֵין שָׁם בְּרִיָּה, וְאֵין זֶה אֶלָּא הָרוּחַ שֶׁנָּשְׁבָה בָּאִילָנוֹת, יָשַׁבְנוּ בִּמְקוֹמוֹתֵינוּ וּבָכִינוּ וְאָמַרְנוּ אוֹי לָנוּ שֶׁנִּתְקַיֵּם עָלֵינוּ הַפָּסוּק: "וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם... וְרָדַף אֶתְכֶם קוֹל עָלֶה נִדָּף וְנָסוּ מְנֻסַּת חָרֶב" (ויקרא כו, לו).

הֲרֵי הֵיאַךְ הִתְיַחֲסוּ רַבּוֹתֵינוּ עַל בֶּהָלָה וּפַחַד שְׁוְא שֶׁתִּקְּפָם שֶׁגַּם זֶה אֵינוֹ אֶלָּא בְּהַשְׁגָּחָה לְכַפָּרָה.

וְעוֹד מָצִינוּ בַּגְּמָרָא (ב"ב, י) רַב פָּפָּא מָעַד מֵהַסֵּלָם, וְכִמְעַט נָפַל, וְחָרַד חֲרָדָה עַל מָה עָשָׂה לוֹ ה' כָּכָה, וְעוֹד בַּגְּמָרָא (מגילה כח) שֶׁשָּׁאֲלוּ לַחֲכָמִים מַה מַּעֲשֶׂה טוֹב עָשׂוּ שֶׁבִּשְׁבִילוֹ הֶאֱרִיכוּ יָמִים, שֶׁכֵּן אֵין טֶבַע וּמִקְרֶה, וְכָל הַנַּעֲשֶׂה עִם הָאָדָם שָׁרְשׁוֹ בְּסִבָּה רוּחָנִית בְּמַעֲשֶׂה מִצְוָה אוֹ עֲבֵרָה שֶׁעָשָׂה, וְעוֹד בַּגְּמָרָא (בשבת קי"ט) רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא שָׁאַל לְאָדָם אֶחָד בַּמֶּה הִתְעַשַּׁרְתָּ וְהֵשִׁיב לוֹ: עַל שֶׁהָיָה מְכַבֵּד אֶת הַשַּׁבָּת.

מסרנו הקדוש ברוך הוא בידך אלא שעתיד לפרע דמינו מידך

כְּשֶׁבִּקֵּשׁ טוּרְנוּס לַהֲרֹג אֶת לוּלְיָנוּס וּפַפּוּס אֲחֵיו בְּלוּדְקִיָּא, אָמַר לָהֶם, אִם מַעֲמוֹ שֶׁל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה אַתֶּם, יְבוֹא אֱלֹהֵיכֶם וְיַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדִי כְּדֶרֶךְ שֶׁהִצִּיל אֶת חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה מִיַּד נְבוּכַדְנֶצַּר, אָמְרוּ לוֹ: חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה צַדִּיקִים גְּמוּרִין הָיוּ וּרְאוּיִין הָיוּ לֵעָשׂוֹת לָהֶם נֵס, וּנְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ הָגוּן הָיָה וְרָאוּי לֵעָשׂוֹת נֵס עַל יָדוֹ, וְאוֹתוֹ רָשָׁע [טוּרְנוּס] הֶדְיוֹט הוּא וְאֵינוֹ רָאוּי לֵעָשׂוֹת נֵס עַל יָדוֹ.

וְאָנוּ נִתְחַיְּבְנוּ כְּלָיָה לַמָּקוֹם וְאִם אֵין אַתָּה הוֹרְגֵנוּ הַרְבֵּה הוֹרְגִים יֵשׁ לוֹ לַמָּקוֹם, וְהַרְבֵּה דֻּבִּין וַאֲרָיוֹת יֵשׁ לוֹ לַמָּקוֹם בְּעוֹלָמוֹ שֶׁפּוֹגְעִין בָּנוּ וְהוֹרְגִין אוֹתָנוּ, אֶלָּא לֹא מְסָרָנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּיָדְךָ אֶלָּא שֶׁעָתִיד לִפְרַע דָּמֵינוּ מִיָּדְךָ, אַף עַל פִּי כֵן הֶרֶגֶן מִיָּד.

אָמְרוּ לֹא זָזוּ מִשָּׁם עַד שֶׁבָּאוּ דִּיוּפְלִי [שְׁנֵי שָׂרִים] מֵרוֹמִי וּפָצְעוּ אֶת מֹחוֹ שֶׁל טוּרִינוּס בְּגִזְרִין (בְּגִזְעֵי עֵץ). (תענית יח, ב)

כשיצערהו אדם ידע כי עוונותיו גרמו והשם יתברך גזר עליו כך

שֶׁיֵּדַע הָאָדָם וְיִתֵּן אֶל לִבּוֹ כִּי כָּל אֲשֶׁר יִקָּרֵהוּ מִטּוֹב עַד רַע, הוּא סִבָּה שֶׁתִּבּוֹא עָלָיו מֵאֵת הַשֵּׁם בָּרוּךְ הוּא, וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו לֹא יִהְיֶה דָּבָר בִּלְתִּי רְצוֹן הַשֵּׁם בָּרוּךְ הוּא, עַל כֵּן כְּשֶׁיְצַעֲרֵהוּ אוֹ יַכְאִיבֵהוּ אָדָם יֵדַע בְּנַפְשׁוֹ כִּי עֲוֹונוֹתָיו גָּרְמוּ וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גָּזַר עָלָיו כָּךְ,

וְאַל יָשִׁית מַחְשְׁבוֹתָיו לִנְקֹם מִמֶּנּוּ כִּי הוּא אֵינוֹ סִבַּת רָעָתוֹ, כִּי הֶעָוֹן הוּא הַמְסַבֵּב, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד עָלָיו הַשָּׁלוֹם (שמואל ב' טז, יא) הַנִּחוּ לוֹ וִיקַלֵּל כִּי אָמַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, תָּלָה הָעִנְיָן בְּחֶטְאוֹ וְלֹא בְּשִׁמְעִי בֶּן גֵּרָא. (ספר החינוך מצווה רמא)

וְכֵן אָמַר יוֹסֵף הַצַּדִּיק לְאֶחָיו: "וְעַתָּה לֹא אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הֵנָּה כִּי הָאֱלֹקִים" (בראשית, מה, ח) הֲרֵי שֶׁכָּךְ רָאָה יוֹסֵף אֶת סִבְלוֹ שֶׁהוּא מֵאֵת ה' וְאַף שֶׁנִּתְבַּצַּע עַל יְדֵי אֶחָיו, וְלָכֵן גַּם נָהַג בָּהֶם בְּטוֹבָה תַּחַת רָעָתָם הוֹשִׁיבָם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן – טוּבָהּ וְדִשְׁנָהּ שֶׁל אֶרֶץ מִצְרַיִם, הֶעֱבִיר אֶת תּוֹשְׁבֵי מִצְרַיִם מִקָּצֶה לְקָצֶה – הִגְלָם מֵעִיר לְעִיר כְּדֵי שֶׁלֹּא יָחוּשׁוּ אֶחָיו תְּחוּשַׁת גּוֹלִים, פְּטָרָם מִלְּהְיוֹת אַנְשֵׁי צָבָא שֶׁל חֵיל פַּרְעֹה, וּבַמִּדְרָשׁ אִיתָא אַף שֶׁצִּוָּה לָהֶם לְמוֹל כִּי שְׁנוּאִים הַמָּה הַמּוֹלִים אֲצֶל הָעֲרֵלִים, כָּל זֶה עָשָׂה לְטוֹבַת אֶחָיו וּמִתּוֹךְ הַיְדִיעָה שֶׁאֵינָם הֵם הַמְרֵעִים לוֹ אֶלָּא שֶׁרְצוֹן ה' הִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם וְתוּ לֹא.

אֵין בְּיַד אֶחָד מֵהַבְּרוּאִים לְהוֹעִיל אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא לְהַזִּיקָהּ, וְלֹא לְזוּלָתוֹ, כִּי אִם בִּרְשׁוּת הַבּוֹרֵא, יִתְבָּרַךְ. (חובת הלבבות שער הביטחון פרק ג [על פי פרוש לקח טוב])

ויזכר בלבו שהתועלת והנזק שלו מסורים ביד הבורא יתברך

הַהַנְהָגָה הַנְּכוֹנָה כְּלַפֵּי אוֹיְבָיו, מְקַנְאָיו וּמְבַקְּשֵׁי רָעָתוֹ, הִיא: שֶׁבְּכָל מַה שֶּׁנּוֹגֵעַ אֲלֵיהֶם יִבְטַח עַל הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, וְיִסְבֹּל אֶת מַה שֶּׁהֵם מַעֲלִיבִים אוֹתוֹ, וְאַל יִגְמֹל לָהֶם כְּמַעֲשֵׂיהֶם, אֶלָּא יִגְמֹל לָהֶם חֶסֶד, וְיַעֲשֶׂה עִמָּהֶם טוֹב כְּמֵיטַב יְכָלְתּוֹ, וְיִזְכֹּר בְּלִבּוֹ שֶׁהַתּוֹעֶלֶת וְהַנֶּזֶק שֶׁלּוֹ מְסוּרִים בְּיַד הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ.

וְאִם ה' יַעֲשֶׂה אוֹתָם לְאֶמְצָעִי לְהָבִיא לוֹ נֶזֶק, יָדוּן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, וַיַּחְשֹׁד אֶת עַצְמוֹ וְאֶת מַעֲשָׂיו, שֶׁהוּא הִקְדִּים לַעֲשׂוֹת לֶאֱלֹהָיו רָעָה, וְיִתְחַנֵּן אֶל הָאֱלֹהִים וִיבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו לְכַפֵּר עַל עֲוֹונוֹתָיו וּכְשֶׁיִּנָּהֵג כָּךְ, אוֹיְבָיו יֵהָפְכוּ לִהְיוֹת אוֹהֲבָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הֶחָכָם (משלי טז, ז): בִּרְצוֹת ה' דַּרְכֵי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יַשְׁלִים אִתּוֹ. (חובות הלבבות [על פי פרוש לקח טוב] שער הביטחון פרק ד)

אין בשר ודם יכול להיטיב לו ולהצילו, זולתי אם יגזר ה' יתברך

וּמֵעִנְיַן הַבִּטָּחוֹן שֶׁלֹּא יִבְטַח בְּאָדָם כְּלָל, וְיָדוּעַ בֶּאֱמֶת כִּי אֵין בָּשָׂר וָדָם יָכוֹל לְהֵיטִיב לוֹ וּלְהַצִּילוֹ, זוּלָתִי אִם יִגְזֹר ה' יִתְבָּרַךְ, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יז ה): "אָרוּר הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בָּאָדָם" וּכְתִיב (שם שם ז) "בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּה'", וּכְתִיב (ישעיה ב כב): "חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ כִּי בַמֶּה נֶחְשָׁב הוּא " וְאֵין בָּשָׂר וָדָם יָכוֹל לְהַצִּילוֹ אוֹ לְהָרַע לוֹ, כְּעִנְיָן שֶׁאָמַר דָּוִד ע"ה (תהילים נו ה):, בֵּאלֹקִים בָּטַחְתִּי לֹא אִירָא" וְכוּ'. וּכְתִיב (שם כז א) "ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אִירָא".

וּבְהִתְקָרֵב אֵלָיו הַצָּרָה, בְּחָשְׁבוֹ כִּי הוּא מִיַּד ה' יִתְבָּרַךְ יוּכַל לְהָבִין כִּי אֵין הַהַצָּלָה וְהַהַכָּאָה בְּיַד הַמַּכֶּה, וְלֹא יִתֵּן אֶל לִבּוֹ פַּחַד הַהַכָּאָה, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב (משלי כא א): "פַּלְגֵי מַיִם לֵב מֶלֶךְ בְּיַד ה' אֶל כָּל אֲשֶׁר יַחְפֹּץ יַטֶּנּוּ".

וְכֵן אָמַר הַכָּתוּב בְּעִנְיַן סַנְחֵרִיב (ישעיה י טו) "הֲיִתְפָּאֵר הַגַּרְזֶן עַל הַחֹצֵב בּוֹ", הִמְשִׁיל הַנָּבִיא אֶת הָאָדָם לְגַרְזֶן, כִּי כְּשֵׁם שֶׁהַגַּרְזֶן אֵין פְּעֻלָּתוֹ מֵעַצְמוֹ אֶלָּא מִצַּד הַחוֹצֵב בּוֹ, כֵּן הָאָדָם בְּכָל פְּעֻלּוֹתָיו שֶׁהוּא פּוֹעֵל וְרוֹצֶה לְהָטִיב וּלְהָרַע אֵין (הָאָדָם) זֶה מִצַּד עַצְמוֹ, אֶלָּא מִצַּד הַשֵּׁם יִתְעָלֶה. וְכֵן כָּתוּב (שם) "כְּהָנִיף שֵׁבֶט וְאֶת מְרִימָיו, כְּהָרִים מַטֶּה לֹא עֵץ", יֹאמַר כִּי אֵין הָאָדָם אֶלָּא כְּשֵׁבֶט הַמְּרִימִים אוֹתוֹ. וְכֵן הִזְכִּיר הַכָּתוּב עַל הַמֶּלֶךְ סַנְחֵרִיב עַצְמוֹ (שם שם ה): "הוֹי אַשּׁוּר שֵׁבֶט אַפִּי", וְיָדוּעַ כִּי אֵין כֹּחַ הַהַכָּאָה תְּלוּיָה בַּשֵּׁבֶט אֶלָּא בַּמַּרִים אוֹתוֹ. (כד הקמח לרבינו בחיי ערך ביטחון).

עוונותי עשו לי

אֶחָד הָיָה מְצַעֵר אֶת הֶחָכָם, וְאָמְרוּ לֶחָכָם כַּמָּה גָּדוֹל עָוֹן אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁמְּצַעֲרְךָ עַל לֹא פִּשְׁעֶךָ, אָמַר לָהֶם הֶחָכָם אֵינִי מַפְשִׁיעוֹ, אֶלָּא עֲוֹונוֹתַי עָשׂוּ לִי. אָמְרוּ מִצְוָה לְךָ לְהַעֲנִישׁוֹ וּלְקַלְקְלוֹ, אָמַר לָהֶם אִם כֵּן הָיִיתִי מַעֲנִישׁ וּמְקַלְקֵל אֶת עַצְמִי, כִּי עֲוֹונוֹתַי גָּרְמוּ לְצַעַר זֶה. (ספר חסידים סימן קפ"ג)

דוד ידע היות שמעי שליח מלמעלה להלקותו בלשונו ובמעשיו

יַחְשֹׁב כַּאֲשֶׁר יְחָרְפוּהוּ וִיבַזּוּהוּ כִּי סַמָּאֵ"ל עוֹמֵד וּמְקַטְרֵג עָלָיו לְמַעְלָה וְזוֹ רְצוּעָה נִמְשֶׁכֶת מֵמֶּנּוּ, דְּהָא כְּתִיב (משלי טז, ז) בִּרְצוֹת ה' דַּרְכֵי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יַשְׁלִם אִתּוֹ.

וּלְכָךְ דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם לְכַפָּרַת עֲוֹונוֹ שָׁתַק כַּאֲשֶׁר חֵרְפוֹ שִׁמְעִי בֶּן גֵּרָא שֶׁקִּרְאוֹ אִישׁ הַדָּמִים וְנוֹאֵף וּמַמְזֵר רָשָׁע צוֹרֵר תּוֹעֵבָה, כְּדִפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י זַ"ל עַל (מלכים א ב, ח) וְהוּא קִלְלַנִי קְלָלָה נִמְרֶצֶ"ת, נוֹטָרִיקוֹן כַּמְבֹאָר, שֶׁיָּדַע הֱיוֹת שִׁמְעִי שְׁלִיחַ מִלְּמַעְלָה לְהַלְקוֹתוֹ בִּלְשׁוֹנוֹ וּבְמַעֲשָׂיו שֶׁעִפֵּר בְּעָפָר וְכוּ', וְאָמַר כִּי ה' אָמַר לוֹ קַלֵּל אֶת דָּוִד, וּמִי יֹאמַר מַדּוּעַ עָשִׂיתָ כֵּן, לָכֵן יִדְאַג עַל עֲוֹונוֹתָיו וְלֹא יָשִׁיב עַל חֶרְפָּתוֹ. (ראשית חכמה שער הענווה פרק שלישי)

הוא יתברך ממציא המצאות להציל הצדיקים החוסים בו גם מבני אדם בחיריים

"מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם. תַּסְתִּירֵם בְּסֵתֶר פָּנֶיךָ מֵרֶכְסֵי אִישׁ תִּצְפְּנֵם בְּסֻכָּה מֵרִיב לְשֹׁנוֹת" (תהילים לא כ כא)

הִנֵּה כָּתַבְנוּ כִּי הִנָּצֵל אִישׁ מִכָּל צָרָה, יוֹתֵר נָקֵל מֵהִנָּצֵל מִבְּנֵי אָדָם, לָמָּה שֶׁהֵם בַּעֲלֵי בְּחִירָה כַּנּוֹדָע, וְאַף עַל פִּי כֵן הוּא יִתְבָּרַךְ מַמְצִיא הַמְצָאוֹת לְהַצִּיל הַצַּדִּיקִים הַחוֹסִים בּוֹ גַּם מִבְּנֵי אָדָם בְּחִירְיִים, בְּאֹפֶן לֹא תִּבָּטֵל בְּחִירָתָם.

וְאִם כֵּן הַצַּדִּיק הַחוֹסֶה בּוֹ יִתְבָּרַךְ גַּם כְּנֶגֶד בְּנֵי אָדָם הַצָּרִים אוֹתוֹ, הָיָה נִרְאֶה בִּטָּחוֹן בָּטֵל כִּי לֹא יְבַטֵּל הוּא יִתְבָּרַךְ הַבְּחִירָה וְאַדְרַבָּה לְסִכְלוּת יַחְשִׁיבֵנוּ, אוּלָם אָמַר דָּוִד אַדְרַבָּה, אֲנִי אוֹמֵר שֶׁאַדְרַבָּה אֵין קָצֶה [אֵין גְּבוּל] לְמִי שֶׁבּוֹטֵחַ בַּה' נֶגֶד בַּעֲלֵי בְּחִירָה, שֶׁגַּם עַל זֶה חוֹסִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ כִּי אֵין מַעֲצוֹר לַה' לְהוֹשִׁיעַ מְיֻדָּם.

וְעוֹד תַּפְלִיא לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם כִּי לֹא בִּלְבַד בְּעֵת רָצוֹן תַּצִּילֵם מִבַּעֲלֵי בְּחִירָה, כִּי אִם גַּם בְּעֵת הֶסְתֵּר פָּנֶיךָ מֵהֶם, מַסְתִּירִים מֵאוֹיְבֵיהֶם בַּעֲלֵי בְּחִירָה, וְזֶה לָמָּה מֵאֲשֶׁר קָרָא לוֹ [לְדָוִד] שֶׁעִם הֱיוֹת לוֹ הֶסְתֵּר פָּנִים לְאֵיזֶה סִבָּה שֶׁהָיָה נִרְדָּף כַּמָּה זְמַן, וְאֵין זֶה רַק הֶסְתֵּר פָּנִים, עִם כָּל זֶה לִהְיוֹתוֹ חוֹסֶה בּוֹ יִתְבָּרַךְ אֲפִלּוּ נֶגֶד בַּעֲלֵי בְּחִירָה, הִסְתִּירוֹ ה' מִשָּׁאוּל וְסִיעָתוֹ.

וְזֶה אָמְרוֹ "תַּסְתִּירֵם בְּסֵתֶר פָּנֶיךָ" שֶׁמַּסְתִּירִים גַּם בִּזְמַן הֶסְתֵּר פָּנָיו, "מֵרָכְסֵי אִישׁ" וְנַאֲוֹתָיו לְרָדְפוֹ לְבַל יָרוּם דָּוִד בַּמַּלְכוּת כִּי אִם הוּא וְזַרְעוֹ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁ"תִּצְפְּנֵם בְּסֻכָּה מֵריב לְשֹׁנוֹת" כִּי לְהַסְתִּירוֹ מֵריב לְשׁוֹנוֹת עָשָׂה לוֹ סֻכָּה כְּמוֹ רֶגַע לְהַסְתִּירוֹ בָּהּ, וְהוּא כִּי "בְּבוֹא הַזֵּיפִים וַיֹּאמְרוּ לְשָׁאוּל הֲלֹא דָוִד מִסְתַּתֵּר עִמָּנוּ" וְאָמְרוּ לוֹ מְקוֹם חֲנָיָתוֹ, וְנִכְנַס בַּמְּעָרָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר שָׁם הָלַךְ לְבַקְּשׁוֹ, וְאָמְרוּ רַז"ל אֵיךְ לֹא חִפֵּשׂ שָׁאוּל אִם נֶחְבָּא שָׁם?

וְאָמְרוּ כִּי מִיָּד בְּהִכָּנֵס דָּוִד וַאֲנָשָׁיו נֶעֱשְׂתָה בְּפִי הַמְּעָרָה כִּמְחִצָּה מִירִיעַת עַכָּבִישׁ וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ אִלּוּ נִכְנַס פֹּה אָדָם הָיָה סוֹתֵר קוּרֵי עַכָּבִישׁ, וּבְזֶה אֶפְשָׁר יֹאמַר פֹּה "תִּצְפְּנֵם בְּסֻכָּה" אֶת הָאֲנָשִׁים בְּסֻכָּה קַלָּה שֶׁאֵין לְךָ סֻכָּה קַלָּה כַּאֲרִיגַת עַכָּבִישׁ כְּדֵי לְהִנָּצֵל "מֵריב לְשֹׁנוֹת" הַמַּלְשִׁינִים. (רוממות קל לאלשיך שם)

אם לא נגזר מן השמים אין בעל בחירה יכול לעשות לו מאומה

אָמַר הָרַב הַגָּאוֹן רשכה"ג מוהר"ח זלה"ה מִוִּילָאזִי"ן, שָׁמַעְתִּי מֵהֶחָסִיד הַגָּדוֹל"א וְגַם אֲנִי אָמַרְתִּי כֵּן אֲפִלּוּ מִנַּעֲרוּתִי, שֶׁזֶּה טָעוּת מַה שֶּׁמְּרַגֵּל בְּפִי הָעוֹלָם שֶׁבַּעַל בְּחִירָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת לְאָדָם בְּלִתִּי גְּזֵרַת הַבּוֹרֵא.

רַק שֶׁבְּכָל דָּבָר נִגְזַר עַל הָאָדָם בְּאֵיזֶה אֶבֶן יִנָּגֵף, אֲבָל בְּבַעַל בְּחִירָה לֹא נִגְזַר אֵיזֶה בַּעַל בְּחִירָה יַעֲשֶׂה לוֹ לְטוֹב וּלְמוּטָב, אֲבָל אִם לֹא נִגְזַר מִן הַשָּׁמַיִם אֵין בַּעַל בְּחִירָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת לוֹ מְאוּמָה.

אלף כיוצא בך לא יוכלו לעשות לו רע

אִם נִגְזַר עַל פְּלוֹנִי לְבַל יֵעָנִי אוֹ לְבַל יִלְכֶּד בַּפַּח הַזֶּה, אֶלֶף כַּיּוֹצֵא בְּךָ לֹא יוּכְלוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ רָע. (יערות דבש חלק ראשון דרוש ו')

חלילה לומר שאין ביד ההשגחה העליונה לשמר מבחירת האדם

חָלִילָה לוֹמַר שֶׁאֵין בְּיַד הַהַשְׁגָּחָה הָעֶלְיוֹנָה לִשְׁמֹר גַּם מִבְּחִירַת הָאָדָם. אֶלָּא כָּךְ יֵשׁ לָנוּ לוֹמַר שֶׁכְּדֵי לְהִנָּצֵל מִבַּעַל בְּחִירָה צָרִיךְ זְכוּת יוֹתֵר. (העמק דבר בראשית לז, יג)

גם בעת אשר שלט האדם באדם לרע חלילה יבין כי הכל מאתו יתברך

גַּם בְּעֵת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בָּאָדָם לְרַע חָלִילָה יָבִין כִּי הַכֹּל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֵין הָאָדָם הַהוּא רַק הַשֵּׁבֶט אֲשֶׁר בּוֹ מַעֲנִישׁ ה' לַחַיָּבִים, וּכְמַאֲמַר הַכָּתוּב: "אַשּׁוּר שֵׁבֶט אַפִּי" (ישעיה י') וּכְתִיב עוֹד שָׁם: "הֲיִתְפָּאֵר הַגַּרְזֶן עַל הַחֹצֵב בּוֹ".

וְאִם כֵּן כְּשֶׁהָאָדָם מְבַקֵּשׁ תַּחְבּוּלוֹת וּמִתְחַנֵּן לְרוֹדְפוֹ וְאֵינוֹ נוֹתֵן לְלִבּוֹ לְבַקֵּשׁ מֵאֵת ה' הֲלֹא זֶה דּוֹמֶה לְמֵכֶּה שֶׁבּוֹכֶה וּמַרְבֶּה תַּחֲנוּנִים לַשֵּׁבֶט וְהַמַּכֶּה, וְאֵין לְךָ פְּתָיוּת גָּדוֹל מִזֶּה, וּכְמַאֲמַר הַכָּתוּב "אֲרַם מִקֶּדֶם וּפְלִשְׁתִּים מֵאַחוֹר וַיֹּאכְלוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל פֶּה וְגוֹ' וְהָעָם לֹא שָׁב עַד הַמַּכֵּהוּ (עַד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא מֵבִיא עָלָיו הַמַּכּוֹת הָאֵלֶּה – רַשִׁ"י) וְאֶת ה' צְבָאוֹת לֹא דָרָשׁוּ" (ישעיה ט) (לקוטי אמרים מבעל בית הלוי – בית הלוי על התורה)

כל עניני צער שנזדמן לאדם הכל מן השמים על עוונותיו

וְעַל כָּךְ הָיָה מֵבִיא הֶחָפֵץ חַיִּים זַצַ"ל רְאָיָה מִפָּרָשַׁת מִמַּה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב "וְכִי יְרִיבֶן אֲנָשִׁים וְהִכָּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְגוֹ' שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא" וְדָרְשׁוּ עַל זֶה חֲזַ"ל מִכָּאן שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לָרוֹפֵא לְרַפֹּאת, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם אִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִכָּה אֵיךְ אֶפְשָׁר לֵילֵךְ לְרוֹפֵא לְהִתְרַפֹּאת? וַהֲרֵי הַכָּתוּב מְדַבֵּר שֶׁאֶחָד הִכָּה אֶת רֵעֵהוּ בְּמֵזִיד עַל יְדֵי מְרִיבָה, וְהַגְּמָרָא קוֹרֵאת לָזֶה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִכָּה, אֶלָּא עַל כָּרְחֵךְ שֶׁגַּם הַכָּאָה שֶׁל בֶּן אָדָם הִיא בִּידֵי שָׁמַיִם. (שם עולם להח'חפץ חיים' חלק א' פרק ג')

שאין בריה בעולם שבכחה להרע לו או להיטיב לו זולת גזרתו יתברך

שֶׁמַּעְקְרֵי הַיִּרְאָה לְהַאֲמִין שֶׁאֵין בְּרִיָּה בָּעוֹלָם שֶׁבְּכֹחָהּ לְהָרַע לוֹ אוֹ לְהֵיטִיב לוֹ זוּלַת גְּזֵרָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאִמְנָם אִם רֵעֵהוּ עוֹשֶׂה רֶשַׁע שֶׁלֹּא בְּמִשְׁפָּט יִתְּכֵן שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר מְגַלְגְּלִין חוֹב עַל יְדֵי חַיָּב וְנַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ לְהַטּוֹת הָעֹנֶשׁ שֶׁנִּגְזַר עַל רֵעֵהוּ עַל יָדוֹ, אָכֵן בְּעֵת שֶׁעוֹשֶׂה עַל פִּי הַתּוֹרָה אֵין זֶה בְּכְלַל שְׁלִיחוּת רַע כְּלָל וְאֵינוֹ נוֹגֵעַ בַּמֶּה שֶׁמּוּכָן לַחֲבֵרוֹ כְּלָל וְלֹא יֶחְסַר לַחֲבֵרוֹ עַל יָדוֹ כְּלוּם. (אמונה וביטחון לחזו"א פרק ג)

מי שלא נגזר עליו מיתה לא ימות

ונ"ל דְּלְכֻלֵּי עָלְמָא מִי שֶׁלֹּא נִגְזַר עָלָיו מִיתָה לֹא יָמוּת, וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ דְּבָרִים הַמְעוֹרְרִים קְטָרוּג וּמַצְרִיכִים יוֹתֵר זְכֻיּוֹת בִּשְׁבִיל לְהִנָּצֵל, וּכְעֵין דְּאִיתָא (בברכות נ"ה א') ג' דְּבָרִים מַזְכִּירִים עֲוֹונוֹתָיו שֶׁל אָדָם וְאֵלּוּ הֵן קִיר נָטוּי וְכוּ' דְּעַל יְדֵי שֶׁמְּהַלֵּךְ בְּמָקוֹם סַכָּנָה צָרִיךְ יוֹתֵר זְכוּת לְהִנָּצֵל, וְזֶה הַטַּעַם דִּבְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ רָצוֹן שֶׁל בַּעַל בְּחִירָה לְהַזִּיק צְרִיכִים יוֹתֵר זְכֻיּוֹת לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ.

[ועמש"כ בְּסֵפֶר יְמָלֵא פִּי תְּהִלָּתֶךָ ח"ב עָמ' שס"ז (יעו"ש מַה שֶּׁהֵאֲרִיךְ בַּדָּבָר וְתַמְצִית הַדְּבָרִים כָּתַב: "נִמְצָא דְּאֵין הָכִי נַמִּי אֵין דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּלִי שְׁנִּגְזַר מִשָּׁמַיִם, אֶלָּא דִּרְצוֹן בַּעֲלֵי בְּחִירָה מְשַׁנֶּה אֶת הַהַנְהָגָה כְּלַפֵּי הָאָדָם, וּכְשֶׁמִּסְתַּכְּלִים בְּמַדְרֵגָה אַחֶרֶת צָרִיךְ רַחֲמִים גְּדוֹלִים לְהַנָּצֵל)]

וְהִנֵּה בְּסֵפֶר שְׁמוּאֵל (ב' כ"ד י"ד) כָּתוּב "וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל גָּד וְגוֹ' נִפְּלָה נָּא בְיַד ה' כִּי רַבִּים רַחֲמָיו וּבְיַד אָדָם אַל אֶפֹּלָה" וְלִכְאוֹרָה, הֲרֵי הַכֹּל בִּגְזֵרַת שָׁמַיִם וּמַאי נַפְקָא מִינָהּ אִם יִמָּסֵר בְּיַד ה' אוֹ בְּיַד אָדָם? אֶלָּא מַשְׁמָע כְּהַנַּ"ל שֶׁיּוֹתֵר קָשֶׁה לְהִנָּצֵל מִבַּעַל בְּחִירָה, ומשו"ה דָּוִד אָמַר דְּעָדִיף לִפֹּל בְּיַד ה' וְלֹא בְּיַד אָדָם. (אילת השחר על התורה פרשת וישב)

(ובזה יתיישבו דברי האוה"ח הקדוש (בראשית ל"ז כ"א) שכתב שבעל בחירה יכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה כלל, שאין כוונתו שלא נתחייב מיתה כלל, אלא ודאי נתחייב מיתה רק שהיה ניתן להאריך אף עמו ולא שימות עתה, אולם כשנפל בבעל בחירה הוא ככותל רעוע, שהעובר תחתיו דינו מתבצע לאלתר).

גם זבוב נשלח מן השמים

הַ"חָזוֹן אִישׁ" זַצ"ל רָצָה פַּעַם לְהַמְחִישׁ בְּחוּשׁ אֶת עִנְיַן הַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא בִּפְנֵי אֶחָד מִתַּלְמִידָיו, וְכָךְ אָמַר לוֹ:

אַתָּם שׁוֹמְעִים? הַיּוֹם דַּפַּק אֶצְלִי מִישֶׁהוּ בַּדֶּלֶת, קַמְתִּי וְהָלַכְתִּי לִפְתֹּחַ אֶת הַדֶּלֶת, רָאִיתִי שֶׁעוֹמֵד לוֹ זְבוּב בַּכְּנִיסָה.

הוּא שְׁאַל: כָּאן גָּר הַ"חָזוֹן אִישׁ"? וְהֵשַׁבְתִּי לוֹ: כֵּן. אָמַר הַזְּבוּב: שְׁלָחוּ אוֹתִי מִן הַשָּׁמַיִם לָתֵת לְךָ גֵּרוּד בָּאַף. אָמַרְתִּי לוֹ: לֹא אֶתֵּן לְךָ, וְגֵרְשְׁתִּיו בִּתְנוּעַת יָדִי. הַזְּבוּב נִכְנַס מִתַּחַת לְיָדִי, עָלָה עַל אַפִּי וְהֵחֵל לְגָרֵד. אַחַר כָּךְ אָמַר שָׁלוֹם וְיָצָא מִן הַבַּיִת!...

הקדוש ברוך הוא יכול לשנות טבע עבור ילד קטן

הָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבִּי שְׁלוֹם מִבֶּעלְז זי"ע אָמַר פַּעַם אוֹדוֹת טַעֲנַת הָעוֹלָם עַל אֵלּוּ שֶׁמִּתְיַמְּרִים לְחָזוֹת מֵרֹאשׁ אֶת מֶזֶג הָאֲוִיר, שֶׁהֵם אֵינָם נְכוֹחָה, פְּעָמִים אוֹמְרִים שֶׁבְּיוֹם זֶה יֵרֵד גֶּשֶׁם וּבְיוֹם זֶה יִהְיֶה קֹר גָּדוֹל וּלְבַסּוֹף אֵינוֹ כֵן, שֶׁלַּאֲמִתּוֹ שֶׁל דָּבָר יְכוֹלִים הֵמָּה לַחֲזוֹת מֵרֹאשׁ אֶת מֶזֶג הָאֲוִיר עַל פִּי חָכְמַת הָרוּחוֹת וּשְׁאָר סִימָנִים, וְסִבַּת הַדָּבָר שֶׁהֵם טוֹעִים לִפְעָמִים, כִּי לְפִי דֶּרֶךְ הַטֶּבַע צָרִיךְ אָכֵן לִהְיוֹת בְּיוֹם מְסֻיָּם קֹר וּכְפוֹר גָּדוֹל כְּפִי שֶׁהֵם חָזוּ מֵרֹאשׁ, אֶלָּא שֶׁבְּאוֹתוֹ יוֹם צָרִיךְ יֶלֶד קָטָן לָלֶכֶת לְבֵית תַּלְמוּדוֹ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְהוּא סוֹבֵל מֵהַקֹּר. כְּשֶׁהַיֶּלֶד נֶאֱנָח וְאוֹמֵר שֶׁקֹּר לוֹ מְאֹד מְרַחֵם עָלָיו הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַחֲלִיף אֶת הַזְּמַנִּים וּמְנַשֵּׁב רוּחַ חַמָּה בְּמֵיחַד עֲבוּרוֹ. סוֹד זֶה לֹא יוֹדְעִים הַחוֹזִים, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָכוֹל לְשַׁנּוֹת אֶת כָּל הַטֶּבַע עֲבוּר יֶלֶד קָטָן. (שפע חיים לאדמו"ר מצאנז קלויזנבורג זצ"ל – תשמ"ב פרשת נח).